

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Θεσσαλονίκη 1983

σμο, απ' αυτόν τό χαμένο παράδεισο τῆς περασμένης ζωῆς μας καί τίποτε δέν εἶναι πιό συγκεκριμένο καί σίγουρο ἀπό τίς ἴδιες τίς ιδιοματικές λέξεις ἐκείνης τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς, πού δέν ἀποτελοῦν πιά γιά μᾶς ἀπλούς τύπους καί ἀπλά σύμβολα, μά ζωντανά, δυναμικά κίνητρα, πού βοηθοῦν νά ξαναζοῦμε τά παλιά μας βιώματα.

Αὐτή στάθηκε ἡ πρώτη αἰτία, γιά ν' ἀρχίσω νά σημειώνω τίς ιδιοματικές λέξεις τοῦ Πολυγύρου καί νά βάλω τίς ἀρχές γιά τό **Γλωσσάριο**· μιά ἄλλη ἄμεση ἀνάγκη, πού μέ παρακίνησε στή συλλογή καί καταγραφή τοῦ γλωσσικοῦ καί λαογραφικοῦ αὐτοῦ ὕλικου ἦταν καί τό ὅτι ἐβλεπα καθαρά, πώς οἱ τεράστιες καί ἄλματικές ἀλλαγές στή ζωῆ τοῦ χωριοῦ μας, μέ τήν εὐκολη καί στενή πιά τώρα ἐπικοινωνία μέ τή Θεσσαλονίκη καί ὅλη τήν Ἑλλάδα, μέ τόν τουρισμό καί κυρίως μέ τό ἄπλωμα τῆς ἐκπαίδευσης, ἔχουν τόσο μεγάλη ἐπίδραση στό γλωσσικό μας ἴδιωμα, ὥστε αὐτό κάθε μέρα καί περισσότερο νά χάνει τήν καθαρότητα καί τήν ἰδιαιτερότητά του καί νά τραβάει νά γίνει σάν τήν κοινή δημοτική ὄλων τῶν Ἑλλήνων καί τοῦ Σχολείου.

Ἐνδεικτικό γι' αὐτήν τήν ἐπίδραση καί ἀλλαγή εἶναι τό ὅτι ἀκόμα καί οἱ πιό ἠλικιωμένοι κάτοικοι τοῦ Πολυγύρου ἐπηρεάζονται ἀπό τά παιδιά τους καί τά ἐγγόνια τους τόσο πολύ, πού καταντᾶ ἔμεϊς οἱ ξενιτεμένοι νά κρατάμε καθαρότερο τό παλιό γλωσσικό ἴδιωμα.

Καί ἀξίζει, ἀλήθεια, νά φροντίσομε νά διασωθοῦν ὅσο τό δυνατό περισσότερα στοιχεῖα ἀπό τό γλωσσικό ἴδιωμα τοῦ Πολυγύρου, γιατί εἶναι ἐνα ἀπό τά χαρακτηριστικότερα Βόρεια ἰδιώματα, πού διατήρησε τήν καθαρότητά του καί πού δέχθηκε πολύ λίγες ἐπιδράσεις ἀπό τήν ἄλλη Ἑλλάδα καί τίς Βόρειες γειτονικές χῶρες· διαφέρει λίγο ἀπό τά ἰδιώματα τῶν γειτονικῶν χωριῶν, ἰδίως τοῦ Ταξιάρχη, εἶναι κάπως τραχύ, ὅπως τραχεῖς καί ψυχροί ἀλλά καί ντόμπροι καί ἐργατικοί εἶναι γενικά οἱ Πολυγυρινοί· διαφέρει ὅμως περισσότερο (ὅπως ἐπίσης καί στήν ἐνδυμασία) ἀπό τά **Μαντεμοχώρια**, ὅπου, ὅπως γράφει ὁ καθηγητής Βακαλόπουλος, πού στηρίζεται κυρίως στόν Γάλλο περιηγητή Belon, πού ἐπισκέφθηκε τά **Σιδηροκάυσια** στά μέσα τοῦ 16ου αἰώνα: «ρεῦμα χωρικῶν ἢ καλύτερα ἐργατῶν Ἑλλήνων ἀλλά καί Βουλγάρων καί Σέρβων καί Τούρκων καί Ἀλβανῶν καί Ἑβραίων καί Γερμανῶν ἀκόμη τεχνιτῶν παρατηρήθηκε πρὸς τό μεγάλο αὐτό μεταλλευτικό κέντρο»*.

Πολύ μεγάλη ἦταν ἡ ἐπίδραση τῆς τουρκικῆς γλώσσας στό ἴδιωμα τοῦ Πολυγύρου, πού ἔχει πάρα πολλές τουρκικές λέξεις καί ὄχι μόνο γιά τά φαγητά, ἀλλά καί τίς δημόσιες σχέσεις καί τήν ἄλλη ζωῆ γενικά· καί

* Βλ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, σ. 145-149, 506 κ.έ.

γεννιέται ή εδλογη άπορία, πώς οί Τούρκοι είχαν τόσο μεγάλη επίδραση στη γλώσσα τών πατέρων μας, άφου τά τελευταία χρόνια, πρίν τήν άπελευθέρωση, έλάχιστοι Τούρκοι ύπήρχαν στόν Πολύγυρο και πολύ περιορισμένη ήταν ή έπικοινωνία μ' αὐτούς; Φαίνεται οτι παλιότερα και ίδίως μετά τήν Έπανάσταση τής Χαλκιδικής τό 1821 και τό κίνημα του Τσάμη Καρατάσου τό 1854, είχαν έγκατασταθει στόν Πολύγυρο και σ' όλη τή Χαλκιδική πάρα πολλοί Τούρκοι και οί Πολυγυρινοί αναγκαστικά ήλθαν σέ μεγαλύτερη έπικοινωνία μαζί τους' αὐτό φαίνεται άλλωστε και άπό τά πολλά και βασικά κτίρια πού άφησαν και τά προφτάσαμε και μεϊς άκόμα στά χρόνια μας' όπως ή περίφημη **καζάρμα**, μεγάλος στρατώνας τών Τούρκων στό Ιστορικό **Λιβάδι**, λίγο έξω άπό τό χωριό, όπου άργότερα κτίσθηκε τό Γυμνάσιο, ό **Χαστανές**, νοσοκομείο, τά **Τουρκουλίμαρα**, μεγάλο νεκροταφείο για Τούρκους, εκεί πού είναι σήμερα ή πλατεία του Διοικητηρίου, και ό **Ζαλαχανάς**, σφαγεία' άκόμη και άμαξιτό δρόμο άρχισαν νά φκιάνουν οί Τούρκοι, τή **στρατάρα**, για νά συνδέσουν τόν Πολύγυρο μέ τά Βασιλικά και τή Θεσσαλονίκη.

Ή έργασία μου αὐτή είναι μιá άπλή συλλογή και καταγραφή γλωσσικού και λαογραφικού ύλικου χωρίς έπιστημονικές άπαιτήσεις και φιλοδοξίες, είναι μιá έργασία άνάλογη μέ πολλές άλλες, πού δημοσιεύθηκαν παλιότερα στά **Χρονικά τής Χαλκιδικής**, όπως του κ. Καλογερά για τή Γαλάτιστα, του κ. Παπαθανασίου για τήν Άρναία, του κ. Βαμβακούδη για τά Βασιλικά, του κ. Τσιότρα για τά Ζερβοχώρια, του κ. Τσακνάκη για τήν Έπανωμή κ.λ.π. Όλες αὐτές τίς έργασίες και συλλογές τίς έλαβα ύπ' όψη και μέ βοήθησαν πολύ για τή λύση όρισμένων προβλημάτων στην καταγραφή και κατάταξη τής ύλης στό **Γλωσσάριο**.

Ήπειδή τό **Γλωσσάριο του Πολυγύρου** άπευθύνεται περισσότερο στους άπλους άναγνώστες του Πολυγύρου και τής Χαλκιδικής παρά σέ έπιστήμονες φιλολόγους, δέν άκολούθησα τους αὐστηρούς έπιστημονικούς κανόνες, πού εφαρμόζονται στις άνάλογες έργασίες' έτσι δέν έβαλα τίς παραπομπές στό **Ίστορικό Λεξικό τής Άκαδημίας**, πού θά σταματούσαν άλλωστε στό γράμμα Γ, ούτε έπιχείρησα νά κάμω έτυμολογία τών λέξεων, τόσο για τίς δυσκολίες πού παρουσιάζει, όσο και για τίς άμφισβητήσεις πού προκαλει' προσπάθησα όμως νά προσδιορίσω τήν προέλευση τών ξένων λέξεων, αὐτών βέβαια πού είναι γνωστή και εξακριβωμένη, και σάν κύριο βοήθημα γι' αὐτή τή δουλειά είχα τό **Έτυμολογικό Λεξικό του Άνδριώτη** και για τίς τουρκικές λέξεις έπικουρικά και τήν έργασία του κ. Κουκκίδη **Λεξιλόγιον Έλλ. λέξεων παραγομένων εκ τής Τουρκικής** (Άρχεϊον Θρακ. Γλωσσ. και Λαογρ. ύλικου, τ. 24 και 25)' άκόμα προσπάθησα στην έρμηνεία τών λέξεων νά μήν άναγράφω άπλά και ξηρά τή σημασία τους, αλλά μέ ιδιωματικές φράσεις, παροιμίες κ.λ.π. νά δίνω όσο τό δυνα-

δέν είναι πιά ανάμεσά μας, νοιώθουμε έντονα τήν παρουσία του μέσα από τίς σελίδες αὐτοῦ τοῦ τεύχους καί ἀναλογιζόμαστε τή μεγάλη γλωσσολογική καί λαογραφική προσφορά του· μιὰ προσφορά πού δείχνει πόσο έντονη, καθημερινή καί ισόβια ἦταν ἡ ἀγάπη του γιά τή γενέτειρά του καί τή Χαλκιδική μας.

Εἶναι κοινή ὁμολογία ὅτι ὁ Φίλιππος Τάσιος πρόσφερε πολλά καί πούθενά δέν ὑστέρησε. Γιά τούς Χαλκιδικιώτες τό φωτεινό του παράδειγμα, αὐτή ἡ γεμάτη σεμνότητα προσφορά του θά καθοδηγεῖ κάθε ἀνάλογη προσπάθεια καί θά δίνει τό ἐρέθισμα γιά κάθε εἶδους δημιουργική προσφορά.

Ἡ Ἱστορική καί Λαογραφική Ἑταιρεία Χαλκιδικῆς προσφέρει τό διπλό αὐτό τεῦχος τῶν «ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ» σάν μνημόσυνο καί σάν ἔκφραση τιμῆς στόν ἐκλεκτό ἐπιστήμονα, τόν λαμπρό οἰκογενειάρχη, τόν φωτισμένο ἐκπαιδευτικό Φίλιππο Τάσιο καί ἀπευθύνει τά πιό εἰλικρινῆ συλλυπητήρια στούς οἰκείους του. Αἰωνία του ἡ μνήμη.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΠΑΠΠΑΣ

† ΦΙΛΙΠΠΑ ΑΘ. ΤΑΣΙΟΥ

τ. Λυκειάρχη

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΤΟΥ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τό Γλωσσάριο του Πολυγύρου είναι καρπός της μεγάλης αγάπης και της ακατανίκητης νοσταλγίας, πού νιώθομε οί ξενιτεμένοι για τόν τόπο μας και τό χωριό μας. Όλοι όσοι έζησαν σέ χωριό και έπειτα ξενιτεύθηκαν και ζουν μακριά από τόν τόπο τους, τά σπίτια τους και τούς δικούς τους, νιώθουν καλά τή λαχτάρα αυτή της νοσταλγίας και καταλαβαίνουν τήν ψυχική μας ανάγκη και τήν άκράτητη έπιθυμία μας νά γυρίζομε πίσω σ' αυτά, ιδιαίτερα έμεις οί μεγάλοι, και νά θυμόμαστε και νά ξαναζομε τά παιδικά μας χρόνια και όλα τά περασμένα θέλομε έτσι ν' αναπληρώσομε τή στέρησή τους αναπολώντας τό σπίτι μας, τά πρόσωπα, τίς περιπέτειες, δηλ τή ζωή μας πού περάσαμε εκεί.

Και συμβαίνει συχνά όχι άπλά νά αναπολομε μέ τή σκέψη, μά νά ξαναζομε μέ όλες μας τίς αισθήσεις τά παλιά εκείνα βιώματά μας ναι, μέ όλες μας τίς αισθήσεις, γιατί οί έντυπώσεις εκείνες μένουν τόσο ζωντανά χαραγμένες μέσα μας, πού όχι μόνο βλέπομε, μέ τά μάτια της ψυχής μας, τίς εικόνες και τίς σκηνές εκείνης της εποχής, τά παιδιά π.χ. και τούς φίλους μας νά τρέχουν νά κάνουν τόν παρακαμνιό τήν παραμονή του Αι-Γιάννη, ή τίς μητέρες μας νά κάθονται στίς πόρτες και στά πεζούλια της γειτονιάς, στο σόβουρο, όχι μόνο ακομε τίς χαρούμενες φωνές των παιδικών μας φίλων στά διάφορα παιγνίδια μας και τίς πολεμικές ίαχές τους στον πετροπόλεμο, αλλά πολλές φορές νιώθομε σά νά πιάνομε και νά μυρίζομε τίς κοπριές στους γούβνους ή τά χόρτα και τά λουλούδια στά τσιτρίγια, όπου βόσκαμε τά μανάργια μας, παλεύαμε και κυλιόμαστε στά όλοπράσινα λιβάδια. Τόση μάλιστα είναι ή γοητεία των περασμένων και τόσο μεγάλη ή ζωντάνια τους, πού πολλές φορές άσυνείδητα παρασύρομαι και χρησιμοποιώ χρόνους ρημάτων περασμένους, π.χ. ήταν, εκλουθαν, ξεκιναν κ.λ.π., ενώ πολλά άπ' αυτά, πού αναφέρω, είναι και τώρα και τά κάνουν άκόμα και σήμερα σχεδόν τά ίδια.

Υστερα από μία τέτοια ευχάριστη αναπόληση είναι φυσικό νά θέλομε, νά κρατήσομε και νά φυλάξομε κάτι άπ' αυτόν τόν άλλο μακρινό κό-

Εκτελώντας με ευλάβεια ένα θλιβερό χρέος, από μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου της Ιστορικής και Λαογραφικής Έταιρείας Χαλκιδικής απευθύνω ένα σύντομο αποχαιρετισμό που συνάμα αποτελεί έλάχιστο φόρο τιμής στον ακούραστο εργάτη του πνεύματος, τον άείμνηστο Γυμνασιάρχη Φίλιππα Τάσιο.

Νωπή ήταν ακόμα ή μελάνη από τά χειρόγραφα της εργασίας που παρέδωσε στη Σύνταξη του Περιοδικού για έκτύπωση, όταν μέ όδύνη πληροφορηθήκαμε τόν άδόκητο θάνατό του. Η εργασία αυτή που επιγράφεται «ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΤΟΥ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ» αποτελεί τήν ύλη του παρόντος τεύχους και καλύπτει μέ τήν έκτασή της ένα διπλό τεύχος της περιοδικής έκδοσης «ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ». Και τούτο διότι, εϋθύς εξαρχής, κρίθηκε άπαραίτητο νά παρουσιασθεί τό έργο αυτό του Φίλιππα Τάσιου ολοκληρωμένο και μέ άυτοτέλεια, ώστε νά δώσει μέ τό πλούσιο γλωσσολογικό και λαογραφικό υλικό του όλη τήν αξία και σπουδαιότητα που έχει ή μεγάλη αυτή έθνική μας κληρονομιά. Παράλληλα έρχεται νά καλύψει ένα μεγάλο κενό και νά ρίξει άπλετο φώς στην έρευνα για συλλογή, ταξινόμηση, μελέτη και παρουσίαση της εξέλιξης των γλωσσικών ιδιωμάτων της περιοχής Πολυγύρου, άγνωστης μέχρι τώρα στο ευρύ κοινό και στίς κυριότερες πτυχές της.

Ό Φίλιππος Τάσιος υπήρξε βαθύς γνώστης και μελετητής των γλωσσικών ιδιωμάτων της περιοχής του Πολυγύρου και μέ τήν πολυμοχθη αυτή εργασία-έρευνά του καταλείπει στον τόπο μας μία αξιόλογη και πολύτιμη πνευματική κληρονομιά που καλούμαστε νά διαφυλάξουμε και νά αξιοποιήσουμε. Και παράλληλα νά διδαχθούμε από τό παράδειγμά του. Νά μιμηθούμε τή φιλοπονία του, τόν άπαράμιλλο ζήλο του νά προσφέρει στον Πολύγυρο, και στη Χαλκιδική γενικότερα, ένα σημαντικό επιστημονικό έργο που άποβλέπει στη διαφύλαξη και προβολή του γλωσσολογικού και λαογραφικού πλούτου της Χαλκιδικής, πράγμα που αποτέλεσε και αποτελεί έναν από τούς πρωταρχικούς σκοπούς της Ιστορικής και Λαογραφικής Έταιρείας Χαλκιδικής.

Και τώρα που ή έκτύπωση της εργασίας του Φίλιππα Τάσιου τελείωσε και έχουμε στά χέρια μας καλαίσθητα τυπωμένο τό «ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΤΟΥ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ», παρά τό γεγονός ότι ό συγγραφέας του

τό περισσότερο λαογραφικά στοιχεία για τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τίς γιορτές καὶ τὰ πανηγύρια, τὰ παιγνίδια καὶ τίς ἐργασίες καὶ γενικά για τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἰδιαίτερο χρῶμα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τοῦ χωριοῦ μας καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς περιέλαβα στὸ Γλωσσάριο καὶ τὰ παρατσούκλια καὶ τὰ χαρακτηριστικότερα ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα.

Παρ' ὅλο ὅμως πού ἡ ἐπιθυμία μου ἦταν ἡ ἐργασία μου αὐτὴ νὰ μείνει λαϊκὴ καὶ προσιτὴ σ' ὅλον τὸν κόσμον, ἀναγκάστηκα γιὰ τὴν ἀκριβὴ ἀπόδοση καὶ ἀνάγνωση ὀρισμένων λέξεων νὰ ἀκολουθήσω μερικοὺς ἐπιστημονικά καθιερωμένους τρόπους γραφῆς καὶ νὰ χρησιμοποιήσω ὀρισμένα νέα στοιχεία καὶ σύμβολα, πού πρέπει νὰ ἐξηγήσω ἔτσι:

1. Χρησιμοποιῶ τὰ γράμματα τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου b, d, g, γιατί ἀποδίδουν σωστότερα ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχὰ τους ἑλληνικά μπ, ντ, γκ, ὀρισμένους φθόγγους τῆς γλώσσας μας' στὴν κατάταξή τους ὅμως ἀκολουθῶ τὴν καθιερωμένη σειρά καὶ οἱ λέξεις πού ἀρχίζουν ἀπὸ b, d, g μπαίνουν κανονικά σάν νὰ ἀρχίζουν ἀπὸ μπ, ντ, γκ.
2. Τὰ ἄρθρα τῶν ὀνομάτων τὰ γράφω στὴν κανονικὴ τους μορφή (ὀ, ἡ, τό) καὶ ὄχι ὅπως τὰ προφέρομε' π.χ. γράφω: ὀ Δ'μήτρης καὶ ὄχι οὐ Δ'μήτρης ἢ ἡ Δ'μήτρης, τὸ ἀβέ'λ' καὶ ὄχι τοῦ ἀβέ'λ'.
3. Χρησιμοποιῶ ἓνα ἰ μικρότερο καὶ λίγο ψηλότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα γράμματα, γιὰ νὰ δείξω ἓνα ἰ ἀτελές, πού ἀκούεται σὲ ὀρισμένες λέξεις, ὅπως ἀγριδ'ἰά, ἀφέδρ'ἰα.
4. Τὰ ὀνόματα πού τελειώνουν σὲ -σης Θανάσης, Θεοδόσης κ.λ.π. τὰ γράφω, ἐφ' ὅσον φεύγει τὸ σ, ἀπλούστερα Θανάις, Θεοδαίς' τὸ ἴδιο κάνω καὶ στὸ β' ἐν. πρόσ. τῶν ρημάτων ποτίζεις, ἀδγειαίεις, νὰ ποτίσεις, νὰ ἀδγειαίσεις, πού τὰ γράφω: ποτίις, ἀδγειαίις, νὰ πουτιίς, νὰ ἀδγειαίις.
5. Χρησιμοποιῶ καὶ γράφω πάνω ἀπὸ τὰ σύμφωνα ἓνα συμβολικὸ σημάδι τὸ ῑ γιὰ νὰ δείξω ὅτι μαζί μὲ τὰ σύμφωνα αὐτὰ, ἐκτός ἀπὸ τὴν ὑπερωϊκὴ προφορά τους, ἀκούεται κάπως καὶ ἓνα ἰ' γράφω π.χ. πι-δάκ'ῑ, ἀλ'ῑχίνα, αὐτῑνῑ, ἀμάχ'ῑ κ.λ.π.
6. Χρησιμοποιῶ ἓνα ἄλλο σημάδι, μιὰ τελεία' πάνω ἀπὸ τὸ λ καὶ ν, γιὰ νὰ δείξω ὅτι προφέρονται ὑπερωϊκά καὶ σάν νὰ τὰ ἀκολουθεῖ ἓνα ε κλειστὸ καὶ ὄχι ι, μιὰ προφορά πού εἶναι κάπως ἰδιότυπη καὶ δέν ἀπαντᾷ ἄλλοῦ, π.χ. γράφω λιμός (λαιμός) καὶ νιρό (νερό), ὅπου τὸ λ καὶ ν δέν προφέρεται τὸ ἴδιο ὅπως στὸ λιβάδι καὶ στὸ νύφ', ἀλλὰ προφέρονται σάν νὰ τὰ ἀκολουθεῖ ἓνα φωνῆεν πού ἀκούεται μᾶλλον σάν ε κλειστὸ παρά ι.
7. Τὸ σημάδι τῆς συνίζησης ~ δείχνει ὅτι πρέπει νὰ προφέρονται μαζί ὀρισμένα φωνήεντα' π.χ. πουδιῑ καὶ ὄχι που-δι-ἰά, λιόκῑα καὶ ὄχι λι-ὀ-κι-ἰα.

8. Χρησιμοποιῶ ἓνα γ, ἓνα μ καὶ ἓνα ν μικρότερα ἀπὸ τὰ κανονικά γ, μ καὶ ν καὶ σέ ψηλότερη κάπως θέση, γιὰ νὰ δείξω ὅτι μόλις ἀκούονται σέ ὀρισμένες λέξεις, δίπλα στὸ β καὶ στὸ γ' π.χ. ἀναγ^αγαῖου, βα^αγέρ^ες, μὀ^αβιλου.
9. Βάζω ἀπόστροφο', γιὰ νὰ δείξω ὅτι ξέπεσε κάποιος φθόγγος στὸ τέλος ἢ καὶ στὴ μέση μιᾶς λέξης' π.χ. ἀ^αβέλ', τσι^αμ', σκ'λίτ'κους.
10. Διατηρῶ τὸν τονισμό, πού ἔχουν οἱ λέξεις πρὶν ἀπὸ τὴν ἰδιωματική τους μεταβολή καὶ σ' αὐτές τίς λέξεις δέν τηρῶ τοὺς κανόνες τονισμοῦ τῆς δημοτικῆς' π.χ. γράφω ἀναγ^αγαῖου, εἶμι, εἶσι, εἶνι, ἀβγιοῦμ κ.λ.π.
11. Οἱ κυριότερες συντομογραφίες πού χρησιμοποιῶ εἶναι: τὸ ρ. γιὰ τὰ ρήματα, τὸ ἐπίθ. γιὰ τὰ ἐπίθετα, τὸ ἐπίρ. γιὰ τὰ ἐπιρρήματα, τὸ ἐπών. γιὰ τὰ ἐπώνυμα, τὸ παρατσ. γιὰ τὰ παρατσούκλια, τὸ ἀνθρ. γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ παρ. γιὰ τίς παροιμίες.

Τελειώνοντας θά ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω καὶ ἀπὸ δῶ ὄλους ὅσοι με βοήθησαν στὴ συλλογή, ἐπαλήθευση καὶ καταγραφή τοῦ ὕλικου τοῦ Γλωσσarioυ καὶ νὰ δηλώσω ὅτι δέν βλέπω διόλου τὴν ἐργασία μου σάν ὀλοκληρωμένη καὶ τέλεια' καὶ λάθη καὶ κενὰ θά ἔχει. Ἄν κατάφερα νὰ θησαυρίσω τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων τοῦ Πολυγύρου καὶ μέ τίς λέξεις αὐτές καὶ τίς ἐρμηνεῖες τους νὰ βοηθήσω τοὺς παλιότερους νὰ ξαναζήσουν μερικὲς στιγμές ἀπὸ τὰ παλιά ἐκεῖνα προπολεμικά χρόνια καὶ νὰ βρεθοῦν γιὰ λίγο στὸ περιβάλλον καὶ τὸ κλίμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τοὺς νεότερους νὰ πάρουν μιὰ γεύση ἀπὸ τὴ ζωὴ ἐκείνων τῶν χρόνων, θά θεωρήσω ὅτι ἐπέτυχα σέ μεγάλο βαθμὸ τὸ σκοπὸ μου.

αἶδε, βλ. ἄδε.

ἄιρουγάμ'ς ὁ, πουλί πού ζυγιάζεται καί σιγοκουνιέται στόν ἄερα.

ἄιρουχάφτ'ς ὁ, αὐτός πού χάφτει (μπουκώνει) ἄερα, πού χαζεύει.

ἄιτουμάχους ὁ, πουλί.

ἄκάμουτους, ἐπίθ., κτῆμα ἀγροτικό πού δέν τού ἔκαμαν (ὄργωσαν): *ἔμεινι τού χουράφ' ἀκάμουτου.*

ἄκατακάτ'στους, ἐπίθ., αὐτός πού δέν κάθεται στή θέση του, ὁ ἀνήσυχος.

ἄκγῆς, ἐπίρ., στή φράση *τόχου ἀκγῆς*, τόχω ἀκουστά (ἐξ ἀκουῆς).

ἄκόλλα ἢ, 1) ἡ κόλλα, τό χαρτί, 2) ἡ κόλλα πού κολλοῦν.

ἄκουλ'νῶ, ρ., κολλῶ: *τσακίσ'κι, δέν ἀκουλ'νάει.*

ἄκουλ'τσίδα ἢ, κολλιτσιδα, καρπός χόρτου πού ἔχει ἀγκάθια καί κολλάει πολύ· τίς ἔρριχναν τά παιδιά στά μαλλιά τῶν κοριτσιῶν παίζοντας καί τά βασάνιζαν· μῦθ.: *εἶνι μνιά ἀκουλ'τσίδα*, γι' αὐτούς πού μᾶς κολλᾶν.

ἄκουβέτ, ἐπίρ., στό τέλος, ἔτσι κι ἀλλοιῶς: *ἄκουβέτ τούν τύλ'ξι*, στό τέλος τά κατάφερε καί τόν παντρεύθηκε. Τούρκ.

ἄκούου, ρ., στή φράση: *ἄκου τουν τί λέει!*, τί ἀνόητα καί παράξενα λέει.

Ἄκριβου ἢ, ὄνομα.

ἄλάμουμα τό, ἢ ἀνακατωσιά, ἢ ἀκαταστασία: *τά πάτσι ἔνα ἀλάμουμα κί κάτσι*, ἔπιασε καί τά τακτοποίησε δῆθεν καί κάθησε.

ἄλαμώνου, ρ., 1) ἀνακατώνω ἐπιπλα, ρούχα κ.λ.π. θέλοντας δῆθεν νά τά τακτοποιήσω: *τ' ἀλάμουσι οὔλα*, 2) πάω νά καθάρισω κάτι καί τό περ-νῶ πάνω-πάνω: *τ' ἀλάμουσι μάνι-μάνι κί ἤβγι* (ἐφυγε).

ἄλάν' τό, 1) ὁ ἀλήτης: *τί ἀλάν' εἶνι αὐτός!*, 2) μέγας ἀνοικτός χῶρος κυρίως σέ σπίτι: *δίπ ἀλάν' εἶνι* (τό δωμάτιο, τό σπίτι κ.λ.π.). Τούρκ.

ἄλάργα, ἐπίρ. τοπ., μακρῶς: *ἀλάργα ἀπ' τί μένα*. Ἰταλ.

ἄλατέρα ἢ, ἢ ἀλατιέρα.

ἄλατζιάς ὁ, φόρεμα ἀνδρῶν, σάν πουκάμισο, κυρίως ὁμοῦς γυναικῶν ἦταν πολλῶν εἰδῶν, ὁ ἀγνός, ὁ γαβός κ.λ.π. Τούρκ.

ἄλατζιου, ρ., βάζω ἀλάτι, συνήθως ὁμοῦς μέ τή σημασία τοῦ παστῶνω: *θ' ἀλατζιου φέτου πουλλές ἰλές' δέν ἀλάτσα φέτου λίστχιῶ.*

αλατόστρατα ή, τοπων., πιθανότατα ο δρόμος που έφερναν τό αλάτι από τήν παραλία στόν Πολύγυρο.

αλαφχιόζουμι, ρ., τεντώνω τ' αὐτιά σάν τό έλάφι, όταν άκούσω κάτι, άνησυχῶ γιά κάτι: *θά νά άκουσα κάτ' κι αλαφχιάσ'κα* (σάν νά άκουσα...).

Άλαφόβαρα, ή, τοπων.

αλαφρουκάδαρου τό, άνθρωπος έλαφρός και άνόητος σάν τό καντάρι που ζυγίζει *μό άπ' τ'ς άλαφρές* και *δχι άπ' τ'ς βαρές*.

αλαφρουπάμπουρου τό, άνθρωπος έλαφρός, επιπόλαιος σάν τό έλαφρό παμπόρ (βαπόρι).

αλείβου, ρ., αλείφω.

αλειξουράδα ή, ή λαιμαργία: *γιά δγιέ αλειξουράδα!*

αλειξουρους, επίθ., ο λαιμαργος.

αλέξουγας ο, ο λόξυγγας.

αλέστα, επίρ., έτοιμα: *είμιστι αλέστα άπ' τά χτέ*. Ίταλ.

αλήθεια ή και ο αλήθειας, παρατσ.

άλιζβιρίσ' τό, τό δοῦναι - λαβεῖν. Τουρκ.

άλικούκτσα τά, τά ύπολείμματα, που έμειναν, όταν *έβγαζαν του λάδ'* μέ τό πάτημα (μέ τά πόδια), πρίν χρησιμοποιηθοῦν τά έλαιοπιεστήρια' κι έτσι σ' αὐτά (τά λιοκούκουτσα) έμενε αρκετό λάδι και γι' αὐτό τά έδιναν και γιά τροφή στά γουρούνια.

Άλιξού ή, δνομα, ή Άλεξού, Άλεξάνδρα.

άλισμα τό, 1) τό γέννημα (δημητριακό) που πηγαίνουν γιά άλεσμα στο μύλο: *άδι νά πās του άλισμα στοῦ μύλου*, 2) τό άλεσμένο γέννημα: *άδι νά φέρ'ς του άλισμα*.

αλλάζου, ρ., βγάζω τά λερωμένα ρούχα, κυρίως τά έσώρουχα και φορωά καθαρά: *πότι άλλαξις; αλλάζου δγιό φουρές τ'ν ίβδουμάδα*.

αλλαξιό ή, τά έσώρουχα που βγάζουν και αλλάζουν κάθε φορά: *νά μί πλύν'ς κί νά μί στειλ'ς μνιά αλλαξιό' δγιό άλλαξές έχ' ουλ'ις - ουλ'ις*.

αλλαξουκουλιά ή, τό αλληλογάμημα δυό άγοριών, συνήθως τό έκαναν ψεύτικα παίζοντας: *κάμνουμι αλλαξουκουλιά;*

Ἄγουραστός ὁ, ὄνομα.

ἀγουραστός, ἐπίθ., αὐτό πού ἀγοράζεται: *ἀγουραστό κί λιμαστό* (κάτι πού ἀγοράζεις δέν τό χορταίνεις).

ἀγουρίδα ἢ, οἱ ἀγουρες ρόγες τῶν σταφυλιῶν: *εἶνι δίπ ἀγουρίδεις*.

Ἄγραδές οἱ, τοπων., τόπος μέ πολλές πέτρες.

ἀγραμάδα ἢ, τόπος μέ σωρούς πέτρες: *ρίζι τ'ς πέτρις σ'τ'ς ἀγραμάδεις* καί Ἄγραμάδεις οἱ, τοπων.

ἀγρέβου, ρ., 1) μτβ. κοιτάζω ἄγρια, μαλώνω κάποιον: *τούν ἄγριψα*, 2) ἀμτβ. γίνομαι ἄγριος, θυμώνω: *ἄγριψα στά καλά μί τούν ἀφιλότιμου, τού γιρατά* (κερατά).

ἀγρε- α' συνθετικό, γιά νά δείξει κυρίως ἄγρια ζῶα, ὅπως: *ἀγρέγατους ὁ, ἀγριόγατος, ἀγρέγουρνου τό, ἀγριογούρουνο*.

ἀγρι- α' συνθ., γιά νά δείξει ἄγρια ζῶα, φυτά κ.λ.π., ὅπως: *ἀγριγάδουρου τό, ἀγρικάτσκου τό, Ἄγριλιά ἢ, τοπων., Ἄγρισκιά ἢ, τοπων., ἀγριτσιόθανους ὁ, ἄνθρωπος ἀγροῖκος καί ἀμόρφωτος*.

ἀγριάδα ἢ, χόρτο, ἢ ἄγρωστις.

ἀγριμάρα ἢ, ἢ ἀγριάδα, ἢ ὀργισμένη συμπεριφορά: *τούν βάτσι* (πάτησε) *κάτι ἀγριμάρις!*

ἀγριδιά ἢ, πολύ μεγάλο δοκάρι, μέγας πελεκημένος κορμός δένδρου, πού χρησίμευε σάν τό κύριο καί κεντρικό στήριγμα τῆς στέγης.

ἀγριοσύνη ἢ, ἢ ἀγριάδα: *ρίζε τήν ἀγριοσύνη σου κι ἔλα κάτσε κοντά μου*, Δημ. τραγ.

ἀγριχτάζου, ρ., ἀγριοκοιτάζω: *τί μί ἀγριχτάιζεις ἔτσ'?*

ἀδγειαίζου, ρ., 1) μτβ. ἀδειάζω, κενώνω: *ἀδγειασα τού π'θάρ'*, 2) ἀμτβ. εἶμαι ἄδειος: *ἀδγειασι οὐ τόπους*, 3) εἶμαι εὐκαιρος: *ἀδγειαίζεις νά ἔρτ'ς νά μί βουλέπ'ς τά κираμιδίγια; ζιοῦμι κι δέν ἀδγειαίζου*, παρ.

ἀδγειανός, ἐπίθ., ὁ ἄδειος, κενός.

ἀδγειους, ἐπίθ., εὐκαιρος: *σήμερα εἶμι ἀδγειους*.

ἀδγιάσμος ὁ, ὁ ἠδύοσμος.

ἀδιβόλ'στους, ἐπίθ., χωράφι, ἀμπέλι κ.λ.π., πού τό ὀργωσαν καί δέν ἔσπασαν τούς σβώλους.

-άδ'κους, κη, κου, παραγωγική κατάληξη στά ἐπώνυμα, γιά νά δείξει τό κτήμα κάποιου: τ' *ἀβέλ* αὐτό *εἶνι Σαμαράδ'κου*· στόν πληθ. τοῦ οὐδετέρου δείχνει τά κτήματα κάποιου, ἀλλά καί γειτονιά: *Ἰτοῦτα οὐλα* (τά κτήματα) *εἶνι Ζαβνάδ'κα* (τοῦ Ζαμπούνη)· *τοῦ βράδ' θά πάμι στά Τσιγκάδ'κα* (γειτονιά).

ἀδίμ'τους, ἐπίθ., ειδική πυκνή ὕφανση, ἰδίως γιά στρωσίδια, κουβέρτες, προσκέφαλα κ.λ.π. ἡ ἄλλη ὕφανση, ἀραιότερη, εἶναι τά *μουνόκλουνα*: *ἀδίμ'του προσκέφαλου*.

ἀδιφουμοίρ' τό, τό μερίδιο τοῦ ἀδελφοῦ στήν περιουσία.

-άδης (-άδες), παραγωγική κατάληξη στά ἐπώνυμα, γιά νά δείξει τό συγγενολοί: *Κατσίκας - Κατσ'κάδης, Κότσιανους - Κουτσιανάδης*.

ἀδιφτέρ'στου τό, ἀμπέλι πού δέν τό διφτέρσαν βλ. λ.

ἀδουκάν' ἡ, δοκάνη γιά τό ἀλώνισμα.

ἀδράχτ' τό, τό ἀδράχτι.

ἀδραχτάς, ἐπίθ., 1) αὐτός πού πουλάει ἀδράχτια, 2) ἔλεγαν κοροϊδευτικά *ἀδραχτάδης* καί *χτινάδης* (κτενάδες) αὐτούς πού ἔρχονταν στόν τόπο μας ἀπό τήν Παλαιά Ἑλλάδα, γιατί, ὅπως φαίνεται, μ' αὐτήν τήν ιδιότητα ἔρχονταν, ἰδίως, πρὶν ἀπό τήν ἀπελευθέρωση.

ἀζάπ'ς ὁ, σύντροφος, στρατιώτης, γενίτσαρος. Τούρκ.

Ἄζάπ'κου τό, κτήμα πού ἀνήκει στούς *ἀζάπ'δης*, ὑπάρχει καί μετόχι Ἄζάπ'κου στή Σιθωνία. Τούρκ.

ἀζγίν'ς ὁ, ὁ μουρδάρης, ζωηρός στίς γυναῖκες. Τούρκ.

ἄι ὁ, ἄγιος, 1) μέ ὄνομαστ. γιά νά δείξει τόν ἄγιο, κυρίως ὁμως τήν ἐκκλησία τοῦ ἁγίου καί τοπωνύμιο: *ἄι Βλά'ης* (Βλάσιος), *ἄι Γιώρ'ς*, *ἄι Ξετόφουρους* (Χριστόφορος), *στούν ἄι Θανάσ'*; 2) μέ γενική γιά νά δείξει τή γιορτή τοῦ ἁγίου: τ' *ἄι Γιουργιοῦ*, τ' *ἄι Θανασιοῦ*, τ' *ἄι Πουστόλ'* (τῶν ἁγίων Ἀποστόλων), 3) μέ τήν πρόθ. γιά στίς φράσεις: *εἶνι γιά τούν ἄι Δώῶν* (ἄγιο Ἀντώνιο), *εἶσι γιά τούν ἄι Ρχάγιλου* (Ἀρχάγγελο), γι' αὐτούς πού εἶναι γιά τό τρελοκομεῖο, 4) στή φράση: τ' *ἄι-Κούκ*, δηλ. σέ ἀνύπαρκτο χρόνο, ποτέ: *θά τά πάρ'ς τ' ἄι-Κούκ*, 5) *ἄι-Μάμα παναῖρ*, ἡ ἐμποροπανήγυρη τοῦ ἁγίου Μάμαντα· μεταχειρίζονται ἀκόμα τή φράση αὐτή, ὅταν θέλουν νά δείξουν προχειρότητα καί τσαπατσουλιά: *ἔ, ρέ, τί γίνιτι ἰδῶ; ἄι Μάμα παναῖρ;*

ἄια, ἐπιφ., γιά δέξ τί λέει, τί κάνει: *ἄια τουν, βρέ, τί λέει!*

A

άβάριτους, επίθ., αυτός πού δέν βαρυνέται: *άβάριτους, μωρέ, είσι.*

άβασκαίνου, ρ., βασκαίνω, ματιάζω: *θά μί άβασκάν'ς, νά μήν άβασκαθεις.*

άβασκατήρα ή, ή χάντρα, συνήθως γαλάζια, πού κρεμοῦν στά παιδιά και στά ζῶα, γιά νά μήν τά πιάνει τό μάτι.

άβγατίζου, ρ., αυξάνω, πληθαίνω: *μί τά πιδιγιά άβγατίζ'ν οι βιλιάδεις (οί μπελάδες).*

άβγιοῦμι, ρ., διηγούμαι: *μί άβγήθ'κι οὔλα τά γινούμινα.*

άβγουμλάτ' και **άβγουμλάκ'** τό, μανιτάρι κοκκινωπό, κάπως ὁμοιο μέ αυγό· βλ. *μαῶν'τάρ'.*

άβέρτα, επίρ., 1) ὀλάνυχτα: *τά 'χουμι οὔλα άβέρτα στοῦ σ'πίτ', 2) άσυλλόγιστα: ζουδέβ' άβέρτα.*

άβδαλους, επίθ., άδέξιους: *δίπ άβδαλ' είσι.*

άβούλ' τό, ὁ γύρω άπό τά άγροτικά σπίτια χῶρος, πού τόν εσπερναν γρασιδι (*χασιλ'*) γιά τά οικόσιτα ζῶα.

άβραμίκους ὁ, 1) ὁ Έβραϊός, 2) τό φκιαχτό Σαλονικιό ρακί, πού τό εφκιαναν συνήθως οί Έβραϊοι: *τί άβραμίκουν θά μᾶς κираίς;* (θά μᾶς κεράσεις). Έβρ.

άβτζής ὁ, 1) ὁ καλός σκοπευτής και κυνηγός, 2) καλός, επιτήδειος και σέ άλλες δουλειές: *πουλύ άβτζής στοῦ κλάδιμα.* Τουρκ.

άγανου τό, οί βελόνες πού εχουν τά στάχυα τῶν δημητριακῶν: *μαυραγάν'?* είδος σταριού, πού εχει μαῦρο άγανο.

άγανουτους, επίθ., 1) αυτός πού δέν είναι γανωμένος: *οὔλα τ' άγειά είνι άγανουτα,* 2) μτφ. γιά ανθρώπους πολύ έξευτελισμένους: *δινικές άγανουτους.*

άγιάζ' τό, ή ύγρασία. Τουρκ.

ἀγιάρ' τό, ὁ ἔλεγχος ἀκριβείας στά σταθμά, ζυγούς κ.λ.π.: *θά κάμου ἀγιάρ' στά ζύια* (στά σταθμά) *δέν ἔκαμῖς ἀγιάρ' στού καδάρ'* (στό καντάρι).
Τούρκ.

ἀγίλαδάρ'ς ὁ, ὁ ἀγελαδοβοσκός.

ἀγαλῶ, ρ., καταγγέλλω, κυρίως στό δάσκαλο: *θά σί ἀγαλέσου πού μί πηργιλᾶς*.

ἄγανου τό, βλ. ἄγανου.

Ἄγανους ὁ, τοπων.

ἀγαδίριφτους ὁ, ἀνίκανος, ἀνάξιος.

ἀγαδίρουτους ὁ, ὅ, τι καί τό ἀγαδίριφτους (βλ. γαδίρ'ς ὁ).

ἀγαστρώνου, ρ., καθιστῶ ἔγκυο: *τ'ν ἀγαστρούσι εἶνι ἀγαστρομέν'*.

ἄγέμ' τό, τά γέμνις, τά χαλινάρια. Τουρκ.

ἀγζιότ' τό, τό μπαρούτι.

ἀγίθα ἦ, ἦ ἀγκίδα: *μπῆκι μνιά ἀγίθα στού δάχλου μ'*.

Ἄγλίνα ἦ, ὄνομα.

ἀγιλώνου, ρ., κεντῶ, τσιμπῶ μέ βελόνα ἢ ὀτιδήποτε ἄλλο ὀξύ ἀντικείμενο.

ἀγειό τό, οἰκιακό σκευός: παρ. *ἦ Χανιώτ' χουργιοῦ κί τοῦ κουλουκούθ' ἀγειό*.

ἀγλούτσα ἦ, βλ. ἀγούτσα.

ἀγόρνιτσου τό, καί πληθ. ἀγόρνιτσα, ὁ καρπός τῆς ἀγορνιτσιᾶς.

ἀγουριάς ὁ, ὁ κιτρινιάρης, ἄρρωστιάρης.

ἀγουρνιτσιᾶ ἦ καί γορνιτσιᾶ, ἦ ἄγρια ἀχλαδιά.

ἀγουρουμάνα ἦ, τό μεγάλο ἀγγούρι πού κρατοῦν γιά σπόρο.

ἀγούτσα ἦ, 1) ραβδί σάν γκλίτσα μέ ἓνα γυριστό *τσιπατάλ'*, γιά νά πιάνουν στά δένδρα ἓνα κλαδί καί νά τό κατεβάσουν, γιά νά κόβουν τά φρούτα, 2) μτφ. ἄσχημα γράμματα: *τί ἀγουῦτεις εἶνι αὐτές στού τιτράδιου σ'*;

ἀγρέφαλους ὁ, τό μέτωπο σέ ἀντίθεση μέ τόν ἀνικούτκα (τό πίσω μέρος τοῦ κεφαλιοῦ).

ἀγνός ὁ, εἶδος ὀλομέταξου ὑφαντοῦ ἀλατζιά γιά ἄνδρες καί γυναῖκες· τό χρῶμα του εἶναι κοκκινωπό μέ πράσινες ἀνταύγειες.

ἀλλαξουπιστῶ, ρ., 1) μτβ. ἀλλάζω τὴν πίστη κάποιου, τοῦ βγάζω τὴν ψυχὴ καὶ τὸν παιδεύω: *μὴ ἀλλαξουπίστ'σι αὐτός οὐ ἀνθρουνους*, 2) ἀμτβ., παιδεύομαι, μοῦ βγαίνει ἢ ψυχὴ: *ἀλλαξουπίστ'σα μ' αὐτό τοῦ πιδί*.

ἀλβάῆς ὁ, 1) ὁ πεταλωτής, 2) ὁ ἀτζαμής γιαντρός, ἰδίως ὀδοντίατρος: *διπ ἀλβάῆς εἶνι αὐτός!* Τούρκ.

ἄλνοι καὶ ἄλνοι, ἀντων., ὄνομ. καὶ αἰτ. τοῦ πληθ. τῆς ἀντων. ἄλλος: *ἄλνοι πίν' κι ἄλνοι μιθοῦν' φώναξι κί τ'ς ἄλνοι*.

ἄλνοῦ, ἀντων., ἀλλουνοῦ, ἄλλου: *στ' ἄλνοῦ τοῦ γῶλου χίλις ξ'ἄες δέν εἶνι κάδιπουτι, στούν ἰθ'κό μ' μνιά πουνάει*.

ἄλόρτα, ἐπίρ., ὄρθια: *τρώει ἄλόρτα*.

ἄλόρτους, ἐπίθ., ὄρθιος: *ἄλόρτ' πέτρα*, τοπων.

ἄλλοσι, ἐπίρ., ἄλλοτε.

ἄλουγᾶς ὁ, τό ἄλογο: *τοῦν πότ'σις (πότισες) τοῦν ἄλουγᾶ;*

ἄλουνίζου, ρ., 1) ἀλωνίζω: *θαρρεῖς τ' ἀλουνίζ'ν τ' αὐγά*, 2) γυρίζω παντοῦ προσπαθώντας νά πετύχω κάτι: *ἀλουνίζ' οὔλου τοῦ χουργιό*.

ἄλτσιῆς ὁ, 1) πέταλο γιά καλλίγωμα τῶν ζώων, 2) μικρά σιδερένια ἐλάσματα πού καρφώνουν στά παπούτσια, τακούνια καὶ μύτες, γιά νά μή χαλοῦν γρήγορα οἱ σόλες. Τούρκ.

ἄλ'χήνα ἢ, ἢ λειχήνα, δερματικό νόσημα.

ἄλφαδιᾶ ἢ, στή φράση: *ἄλφαδιᾶ τοῦ γρέκ'* (βλ. γρέκ').

ἄλφας ὁ, παρατσ.

ἄμ, σύνδ., ὅμως, *ἄμ δέ γλέπ'ς, τί μᾶς ἔκαμι*;

ἄμάκα ἢ, τζάμπα, μέ ἔξοδα ἄλλων: *τούρ'ζις στ'ν ἄμάκα*. Βενετ.

ἄμακατζής, ἐπίθ., ὁ τζαμπατζής. Βενετ.

ἄμανές ὁ, ἀνατολίτικο τραγούδι. Τούρκ.

ἄμανέτ τό, ἐνέχυρο: *θά βάλου ἄμανέτ τοῦ λουροῖ μ'*. Τούρκ.

ἄμαξοῦλιφτους, ἐπίθ., αὐτό τό κτήμα ἀπό τό ὅποιο δέν πήραμε τό μαξοῦλ', δηλ. τό εισόδημα, τὴν παραγωγή: *ἄμαξοῦλιφτους ἰλιῶνας*. Τούρκ.

ἄμάξους καὶ μάξους, ἐπίρ., ἐπίτηδες: *ἄμάξους τόβαλῖς ἰκεῖ' ἄμάξους μ' ἔσ-βρουξῖς*. Τούρ.

ἄμάχ' ἢ, θυμός, ἐχθρα: *μ' ἔχ' ἄμάχ'*, *κυρία, κί γι' αὐτό τά λέει αὐτά*.

ἀμάχνα ή, ή δρμή, ή φόρα: *πῆρι ἀμάχνα κί γιούρτσι* (δρμησε).

ἀμέτ - μουαμέτ, θέλεις δέ θέλεις, ντέ καί καλά: *ἀμέτ - μουαμέτ θέλ' νά τούν
βάρ* (πάρει, παντρευθεϊ). Τούρκ.

ἀμρικάνους ό, παρατσ.

Ἄμμουδισ οί, τοπων.

ἀμουκαϊτσιά ή, ή ἀμέλεια, βλ. *μουκαϊτσιά*: *νά άπού άμουκαϊτσιά δέν ήρτα
νά του πάρου*. Τούρκ.

άβάρ' τό, τό άμπάρι. Τούρκ.

άβάρα ή, ό σύρτης, ού *πιράτ'ς*. Ἰταλ.

άβαρώνου, ρ., βάζω τήν άβάρα καί κλείνω τήν πόρτα, *πιρατώνου* καί μέσ.
άβαρώνουμι, κλείνω τήν έξώπορτα καί άσφαλίζω τό σπίτι: *τί μί άβα-
ρώνισι άπού τά τώρα*. Ἰταλ.

άβιλίνους ό, χόρτο πού τό έβραζαν καί έπιναν τό ζουμί του γιά τή θεραπεία
τής έλνοσίας.

άβιλόγατους ό, 1) ή ήμιάγρια γάτα, πού ζει στό ύπαιθρο, 2) παρατσ.

άβόλ' τό, τό κέντρισμα πού μπολιάζουμε: *δγιέ, νά μι φέρ'ς κανένα καλό
άβόλ' γιά τ'ς δουρακ'νες*.

άβουλιάζου, ρ., 1) κεντρίζω, έμβολιάζω ένα φυτό: *άβόλιασα τ'ν άγουρνιτσιά*,
2) κάνω έμβόλιο χολέρας κ.λ.π.: *θά μάς άβουλιάσ'ν στού σχολειό*.

άβουρους ό, ή άχνα: *δγιέ τουν βγάζ' άβουρου άβ' d' ζέστα* (άπό τή ζέστη).

άναγκαϊου τό, τό άποχωρητήριο: *μυρίζ' του άνα'γαϊου*.

άναγιουμένους, *μτχ.*, αυτός πού έχει μεγάλη άνάγκη: *είσι τόσο άναγιουμέν'ν
κί δ'λέβ'ς τόσο*;

άνάθιμα τό, ή έλαφριά κατάρρα: *ανάθιμά σι, παλιόπιδου*.

άνάκαρου τό, συνήθως στόν πληθ., κουράγιο, δύναμη: *δέν έχου άνάκαρα
ούτι νά σ'κουθώ* (σηκωθώ).

άνάμ τό, στή φράση *άφήνου άνάμ, άφήνω μύθουν*, δηλ. άφήνω έποχή, ιστο-
ρία: *τί εϊνι αυτά, μαρή, θ' άφήκουμι άνάμ!* Τούρκ.

άνάμα τό, τό κρασί μέ τό πρόσφουρου, πού πηγαίνουν στήν εκκλησία γιά τή
θεία ευχαριστία, τό νάμα.

άναμδάρκους, έπίθ., αυτός πού άφήνει άνάμ. Τούρκ.

ἀναμδάρ'ς, ἐπίθ., ὄ,τι καί τό ἀναμδάρκους. Τούρκ.

Ἄνανιας ὄ, στή φράση: *γαμῶ τούν Ἄνανία σ'*.

ἀναδάν - *babadán*, ἀπό τούς παλιούς χρόνους, ἀνέκαθεν: *ἰμεῖς αὐτό ἔτσ' τόχουμι ἀναδάν - babadán*. Τούρκ.

ἀναχουβουλιάζουμι, ρ., ἀνασηκῶνομαι σιγά-σιγά ἀπό τόν ὕπνο, ἀπό τά σκεπάσματα ἢ ἀπό τή θέση πού κάθομαι: *ἀναχουβουλιάσκι, θαρρῶ ζύπνησι*.

ἀνέλ'τους, ἐπίθ., πολύ ἀδύνατος: *τί, βρέ, αὐτόν τούν ἀνέλ'του φουβήθ'κεις;*

ἀνέμ' ἢ, ἢ ἀνέμη μαζί μέ τό ρουδάν' ἀποτελοῦσαν τά σύνιργα μέ τά ὁποῖα μασούρ'ζαν τό νῆμα στά μασούργια.

ἀνήμρους, ἐπίθ., αὐτός πού δέν ἡμερώνει, δέν ὑποκύπτει: *ἀνήμιρου σκ'λί*.

ἀνήβουρους, ἐπίθ., αὐτός πού δέν μπορεῖ, εἶναι ἄρρωστος: *εἶνι ἀνήβουρους οὐ καημένους*.

ἀνί- ἀντί ἀνα-ἀνε: *ἀνίβαίνου, ἀνιβάζου, ἀνισαίνου* κ.λ.π.

ἀνιβρῶ, ρ., ἀναβρύζω: *ἀνιβράει ἀράδα*.

ἀνιγρώνου, ρ., κεντῶ, ζυπνῶ τήν ὄρεξη σέ κάποιον νά κάνει ἢ νά φάει κάτι πού δέν θέλει: *τί μί εφιρις ἰδῶ τά λιστριά, μί ἀνέγγρουσις κί μένα* (γιά νά φάω) καί μέσ.: *τόρα πού τά εἶδα ἀνιγρώθ'κα κ' ἰγῶ*.

ἀνίζούτσ'κα ἢ, στενή λουρίδα δερμάτινη, πού ἔδεναν τά τσαρούχια' τήν ἔβγαζαν ἀπό τό ἴδιο δέρμα, χοιρινό ἢ βοδινό, πού ἔφκιαναν καί τά τσαρούχια.

ἀνικούκουρδα, ἐπίρ., συνήθως μέ τό ἄρθρο τ', τ' ἀνικούκουρδα, 1) τανάσκελα, τό ἀντίθετο τοῦ *ηρούμ'τα*: *τί μί κάθισι ἀνικούκουρδα*; 2) κατάρα: τ' ἀνικούκουρδα νά τά βγάλ'ς (ὅταν μᾶς ἔπαιρναν κάτι ἄδικα).

ἀνικούτ'κας ὄ, τό πίσω μέρος τοῦ κεφαλιοῦ, τό ἰνιακό, τό ἀντίθετο *ἀγρέφαλους*: *τά πουδάργια ἀγροῦσαν* (ἀκουμποῦσαν) *στούν ἀνικούτ'κα*.

ἀνιμίζου, ρ., δίνω σημεῖα ζωῆς: *ἀνιμίζ' ἀκόμα*, 2) δέν προφταίνω νά κουνηθῶ, μιά καί στόν τόπο: *οὔτι ἀνέμ'ξι*.

ἀνιπιταρίκ', ἐπίρ., στίς φράσεις: *φουρῶ, ρίχνου του σακάκ' ἢ τό παλτό ἀνιπιταρίκ'*, δηλ. δέν τό φορῶ στά μανίκια, ἀλλά πεταχτό, ριχτό στούς ὤμους.

ἀνιπρόκουπους, ἐπίθ., αὐτός πού δέν προκόβει.

- άνιπχιάνου**, ρ., στή φράση: *άνιπχιάνου του προυζύμ'*, δηλ. τό ξυνισμένο ζυμάρι (τή μαγιά), πού τό φυλάγουν από τήν προηγούμενη ζύμη, τό ζυμώνουν σ' ένα μπακράτσι μέ αλεύρι καί νερό από βραδύς καί τό αφήνουν δλη τή νύχτα ώσπου νά γίν' και μ' αυτό τό προυζύμ' κάνουν τό κανονικό ζύμωμα του ψωμιού: *άδι, μαρή, ν' άνιπχιάις του προυζύμ', δέ θά προυφτάσ' νά γίν' ως του προύι.*
- άνιρτσιώνου**, ρ., σηκώνω τίς τρίχες τών μαλλιών μου: *τί άνιρτσιών'ς έτσ' τά μαλλιά σ';* καί μέσ.: *άνιρτσιώθ'καν οί τρίχις μ' (ή οί τρίχιζουμ).*
- άνισ'κώνουμι**, ρ., άνασηκώνομαι, προσηκώνομαι σέ κάποιον μεγαλύτερο: *άνισ'κώνάι ούλνοι, όταν πιρνάει.*
- άνισκουβώνουμι**, ρ., 1) σηκώνω τά μανίκια (καί τά ρούχα στίς γυναίκες) γιά νά κάνω μιá δουλειά: *άνισκουβώσ', μαρή, θά λιρουθείς,* 2) έτοιμάζομαι, επιχειρῶ μιá δύσκολη καί σπουδαία δουλειά: *άνισκουβώθ'καμι νά τιλειώσουμι του σπίτ'.*
- άνιτισμῶ**, ρ., παίρνω έπάνω μου από άρρώστια, αλλά καί από φτώχια, χρεωκοπία κ.λ.π.: *αυτός άνιτισίμ'σι, μά τούν άλλου δέ δούν γλέπου καλά.*
- άνιφτιρακῶ**, ρ., άνοιγοκλείνω τά φτερά καί έτοιμάζομαι νά πετάξω: *τί άνιφτιρακοῦν έτσ' οί κότις;*
- άνιχόρταγους**, έπίθ., ό άχόρταγος.
- Άννάρα** ή, μεγεθ. του όνόματος Άννα καί τοπων.: *τ'ς Άννάρας d' galύβα* (τήν καλύβα).
- άννόνας** ό, όσα χρειάζονται καί άρκοῦν σέ ένα σπίτι γιά έναν χρόνο: *γιά τούν άννόνα μ' χρειάζουμι 30 φουρτιχιά ξύλα' έκαμα τούν άννόνα μ' άπου σ'τάρ'.*
- άνοίγου**, ρ., στή φράση: *άνοίγου μαμούδγια*, τρέφω μεταξοσκώληκες: *φέτου θ' άνοίξου τρία κ'τχιά* (κουτιά), δηλ. θά πάρω 3 κουτιά σπόρο καί θά θρέψω μεταξοσκώληκες, γιά νά κάνω κουκούλια.
- άνουσταδα** ή, ή άνοσιτιά: *τί άνουσταδα είνι αυτήν'.*
- άντζιάκ**, έπίρ., στήν ώρα, στήν κατάλληλη ευκαιρία: *ήρτις άντζιάκ γιά του φαί.*
- άδαβάνιαστους**, έπίθ., χωρίς *δαβάν'*: *έχου άδαβάνιαστ' άκόμα d' γουζίνα* (τήν κουζίνα).
- άδαμουτό** τό, είδος ύφανσης.

ἄδάμ’ς ὁ, ἄνθρωπος: *τί σοί ἀδάμ’ς εἶνι πάλι αὐτός;* Τούρκ.

ἄδαμώνου, ρ., συναντῶ: *ἄδαμώθ’καν.*

ἄδάρα ἡ, ἡ ἀντάρα.

ἄδαργιάζ’, ρ., πιάνει ἀντάρα: *ἄδαργιασι.*

ἄδάρτ’ς ὁ, ὁ ἀντάρτης.

ἄδέτ τό, τό ἔθιμο: *νά, ἔτσ’ γιά τοῦ ἄδέτ.* Τούρκ.

ἄδι, **ἄι**δε, **ἄδι**, **ἄδιστι**, ἐπιφ., ἐμπρός: *ἄδιστι νά πααίνουμι, προυτοῦ μᾶς βαρεθοῦνε κ’ οἱ ὁμορφες τῆς γειτονιάς θέλουν νά κοιμηθοῦνε*, Δημοτ. δίστ. τό **ἄδε** - **ἄδε** τό ἔλεγαν καί σάν χαιρετισμό’ οἱ Πολυγυρινοί τό πρωῖ πού πήγαιναν χαράματα στίς ἀγροτικές τους δουλειές, ὅταν ἄκουγαν τά ζῶα κάποιου ἄλλου κοντά τους, καταλάβαιναν ποιός ἦταν καί ἀντί γιά καλημέρα φώναζαν: *ἔ-ἔ-ἔ, ρέ ἡ ἄδι ρέ* ὁ ἕνας καί ὁ ἄλλος ἀπαντοῦσε: *ἄδε-ἄδε.*

ἄδι - **δέ**, τό λέγουν γιά νά ἐκφράσουν παράπονο ἢ ἀγανάκτηση γιά κάποιον, πού λέγει ἢ κάνει κάτι κακό: *τούν εἶδισ τοῦ γιγαράτᾶ* (τόν κερατά) *τί λέει;* *ἄδι - δέ!*, ἀπαντᾷ αὐτός πού τ’ ἀκούει, ὅπως καί *πᾶν τά δέδρα, ξηραθ’καν!* *ἄδι - δέ!*

ἄδί τό, ἐξάρτημα τοῦ ἀργαλειοῦ: *γιά τ’ ἄδί πόχ’τέσσιρις τρύπις.*

ἄδιζές ὁ, σιδηρένια πῆχη, ὅσο περίπου καί ὁ πῆχυς, εἰδική γιά νά μετροῦν τά ὑφάσματα. Τούρκ.

ἄδίρα ἡ, τό χνάρι, τό ἴχνος: *ἄκου τοῦ σκ’λί, βρῆκι τ’ς ἄδίρις* (τοῦ θηράματος στό κυνήγι) καί γιά τοὺς ἀνθρώπους: *τούν βῆρι* (πῆρε) *τ’ς ἄδίρις*, τόν πῆρε τό κατόπι, τόν ἀκολούθησε.

ἄδιργιῶμι, ρ., συστέλλομαι, διστάζω.

ἄδιρδγιάρ’ς, ἐπίθ., αὐτός πού ἔχει καί βγάζει **ἄδιρίδισ**.

ἄδιρίδα ἡ, ἡ ταινία, τά μεγάλα σκουλήκια στό ἔντερο.

ἄδιρου τό, τό ἔντερο: *νά μί κρατήις τά ἄδιρα, νά φκιάσου κουκουρέτσ’.*

ἄδίσπουρου τό, τό ἐνοίκιο τοῦ χωραφιοῦ σέ εἶδος, σέ γέννημα.

ἄδραγασιά καί **δραγασιά** ἡ, τό φυλάκιο τοῦ δραγάτη’ ἦταν συνήθως μιά κρεβάτα μέ ξύλα πάνω σ’ ἕνα δένδρο ἢ φκιαγμένη στό ἔδαφος’ σ’ αὐτή ἔμενε μέρα-νύχτα ὁ **δικτήης** καί φύλαγε τ’ ἀμπέλια καί τά περιβόλια.

ἀδρουμοίρ' τό, ἡ κληρονομική μερίδα τῆς γυναίκα ἀπό τόν ἄνδρα τῆς.

ἀδρουπχιάζου, ρ., ντροπιάζω: *μί ἀδρόπχιασι οὐ βάσταρδους.*

Ἄδῶν'ς ὁ, ὁ Ἄντωνης: *εἶνι γιά τούν δι-δῶν'*, εἶναι γιά τό τρελοκομεῖο.

ἀνώι τό, τό ἀνώγειο' τό ἀντίθ. **κατώι**.

ἄξ, ἐπιφ., σέ θυμό, ὅταν ρωτοῦν κάτι καί οἱ ἄλλοι ἀντί γιά ἀπάντηση λένε ἄ α α (κάτι σάν ὄριστε...), αὐτός πού ρωτάει, θυμώνει καί στό ἄ α α λέγει **ἄξ**: ρωτάει π.χ. Ἔνας: *τί λές, θά πάμι ἀπόσι στοῦ β'νό;* ὁ ἄλλος ἀφαιρημένος λέει, *ἄ α α* καί ὁ πρῶτος τοῦ ἀνταπαντάει **ἄξ**.

ἄξαμώνω, ρ., τολμῶ, ὀρμῶ, δοκιμάζω: *γιά ἄξάμουσι νά μί τοῦ πάρ'ς' φου-βούμαν κί φουβέριζα, ἄξάμουνα κί τ'ς ἔτρουγα* (τίς ξυλιές), παρ. Λατιν.

ἄξεχουρα, ἐπίρ., ξεχωριστά: *αὐτό βάλ' του ἄξεχουρα.*

ἄξιώνουμι, ρ., πετυχαίνω, εὐτυχῶ: *ἄξιῶθκι νά δγιεῖ τοῦ γιῶ τ' γιατρό' δέν ἄ-ξιῶθκα νά πάου φέτου στοῦ παναῖρ.*

ἄξούγ' τό, τό ξίγγι. Λατιν.

ἀπαγιάζου, ρ., πηγαίνω καί προφυλάγομαι ἀπό τόν ἄερα, τό κρύο κ.λ.π. *στοῦ ἀπάγιου.*

ἀπάγιου τό, μέρος ἀπάνεμο.

ἀπαλέβου, παλεύω: *ἀπαλέβουμι;*

ἀπάν', ἐπίρ., ἐπάνω 1) κυρίως στό σπίτι τό ἐπάνω πάτωμα: *σύρι ἀπάν' νά μί φέρ'ς...*, 2) στή φράση *ὡς ἀπάν'*, ὡς τήν κορυφή: *γιόμουσί του, βάν' του ὡς ἀπάν'.*

ἀπανουθιχί μ', ἐπίρ., ἀπό πάνω μου: *τί στέκισι ἀπανουθιχί μ' σά χάρους;*

ἀπανσούς, ἐπίρ., ξαφνικά: *ἤρτι ἀπανσούς κί μᾶς τσάκουσι νά κλέβουμι δα-μάσ'κνα.* Τούρκ.

ἀπαρᾶτῶ, ρ., παρᾶτῶ, συνήθως γιά τά ἀνδρόγυνα: *τούν ἀπαράτσι.*

ἀπαφήνου, ρ., 1) εἶμαι στά τελευταῖα μου: *αὐτός ἀπαφήν'*, 2) δίνω τίς τελευ-ταῖες παραγγελίες καί ἐπιθυμίες: *μᾶς ἀπαφήκι νά δώσουμι δγιῶ λίρις στ'ν ἀκλησιά.*

ἀπέθατους, ἐπίθ., ἀπέθαντους, πολύ γερός: *ἀπέθατα εἶνι αὐτά τά ἐργαλεῖα.*

ἀπεικασάνους ὁ, κοροϊδευτικά γι' αὐτούς πού ἰσχυρίζονται, ὅτι ξέρουν καί προβλέπουν κάτι: *οὐ Γιά'ς οὐ ἀπεικασάνους.*

ἀπίτ'χα, ἄορ. τοῦ **πιτ'χαίνου**: τοῦ **ἀπίτ'χα** (τό πέτυχα).

ἀπλουοῦμι, ρ., ἀπαντῶ: **δέν ἀπλουήθ'κι κανένας**.

ἀπού, προθ., 1) ἀπό: **ἀπού πάν', ἀπού κάτ' κ.λ.π.**, 2) στή φράση: **ἀπού λές, πού λές**, ἀντί γιά λοιπόν στίς διηγήσεις: **ἀπού λές, ἦρταν κί ...**

ἀπουβραδύς, ἐπίρ., ἐνωρίς τό βράδυ καί γιά σήμερα καί γιά χθές καί γιά ὅποιοδήποτε βράδυ: **θά κ'νήσουμι ἀπουβραδύς**, ἀλλά καί: **θ'μοῦμι, πήγαμι ἀπουβραδύς**.

ἀπουγάλια, ἐπίρ. καί **πουγάλια**, σιγά-σιγά: **νά πααίῆς ἀπουγάλια - πουγάλια, βρέ**.

ἀπουθυμῶ, ρ., ἐπιθυμῶ: **ἀπουθύμ'σα ἔνα λίστι**.

ἀπουκεῖθι καί **πουκεῖθι**, ἐπίρ., λέγουν συνήθως ἔτσι τό διπλανό σπίτι: **ἀπόψι θά πάμι β'γέρα πουκεῖθι**.

ἀπουκόβου, ρ., 1) ἀποθηλάζω: **τί τ' ἀπόκουψις κι δλας;**, 2) καθορίζω τή ζημιά, συνήθως ἀγροζημία: **ἦρτι οὐ δικτσής κι ἀπόκουψαν δ' ζημία**.

ἀπουκρέβου, ρ., 1) περνῶ τήν τελευταία ἡμέρα τῆς ἀποκριᾶς τρώγοντας κρέας κ.λ.π.: **ἔλα ν' ἀπουκρέψουμι μαζί**, 2) περνῶ γενικά καλά σάν νά εἶναι ἀποκριά: **ἀπόκριψις, θαρρῶ, ἀπόψι**.

ἀπουκριμνιάζουμι, ρ., κρεμιέμαι ἀπό κάποιον, τόν θαυμάζω: **τούν ἀπουκριμνιάσ'κα**.

ἀπουλείπιτι, ρ., μᾶς λείπει: **δέ μᾶς ἀπουλείπιτι ἡ φαγουμάρα**.

ἀπουλειψάδα ἢ ἡ ζάλη, ἡ λιποθυμία: **τ'ν ἦρτι ἀπουλειψάδα**.

ἀπουλιάνα ἢ, ἀνοιχτό μέρος, μικρή πεδιάδα: **θά πάμι νά παίξουμι στ'ν ἀπουλιάνα**.

ἀπουλ'νώ, ρ., 1) σχολῶ: **μᾶς ἀπουλ'νάει ἀργά οὐ δάσκαλους καί ἀμετβ.:** **ἀπόλ'κι ἡ ἀκλησιά**, 2) ἀφήνω τελείως ἐλεύθερον κάποιον νά κάνει κάτι, κακό συνήθως: **τί τούν ἀπόλ'κισ ἔτσ;** καί μέσ. **ἀπουλ'νοῦμι**, ξαμουλιέμαι, πετιέμαι: **ἀπουλύθ'κι σά θηρίου' ἀπουλ'νιέτι σά βόρδους** (πόρδος) **π' τοῦ βρακί**.

ἀπουμένου, ρ., 1) μένω πίσω: **ἀπόμ'νι στοῦ δρόμου**, 2) γιά τούς μαθητές πού μένουν στήν ἴδια τάξη: **μί φαίνιτι θ' ἀπουμειῆς στ'ν ἴδιγῆ**.

ἀπού μνιάς ἐξαρχῆς, ἐξ ἀρχῆς.

ἀπουρίχνου, ρ., ἀποβάλλω γιά τίς γυναῖκες: **ἀπούρ'ξι ἀπ' τοῦ ξύλου**, ἀλλά καί γιά τά ζῶα: **ἀπουργμῆν' γίδα**.

ἀπουστένου, ρ., κουράζομαι, τό αντίθ. ξιαπουστένου.

ἀπουσώνου, ρ., τελειώνω κάτι μισό, κυρίως τά προικιά τῆς νύφης: ἀπουσώνουμι, σπεύδομε νά τελειώσομε τά προικιά στίς παραμονές τοῦ γάμου: *ἔχουμι τ' ἀπουσώματα*.

ἀπουφασίζου, ρ., στή φράση: *τοῦν ἀπουφάσισαν*, τόν ξέκοψαν οἱ γιατροί, δέν ἔχει γιατριά.

ἀπόψι, ἐπίρ., ἀπόψε, 1) σήμερα τό βράδυ: *θά πάμι ἀπόψι...*, 2) χθές, ψές τό βράδυ: *εἶδα ἀπόψι στοῦν ὕπνου μ' τοῦ βατέρα μ'.*

-άρα, κατάληξη μεγεθυντική οὐσιαστ. καί ὀνομάτων: *στράτα - στρατάρα* (τοπων.), *πόρτα - πουρτάρα, πασί - πατσάρα, γιούφτσα - γιουφτσάρα, Ἄννα - Ἀννάρα, Κατιρνῖν - Κατιρνάρα*.

ἀραβάνῃ τό, εἰδικό τρέξιμο ἀλόγων: *πααίνῃ ἀραβάνῃ*.

ἀράδα ἢ, 1) ἡ σειρά: *εἶνι ἡ ἀράδα μ'*, 2) ἡ γραμμή, ἡ σειρά στό βιβλίο ἢ στό γράψιμο: *ἔχου νά γράψου ἀκόμα τρεῖς ἀράδεις*, 3) ἐπίρ., συχνά, συνέχεια: *πααίνῃ ἀράδα κί μιθάει*. Βενετ.

ἀραδίζου, ρ., πηγαίνω συχνά κάπου: *μέρις ἀραδίζῃ τοῦ γιατρό*. Βενετ.

ἀραθ' μῶ, ρ., ἐπιθυμῶ, νοσταλγῶ: *ἀραθύμ'σα μνιά Πουλυγυρνή πίτα ἀραθύμ'σα τοῦ χουργιῶ*.

ἀραλίκῃ τό, καιρός, εὐκαιρία: *δέ βρήκα ἀραλίκῃ*. Τούρκ.

-άρας, κατάλ. μεγεθ., *πασί - πατσάρας, Θανάις - Θανασάρας*.

ἀρβιθ' τό, τά ἀρβιθῖα, τά ρεβύθια: *εἶχι κάτ' ἀρβιθῖα πουλύ βραστιρά*.

ἀργάζου, ρ., κατεργάζομαι κάτι καί τό σκληραγωγῶ: *θά τοῦν ἀργάσου τοῦ τουμάρι τ' τά χέργια τ' εἶνι ἀργασμένα*.

ἀργάτ'ς ὁ, ἡ ἀργατίνα, 1) ὁ ἐργάτης, ἡ ἐργάτισσα, 2) ἐξάρτημα τοῦ παλιοῦ χειροκίνητου ἐλαιοπιεστηρίου, τοῦ κάτιργου, τ'ς καλιάγρας, ὁ κεντρικός ἄξονας, πού γύρω του μαζεύουνταν οἱ σπαρτινίς.

ἀργιάνῃ τό, γιαούρτι ἀραιωμένο μέ νερό. Τούρκ.

ἀργουστόλῃστους, ἐπίθ., αὐτός πού ἀργεῖ νά ντυθεῖ: *πουλύ ἀργουστόλῃστους εἶσι, γιά γαθρός θά πᾶς*;

ἀρέ, ρέ, μωρέ καί θηλ. μαρή: *ἀρέ, τί γυρέβ'ς*;

ἀρέβου, ρ., ἀραιώνω: *ἀριψα λ'γάκῃ τά δέδρα*.

ἀριά, ἐπίρ., ἀραιά: *ἐρδαν* (ἐρχονταν) *πουλύ ἀριά σί μᾶς* (πολύ σπάνια) δ-
σου *ἀριά τά σκόρδα, τόσου χουδρά τά κιφάλια.*

ἀριμάδης οἶ, μόνο στὸν πληθ., μέρη μέ ἀραιή βλάστηση στά βουνά καί
στούς λόφους.

ἀριθώνου, ρ., τρώγω γιά πρώτη φορά προϊόντα τῆς νέας ἐσοδείας, φρούτα,
χορταρικά κ.λ.π.: *σήμιρα ἀρέβουσα κιράσια.*

ἄριου τό, θάμνος πού γίνεται καί δένδρο.

ἄριους, στὸν περιγελ. στίχο: *ἄριους - μακάριους - Ἀργύριους Τσιακμακάρι-*
ους.

Ἄριτσ', τοπων.: τ' *Ἀρίτσ'* τοῦ σιλᾶδ'.

ἀρκαδάης ὁ, τό καρδάδ', φίλος, σύντροφος, κυρίως ἀδελφός. Τούρκ.

ἀρκούδγια τά, λέγουν τά παιδιὰ πού εἶναι ἄτακτα, θηρία: *τί ἀρκούδγια εἶνι*
αὐτάνα;

ἀρκουδίζου, ρ., 1) μπουσουλῶ, πηγαίνω μέ τά τέσσερα γιά τά μωρά: *νά,*
χίρσι (ἄρχισε) *κι ἀρκουδίζ'*, 2) πειραχτικό γιά τοὺς μεγάλους: *αὐτός,*
θαρρῶ, ἀρκουδίζ' τ' νύχτα κί πααίν' στ' Μαρίγια.

ἀρκουδόλακκας ὁ, τοπων. λάκκου.

ἀρμαθιάζου, ρ., 1) βάζω στή σειρά, *στήν ἀρμαθιά: ἀρμάθχιασα τά σκόρδα,*
2) βγάζω συνέχεια: *ἀρμάθχιασι ἓνα σουρό πιδγιά,* καί μέσ. *ἀρμαθιά-*
ζουμι, μπαίνω στή σειρά: *τί μί ἀρμαθιάζιστι ἀπού τώρα;*

ἀρμακάς ὁ, σωρός ἀπό πέτρες πού ἐβγαζαν καί μάζευαν σέ σωρό μέ τό ὄρ-
γωμα καί τό καθάρισμα τῶν χωραφιῶν: *ρίζ' τις κι αὐτές* (τίς πέτρες)
στούν ἀρμακά.

ἄρμη καί **ἄρμ'** ἡ, πού κάνουν μέ νερό καί ἀλάτι καί τή βάζουν στό τυρί καί
στὶς ἐλιές.

ἄρμυρό τό, *τά ἄρμυρά,* *τά παστά ψάρια.*

ἄρμιά ἡ, τό λάχανο τουρσί.

ἀρναούτ'ς ὁ, 1) ὁ Ἀρβανίτης, 2) βρισιά, πείραγμα γιά τοὺς ξεροκέφαλους:
εἶσι δίπ ἀρναούτ'ς. Τούρκ.

ἀρνίθ' τό, πληθ. τ' **ἀρνίθχια,** ἡ ὄρνιθα.

ἀρνίθα ἡ, πληθ. οἶ **ἀρνίθις,** ὅ,τι καί τό **ρνίθ':** *θά σφάζω μνιά ἀρνίθα.*

-αρους, μεγεθ. καταλ.: βόδ'- βόδαρους, φίδ'- φίδαρους.

άρπαχνου, ρ., άρπάζω: τί τ' άρπάχῶς ἔτσ';

άρπαχτάνους ό, αυτός πού άρπάζει κάτι, κυρίως αυτός πού πειράζει και χουφτώῶντίς γυναίκες: καμάδα μ', τί άρπαχτάνους εἶνι αυτός;

άρρουστ'κό τό, αυτό πού κάνει γιά τούς άρρώστους και τούς άρέσει: νά τούν βάμι (πάμε) κανένα άρρουστ'κό.

άρσίν'τό, ή τουρκική πήχη' εἶχε 0,64 τοῦ μέτρου, δηλ. 8 ρούπια από 0,08 τό κάθε ρούπι. Τούρκ.

άρταινου, ρ., μτβ., κάνω κάποιον νά φάει σέ ήμέρες νηστείας κάτι όχι νη-στήσιμο (τυρί, κρέας κ.λ.π.): Θα μᾶς άρτίς σήμυρα; ώχ, ξέχασα κί άρτήθ'κα.

άρτηκας ό, ό νάρθηκας τῆς ἐκκλησίας.

άρτζιουχάλ'τό, έγγραφο, διαταγή: ήρτι τοῦ άρτζιουχάλ' γιά... Τούρκ.

άρτιρίζου, ρ., αυξάνω, μεγαλώνω, κυρίως πλειοδοτώ: άρτίρ'ζαν οί δικατι-στάδισ, επί Τουρκοκρατίας, όταν οί Τούρκοι έβγαζαν στην πλειοδο-σία τά δέκατα (βλ.λ.). Τούρκ.

άρτιρμάς ό, ή πλειοδοσία: βγήκι στούν άρτιρμά (τό σπίτι, τό χωράφι κ.λ.π.). Τούρκ.

άρτους ό, ό άρτος' 5 ψωμιά καλοζυμωμένα μέ καλό άλεύρι, πού τά πηγαί-νουν στην ἐκκλησία στην όνομαστική γιορτή κάποιου μέλους τῆς οί-κογένειας' αυτά τά διαβάζει ό παπάς (Έξω όμως από τό ιερό βῆμα) και έπειτα τά κόβουν κομματάκια και τά μοιράζουν στον κόσμο σαν άρ-του και δλην αυτήν τῆ διαδικασία τῆν λένε ύψουμα: έκανα ύψουμα γιά τοῦ Δ'μήτρη.

άρτσιώνου, ρ., και άρτσιώνουμι, ερεθίζομαι, θυμώνω και άγριεύω: μήν άρ-τσιῶῶς ἔτσ' στί μένα κί δε σί φουβοῦμι' τί μί άρτσιουσις ἔτσ'; και μέσ.: γιάτί άρτσιῶθ'κι ἔτσ';

άρχρινῶ, ρ., αρχίζω: αρχίν'σι νά λέει, αλλά και χιρνῶ: άδι χίρνα (αρχιζε) και άδι χίρσι (αρχισε) ισύ πρώτους.

άσάμ τό, τό σουσάμι.

Άσάνου ή, όνομα, ή Σουζάνα.

Άσβιστουκάμ'νου τό, τοπων.

ἀσίκ᾽ς ὁ, τό παλληκάρι. Τούρκ.

ἀσκαίνουμι, ρ., σιχαίνομαι, στὸν ἔνεστ.: ἀσκαίνισι νά φᾶς σι' αὐτό του μούρ'; καί στὸν πρτ.: τούν ασκαίνουμαν του βρουμνιάρ', ἐνῶ στὸν ἀ- ὀρ.: τούν σ'χάθ'κα.

ἀσκαλώνω, ρ., σκαλώνω: δέ δού ασκάλουσις καλά.

ἀσκαμνιά ἢ, ἢ συκαμνιά, ἢ μουριά: τά σκαμνούδγια, ἢ μαυρουσκαμνιά.

ἀσκουλσούν, εὐγε, μπράβο, συνήθως στή φράση: ἀσκουλσούν τσιβρινέ.

ἀσ'λίστους, ἐπίθ., ὁ ἀσυλλόγιστος.

ἀσ'μάζιφτους, ἐπίθ., ὁ ἀσυμμάζευτος, τσιαπατσούλης.

ἀσ'μόθρικούς ὁ, παρατσ. βλ. **βρίκ'**.

ἀσ'νέρ'στους, ἐπίθ., αὐτός πού δέν συνερίζεται, δέν εἶναι δύσκολος κυρίως στό φαί: καλά γιά τ' ἰσένα δέ μί μέλ', εἰσι ἀσ'νέρ'στους, τί νά κάμου μ' αὐτόν του καλουμαθ'μένου;

ἀσουγάδα ἢ, ἀσχημία, ἀταξία κυρίως στίς γυναῖκες: κάμν' πουλλές ἀσου- γάδις.

ἀσουγους, ἐπίθ., αὐτός πού κάνει ἀσουγάδις.

ἀσπρουβόλα ἢ, ἀσπρη, γυαλιστερή πέτρα, πού χτυποῦσαν τή μιά μέ τήν ἄλλη καί ἔβγαζαν τσιές (σπινθήρες).

ἀσπρουβουλάει, ρ., λάμπει, ἀστράφτει ἀπό ἀσπράδα.

Ἄσπρουβόλις οἱ, τοπων.

ἀσπρουμάλ'ς ὁ, παρατσ.

ἀστάρ' τό, ἢ φόδρα. Τούρκ.

ἀστουχῶ, ρ., λησμονῶ: νά, ἀστόσα νά πάου.

ἀστραπουβουλάει, ρ., λάμπει ὁ τόπος ἀπό τίς ἀστραπές.

ἀστραπουκαίου, ρ., καίω μέ ἀστραπή: νά μ' ἀστραπουκάψ', ἄν λέου ψέμα- τα.

ἀστράφτ', ρ., ἀστράφτει καί στή φράση: θά σί ἀστράψου μνιά κί θά σί πῶ!

ἀστρέχα ἢ, ἢ ὕδρορὴ τῆς στέγης, μέρος κάτω ἀπό τήν προεξοχή τῆς στέ- γης, ὅπου μπορεῖ κανεῖς νά ἀστριχιάσ', γιά νά προφυλαχθεῖ ἀπό τή βροχή. Σλαβ.

ἀστρίτ'ς ὁ, εἶδος φιδιού.

ἀστριχιάζου, ρ., ἀμτβ., χώνομαι, καταφεύγω κάτω ἀπό τήν ἀστρέχα, γιά νά προφυλαχθῶ ἀπό τή βροχή: γιά ἀστρέχιασι αὐτούια (αὐτοῦ), ὄσου νά πιράσῃ ἡ βόρα καί μτβ., στριμώχνω κάποιον στή γωνιά: τούν ἀστρέχιασι Ικεία (ἐκεῖ) κί δέ δούν ἀφήν' νά σαλέψ'. Σλαβ.

ἄτ' τό, τό ἄτι. Τούρκ.

ἀτζιμής ὁ, ὁ ἀδέξιος καί ἀτζιμουσύν'. Τούρκ.

ἀτζιχά, ἐπίρ., ἐπομένως, σίγουρα: βήχ'ς, κλάν'ς, ἀτζιχά θά γιάν'ς. Τούρκ.

ἀτζιέμ'ς ὁ, τίτλος ἀτζιέμ πασιάς καί παρατσ. Τούρκ.

ἀτλάζ' τό, τό λεῖο γυαλιστερό ὕφασμα. Ἄραβ.

ἀτρόμητος ὁ, παρατσ.

ἄτσαλους, ἐπίθ., ὁ ἀδέξιος.

ἀυλακώνου, ρ., παίρνω τό νερό τοῦ λάκκου καί τό βάζω σέ αὐλάκι, γιά νά τό χρησιμοποιήσω, νά δουλέψει ὁ μύλος, νά ποτίσω τόν κήπο κ.λ.π.: σύρι ν' αὐλακώις τού νιρό.

αὐτόνου, αὐτήν, αὐτόνου, ἄντων., αὐτός, αὐτή, αὐτό καί πληθ. αὐτ'νοί, αὐτένις, αὐτάνα.

αὐτούια, ἐπίρ., αὐτοῦ.

ἀφαλουκόβου, ρ., 1) κόβω τόν ἀφαλό τῶν βρεφῶν, 2) συνηθίζω καί πηγαίνω πολύ κάπου, σάν νά γεννήθηκα καί νά μέ ἀφαλόκοψαν ἐκεῖ: τί βρέ, στ' ἀνήλια σ' ἀφαλόκουσαν;

ἄφανους, ἐπίθ., αὐτός πού ἐξαφανίζεται: ἄφανους νά γέν'ς, νά μή σί βρεῖ Ιδῶ οὐ πατέρας!

ἄφαντους, ἐπίθ., ὁ μή ὕφασμένος, τό ἀντίθ., φανμένους: ἀκλουστα κι ἄφαντα κί στού βλουκό ἀπλουμένα, δηλ. ἀκόμα δέν τά κλώσαμε καί δέν τά ὕφάναμε καί λέμε δι τῆ θά τά ἀπλώσαμε στό μπλοκό (τό φράχτη), δηλ. ἀκόμα δέν τούν εἶδαμε, Γιάν' τούν εἶπαμι.

Ἄφείδρα ἡ, ὄνομα.

ἄφιρίμ, μπράβο. Τούρκ.

ἀφκριούμι, ρ., κρυφακούω: ἀφκρισ'κα κι ἄκουσα πώς θά ἔρτ'.

ἀφλάν^ν τό, είδος καλλωπιστικοῦ φυτοῦ, πού μέ τά κλαδιά του ἔκαναν συνήθως τά **βουκέτα** τίς γιορτές κολλώντας στα ὠραῖα πράσινα φύλλα του καί χρυσόχαρτα ἢ ἀσημόχαρτα· βλ. καί **βαράγ^η**.

ἀφουρκά^λστους, επίθ., αὐτός πού δέν φουρκαλήθ^ηκι· *ἀκόμα ἀφουρκά^λστη εἶχ^ς τ^ν αὐλή, μαρή;* (ἀσκούπιστα).

ἀφριά ἢ, ὁ ἀφρός: *βγάζ^η ἀφριά π^η τ^η μανία τ^η.*

ἀφτιξούσιους, επίθ., ὁ αὐτεξούσιος.

ἀχαιριφτους, επίθ., αὐτός πού δέν κάνει *χαῖρ* κί *προυκουπή*. Τούρκ.

ἀχαλές ὁ, 1) τό ἀποχωρητήριο, 2) τό βρώμικο στόμα: *ἀν^ηξι τούν ἀχαλέ τ^η κί ξέρασε οὐ^ηλις τ^ης βρουμιές*. Τούρκ.

ἀχαμνός, επίθ., ἄσημος, κακός: *ἀχαμνός εἶνι αὐτός, μαρή;*

ἀχαμνουσῦ^ν ἢ, ἢ ἀδυναμία, ἢ λιγοθυμία: *μ^η ἤρτι μνιά ἀχαμνουσῦ^ν*.

Ἄχαδές ὁ, σωρός ἀπό ἀσπροβόλις.

Ἄχαδέδισ οἱ, τοπων.

ἀχιρνῶ, ρ. βλ. χιρνῶ, ἀρχίζω: *ἀχίρσι πάλι τά ἴδγια*.

Ἄχλαδές οἱ, τοπων., μέρος πού ἔχει ἀχλαδιές.

Ἄχλάδισ τ^η Τριπίλα οἱ, τοπων.

ἀχμάκ^ης ὁ, χαζός, ἄχρηστος. Τούρκ.

ἀχούρ^η τό, ὁ σταῦλος: *ἀπ ἀχούρ^η τού κατήντ^ησις τού σπῖτ^η*. Τούρκ.

ἀχρεια τά, αἰσχροά, κακά λόγια: *κυρία, αὐτός εἶπι ἀχρεια*.

ἀχρέστουμος, επίθ., αὐτός πού λέγει *ἀχρεια*.

ἀχυρίδα ἢ, μικρή κοιλότητα στούς τοίχους, συνήθως στήν αὐλή, ὅπου ἀφηναν πρόχειρα πράγματα τοῦ σπιτιοῦ (ἐργαλεῖα, κλειδιά κ.λ.π.).

ἀχώργια, ἐπίρ., χωριστά: *ὅλοι δ^η ἀνδάμα κ^η ἢ ψώργιαρους ἀχώργια*.

ἀψύς, επίθ., πολύ δυνατός καί ὀξύς: *τού ἀψύ τού ξύδ^η τ^η ἀγεῖό τ^η χαλνάει* (τό δοχεῖο του καταστρέφει), 2) ὁ πολύ ὀξύθυμος: *πουλύ ἀψύς εἶνι τού λόγου τ^η*.

ἀψώνου, ρ., θυμώνω, γίνομαι ὀξύθυμος: *τί μί ἀψών^ης ἔτσ^η*;

B

βαβά ή, ή γιαγιά, ή μανιά, χαϊδευτικά και ή μητέρα. Σλαβ.

βαγιόν' τό, μεγάλο βαρέλι για κρασί. Ίταλ.

βαγανάς ό, τό στόμα σέ έκφράσεις όργής και περιφρόνησης: *κλεισι τού βαγανά σ' αν'ξι τού βαγανά τ' κι τά ξέρασι ούλα.*

Βα'γιλ'νός ό και ή Βα'γιλ'νή, όνόματα.

βαζιγιδίζου και βαζιγιστώ, ρ., βαρυνέμαι, αποκάμνω: *βαζιγέτσα νά σ' ακούου.* Τούρκ.

βαζματζίκ' τό, τό λουλούδι ζουμπούλι' βλ. και ζαμβάκ'. Τούρκ.

βάζου, ρ., 1) βάνω: *μή βάιζις μουζαβιρλίκια*, 2) βουίζω: *βάζι' ού τόπους*, 3) στή φράση: *βάζου τυρί*, δηλ. άλατίζω, παρασκευάζω τυρί: *μ' έταξι νά μι βάν' εναν δινικέ τυρί.*

βαζούρα ή, ή βοή, ή φασαρία.

βαία τά, μόνο στόν πληθ., ή δάφνη πού δίνουν και στήν έκκλησία τήν Κυριακή τών Βαϊων.

βαϊζου, ρ., γέρνω: *βαϊζ' ού στύλους νά πέσ'.*

βαθράκα ή, γυναίκα κοντή και χαμηλόκωλη' τό γνωστό δίστιχο για τίς γυναίκες τής Χαλκιδικής λέγει: *Γαλατσιγνούλις πέρδικις κι Βαβδινές τρυγόνις, /Πουλυγυρνές σεισόκουλις, Κασσαδρινές βαθράκις.*

βακούφκου, έπιθ., κτήμα πού άνήκει σέ κοινωφελή ιδρύματα, έκκλησίες κ.λ.π. και γι' αυτό είναι κοινό και δημόσιο και πατιέται και παραβιάζεται εύκολότερα από τά ιδιωτικά κτήματα: *τί βακούφκου τού πέρασις;* Τούρκ.

βαλάν' τό, 1) ό καρπός τής βαλανιδιάς (δρυός) και τού πουρναριού, 2) περιληπτικό, όταν δίνουν για τροφή στά γουρούνια κυρίως βαλάνια: *αυ'τήν' d' βδομάδα θά δώσου στου γρουν' βαλάν'.*

βαλάνδουβου τό, είδος σταφυλιού μέ ρόγες ρόζ ώοειδείς και σκληρές.

βαλανδώνου, ρ., μαλώνω, στεναχωρῶ: *δειρε με καί μάλωσέ με καί βαργιά βαλάνδωσέ με*, δημοτ. τραγ., καί μέσ.: *εἶμι βαλανδουμένους*.

βαλτακώνου, ρ., βουλιάζουν τὰ πόδια στό βάλο, στή λάσπη.

βαράγ' τό, 1) τό λεπτό χρυσόχαρτο ἢ ἀσημόχαρτο, πού τὰ κολλοῦσαν στά πράσινα φύλλα καί κλαδιά τοῦ ἀφλανιοῦ, γιά νά κάνουν στίς γιορτές τὰ **βουκέτα** (ἀνθοδέσμες), 2) **βαράγια** ἔλεγαν καί τὰ διάφορα διακοσμητικά, πού ἔκαναν οἱ γυναῖκες ἀσπρίζοντας τὰ πλακόστρωτα καί τὰ πεζούλια. Τούρκ.

βαραίνου, ρ., 1) χτυπῶ: *μή τοῦ βαραίν'ς, μαρή, τοῦ πιδί*, 2) βαρύνω, δί-νω βάρος: *μή στιναχουργίεσι, δέ θά μᾶς βαρύν'ς*.

βαρδαρίζ', ρ., τρέχει πολύ καί ὀρμητικό νερό στή βρύση, στό λάκκο καί στό αὐλάκι, ὅπως στό Βαρδάρη.

βαρεῖ, ρ., τοῦ **βαραίνου**, στή φράση: *θά μί βαρεῖ γνώσ' θαρρεῖς*, δηλ. νομίζεις πῶς θά σκεφθῶ γνωστικά καί δέν θά κάνω κάτι πού ἐσύ θεωρεῖς ἀνόητο καί κακό.

βαριτός, ἐπίθ., ἐνοχλητικός: *τί βαριτή, Θεέ μ'* (Θεέ μου).

βαρύ, α' συνθετικό ρημάτων: *βαρυ-πατώ, βαρυ-κ'μοῦμι*.

βαρκό τό, βαρύ χωράφι πού κρατάει νερό.

βαρῶ, ρ., 1) χτυπῶ: *βάρι μι, βρέ, νά δγιοῦμι τί θά κιρδίς!*, 2) χτυπῶ, παρακινῶ τὰ ζῶα νά πᾶν γρηγορότερα: *βάρι, ρέ, λ'γάκ'*, νά προυφτάσουμι, 3) στή φράση: *βάρ' του νά κ'νήσ'*, γιά σπίτια καί νοικοκυριά ἀκατάστατα.

βασκαίνου, **βασκατήρα** βλ. **ἀβασκαίνου**, **ἀβασκατήρα**.

βασ'λέβου, ρ., 1) γιά τόν ἥλιο: *βασίλιψι*, 2) γιά κάποιον πολύ κουρασμένο καί νυσταγμένο: *βασίλιψις, δέ βααί'ν'ς* (δέν πηγαίνει) νά κ'μηθεῖς.

βασταγαριῆ ἡ, ξύλο 11/2 μέτρο μάκρος καί 3-4 πόντους πάχος, διχαλωτό στήν ἄκρη, πού τό χρησιμοποιοῦν 1) γιά νά φορτώνουν τὰ ζῶα, δταν εἶναι μόνοι τους στηρίζοντας μ' αὐτή τή μιὰ φορτωμένη **μυριά**, ὅσο νά φορτώσουν καί τήν ἄλλη, ἐνῶ ἂν ἦταν διπλοί, ὁ ἕνας θά **δέχουνδαν'** τή φορτωμένη **μυριά**, ὅσο ὁ ἄλλος θά φόρτωνε καί τήν ἄλλη, 2) γιά νά ζυγίζουν μέ τό καντάρι μεγάλα φορτιά, ὅποτε τή λέγουν καί **μανέλλα**, 3) στή φράση: *βασταγαριῆ, πού σί χρειάζιτι*, δηλ. ξύλο πού θέλεις.

βασταγιρός, ἐπίθ., γερός.

βαστῶ, ρ., στήν ἔκφραση *μί (σί - τούν, μᾶς) βαστάει: γιά ἔλα, σά σί βαστάει* (ἄν τολμᾶς).

βάτου τό καί πληθ. τά **βάτχια**, ἡ βάτος.

βατσίνα ἡ, 1) τό ἐμβόλιο: *μ' ἔκαμι βατσίνα*, 2) τό σημάδι πού ἀφήνει τό ἐμβόλιο: *γιά δγιέ τ' βατσίνα μ'.* Ἱταλ.

βατσινιάζου, ρ., 1) κάνω ἐμβόλιο σέ κάποιον: *μᾶς βατσινίασαν οὐλνοι' βατσινιάσ'καν οὐλνοι*, 2) κολλῶ σέ κάποιον μιά ἀρρώστια ἢ μιά κακή συνήθεια: *καλά μί βόλίψις, μί βατσινιάσις πάλι τού τσιγάρου.* Ἱταλ.

βάτσ'νου τό, ὁ καρπός τοῦ βάτου, τό βατόμουρο.

βγάζου, ρ., 1) βγάζω: *ἔβγαλα τού σακάκ'*, 2) πηγαίνω τίς ἐλιές στό ἐλαιοπιεστήριο καί *βγάζου τού λάδ'*, 3) ἐξαρθρώνω: *ἔβγαλι τού χέρι τ'*, 4) μτφ. βασανίζω κάποιον: *μ' ἔβγαλι τού λάδ'*, 5) στή φράση: *βγάζου τού δράφου* (τόν *τράφο*), κοροϊδευτικά γιά κάποιον πού λέγει ἢ νομίζει ὅτι ἔκαμε καμιά βαριά δουλειά καί ἀξιίζει ἀνταμοιβή: *τί, βρέ, τού δράφου ἔβγαλῖς κί μί ξιαπλώθ'κίς ἔτσ'.*

βγαίνου, ρ., 1) βγαίνω, 2) ἐνεργοῦμαι: *δέ βγῆκι σήμιρα*, 3) στή φράση: *βγαίν'* ὁ ἀσβέστης τοῦ τοίχου καί λερώνονται τά ροῦχα καί τά χέρια ἢ *βγαίν'* τό ὕφασμα, ὅταν ξεβάφει.

βγιό τό, τό βιός: *μ' ἔναν γώλου γιρνᾶς, μ' ἔνα βγιό δχ'*, παρ., δηλ. μέ ἕναν κῶλο, μέ μιά τιμή καί ἕνα ὄνομα ζεῖς ὅλη σου τή ζωή, ἐνῶ τό βιός, ἡ περιουσία δέν μένει.

βδούλα ἡ, ψωμί σέ σχῆμα σάν τῆς φραντζόλας περίπου, διαφορετικό ἀπό τό συνηθισμένο **πλαστό**.

βδουκούλ'κου τό, **βδούλα** μέ ἕνα αὐτό στή μέση' τό κάνουν συνηθώς τό **Πάσχα**.

βέτζα ἡ, ὁ σκώπτης, τό ὕπουλο πειραχτήριο: *εἶνι μινιά βέτζα αὐτός!*

β'ζαίνου, ρ., βυζαίνω: *β'ζαίν'* ἀπό πούλλες μάνις.

β'ζι τό, τό βυζί, τά **β'ζιά**, τά **β'ζούδγια**, οἱ **β'ζάρις**.

β'ζιά ἡ, 1) μιά καθησιά στό τραπέζι, ἕνα γιμέκ': *μί χρουστᾶς μινιά β'ζιά*, 2) ὄσο χωράει ἡ **βούζα** σέ μιά καθησιά: *μινιά κότα τ'ν ἔκαμι μινιά β'ζιά*.

βιγλίζου, ρ., κατασκοπεύω, παρακολουθῶ, κρυφοκοιτάζω: *τί βιγλιζῖς αὐτοῦ;* Λατιν.

βίζα ἡ, ξύλινο λεπτό στόμιο στήν **τσιότρα**, γιά νά πίνουν λίγο-λίγο τό ρακί.

βιζινές ό, μικρή ξύλινη ή μεταλλική ευαίσθητη ζυγαριά, για να ζυγίζουν πολύτιμα πράγματα, χρυσό, άσήμι και κυρίως τίς λίρες: *τί μί του βιζινέ θά του ζ'γιάσουμι του ψουμί;* Τούρκ.

βίζιτα ή, 1) φιλική επίσκεψη, κυρίως όταν γιορτάζει κάποιος: *θά πάμι βίζιτα στ' Μαρίγια,* 2) ή επίσκεψη του γιατρού: *τούν πλήρουσα μόνι d' βίζιτα.* Ίταλ.

βίκους ό, είδος δημητριακού, σάν τό **ρόβ'**.

βιλάζου, ρ., βελάζω: *γιατί βιλάζ' τ' άρνι;*, 2) φωνάζω γοερά από πόνο (τσίμπημα κυρίως, κέντημα κ.λ.π.): *βέλαξι του καημένου άδ' του βόνου.*

βιλόν' τό, στή φράση: *θά σί βάλ'ν στά βιλόνια* (οί Έβραίοι), φοβέρα για τά παιδιά.

βιράγκα ή, λάκκος, λεκάνη σέ ποτάμια και λάκκους, πού μαζεύεται πολύ νερό.

Βιράγκα ή, τοπων.: τ' *Λιμουνή ή βιράγκα.*

βιράγγας ό, 1) ό,τι και ή **βιράγκα**, 2) μτφ. όταν υπάρχει φόβος για άναταραχές και πολέμους: *θά (σάν) θουλώσ' ου βιράγγας!*

βιράν' τό, σπίτι, κτίσμα άνοιχτό, παλιό, έτοιμόροπο: *τί, ρέ, δίπ βιράν' είνι αυτό!* Τούρκ.

βιράν'ς ό, άνθρωπος άνεπρόκοπος, ρέζιγος, έτοιμος να καταρεύσει. Τούρκ.

βιράν'κους, έπίθ., ρέζιγος, έπισφαλής. Τούρκ.

βιργί τό, κτηματικός φόρος επί Τουρκοκρατίας.

βιρέ, έπίρ., πλάγια: *βάλ' του λίγου βιρέ.*

βιρέμ'ς ό, αδύνατος, φθισικός. Τούρκ.

βιρικοκκιά ή, ή βερυκοκιά και τοπων.: *στ' βιρικοκκιά.*

βιτλάδ' τό, τό βιτούλι, τό **β'τούλ'**.

βλάβου, ρ., βλάπτω, κυρίως στή φράση: *δέ μί βλάβ'.*

Βλάης ό, ό Βλάσης: *άι-Βλάης.*

βλάρ' τό, τόπι ύφασμα.

βλαστουλόι τό, τό βλαστολόγημα' βλ. **χαμουλόι**, **κουρφουλόι** κ.λ.π.

βλαστουλουώ, ρ., κόβω μερικά βλαστάρια από τά κλήματα, για να τά άρραιώσω: *ταχίθ θά πάμι να βλαστουλουήσουμι τ' άβέλ'.*

βλατί τό, ρούχο πολυτελείας, αλλά και δλα γενικά τά ρούχα.

βνια ή, ή σβουινιά, ή κοπριά τῶν βοδιῶν.

βδάν^ν τό, τό φυντάνι.

βδώνου, ρ., φουντώνω, μτβ. και άμτβ. βάζω και παίρνω φόκο, δυνατή φωτιά μέ φλόγα: 1) μτβ.: βδώσι του φούρνου, 2) άμτβ.: φούδουσι ή φουτχιά.

βόδαρους, επίθ., μόνο μτφ. γι' αυτούς που είναι βόδγισ, που είναι άνόητοι και άγροϊκοι.

βόλ^λ ή, 1) ή εύκολία, ή άνεση: άμα σ' έρτ' βόλ^λ ιδω έχου ούλις τ'ς βόλις μ', 2) στη φράση: τί βόλ^λ, πώς τά πās;

βόσκου, ρ., βόσκω, 1) μτβ.: πηι νά βουσκήσ' του μανάρ', 2) άμτβ.: θά βάλου τά πρόβατα νά βουσκήσ'ν στου χασίλ^λ.

βουδάς, επίθ., δ,τι και τό βόδαρους.

βουδ^νός, επίθ., βοδιμός.

βούζα ή, ή κοιλιά: μί πουνάει ή βούζα, ύποκ. βζούδα, μεγεθ. βζάρα, βλ. και β'ζιά.

βούζαρ'ς ό, αυτός που έχει μεγάλη βούζα, ό κοιλαράς: πού νά καθήσ' αυτός ού βούζαρ'ς;

βουθῶ, ρ., βοηθῶ: θά μί βουθής στου πότ'σμα;

βουλά ή, 1) ή φορά: άπου μνιά βουλά θά ρίξουμι, 2) στη φράση μνιά βουλά, έπίρ., πάντως, έτσι κι άλλουώς: μνιά βουλά σί κατάφιρι,3) στη φράση: μνιά βουλά κι έναν γιρό, δηλ. μιά φορά κι έναν καιρό, 4) μνιά βουλά, άμέσως: τ' άκουσι κι μνιά βουλά τά κακάρουσι.

βουλεϊ, ρ., μόνο στό γ' πρόσ., 1) χωρεϊ, μόνο στον Ένεστ. και Παρατ. και στην άρνητ. συνήθως μορφή: δέ μί βουλεϊ ιδω δέ σās βουλοϋσι του σπιτ' αυτό;,2) βολευει, εύκολύνει, μόνο στον Άόρ.: δέ μί βόλισι νά έρτου.

βουλεύουμι, ρ., 1) έτοιμάζομαι: βουλεύισι για του χουράφ';,2) βρίσκω τή βολή μου, τή βόλη μ': βουλέφ'κα καλά σ' αυτό του σπιτ', 3) ντύνομαι: βουλεύουμι για τ'ν άκλησιά, άκόμα δέ βουλέφ'κис Ισύ, 4) κουμαντέρνομαι: δέ βουλεύισι πιδάκι μ' και 5) στη φράση: βουλέφ'κα, τήν έπαθα: τώρα βουλέφ'καμι, ειρων. δηλ. τά προκόψαμε!

βουλ'κά, επίρ., μέ τρόπο βολικό, καλό' τώρα πού αυξάνονται τά έγκεφαλικά έπεισόδια κ.λ.π. καί οί άνθρωποι βασανίζονται χρόνια στό κρεβάτι, οί Πολυγυρνοί εϋχονται: *μού βουλ'κά*, μόνο βολικά, δηλ. ἄς έλθει ό θάνατος, ἄλλά νά πεθάνουμε γρήγορα καί εύκολα.

βουλ'κός, επίθ., 1) γιά τά πράγματα αυτό πού μᾶς βολεύει, μᾶς εύκλύνει: *δέν είνι βουλ'κό τού χιρούλ'*; 2) γιά τούς ανθρώπους, εύκολος, εύκολομεταχειριστος, καλόβουλος: *βουλ'κός ανθρουπους*.

βούλλα ή, 1) ή σφραγίδα καί τό όργανο καί τό άποτύπωμα: *φέρι d'βούλλα νά...* 'βάλι μι μινιά βούλλα, 2) στη φράση: *βάλι βούλλα*, ἄς τα νά πᾶνε, μή χειρότερα. Τούρκ.

βουλλώνου, ρ., 1) σφραγίζω: *τού βούλλουσα τού χαρτί*, 2) κλείνω, καπακώνω: *βούλλου τού βουκάλ'*. Τούρκ.

βουλουδέρνου, ρ., γυρνῶ έδῶ κι έκει άποκαμωμένος καί άπαγοητευμένος: *πού βουλουδέρν'ς; βουλόδειρα οϋλ' μέρα κι τίπουτι δέν έκαμα*.

-**βουλῶ**, β' συνθ. ρημάτων: *κουκῆ'νου-βουλῶ*, *άστραπου-βουλάει*, *τσικνου-βουλάει οϋ τόπους*.

βούρ, έμπρός, όρμα: *βούρ στού βασιά*.

βουργιάζου, ρ., κλείνω μέσα, μαντρώνω γιά ζῶα καί μτφ. καί γιά ανθρώπους: *τά βούργιασι άπού νουρίς' μᾶς βουργιάζ'ν σά dá τραιά*.

βουρδουνάρ'ς ό, αυτός πού άσχολεΐται μέ τά μουλάρια, ειδικό διακόνημα (ύπηρεσία) στα 'Αγιορίτικα Μοναστήρια.

βουρίζου, ρ., γιά τά γρούνια, όταν τά πιάνει ό όργασμός: *βουρίζ' τού γρούν'* βλ. σέρνου.

βουρλαίνου, ρ., ζαλίζω: *μι βούρλανίς*.

βουρλιζουμι, ρ., γυρνῶ έδῶ κι έκει ζαλισμένος: *βουρλισ'κα οϋλ' μέρα σά δού κ'φόγγρουου*.

βουρός ό, πρόχειρο μαντρί, πού έκαναν τό καλοκαίρι, κυρίως γιά τά βόδια.

βουσκίο τό, 1) ή βοσκή: *θά πάμι τά πράματα στού βουσκιά*, 2) ό βοσκότοπος: *δέν εῶ' βουσκιά ιδῶ*.

βόσκου, ρ., 1) μτβ.: *θά πάου νά βουσκήσου τά πρόβατα*, 2) άμτβ.: *βόσκ'ν τά πρόβατα στού λ'βάδ'*.

βουτάν'τό, τό βοτάνι, τό άγριο χόρτο: *βουτανίζου*, *ξιβουτανίζου*.

βραδγιόζουμι, ρ., μέ βρίσκει τό βράδν: *βραδγιόζ'κα στού δρόμου.*

βράζου, ρ., 1) βράζω, 2) ὄλη ἡ διαδικασία κ' ἡ δουλειά πού κάνουν, γιά νά ἀποστάξουν τό ρακί ἀπ' τὰ τσίπρα στά ρακουκάζανα: *τά μισάνυχτα θά πάρου ἀράδα νά βράσου.*

βρακουζούνα ἡ, ἡ κορδέλα, τό κορδόνι πού ἔδεναν ἢ ἔζωναν τό βρακί, γι' αὐτό καί ἡ φράση: *αὐτός δέ ξέρ' νά δέσ' τοῦ βρακί τ', κί θέλ'...*

βρακουζούν'ς ὁ, αὐτός πού δέν μπορεῖ νά μαζέψει καί νά δέσει τά βρακιά του: *δίπ βρακουζούν'ς εἶσι.*

βρακουπόδ' τό, ὅ,τι καί τό **καλαμουβράκ'** ἡ παροιμία τούν *λείπ' ἡ σέλα π' τοῦ βρακί, τά δγιό τά βρακουπόδγια* (δηλ. τοῦ λείπουν ὄλα).

βράσ' ἡ, τό βράσιμο: *ἔσου νά παρ' βράσ' πῆρι μινιά βράσ'.*

βρασιό ἡ, ὄσα ὄσπρια, τραχανά κ.λ.π. χρειάζεται κανεῖς γιά ἓνα μαγειρέμα: *μᾶς ἀπόμ'ναν κάνα δγιό βρασιές ρ'βίθγια.*

βρέ, προστ. τοῦ βρίσκω, βρές: *βρέ μι, σά βουρεῖς.*

βρέις οἱ, ἓνα εἶδος σπαράγγια.

βρικουλακιάζου, ρ., *λέν βρικουλάκιασι.*

βρόδους ὁ, ὁ βρόντος, ἡ φασαρία: *βρόδους πουλύς κί μύξα τρεῖς οὐκάδης, παροιμ., δηλ. φασαρία πολλή καί ἀποτέλεσμα μηδέν.*

βρουδόμ'λου τό, κοροϊδευτικά ἢ πορδή: *θέλ'ς νά σί δώσου ἓνα βρουδόμ'λου;*

βτούλ τό, τό βιτούλι, κατσίκι 1-2 χρονῶν, πού ἀκόμα δέν γέννησε καί δέν ἔδωσε γάλα σέ ἀντίθεση μέ τά **γαλάργια**.

Γ

γαβάν' τό, 1) μικρό ξύλινο δοχεῖο μέ καπάκι, πού κλείνει, κλειδώνει ἐφαρμοστά, τό κλειδοπίνακο' τό χρησιμοποιοῦσαν γιά νά βάζουν μέσα ξηρή τροφή, τυρί, ἐλιές, κεφτέδες κ.λ.π., ὅταν πήγαιναν ἔξω στή δουλειά ἢ σέ ταξίδια, 2) μαλακία: *σήμυρα πάτ'σα ἓνα γαβάν'!* Τό ξυλόγλυπτο **γαβάν'** τό συσχέτιζαν μέ τή μαλακία, πού τήν φαντάζονταν σάν ξυλόγλυπτική καί γι' αὐτό οἱ μεγάλοι κοροΐδευαν τά παιδιά: *ἔ, ρέ, πῶς πάει, τοῦ πιλέκ'σις (πελέκησης) καλά σήμυρα; ἢ τί γίνιτι τοῦ π'τηδέφ'κίς καλά σήμυρα* (ἐνν. τό **γαβάν'**).

γαβανίζουμι, ρ., μαλακίζουμαι: *πόσις βουλές γαβανίσ'κισ σήμιρα;*

γαβγίζου, ρ., 1) για τό σκυλί πού γαυγίζει, 2) για τόν άνθρ. πού πειράζει τούς άλλους: *ώρις τούν γαβγίζ'.*

γάβριου τό, θάμνος, πού μπορεί νά γίνει καί δένδρο.

γάδαρους ό, γαΐδαρος, άνθρωπος μέ γαΐδουρινή συμπεριφορά.

γαδούρ' τό, τό γαΐδούρι, άτομο μέ γαΐδουρινή συμπεριφορά.

γαδούρα ή, ή γαΐδούρα, γυναίκα μέ γαΐδουρινή συμπεριφορά.

γαδουρνός, επίθ., γαΐδουρινός: *γαδουρνό φαί.*

γαδουρνά, επίρ.: *τρώει γαδουρνά.*

γαδουρου-, α' συνθετ. για νά δείξει 1) κάτι πού έχει σχέση μέ τό γαΐδούρι: *γαδουρου-φόρτ', γαδουρου-τόμαρου, γαδουρου-κ'λίστρα* (πολύ μικρός τόπος, χωράφι πού χωράει ίσια-ίσια νά κυλιστεί ένα γαΐδούρι), 2) κάτι μεγάλο καί όχι καλό: *γαδουρου-κέφαλους, γαδουρου-δάσκαλους.*

γάζγα ή, τό στομάχι τής κότας καί γενικά τών πουλιών: *μωρέ, γιουμάτ' σ'τάρ' ήταν ή γάζγα τ'.*

Γάκας ό, χαιδευτικό του Γιώργος.

γαλάρ' τό,τά *γαλάργισ*, κασίκες πού γέννησαν καί δίνουν γάλα σέ αντίθεση μέ τά *βιτούλια*.

γαλατές, επίρ.: *μυρίζ' γαλατές* (γαλατίλα).

γαλατσίδα ή, φυτό.

γαλέντζα ή, τό τσόκαρο: *τί, μαρή, μι τ'ς γαλέντζις θά πᾶς στου παζάρ'.*

γαλιάργισ ή, βλ. *καλιάργισ*.

γαλότσ' τό, ή γαλότσα: *βρέχ', μαρή, βάλι τά γαλότσια σ'.* Βενετ.

γαμημένου τό, βρισιά, αγανάκτηση για κάθε τί, πού μᾶς δυσκολεύει καί μᾶς γανιάζει: *του γαμημένου* (τό καρφι) *δέ βουρω* νά του βγάλου' του *γαμημένου* (τό ξύλο) *είνι πουλύ σκληρό!*

γαμήσ' τό, ή συνουσία: *α' βάτσα* (τήν πάτηση) *ένα γαμήσ'.*

γαμῶ, ρ., στίς ύβριστ. φράσεις: *γαμῶ τ' μάνα σ', του Ιμάνι σ', του φιλέκι σ', του γόνα σ'.*

γάνα ή, ή πράσινη σκουριά στά αγάνωτα μπακιρένια σκεύη, μπακράτσια, σ'νιά, καζάνια κ.λ.π.

γανάδα ή, κούραση, ταλαιπωρία: *τράβ'ξα σήμιρα μινιά γανάδα μί d' γίδα!*

γανιάζου, ρ., 1) κουράζομαι, παιδεύομαι, άμτβ.: *τί γανιάιζς έτσ', βρέ, σά-μαδι έχ'ς άνά'g';*, 2) μτβ., κουράζω, παιδεύω: *τού γανιάζ' πουλύ τού πι-δί' μί γάνιασι πουλύ τ' άβέλ' στού τράφγιασμα.*

γάνουμα τό, τό γάνωμα: *θέλ' γάνουμα τού σ'νι.*

γανουτζής ό, ό γανωματής.

γαρλουπάν'τό, ίστός άράχνης (ρογαλοπάνι).

γάρους ό, ή άρμη πού βάζομε στό τυρί, τά τουρσιά κ.λ.π.

γατσιάζου, ρ., 1) διψώ πολύ: *γάτσιαισα γιά νιρό,* 2) στεγνώνει τό στόμα μου: *γάτσιαισα νά σί λέου' γάτσιαισα νά κρένου.*

γ'δί τό, τό γουδί.

γ'δόχιρου τό, τό γουδόχερο.

γειουνέβου, ρ., 1) είμαι γείτονας: *γειουνέβουμι μί τού Θανάσ',* 2) πάω επί-σκεψη: *θά πάμι νά γειουνέψουμι τού Δ'μήτηρ.*

γειουινιά ή, 1) ή γειτονιά, 2) ή επίσκεψη: *πού είνι ή πατέρα σ'; πηι γειουινιά στού βάρβα τού Δ'μήτηρ.*

γέν'μα τό, κάθε δημητριακό προϊόν: *τά γινήματα δέν πάν καλά φέτου.*

γέρνου, ρ., 1) γέρνω πρός τά κάτω, α) μτβ.: *γειρι λ'γάκ' d' βόρτα,* β) άμτβ.: *έγειρι ού τοίχους,* 2) στά φορτωμένα ζώα, όταν τό φορτίο δέν είναι κα-λά φορτωμένο και ίσοζυγισμένο και γέρνει άπό τή μιά **μιριά**: *γέρν' τού μ'λάρ'' έγειρι τού γαδούρ'.*

γιά, προτρ., έμπρός: *γιά έλα, σά σί βαστάει.*

γιά-γιά, διαζευκτ., ή-ή: *γιά ού Γιώρ'ς, γιά ή Γιάνν'ς θά έρτ', δέ βουρεϊ.*

γιαβάσ-γιαβάσ, σιγά-σιγά, μαλακά. Τούρκ.

γιαβάσ'κους, επίθ., μαλακός, ήπιος: *γιαβάσ'κους καπνός,* τό αντίθ. *σέρτ'-κους.* Τούρκ.

γιαβασιά ή, ξύλινο έργαλειό γιά τό ήμέρωμα, ήρέμισμα τών άγριων ζώων, άλόγων και μουλαριών' τή λένε και **διαβασιά**.

γιαβουκλού ή, ή άγαπητικιά. Τούρκ.

γιαγίν' τό, ή φωτιά, ή πυρκαϊά: *άμάν γιαγίν.* Τούρκ.

γιάγμα τό, διαρπαγή, λεηλασία. Τούρκ.

γιαγνίς' τό, τό λάθος. Τούρκ.

γιαζίκ, επίρ., κρίμα: *γιαζίκ τά λιφτά πού ξόδιωα*. Τούρκ.

Γιακείμς ό, όνομα, ό Ίωακείμ.

γιαλί καί γιαλίζουμι, βλ. γυαλί.

Γιάνναλης ό, παρατσ.

γιανίσκου, ρ., γίνομαι καλά, βρίσκω τήν ύγεία μου.

Γιάν'ς, Γιαννάκ'ς, Γιαννακός, Γιαννακούλας, Γιαννιός, Γιάγγους, Γιάνναρους.

Γιαν'σιάτ'κους, επίθ., Διονυσιάτικος, δηλ. τής Μονής Διονυσίου: *Γιαν'σιάτ'κου μιτόχ'* Γιαν'σιάτ'κους μύλους.

γιαδιζ τό, τό στοίχημα πού βάζουν δύο πλέκοντας τά δυό μικρά δάκτυλά τους. Τούρκ.

γιαπράκ'τό, ό ντολμάς ό τυλιγμένος μέ άμπελόφυλλα. Τούρκ.

γιαπρακόφ'λου τό, τά -φ'λα, άμπελόφυλλα μέ τά όποια φκιάνουν τά γιαπράκια' τά άλατίζουν καί τά κρατοϋν καί για τό χειμώνα.

γιατάκ'τό, στρώμα, κρεβάτι, κατάλυμα. Τούρκ.

για ταυτό καί για ταύτου, γι' αϋτόν τό λόγο: *για ταυτό δέν ήρτα*.

γιαβινδίζου, βλ. *γιαβινδίζου*. Τούρκ.

γίδ' τό, τά γίδγυ, ή κατσίκα: *σί κούριψαν σά γίδ'*, στόν πληθ. *τά γίδγυ* σημαίνει τό κοπάδι καί τό μαντρί: *θά πάου στά γίδγυ*.

γιδόστρατα ή, δρομάκι, πού πάνε μόνο τά γίδγυ.

γιές οί, ό,τι καί τό *μι τής* ύγείας, εϋχή όταν κερνοϋν: *μι τ'ς γιές*.

γιάδ' τό, τά γιάδγυα.

γιάδα ή: *άμα γιννάει τού βοδ'*, *τί τ' θελ'ς τ' γιάδα*.

γιαδάρ'ς ό, ό άγελαδοβοσκός.

γιαδ'νός, επίθ.: *γιαδ'νό γάλα*.

γιαδουκούριμα τό, τό κούρεμα τών άγελάδων, πού βέβαια δέν γίνεται καί γι' αϋτό ή παροιμ. φράση: *στού γιαδουκούριμα*, στό κούρεμα τών άγελάδων, δηλ. ποτέ, καί λέγεται κυρίως για τά δανεικά πού δέν επιστρέφονται: *θά τά πάρ'ς στού γιαδουκούριμα*.

γιαλαντζί, ψεύτικος: *γιαλαντζί δουνιάς*· *γιαλαντζί δουλμάδης*. Τούρκ.

γιμέκ^κ τό, ἡ κάθε καθησιὰ στό τραπέζι, ἓνα γεῦμα: φτάν^ν γιά ἓνα γιμέκ^κ.
Τούρκ.

γινάτ^τ τό, τό γινάτι, τό πείσμα: τού γινάτ^τ βγάζ^ζ τού μάτ^τ. Τούρκ.

γινατσής, ἐπίθ., ὁ πεισματάρης. Τούρκ.

γινατσιάρκου, ἐπίθ., ὁ, τι καί ὁ γινατσής. Τούρκ.

γιν^ν τούργια τά, ἡ γέννηση: ἔχουμι γιν^ν τούργια.

γιόκ, ὄχι: χαίρ γιόκ. Τούρκ.

γιόμα τό, 1) τό ἀπόγευμα: θά ἔρτ^ς τού γιόμα; 2) τό ἀπογευματινό πρόχειρο φαγητό, πού ἦταν συνήθως ψωμί καί τυρί τήν ὥρα πού σήμινι οὐ παπάς (ὁ ἔσπερινός): σήμανι οὐ παπάς, θά πάου γιά τού γιόμα.

γιωματίζου καί γιουματίζου, ρ., τρώγω τό ἀπόγευμα κάτι πρόχειρο: φέρι λί-
γou ψουμί κί τυρί νά γιουματίσουμι.

γιουβάν^ς ὁ, ξεροκέφαλος: εἰσι δίπ γιουβάν^ς.

γιουζχασης ὁ, ὁ ἀξιωματικός. Τούρκ.

γιούκου, ὁ, ἡ στοίβα τῶν ρούχων (κλινოსκεπάσματα) συνήθως σέ ἐντοιχι-
σμένο ντουλάπι. Τούρκ.

γιουμβρούκ^κ τό, τελωνειακός φόρος: σάμαδι θά πληρώις γιουμβρούκ^κ, σά-
μπως πρόκειται νά πληρώσεις φόρο γι' αὐτά πού λές^ς τό λέγουν γι' αὐ-
τούς πού μιλοῦν ἀνεύθυνα. Τούρκ.

γιούν^ν τό, 1) τό κοντό παρακατιανό μαλλί ἀπό μικρά ἀρνιά, 2) γενικά τά
παρακατιανὰ ὑπολείμματα, πού δέν ἀξίζουν: θά πάρ^ς τού γιούν^ν τό
λέγουν γι' αὐτούς πού δέν κερδίζουν σπουδαῖα πράγματα. Τούρκ.

γιούργια, προτρ., ἐμπρός, ὀρμᾶτε: γιούργια, βρέ, τί κάθιστι; Τούρκ.

γιούργια ἡ, ἐπίθεση: ἔκαμαν μινιά γιούργια κί τούν ἄρπαζαν τού μαχαίρ^ρ.
Τούρκ.

γιουργιάρου, ρ., κάνω γιούργια. Τούρκ.

γιουρδάν^ν τό, τό περιδέραιο, γενικά τό στόλισμα πού κρεμιέται ἀπό τό λαι-
μό. Τούρκ.

γιουρδῶ, ρ., 1) ὀρμῶ, ἐπιτίθεμαι: γιουρδάει κί τούν ἀρπάχ^ν ἀπ' τού λιμό^ό
γιούρτσι στ' φουτχιά, 2) ἐπιτίθεμαι σέ γυναίκα: τ' γιούρτσι. Τούρκ.

γιουρούκ^κ ὁ, ἄξεστος, ξεροκέφαλος ἀπό τούς Γιουρούκ^κ δις Τούρκους τῆς
Καλαμαριάς, πού ἦταν ξεροκέφαλοι: δίπ γιουρούκ^κ ἔισι. Τούρκ.

γιούστ' τό, ἡ διαφορὰ στή συναλλαγή: *αὐτό μᾶς ἴλ'ψι* (ἔλειψε), *νά δώσομι*
κί γιούστ', *νά δώσομε* δηλ. καί ἐπί πλέον διαφορὰ. Τούρκ.

γιουφύρ' τό, τό γεφύρι.

Γιούφτ'κα τά, συνοικία τοῦ Πολυγύρου.

Γιουφτόκαστρον τό, 1) τοπων., 2) κοροϊδευτικά γιά κάποιον πού ἐπιχειρεῖ
κάτι δχι σπουδαῖο: *ἀδι, θά πάρ'ς τοῦ γιουφτόκαστρον*.

γιούφτους ὁ, ὁ γύφτος, ἡ γιούφτσα, ἡ γιουφτσάρα (γυναίκα πολύ καπάτσα):
τ'ς γιούφτσας τά β'ζιά, γαλατῶδες φυτό.

γιουφτουφάσ'λα τά, τά λιανουφάσ'λα, τά μαυροφάσουλα.

γύφουμι, ρ., γεύομαι: *τοῦ γιόφ'κис τοῦ φαί, γιόψ' του* *νά δγεις ἐχ' ἄλας*;

Γιρακουφουλιά ἡ, τοπων.

γிரαμβής ὁ, ὁ Θεός: *ὁ, τι πεῖ οὐ γிரαμβής*.

γிரαμβίμ'ς καί γираμβίμινα, παρατο.

γιράνιους, ἐπίθ., χρώμα γκρι-μπλέ' σ' αὐτό τό χρώμα ἔβαφαν τίς πουκαμί-
σες οἱ γυναῖκες.

γιράς ὁ, 1) ἡ πληγή: *δέν ἐκλεισι ἀκόμα οὐ γιράς*, 2) μτφ. ὁ, τι καί ἡ σημασία
τοῦ: *εἶνι μεγάλη πληγή, μᾶς ἀν'ξι τρανόν γιρά*. Τούρκ.

γιρέβου, ρ., γίνομαι γερός, ἀναλαμβάνω ἀπό ἀρρώστια: *σά νά γέριψι*.

γιρός, ἐπίθ., 1) ὑγιής: *δόξα σοι, οὐ θιός, γιρό εἶνι τοῦ πιδί*, 2) δυνατός: *εἶνι*
γιρός στ'ν ἀριθμητική.

γιρουσύν' ἡ, ἡ ὑγεία: *γιρουσύν' νά εἶναι κί τ' ἄλλα βουλέβ'δι* (βουλευονται).

γιώνου, ρ., λερῶνων, λεκιάζω, 1) μτβ.: *πρόσιχι, βρέ, νά μή στάξ'*, *γιατί αὐτό*
γιών' *ἐγιουσις τοῦ π'κάμ'σου σ'*, 2) ἀμτβ.: *ἐγιουσι τοῦ φ'στάνι μ'*.

Γιῶρ'ς ὁ, ὁ Γιώργης, Γιουρίκας, Γιουργάκ'ς, Γιουργάκας, Γάκας, Γέργους.
γαβά τά, μόνο στόν πληθ., τά στραβά μάτια: *δύφλα στά γαβά σ'' ἀν'ξι τά*
γαβά σ'.

γαβάδ' τό, ὁ στραβός, ὁ ἀπρόσεκτος: *ἔ, ρέ, γαβάδ'*, *βλέπι βρουστά σ''* *στόν*
πληθ. τά γαβάδγια εἶναι ὁ, τι καί τά *γαβά*, δηλ. τά στραβά μάτια: *ἀν'ξι*
τά γαβάδγια σ' κί δγιάβαζι.

γαβός, 1) ἐπίθ., ὁ στραβός, ὁ τυφλός, 2) ἓνα εἶδος ἀλατζιά μέ μαῦρες καί
ρόζ ρίγες' οἱ ὕφαντοί ἀλατζιάδες ἀνάλογα μέ τήν ὕφανση καί τό χρώ-
μα ἦταν : 1) ὁ ἀγνός, 2) ὁ γαβός, 3) ὁ γιβιζής κ.λ.π.

γαβουμάρα ή, ή τύφλα: *γαβουμάρα είχισ, δέ δούν είδισ;*

γαβώνου, ρ., στραβώνω: *μί γάβουσι τού φώς' γαβώθ'κα π' τούν ήλιου και μτφ.: αυτήν ή δασκάλα τά γάβουσι τά πιδγιά.*

γαζιρό τό, 1) μικρό τενεκεδένιο λυχνάρι μέ πετρέλαιο, 2) ύβριστ. για βρώμικους και παρακατιανούς: *τί, βρέ, μ' αυτό του γαζιρό πααίν'ς.*

γαϊλές ό, καημός, στεναχώρια: *Έχου πουλνοί γαϊλέδισ, και στή φράση: ξέρ'ς αυτόν του γαϊλέ είχα, δηλ. θαρρείς δέν είχα άλλη στεναχώρια. Τούρκ.*

γάιδα ή, μουσικό όργανο, ό άσκός. Τούρκ.

γαϊδατζής ό, αυτός πού παίζει **γάιδα**. Τούρκ.

γαϊρέτ τό, ύπομονή: *γαϊρέτ, τί νά γίν'.* Τούρκ.

γαλιουρίζου, ρ., βλέπω λίγο μέ μισόκλειστα μάτια: *τί γαλιουρίζς; για γαλιούρσι καλά.*

γαδίρ'ς, έπιθ., ό Ικανός' βλ. **άγαδίρουτους**.

γαραβέλ' τό, τό μαυροπούλι.

γαργαλῶ, ρ., γαργαλῶ: *κυρία, αυτός μί γαργαλάει' λγώ δέ γαργαλιούμι.*

γάργλας ό, ό λάρυγγας: *θά σί τσακώσου π' του γάργλα.*

γαργλιά ή, ή γουλιά: *μόνι μνιά γαργλιά θά πχιῶ.*

γαρέλα ή, δυνατό κλάμα: *τόβαλι τ'ς γαρέλ'ς.*

γαρέλας ό, αυτός πού κλαίει γοερά.

γαρίζου, ρ., φωνάζω και κλαίω δυνατά: *γάρ'ξι, γάρ'ξι, άπόκαμι του καημένου (τό παιδί).*

γαρίτζιφλους ό, ή καρωτίδα: *θά σί τούν κόψου του γαρίτζιφλου.*

γατζιλός ό, παρατσ.

γβανῶ, ρ., 1) κουβαλῶ: *γβαν'σα έναν γάδο (κάδο) νιρό, 2) για τόν άνδρα τόν κουβαλητή λέγουν: γβανάει ού καημένους ούλ' μέρα.*

γβάρ' τό, τό κουβάρι.

γβάρα ή, ό σωρός: *μνιά γβάρα πέτρις και μτφ. στή φράση: μνιά γβάρα μαζώχ'κι, για κάποιον πού από άρρώστια δέν μπορεί νά κινηθεϊ.*

γβαργιάζουμι, ρ.: *μαζέβουμι μνιά γβάρα, γβαργιάσ'κι δίπ.*

γβάς ό, κουβάς.

Γβέλ' τό, τοπων.

γέκας ό, 'Αλβανός έργάτης' τέτοιους έφερναν οί κτηματίες παρέες-παρέες και τούς έβαζαν, συνήθως, νά ξεπατώνουν (νά έκχερσώνουν) για νά κάνουν έλαιώνες· στοίχιζαν πολύ φθηνά, ήταν πολύ έργατικοί και ύποτακτικοί, αλλά και καθυστερημένοι και ξεροκέφαλοι και γι' αυτό: *είσι δίπ γέκας*.

γέλ bouρδά, Έλα έδω. Τούρκ.

γδούν' τό, 1) τό κουδούνι γενικά, 2) τό κουδούνι του σχολείου: *σήμανι του γδούν'*, 3) τά κουδούνια πού κρεμοϋν στά ζώα είναι πολλών ειδών: α) **κα'βανούλα** ή, μικρό κουδούνι, β) **τρακατήρ'** τό, μεγάλο κουδούνι, γ) **τούντς'** τό, πίο μεγάλο, δ) **δουβλέκ'** τό, πολύ μεγάλο, πού τό κρεμοϋν στά **γιουσέμια** (τράγους και κριάρια), πού όδηγοϋν τά κοπάδια, ε) **τριβλουκούδουνου** τό, κουδούνι πού κρεμοϋν στά μουλάρια: *πάρι, μωρέ, ένα τριβουκούδουνου κι βάλ' του στοϋ μ'λάρ νά τ' άκούς πού πάει*, στ) **χλαπατούρα** ή και τό **χλαπατούρ'**, κουδούνι πού κρεμοϋν στά γελάδια.

γδούνα ή, ή κουδούνα, μεγάλο κουδούνι, κυρίως αύτή πού χτυποϋσαν τίς άποκριές στους μεγάλους άνύπαντρους, στά γεροντοπαλήκαρα: *τούν βάρισαν κι φέτους d' γδούνα*.

γδών' τό, τό κυδώνι.

γιβιζής ό, είδος άλατζιά μέ μαϋρες και βυσινίες ρίγες.

γιβιζιλίκ' τό, άνοησία. Τούρκ.

Γιβιζίνα ή, όνομα.

γιβιδίζουμι, ρ., κουντίζομαι, έπιχειρώ, τολμώ: *τί μι γιβιδίζισι μι τετχίν' δ'λειά*. Τούρκ.

γιζιρίζου και **γιζιρῶ**, ρ., γυρίζω άπό δῶ και άπό εκεί χαζεύοντας για διασκεδάση: *πού γιζιρίζς; θά πά νά γιζιρίσουμι λ'γάκ' στοϋ παζάρ*. Τούρκ.

γιζδάν'τό, τό κρατητήριο, ή φυλακή: *χῶσ' τον στοϋ γιζδάν'*. Τούρκ.

γινέ, έπίρ., πάλι, στή φράση **ματά γινέ**, δηλ. πάλι και πάλι: *άδι, ματά γινέ θά χιρίς* (άρχισεις) *του καυγά*; Τούρκ.

γιμέτς' τό, κηρήθρα μέ μέλι. Τούρκ.

γιόζ - **γирέ**, έπίρ., ντέ και καλά, μέ τό ζόρι και φανερά: *γιόζ - γирé θέλ' νά μι του πάρ'*. Τούρκ.

γύσσα ή, συνήθως κατοίκια μέ καφέ χρώμα καί μτφ. ή άσχημη καί γερασμένη γυναίκα: *δίπ γύσσα είνι*. Σλαβ.

γιούμ τό, μπακιρένιο μεγαλούτσικο σκευός, σάν τή στάμνα, γιά νά κουβαλοϋν νερό. Τούρκ.

γιουρέν' τό, χωράφι πού δέν δουλεύεται, γιατί δέν τραβάει νερό.

γιουσέμ τό, τό μεγάλο τραγί ή κριάρι, πού τοϋ κρεμοϋν μεγάλο κουδούνη καί πάει μπρός στό κοπάδι καί μτφ. ό άρχηγός τής παρέας: *θά σ' εχουμι γιουσέμ*. Τούρκ.

γιουσές ό, ή γωνία σέ σοκάκι, ή στροφή δρόμου: *τί καρτιρεϊς στοϋ γιουσέ;* καί ή παροιμία *κάθι πέτρα στοϋ γιουσέ τ'ς βαρεϊ*. Τούρκ.

γριζ' τό, ό οχετός, ό ύπόνομος: *άπ' τοϋ γριζ' ερχιτι ή βρώμα*, καί μτφ.: *σουστό γριζ' είνι τοϋ στόμα τ'*. Τούρκ.

γριμές ό, 1) ή κατάσταση: *δέ ξέρου σί τί γριμέ βρίσκιτι*, 2) έπίρ., συνέχεια, πολλές φορές: *τούν είδης νά πααίν' στοϋ σπίτι τ'ς; οϋ, άράδα, έναν γριμέ*.

γριλικά ή, μεγάλο δεκανίκι μέ λαβή, πού έχουν οί βοσκοί, ή **γλίτσα**.

γίτ, φύγε: *γίτ, ρέ*. Τούρκ.

γιώνου, ρ., μπάζω, ρίχνω μέ τά όλα κάποιον σέ μιά δουλειά: *τούν εγιουσι στη δ'λειά*, καί μέσ.: *γιώνουμι, ρίχνομαι μέ τά μουτρα: γιώθ'κι στοϋ κουμάρ'*, 2) παρατηρώ, κατηγορώ: *τούν γιώθ'κα γιά καλά πού δέ σ' άκούει*.

γιάβα ή, τό κεφάλι: *τί εχ' ή γιάβα σ', άχυρα*; καί όνομα **Γκλάβας**. Σλαβ.

γλαδίν' τό, τό ζώο, τό πράμα: *ά, ρέ, γλαδίν'*!

γλουκτώ, ρ., κουνώ, ταράζω τό ύγρό περιεχόμενο δοχείου (στάμνας, νταμιτζιάνας, τενεκέ κ.λ.π), γιά νά δώ άν έχει μέσα άλλο ή γιά νά τό καθαρίσω: *γιά γλουκούτσι δ' δαμιτζιάνα*, νά *δγιοϋμι εχ' άλλου ρακί*; 2) κουνιέται καί κάνει **γλού** - **γλού** τό ύγρό περιεχόμενο κάποιου δοχείου: *γλουκτάει οϋ δινικές*.

γδίνα ή, ή σκουντιά, ή σπρωξιά: *δόσι μνιά γδίνα*, νά τ' *ρίζουμι στ' θάλασσα* (τή βάρκα).

γδώ, ρ., σκουντώ, σπρώχνω: *θά τοϋ γδήσ' κί θά πέσ'* μί κούτσι αυτός.

γόσ', ρ., στίς φράσεις: *θά σί γόσ'*, σ' *εγουσι*, κοροϊδευτικά, θά σοϋ πέσει βαρύ, δέν πρόκειται νά πάρεις καί νά χαρείς κάτι πού ζητάς: *θά μί δώις (δώσεις) κί μένα τά μ'σά, μαρή; τί λές, ρέ, θά σί γόσ'?*

γούβνους ὁ, σωρός ἀπό διάφορα πράγματα, κυρίως σκουπίδια καί δημητριακά: *θά πάμι στου γούβνου νά παίζουμι*, ἕνα μέρος, ὅπου ὑπῆρχε σωρός σκουπίδια καί τό γνωστό δίστιχο: *βρέξι, Θέ μ', νά γέν' τά σ' τάργια, γούβνου, γούβνου τά κριθάργια*.

γούγδας ὁ, 1) τό βαρίδι τοῦ κανταριοῦ: *βάλι τοῦ γούγδα ἀπ' τ'ς βαρές*, 2) ἐξόγκωμα ἀπό κτύπημα στό κεφάλι (πού τό λένε καί *τζιούγου*): *ἀμάν σ' κώθ'κι γούγδας*.

γουργόσα ἡ, μεγάλη ἀμυγδαλωτή ψείρα: *ἄια μνιά γουργόσα πού τούν πιρπατάει στου κιφάλ'!*

γουργῶ, ρ., 1) βογκῶ: *γουργάει ἀπ' τοῦ βόνου*, 2) γογγύζω, ἀναστενάζω: *τί μί γουργῶς οὐλ' μέρα; γόγσι-γόγσι κι ἡσύχασι*.

γουλιανός ὁ, μικρό ψάρι στά ποτάμια, πού τά ἔπιαναν συνήθως, ἀφοῦ τά φλόμουναν.

γουντζές ὁ, τό κλειστό τριαντάφυλλο. Τούρκ.

γουνδόης ὁ, κοροῖδ. ὄνομα γιά τό Θεοδόσης, **γουνδόσινα** καί **γουνδόσου** ἡ γυναίκα τοῦ Θεοδόση.

γουργλιάνους ὁ, 1) εἶδος μανιτάρι, 2) κοροῖδ. γιά τοὺς κατοίκους τῆς Λόκοβης (Ταξιάρχη), πού μάζευαν καί ἔτρωγαν πολλά μανιτάρια· τά μανιτάρια ἦταν γι' αὐτούς: *τ'ς χρουνιῶς τοῦ μαγέριμα*.

γουργούνα ἡ, μικρό ψωμί σέ σχῆμα μακρόστενο, πού ἔπλαθαν γιά τά παιδιά.

γουργλουμάτ'ς ὁ, αὐτός πού γουργλώνει τά μάτια του.

γουργλώνου, ρ., γουργλώνω τά μάτια: *τί μί γουργλών'ς ἔτσ' τά μάτχια σ'!*

γουργτζιέλ' τό, τό χοιρίδιο: *βρῆκι τ'ν ἀντίκα μί τά οὐχτώ γουργτζιλούδγια*.

γουργτζιάρ' τό, τά **γουργτζιάργια**, ψάρια τῆς λίμνης.

γρέμνια τά, μόνο στόν πληθ., ὁ κρημνός.

γριβάδ' τό, ψάρι τῆς λίμνης, ὁ κυπρίνος.

γριλίκ' τό, τό στόμιο τῆς **βοῦκλας**.

γριλίκα ἡ, ὅ,τι καί ἡ **γυρίκα**.

γριμινῶ, ρ., γκρεμίζω, **γριμίζουμι**, **γριμουτσακίζουμι**.

γριτζιάλα ἡ, γκρίνια, φαγουμάρα: *εἶχαμι μνιά γριτζιάλα μί τῆ γ'ναίκα*.

γριτζιαλους, επίθ., ὁ γκρινιαρής, ὁ φιλόνομος.

γριτσμάς ὁ, πανηγυρικό τραπέζι, πού παραθέτουν στούς φίλους καί βοηθούς στό τέλος μιᾶς δουλειᾶς, κυρίως ἀγροτικῆς: *βίτσαμι τ' ἀλώνια, ἀπόψι θάχουμι τού γριτσμά.*

γρυλίζου, ρ., γρυλλίζω: *τί γρυλιζῶ ἔτσ' τού γρούν'?*

γλέπου, ρ., βλέπω: *γλέπου τά κατάφιρις' δέ γλέπ'ς, τί μί εφοκίσι;*

γλί, επίρ., 1) στή φράση: *τύν κούριπι γλί*, τόν κούρεψε **σδ' βέτσα** (στήν πέτσα), ἐν χρῶ καί 2) στή φράση: *ἐκαμι γλί τού πχιάτου*, τό καθάρισε τελείως.

γλίτζα ἡ, ἡ βρωμιά, ὁ λεκές ἀπό λίπος: *τί γλίτζα εἶνι αὐτήν' στού τραπέζ'?*

γλιτζιάζου, ρ., εἶμαι γεμάτος γλίτζα: *βγάλ' του αὐτό τού ρούχου σ', γλιτζιάσι ἀπάνου σ'.*

γλιτζιανους ὁ, κολλώδης ἔκκριση δένδρων, κυρίως ὀπωροφόρων (ροδακινιές, μυγδαλιές, δαμασκηνιές) σάν τό ρετσίνι' παλιά οἱ μικροί τόν ἔτρωγαν.

γλουσσιδ' τό, 1) τό πληκτρο, ἡ γλώσσα πού κρέμεται μέσα στά κουδούνια καί τίς καμπάνες: *χάλασι τού γλουσσιδ'*, 2) στή φράση: *χαδέβ' τού γλουσσιδ'*, γιά κάποιον πού εἶναι ἐτοιμοθάνατος καί κοντεύει νά κτυπήσει ἡ **καβάνα**, γιά ν' ἀναγγεῖλει τό θάνατό του.

γλυκιάν'σους ὁ, φυτό πού μέ τό σπόρο του ἀρωματίζουν τό ρακί.

γνέφου, ρ., 1) νεύω, κάνω νεύμα, νόημα: *μί ἐγνίψι νά τά πάρου*, 2) στρέφομαι, στρίβω πρὸς μιᾶ κατεύθυνση: *οὔτι νά γνέπ'ς κατά σιά δῶ.*

γνίκουτός ὁ, αὐτός πού ἀνακατεύεται μέ γυναικειές δουλειές καί συμπεριφέρεται σάν γυναίκα: *εἶνι δίπ γνίκουτός.*

γνώρα ἡ, ἡ γνωριμία: *ἐκαμα τ' γνώρα τ'.*

γόνα τό, 1) τό γόνατο στίς φράσεις: *ἔνα γόνα χιόν'*, *λάσπ' κ.λ.π.*, 2) στή φράση: *γαμῶ τού γόνα σ'.*

γός' τό, ἀδύνατη καί χαζή κοπέλα: *αὐτό τού γός' τί τού θέλ'τι;*

Γόσα ἡ, χαῖδ. τῆς Μαρίας.

γουδουχέρ' τό: *τού γουδί, τού γουδουχέρ' κί τού βουιατζῆ οὔ κόπανους*, παροιμ. γιά τούς ξεροκέφαλους, πού δέν ἀκοῦν κανένα.

γούλ^ω τό, ἡ βάση τοῦ ξύλινου ἄροτρου, πού πάνω της προσαρμόζονταν τό
 ὀγιθρου, τά ξ'λάφτγια καί τό γυνί.

γούμινους ὀ, ὀ ἡγούμενος καί παρατσ.

γούνα ἡ, πρόχειρα κατεργασμένο δέρμα κατσίκας, πού ἔραβαν καί φοροῦ-
 σαν οἱ τσοπάνηδες. Σλαβ.

γουνιά ἡ, 1) τό τζάκι καί τά γύρω ἀπό τό τζάκι: *στρῶσι μι κουδά σά' γουνιά,*
 2) ἡ γωνία: *κάτσι σά' γουνιά σ'.*

γουνίδ' τό, κομμάτι ψωμί ἀπό τό καρβέλι μέ γωνία (ἄκρη), ὕστερα μεγάλο
 κομμάτι ψωμί: *μό (μόνο) γιά γουνίδγια εἶσι.*

γουνίδα ἡ, ὀ,τι καί τό γουνίδ'.

γουνιδγιαζου, ρ., ἐφοδιάζω μέ γουνίδγια καί γενικά μέ τρόφιμα: *τουν γου-
 νιδγιασα κί τουν Ἰστυλα (ἔστειλα) στοῦ χουράφ'.*

γούρνα ἡ, κοίλωμα ξύλινο ἢ πέτρινο, φυσικό ἢ τεχνητό μέ νερό· βλ.
 μ'λόγουρνου καί ξ'λόγουρνα.

γραβαλίζου, ρ., κάνω μικρό θόρυβο συνήθως ψάχνοντας κάτι: *τί γραβα-
 λίζς αὐτοῦ;*

γράδου τό, ὀ βαθμός: *πόσα γράδα εἶνι τοῦ ρακί;* Ἴταλ.

γραίνου, ρ., ξαίνω τό μαλλί: *δέ γραίνιτι εὔκουλα αὐτό τοῦ μαλλί' τά μαλλιά
 συνήθως τά ζιμάτ'ζαν, τά στέγγουναν καί ὕστερα τά ἔγριναν κί τά
 λανάρ'ζαν, γιά νά τά κόψ'ν καί νά τά κάνουν τλοῦπισ καί γύρους.*

γραμματ'κούδ' τό, μικρό πουλί.

γραπατσώνου, ρ., γρατσουνῶ: *μί γραπάτσουσι ἡ γάτα καί μέσ.: γραπα-
 τσῶθ'κι ἀπ' α' γάτα.*

γραπατσουσιά ἡ, ἡ γρατσουνιά.

γρασιδ' τό, δημητριακό, συνήθως κριθάρι καί βρώμη, πού ἔσπερναν κυ-
 ρίως γύρω ἀπό τήν καλύβα, στοῦ **βαρβακά**, ὀχι γιά νά ὠριμάσει καί νά
 τό θερίσουν γιά γέν'μα, ἀλλά γιά νά βοσκήσουν σ' αὐτό τά ζῶα τους, ὀ-
 σο ἀκόμα ἦταν πράσινο.

γρέκ^ω τό, 1) ὕπνημο μέρος κατάλληλο γιά πρόχειρο μάντρισμα τῶν ζῶων
 καί κατάλυμα ἀνθρώπων: *βρηκα ενα καλό γρέκ' γιά τά πρόβατα,* 2)
τουν βηρι (πῆρε) γρέκ', δηλ. ἀποκοιμήθηκε, 3) *ἀλφαδγια τοῦ γρέκ',* τό
 μέρος καθαρό, κατάλληλο γιά βοσκή, 4) *ξιστριγιά τοῦ γρέκ',* τό μέρος
 πατημένο, τό βόσκησε ἄλλο κοπάδι. Τούρκ.

γρίζους ό, χοντρό και άδρό ύφασμα για άνδρικά κυρίως ρούχα, 2) άνδρικό σακάκι από γρίζου: *φέρει μι του γρίζου.*

γρόσ' τό, και γρουσουδ', τουρκικό νόμισμα' 20 γρόσια έκαναν ένα μιτζίτ και 5 μιτζίτχια, 100 γρόσια, μνιά λίρα' μικρότερα από τό γρόσ' ήταν τό τριάρ, τό ξιδάρ, τό κουσάρ και ό παράς. Τούρκ.

γρούνα ή, 1) ή γουρούνα, 2) παιδ. παιγνίδι.

γρουνάρ'ς ό, αυτός πού βόσκει γουρούνια.

γρούν' τό, τό γουρούνι.

γρουνίσιους, επίθ.: *γρουνίσιου κρέας.*

γρουνουτσάρχου τό, τσαρούχι από χοιρινό δέρμα.

γρουτσανιά ή, ή γρατσουνιά.

γρουτσανώ, ρ., γρατσουνώ: *μι γρουτσάν'σι ή γάτα' γρουτσανίσ'κι του καημένου.*

γυαλί τό, μόνο τό γυαλί της λάμπας πετρελαίου, τό λαμπουγιάλ', ποτέ ό καθρέφτης.

γυαλίζουμι, ρ., βλέπομαι στον καθρέφτη, καθρεφτίζομαι: *τί γυαλίζισι ουλ' τ'ν ώρα;* και ειρωνικά: *γυαλίσ'κεις;* (για να δείς τά χάλια σου).

γυνί τό, τό ύνι.

γυρίζου, ρ., εκτός της σημασίας του επιστρέφω και στις φράσεις 1) *γυρίζου τά ρούχα* και 2) *του γύρ'σι*, αρχόντηνε.

γύρους ό, 1) ό γύρος, 2) ού γύρους της πίτας, ή άκρη, ή γωνία, πού κάνουν τά διπλωμένα και γυρισμένα φύλλα, τά πέτουρα και 3) ού γύρους, οί γύρ', πού είναι τουφεκ λαναρισμένο μαλλί' τά μαλλιά συνήθως τά επαιρναν από τον τσοπάνη πλουκάργια, όπως βγαίνουν μέ τον κούρου από τά πρόβατα, τά ζιμάτ'ζαν, για να φύγει ή βρωμιά, ού μαλόρκους, τά στέγνωσαν, τά εγριναν, τά λανάρ'ζαν και έπειτα τά εκουβαν σί τλουπις, πού τίς ξαναλανάριζαν και έκαναν τους γύρους, τ'ς γύρ', πού τους τύλιγαν στή ρόκα και τους εκλουθαν.

Δ

δαγαμασιά ή, 1) ή δαγκωματιά: *μι πάτσι (πάτησε) μνιά δαγαμασιά!*, 2) μπουκιά: *δό μ' κι μένα μνιά δαγαμασιά* (τυρί - κρέας κ.λ.π.).

δαγάνου, ρ., 1) δαγκώνω, 2) στή φράση: *μί δαγάν'*, μου πονεί ή κοιλιά σάν νά μέ δαγκώνουν.

δαίμονας ό, 1) ό διάβολος: *άι στού δαίμουνα*, 2) τό άτακτο παιδί: *δγιέ τουν του δαίμουνα, τί πήι κι έφκιασι!*

δακροϋλίσ οί, μόνο στόν πληθ., τά πολλά καυτά δάκρυα: *ήσι* (έχυσε) *κάτ' δακροϋλίσ!*

δαμασκ'νιά ή, ή δαμασκηλιά, πληθ. οί δαμασκ'νές και ό καρπός δαμάσκ'νου.

Δαμασκ'νές οί, τοπων.

δαν'κός, έπίθ., δανεικός και στή φράση: *τί βρέ δαν'κό θά του πάρ'ς, του πήρις κ.λ.π.,* όταν βάζουν σ' ένα σκεϋος (φλυτζάνι, ποτήρι, μπακράτσι κ.λ.π.) ζάχαρη, λάδι κ.λ.π. και τό γεμίζουν ώς επάνω, ώστε νά ξεχειλίξει, σάν νά τό παίρνουν δανεικό και φροντίζουν νά μή ζημιώσουν.

δαχλάς ό, τό μεγάλο δάκτυλο.

δαχλίθρα ή, ή δακτυλίθρα.

δαχλιά ή, ή δακτυλιά, τό άποτύπωμα πού αφήνει τό λερωμένο χέρι: *μί γιόμουσις του φ'σάνι μ' δαχλές.*

δαχλίδ' τό, τό δακτυλίδι.

δάχλου τό, τό δάκτυλο.

δγιαζουμι, ρ., 1) βιάζομαι: *τί δγιαζισι έτσο'; δγιασ'κισ νά φās,* 2) ειδική προετοιμασία για νά βάλουν πανί στούν άργαλιό, τά *δγιασιδγια*, βάζουν δηλ. στό κλουβί (ειδικό ύφαντικό σύνεργο) τά μασούρια μέ τό νήμα (στημόνι), για νά τό σταυρώσ'ν και νά τό τ'λύξ'ν στό *άδι*: *θά πάμι νά δγιαστούμι.*

δγιακό'ις οί, διακόσιες.

δγιαλιμός ό, ξεχωρισμός: στό δημοτ. δίστιχο, *ή ήρα μί του σ'τάρι δέν έχει δγιαλιμό/κι του κουρίτσι φίλημα δέν έχει χουρταμό.*

δγιασάκ' τό, ή άπαγόρευση: *έβγαλι δγιασάκ'.* Τούρκ.

δγιασιδ' τό, τά *δγιασιδγια*: βλ. *δγιαζουμι.*

δγιαστατά τά, οί δρόμοι, οί ένέργειες πού κάνουν, για νά επιτύχουν κάτι: *έφαϊ τά δγιαστατά, μά δέ dá κατάφιρι.*

δγιαταμένου τό, τό κανονισμένο: *θά φάμι κι θά πχιούμι του δγιαταμένου.*

δγιάτανους ό, 1) ό διάβολος: *στού δγιάτανου*, όχι βαριά βρισιά, 2) τό άτακτο παιδί: *ά τού δγιάτανου, τόφαϊ ούλου*.

δγιάφουρου τό, τό διάφορο, τό κέρδος: *τί δγιάφουρου θάχου Ιγώ*;

δγιέ, ρ., δές: *δγιέ τουν, καημένη μ', δίπ δέ άρέπιτι*.

δγυάρα ή, μιά άπό τίς **μιτάνις**, πού έπαιζαν τά παιδιά' δηλ. χάντρα, ξύλινη συνήθως, μεγάλη, άνώτερη σέ άξία άπό τή **μουνούδα**, πού ήταν μικρότερη και συνήθως γυάλινη και στή φράση: *δέ δίνου δγυάρα*, δηλ. δέν δίνω πεντάρα.

δειξίους, έπιθ., στίς φράσεις: *ού ποίσιους, ού δειξίους, ή ποίσια, ή δειξία*.

δείχνου, ρ., στή φράση: *θά σί δείξου Ιγώ*, άπειλή.

δέκατου τό, ό φόρος τής δεκάτης στά δημητριακά.

δέκατα τά, δη ή διαδικασία του φόρου τής δεκάτης τής γεωργικής παραγωγής, όπως έφαρμοζόταν άπό τίς τουρκικές άρχές και συνεχίστηκε και άπό τίς έλληνικές άρκετά χρόνια μετά τήν άπελευθέρωση' **έβγαζαν** τό δέκατο όρισμένων χωριών στή δημοπρασία και οι δικαιοστάδις, **μουλιτζίμδης** (συνήθως **τζορβατζήδες**), πλειοδοτούσαν, **άρτίρζαν** και τό **έπαιρναν** για νά κάνουν αυτοί τήν είσπραξη.

δένου, ρ., 1) δένω, 2) στή φράση: *δένου του μιλίσ'*, έτοιμάζομαι για άναχώρηση: *τόδισις του μιλίσ'*;

δέδρου τό, 1) γενικά κάθε δένδρο, 2) κυρίως όμως ή δρυς και **διδρούγια** οι μικρές δρυς.

δέρνου, ρ., 1) μτβ. χτυπώ, 2) άμτβ. στή φράση *μι δέρν' του χέρ'* (τό πόδι, τό δάκτυλο κ.λ.π.), όταν μιά πληγή ή ένα σπειρί **μαζών'**, μαζεύει πύο και πονεί σαν νά δέρνει.

δέσ' ή, ή δέση, τό φράγμα σέ ποτάμι, λάκκο κ.λ.π., κυρίως όμως ή **δέσ'**, πού παροχετεύει και μαζεύει τό νερό **στού μ'λόγουρνου**, για νά δουλέψει ό μύλος.

δέχομι, ρ., 1) δέχομαι, 2) έορτάζω και δέχομαι επισκέψεις: *δέ δέχ'κι, ήταν άρρουστους*, 3) ύποβαστάζω τό φορτίο ενός ζώου άπό τή μιά **μιριά**, όσο νά φορτώσουν και τήν άλλη, για νά μή γείρει: *δέξ' λ'γάκ'*, *δσου νά φουρτώσου* (για νά μπορούν νά φορτώνουν μόνοι τους έχουν τή **βασταγαριά** και τή **μανέλλα**).

Δηλαδή, παρατσ.

διλ[̂]μα, βλ. παρακ. διλ[̂]μου.

διλ[̂]μου και διλ[̂]μου, σύνδ., ἀφοῦ, μιά και, ἀλλά μέ τήν ἔννοια τῆς μομφῆς και τοῦ παράπονου: διλ[̂]μου ἤρτις!! δηλ. μπράβο, τά κατάφιρις κί ἤρτις! (τί ὠφελεῖ τώρα πού ἤλθες;).

-δικα/ -δ[̂]κα, κατάληξη στά ἐπώνυμα, πού δείχνει τή γειτονιά ἢ τά κτήματα κάποιου: Κατσ[̂]κάδ[̂]κα, βουγιατζιδ[̂]κα, τοῦ Κατσίκα και τοῦ βουγιατζῆ (Βογιατζῆ).

δικανικ[̂] τό, 1) τό ραβδί, 2) τό ξύλο, ὁ δαρμός: τούν χρειάζιτι δικανικ[̂].

δικανίκα ἢ, ὅ,τι και τό δικανικ[̂], ἀλλά σέ μεγαλύτερη κλίμακα: δικανίκα, πού θέλ[̂]ς.

δικαριά, ἀριθ.: θέλ[̂] ἀκόμα καμνιά δικαριά χρόνια.

δικέλ[̂], δικός, δικράν[̂] κ.λ.π. βλ. θκέλ[̂], θκός, θκράν[̂].

διμάτ[̂] τό, κάθε δέμα χόρτου, κυρίως δμως τῶν θερισμένων δημητριακῶν τά διμάτχια τά κουβαλοῦσαν μέ τά ζῶα στ[̂] ἀλώνια και ἔκαναν τίς θημουνιές[̂] και ἡ παροιμία: κί σύ κακό χιρόβουλου κί γώ κακό διμάτ[̂].

διματ[̂]κό τό, δέσμη ἀπό καλαμιά, μέ τήν ὁποία ἔδεναν τά διμάτχια[̂] κυρίως ἦταν ἀπό καλαμιά σίκαλης, ἐπειδή ἦταν πιό μεγάλη.

διματχιάζου, ρ., κάνω τά διμάτχια.

διμουνίζου, ρ., ἐκνευρίζω, θυμώνω κάποιον: μί διμόν[̂]σι. και μέσ.: διμουνίζουμι, ἐκνευρίζομαι, θυμώνω: διμουνίσ[̂]κι πάλι αὐτός[̂] πάλι διμουν[̂]σμένους εἶσι;

διπλου- προθετικό ἐπίρρημα στά ρήματα, γιά νά δείξει ὅτι κάνω κάτι διπλές, πολλές φορές, γιά νά σιγουρευτώ: διπλου-μυ[̂]δαλώνου, διπλου-ρουτώ.

διρμάτ[̂] τό, τό τουλούμι: διρματίσιου τυρί και ἡ παροιμ. φράση: γυρίζ[̂] τά διρμάτχια, γιά κάποιον πού δέν κάνει τίποτε.

διρματχιάζου, ρ., κάνω τυρί στό διρμάτ[̂]: ἡ παροιμία ἄριβι κί κούριβι, χέζι κί διρματχιάζι, πού θέλει νά δείξει τή ματαιοπονία, ὅταν κανείς κάνει κάτι ἀνάποδα και ἀπρόσεκτα.

διρμόν[̂] τό, βλ. δριμόν[̂].

δισάκ[̂] τό, ταγάρι μέ δύο σάκους ἐνωμένους[̂] τό ἔβαζαν στό ζῶο, στό σάμαρι μέ τρόπο, ὥστε νά πέφτει ἕνας σάκος ἀπό κάθε μυριά και τά Φῶτα, πού γύριζε ὁ παπάς νά φωτίσει τά σπίτια και ἰδίως τά λουκάν[̂]κα,

τό παιδί πού τόν ακολουθοῦσε, γιά νά μαζεύει τά δῶρα, περνοῦσε τό δισάκ' ἀπό τό κεφάλι, ὥστε νά ἔχει τόν ἕνα σάκο ἐμπρός καί τόν ἄλλο πίσω στήν πλάτη.

δίσκουος ὁ, ὁ δίσκος, συνήθως μεταλλικός, μέ τόν ὁποῖο κιννοῦν.

Δισποινιώ ή, ὄνομα, ή Δέσποινα.

δισπότ'ς ὁ, ὁ δεσπότης: τ' δισπότ' τ' ἀβέλ', τοπων.

δίφουρου τό, φροῦτο πού παράγεται καί δεύτερη φορά μέσα στό χρόνο.

διφτέρ' καί διφτέρ' τό, τό τεφτέρι, κατάστιχο.

διφτέρ'ζμα τό, βλ. διφτιρίζου.

διφτιρίζου, ρ., μόνο στή φράση: *διφτιρίζου τ' ἀβέλ'* στ' ἀμπέλια κάνουν δυό σκαψίματα, ἕνα τό Φεβρουάριο, μετά τό κλάδεμα, τό **τράφιαζμα** (βλ. λ.) καί ἕνα κατά τήν ἀνοιξη, τό **διφτέρ'ζμα**, πού σκορποῦσαν τό χῶμα ἀπό τούς **τράφους** στά **κουρβούλια**, γιά νά τά σκεπάζουν καί νά κρατοῦν τήν ὑγρασία γιά τό καλοκαίρι.

δίχους, ἐπίρ., 1) χωρίς: *ἤρτι δίχους τοῦ βατέρα τ'*, 2) ὅπωςδῆποτε: *νά ἔρτ'ς δίχους ἄλλου*.

δ'λειά ή, 1) ή δουλειά καί πληθ. οἱ δ'λέες: *δ'λειά νά δγιοῦν τά μάτχια σ'*, 2) στή φράση: *ἔχουμι δ'λέες*, δηλ., μωρέ, κάτι εἶπες ή κάτι ἔκαμες, σπουδαῖα τά λάχανα! *ξέρ'ς ἰγῶ πῆγα στοῦ Δισπότ' κί...., μωρέ, ἔχουμι δ'λέες, κάτ' ἔκαμης!*

Δ'μήτρης ὁ, Δημητρός, Δημητράκ'ς, Μήτσιους, Μήτσας, Μτσιάρας, Μήτσιακας καί Μητσιακάνους, παρατσ.

δόγα ή, ή βαρελοσανίδα. Ἴταλ.

δόκανου τό, ή παγίδα, πού ἔστηναν γιά νά πιάσουν ἀγρια ζῶα.

δό μ', προστ. τοῦ δίνω, στίς φράσεις *δό μ' κί μένα*, *δό μ'τι κί μένα*.

Δουδικάμρα τά, τά Δωδεκάημερα.

δουκάν' ή, βλ. ἀδουκάν'.

δουκάρ' τό, μικρή μάλλον δοκός.

Δουκίμ' τό, τοπων.

δουκῶ, ρ., θυμίζω: *δέ μί τοῦ δόκ'σις ἰχτέ* καί μέσο: *δουκιοῦμι*, θυμοῦμαι: *δέ δουκήθ'κα νά σ' τοῦ φέρου*.

δουλίφτάρ'ς, επίθ., εργατικός: *δουλίφτάρ'κου πιδί*.

δουδάγρια ή, ή όδοντάγρα.

δουδουκάρ' τό, μεγάλο δόντι, ό τραπεζίτης.

δουξάτου τό, τό άνοιχτό μέρος πάνω άπ' του *χαϊάτ'* στό σπίτι ήταν τελείως άνοιχτό μέ κάγκελα και γύρω-γύρω ήταν οί κάμαρες' στό δουξάτου ξβγαινε συνήθως και ή σκάλα.

δουρακ'νιά ή, ή ροδακινιά.

δουράκ'νου τό, τό ροδάκινο.

δούχ' τό, θέση δπου φυλάγουν οί κυνηγοί *στού καρτέρ'* περιμένοντας τό θήραμα.

Δρακότρυπα ή, τοπων.

δρασπέτ' τό, τό δραπέτσι, τό πολύ ξυνό: *φτου, δρασπέτ' είνι!* (τό πορτοκάλι και γενικά τά άγουρα φρούτα).

δριμόν' τό, τό διρμόνι, δρυμόνι, μεγάλο κόσκινο πού καθαρίζουν κοσκινίζοντας τά γεννήματα μετά τό λίχνισμα.

δριπάν' τό, τό δρεπάνι.

δρουκουπχιούμι, ρ., ίδρωκοπῶ: *δρουκουπήθ'κα, μωρέ!*

δρουμί τό, ή σειρά, ό δρόμος πού σχηματίζουν τά *χιρόβουλα*, πού αφήνουν οί θεριστάδες προχωρώντας.

δρουμόν' τό, βλ. *δριμόν'*.

δρουσιό τό, 1) ή δροσιά: *έχ' δρουσιό άπόσι*, 2) τό δροσερό μέρος: *άδι νά πάμι στού δρουσιό*.

δρουστάρ' τό, τά δρουστάργια, είδος μανιτάργια.

δρουτσίλ' τό, τά δρουτσίλια, σπυράκια, πού βγαίνουν άπό τό πολύ ίδρωμα.

δυναζουμι, ρ., δύναμαι, μπορῶ: *δέ δυναζουμι*.

δυναμάρ' τό, ή δύναμη: *δέν έχου δυναμάργια νά σ' άκλουθήσου*.

δῶθι, επίρ., έδῶθε: *πέρα-δῶθι, δῶθι άπ' τ' άβέλ' μας*.

Ε

ειδιμή, σύνδ., ειδεμή, ειδάλλως: *είσι άξάδιρφους, ειδιμή, θά σί βόλιβα' μά-
ζουξι τά σκ'λιό σ', ειδιμή θά τά σκουτώσου.*

είδουλου τό, τό ξόανο, άνθρ. χωρίς ζωή: *τί, βρέ, αυτό του είδουλου θά
πάρ'ς;*

είνουρου τό, τό όνειρο: *είδα στου είνουρου άπόψι του....*

Έλληνας ό, τοπων.

έλβέτ, μάλιστα. Τούρκ.

έμ, σύνδ., καί: *έμ κλέφτ'ς, έμ ψεύτ'ς' έμ Ιτουτο, έμ Ικείνου δέ γίνιτι.*

ένας, άριθμ., στή φράση: *έναν Ιρ'ξι* (έρριξε ένν. πόρδον) καί τό λέγουν γι' αυτός πού ζορίζονται καί φοβοϋνται καί άπό τό φόβο τους ρίχουν *έναν*, δηλ. πολλούς πόρδους.

έν'δεψίζ ό, ό κακοήθης: *βρέ, τούν έν'δεψίζ!*

έξιπίτηδης, έπίτηδες: *έξιπίτηδες μ' έσβρουζις* (έσπρωξες).

έρχουμι, ρ., στή φράση: *έτσ' μ' έρχιτι νά σί πλακώσου στου ξύλου' μ' ήρτι νά
του βάλου στου βλάλου* (πλάλο - τρέξιμο).

-ες άντί -ιλα, κατάληξη πού δείχνει τή μυρουδιά: *ψαρ-ές, κριατές, κρα-
σιές, σκατές.*

-ές, κατάλ. όνομ. καί αιτ. πληθ. άντί -ιές καί -γιές: *ίλές* (έλιές), *πουδές* (πο-
διές), *μιρές* (μεργιές), *βουές* (μπουγιές).

έχου, ρ., στή φράση: *θ' έχου νά...*, *σέ θέλω άξιο, ίκανό νά...: θ' έχου νά
τούν πλακώις στου ξύλου' θ' έχου νά τούς πιράις* (νά τόν περάσεις στο
τρέξιμο, στούς βαθμούς κ.λ.π.).

Z

ζαβά, ἐπίρ., στή φράση ζαβά - ζαβά, χαζά - χαζά: ζαβά - ζαβά τά κατάφινρις.

ζαβί τό, ή ζαβολιά, ή παράβαση τῶν κανόνων τοῦ παιγνιδιοῦ: *δέ βαίζου* (παίζω) *κάμῃς ζαβγιά.*

ζαβγιάρ'ς ὁ, αὐτός πού κάνει ζαβγιά, ὁ ζαβολιάρης.

ζαβλακώνου, ρ., κουράζω, ζαλίζω, παραλύω: *μί ζαβλάκουσι οὐ ἥλιους*, καί μέσο.: *ζαβλακώθ'κα: εἶμι ζαβλακουμένους.*

ζαγάρ' τό, τό ζῶο, ειδικότερα τό σκυλί, ἔπειτα βρισιά: *δίπ ζαγάρ εἶνι.* Ἄραβ.

ζαϊφίζου, ρ., ἀδυνατίζω: *ζαϊφ'σις πουλύ.* Τούρκ.

ζαϊφς καί ζαϊφκους, ἐπίθ., ἀδυνατισμένος: *πουλύ ζαϊφκου τού ἔχ'ς τού μ'λάρ.* Τούρκ.

ζακατίζου καί ζακατῶ, ρ., βάζω καί βγάζω κάτι κάπου, ὅπως στό φλιακατήρ καί ἔπειτα γαμῶ: *αὐτήν' d' ζακατάει οὐ Γιώρ'ς.*

ζακόν' τό, τό ἔθιμο. Σλαβ.

ζαλαχανάς ὁ, τά σφαγεῖα, παλιά γειτονιά τοῦ Πολυγύρου μέ κάτι χαλάσματα ἀπό τουρκ. σφαγεῖα, πού βρισκόταν κοντά *στ' Λάβρ' τού βακ-τσέ.*

ζαλίμ τό, φορτηγὸ ζῶο, κυρίως τό γαῖδούρι.

ζαλ'κώνουμι, ρ., φορτώνομαι: *τί μί ζαλ'κώθ'κισ ἔτσ'.*

ζαμακώνου, ρ., 1) ἀρπάζω: *τού ζαμάκουσι κι αὐτό,* 2) στή φράση: *θά σί ζαμακώσου καμνιά,* θά σέ δώσω καμιά (ξυλιά).

ζαμάν' τό, χρόνος, καιρός: *χρόνια κί ζαμάνια.* Τούρκ.

ζα[#]βάκ' τό, τό ζουμπούλι' βλ. καί *βασματζίκ.* Τούρκ.

ζα[#]βαράς ὁ, αὐτός πού κυνηγάει καί παίζει μέ τίς γυναῖκες: *δγιέ τουν τού ζα[#]βαρά!*

ζαβίτς ό, άξ/κός τής τουρκ. άστυνομίας. Τούρκ.

ζαβαφίζουμι, ρ., άνακουφίζομαι, ήσυχάζω: *καλά πού μί τουπίς* (τό ειπες), *ζαβαφίσ'κα*.

ζαβνάρ' τό, καί τσαβνάρ', 1) σωληνάρι πού τρέχει τό νερό μιās βρύσης: *χάλασι του τσαβνάρ'*, 2) τό στόμιο δοχείου μέ νερό, κρασί κ.λ.π., όπως τής βούκλας, τσιότρας κ.λ.π.

ζαβνίζου, ρ., άδυνατίζω: *ζαβούν'σι πουλύ του άλλουγου*. Τούρκ.

ζαβούνα ή, καί τσαβούνα, γενικά ή σφυρίχτρα, ειδικότερα *εφκιαναν ζαβούνις* άπό τά πράσινα καί χλωρά άκόμα στάχυα, πού τά έκοβαν έτσι ώστε νά έχουν έναν κόμπο, κάτω άπό τόν όποιο άνοιγαν μιά σχισμή.

ζαβούν'κους καί ζαβούν'ς, επίθ., ό άδυνατισμένος: *πουλύ ζαβούν'κου τόχ'ς τ' άλλουγου*. Τούρκ.

Ζαβούν'ς ό, επών.

ζαβούρ τό, δηλητηριώδες όξύ' τό χρησιμοποιούσαν για *άλ'φές, ιλιάτσια* κ.λ.π. Τούρκ.

ζαβραχάν'ς, επίθ., αυτός πού βήχει, ό άρρωστιάρης.

ζαναάτ τό, 1) άξίωμα, μεγαλειό: *σ' έχ' ένα ζαναάτ!*, 2) έπάγγελμα: *τί, του παλιό του ζαναάτ;* (ξανάρχισες τήν παλιά δουλειά;).

ζάπ τό, τό νά δαμάσεις, νά ύποτάξεις κάποιον: *δέ βουρεϊ νά τούν γάμ'* (κάμει) *ζάπ, δέ γίνιτι ζάπ*. Τούρκ.

ζαπάρτα ή, σοβαρή επίπληξη: *τούν βάτσα* (πάτηση) *μνιά ζαπάρτα!* Τούρκ.

ζαπιτιές ό, Τούρκος χωροφύλακας. Τούρκ.

ζαπώνου, ρ., άρπάζω, παίρνω αυθαίρετα: *του ζάπουσι του χουράφ'*.

ζαράρ τό, ή ζημία: *τσιόκ ζαράρ' ζαράρ γιόκ*. Τούρκ.

Ζαργάν'ς ό, παρατσ.

ζαρζαβατζής ό, αυτός πού πουλάει *ζαρζαβάτ*, ό μανάβης, συνήθως *Ούρμουλιώτις*, πού έφερναν στον Πολύγουρο μέ τά ζώα τους, φορτωμένα σε δυό κουφίνες ή κασόνες καί πουλούσαν *κ'όκ'νις* (τομάτες), *μαυρις* (μελιτζιάνες), *καρδουλάχανα* κ.λ.π. Τούρκ.

ζαρζαρίζου, ρ., φωνάζω *ζάρ - ζάρ*, για νά ερεθίσω σε όργανισμό τό γάϊδαρο καί νά άρχίσει νά γκαρίζει καί μέσο.: *ζαρζαρίζουμι: ού γάδαρους ζαρζα-*

ρίζιτι, τόν πιάνει ὄργασμός καί ἀρχίζει νά γκαρίζει, ἀλλά καί ὁ ἀνθρωπος ζαρζαρίζιτι, ὅταν βλέπει κάτι σκανδαλιστικό.

ζάφτ τό, βλ. ζάπ. Τούρκ.

ζαχαράτου τό, τά ζαχαράτα, τά κουφέτα καί οἱ καραμέλες ἦταν πολλῶν εἰδῶν: μαστιχάτα, πινίργια, κανιλάτα, μυγδαλουτά, ρουσουλάτα, κιπισμῖς κ.λ.π.

ζαχαρατζής ὁ, αὐτός πού ἔκανε καί πουλοῦσε ζαχαράτα.

ζαχαρατζιδ'κου τό, τό μαγαζί πού πουλοῦσε ζαχαράτα, τώρα τό ζαχαροπλαστεῖο.

ζαχνιά ἡ, τό χαστούκι: θά σί δώσου μινιά ζαχνιά ἔλεγαν ἀκόμα: θά σί φέζου, θά σί ἀστράψου, θά σί ζαβάξου μιά ζαχνιά.

ζβάνα ἡ, μικρό πιθάρι, πού τό χρησιμοποιοῦσαν κυρίως γιά νά διατηροῦν διάφορα τρόφιμα: πιτσουρούδισ, τουρσιά, ριτσέλια, πιτμέζ, λίγδα κ.λ.π.

ζβανάς ὁ, κλαδευτήρι γιά ἀμπέλια, ἀλλά μέ δόντια σάν πριόνι, γιά νά κόβουν τά πιό χοντρά στά κλήματα.

ζβανιάζου, ρ., μόνο μτφ. πίνω πολύ: ζβανιάσι μινιά δαμιτζιάνα κρασί.

ζβίκ τό, ἀνθρωπος πού πειράζει ἄσχημα, δαγκώνει: δέ βόρισι, δάγασι πάλι τοῦ ζβίκ.

ζβός, ἐπίθ., ἀδύνατος, κούφιος: οὔλα τά καρύδγια εἶνι ζβά.

ζβῶ, ρ., σβήνω: ζβουκαίει ἀκόμα ἡ φουχτιά.

ζγάνα ἡ, ἡ βρώμα, ἡ δυσωδία: πώ - πώ μινιά ζγάνα!

ζγανίζου, ρ., ἀμτβ., βρωμῶ: ζγαν'σι οὐ τόπους.

ζγανουκουπῶ, ρ., ζγανίζου ὑπερβολικά: ζγανουκουπάει.

ζγιάζου, ρ., ζυγίζω: ζγιάζ' ἀπ' τ'ς ἀλαφρές δέ τά ζύγιασις καλά.

ζγούρ' τό, ζυγούρι, ἀρνί 1-2 ἐτῶν, πού δέν ἔχει ἀκόμα γεννήσει.

ζγώνου, ρ., ζυγώνω, πλησιάζω: γιά ζγῶσι λ'γάκ' ἀκόμα κί θά σί πῶ!

ζγουμαχιάζου, ρ., στομαχιάζω: ζγουμάχιασα.

ζγουμαχῶ, ρ., ἀγκομαχῶ: τί ζγουμαχᾶς ἔτα'!

ζγρουβάλ' τό, στρογγυλή πέτρα καί κάθε ἄλλο σφαιρικό: μαζῶχ'κι τοῦ ζ'μάρ ἔνα ζγρουβάλ' ζγρουβάλια μνυαλό! (κοροϊδευτικά).

ζερουβάλα ή, μεγάλη πέτρα: *στάσ' νά βρω μινιά ζερουβάλα κί θά σί πῶ!*

ζέβου, ρ., ζεύω: *ζέψ' τουν στη δ'λειά νά στρώσ'.*

ζέρβας ό, ό άριστερόχειρας, ζερβά, άριστερά' βλ. ζιρβά.

ζέφκ τό, εύχαρίστηση, άνακούφιση: *άχ ζέφκ!* Τούρκ.

ζήις - χρουνίς, ζήσεις - χρονίσεις: *ζήις - χρουνίς, μήν άκοϋς τ'ς άλνοί* (τούς άλλους).

ζημινάρκους, έπίθ., αυτός που κάνει ζημινιά: *ζημινάρκους γάτους.*

ζήτ'λας ό, ό ζητιάνος: *πέρασι ένας ζήτ'λας κί σ' τάδοουκα* (τά έδωσα).

ζητ'λιάρ'ς, έπίθ., όχι ό επαγγελματίας ζητιάνος, ό ζήτ'λας, αλλά αυτός που ζητιανεύει, χωρίς πολλές φορές νά έχει άνάγκη: *δίπ ζητ'λιάρ'ς ειίνι.*

ζήφσα καί ζήβσα, άόρ. του ζβῶ - σβήνω, έσβησα, 1) μτβ.: *ζήφσα τ' φουτχιά* καί 2) άμτβ.: *ζήβσι ή φουτχιά.*

Ζιάπας, παρατσ.

ζιάρ' ή, μικρό άναμένο κάρβουνο που μένει στη χόβολη: *οϋτι μινιά ζιάρ' δέ βρηκα.*

ζιβγάρ' τό, 1) τό ζευγος γενικά: *ένα ζιβγάρ' παπούτσια*, 2) τό ζευγάρι τά βόδια που όργώνουν, 3) ή άγροτική γενικά δουλειά: *θά τούν στείλου στου ζιβγάρ',* 4) τό όργωμα: *κάμι ένα ζιβγάρ' τ'ς ίλές' δέ βόρισα σήμια νά κάμου ζιβγάρ'.*

ζιβγαράτους ό, ό γεωργός.

ζιβγαρίζου, ρ., κάνω ζιβγάρ', ζευγαρίζω, όργώνω: *του χουράφ' θέλ' ζιβγάρ'ζμα.*

ζιβζέκ'ς ό, ό ζεβζέκης, ιδιότροπος. Τούρκ.

ζιγρια ή, καί τό ζιγριου, πυκνή βλάστηση άπό θάμνους, πουρνάρια, κουμαριές, άρια κ.λ.π.: *τί ζιγρια, δέ βουρείς νά πιράις.*

ζιλές ό, ή ζακέτα. Γαλλ.

ζιλ'νίκ' τό, θάμνος παρόμοιος μέ τό άριου.

ζιματῶ, ρ., 1) ζηματίζω: *μί ζιμάτ'σις, μαρή' ζιματίσ'κα, ζιματ'ζμένους* (ό έξουθενωμένος, ξεπεσμένος), 2) στη φράση: *ζιματῶ τραχανά,* δλη ή δουλειά που γίνεται στό σπίτι του τσοπάνη, που φέρνει τό γάλα άπό τό

μαντρί, τό βράζει σ' Ένα μεγάλο καζάνι, όπου ρίχνουν τό ανάλογο **βλουγοῦρ** καί φκιάνουν τά τραχανά: *ζιματοῦν τά τραχανά.*

ζ^μβιρέκ' τό, ἡ μπετούγια τῆς πόρτας, ἀλλά καί ἄλλα μικρά σιδηρένια ἐργαλεῖα: *τί ζ^μβιρέκ' εἶνι πάλι αὐτό;*

ζιρβά, ἐπίρ., ἀριστερά: *γύρ'σι ζιρβά.*

Ζιρβά τά, λέγουν τά χωριά πού βρίσκονται **ζιρβά**, ἀριστερά ἀπό τόν Πολύγυρο, τά **Ζιρβουχώργια** (Σιπουτνίκια, Τουπλίκια, Σανά - Δουμπιά).

ζλάπ τό, τό ἀγρίμι, ἀλλά χαϊδευτικά, κοροϊδευτικά καί τό μικρό παιδί: *ελα δῶ, βρέ ζλάπ.* Ρουμ.

ζ'λιάρ'ς, ἐπίθ.: *ἡ ζ'λιάρου δέ μ' ἀφήν' νά πάου.*

ζλιούγου, ρ., ζουλωῶ: *ε, ρέ, θά μί ζλιούζες! 'ζλιούγκαν τά σταφύλια καί ἡ παροιμία: τά θ'κά τ'ς εἶνι σύκα κί ζλιούγιά, τά θ'κά μας καρύδγια κί βρουδοῦν.*

ζμούχρια ἡ, καί σωστότερα **σμούχρια**, τό λυκόφως, μόλις ἀρχίζει καί σκοτεινιάζει: *ιλάτι σμούχρια-σμούχρια.*

σμουχριάζ', ρ., σουρουπώνει: *σμούχριασι, δέ γλέπουμι δίπ.*

ζβάθειου τό, τό συμπάθειο: *μί του ζβάθειου.*

ζβαθῶ, ρ., συγχωρῶ: *ζβάθα μι, μά αὐτό δέ σί γένιτι' τούν ζβαθ'σα' νά μί ζβαθίς.*

ζβάπα - **ζβούπα**, ἄγαρμπα, μέ πολύ θόρυβο: *ἄκου τουν, πῶς πααίν' ζβάπα-ζβούπα.*

ζβάφτου, ρ., 1) ρίχνω καταγῆς, παρατάω: *τά ζβαψα ἀπού χαμ'λά κί ἴβγα (ε-φυγα), 2) πέφτω: ζβάφτ' χαμ'λά κί τούν πλακών' οἱ ἄλνοί.*

ζθέθιρους ὁ, συμπέθερος καί **ζθιθέρα**, **ζθιθιργιάζου** καί **ζθιθιργιακά**.

ζθιρίλογου τό, ὁ συμπερίλογος, ὅ,τι συμπεριλαμβάνεται στό νοικοκυριό, τά ἀπαραίτητα γύρω μας πράγματα καί **σ^μβιρίλογου**: *πουλύ σ^μβιρίλογου μουρέ (μωρέ)!*

ζβουρέβου, ρ., μαζεῦομαι γιά **ζβουρό**: *ἄδι, φτάν' ἡ δ'λειά, πάμι νά ζβουρέβουμι.* Σλαβ.

ζβουρός ὁ, καί ὁ **σόβουρος**, ἡ συντροφιά καί κουβέντα τῶν γυναικῶν τό σούρουπο στή γειτονιά. Σλαβ.

ζνίχ' τό, ὁ σβέρκος.

ζαβλίζου και ζαβλῶ, ρ., 1) συδαυλίζω, κινῶ τούς δαυλους γιά νά ζωηρέψει ἡ φωτιά: *για ζαβλίσι λ'γάκ' τ' φουτχιά*, 2) κάνω ἐνέργειες γιά νά ἐπιτύχει μιά δουλειά: *για βάλι κανέναν νά ζαβλίσ', ἀλλοιῶς μὴ γαρτιρᾶς τίπουτι*.

ζαβλίστρου τό, τό μακρύ ξύλο, πού συδαυλίζομε τή φωτιά στό φούρνο: *σά βάρου (πάρω) τού ζαβλίστρου, θά σί πῶ*.

ζαβάζου, ρ., 1) χτυπῶ και μαλακώνω τό βαμβάκι στά στρώματα και τά παπλώματα και *στιβαχτάρης* αὐτός πού κάνει αὐτή τή δουλειά, 2) στή φράση: *ζαβάζ'ν τά πόδια μ'*, χτυποῦν, μέ δέρνουν τά πόδια ἀπ' τήν πολλή κούραση και 3) στή φράση: *θά σί ζαβάζου καμνιά* (θά σοῦ δώσω κανένα χαστούκι).

ζαράν τό, τό ροῦχο: *χαμένου ζαράν*.

ζορ' τό, τό ζόρι, ἡ δυσκολία: *βρήκα πουλλά ζόργια*. Τούρκ.

ζορ - ζουρουνά, μέ τό ζόρι: *ζορ - ζουρουνά πχιε γάδαρι νιρό*. Τούρκ.

ζορ' κους, ἐπίθ., ζόρικός.

ζοῦδ' τό, μικρό ζῶο, ζωῦφιο.

ζουζναρίζου, ρ., 1) στό γ' πρόσ., τρέχει κάτι ὀρμητικά, ὅταν σπάσει ἕνας σωλήνας, κάποιο δοχεῖο, τενεκές κ.λ.π.: *ζουζναρίζ' οὐ κάδους*, 2) πίνω πολύ: *ζουζναρίζε ἀράδα κράσουν*.

ζουζνίζου, ρ., 1) βουίξει: *τί ζουζνίζ' ἔτσ'*; 2) ρίχνω: *θά τά ζουζνίζου χαμ'λά*, 3) φεύγω τρέχοντας, τό βάζω στά πόδια: *τώρα ζουζούνα, τώρα ζουζνίζιτι, θά τού ζουζνίσου*.

ζούλφους ὁ, ὁ μαζεμένος, μοναχικός ἄνθρωπος: *δίπ ζούλφους εἰσι*.

ζου^μβέκ'κου τό, και ζι^μβέκ'κου, χορός: *θά μᾶς παίζ'ς ἕνα ζου^μβέκ'κου*. Τούρκ.

ζου^μβερέκ', βλ. ζι^μβερέκ'.

ζούβιρους, ἐπίθ., τό πειραχτήρι: *τί ζούβιρου εἶνι αὐτό τού πιδί!*

ζούβιρους και ζουβιρίνα, παρατσ. Σλαβ.

ζουπχιάζου, ρ., κυρίως στή φράση: *μί ζούπχιασι*, δηλ. σάν νά μ' ἐπιασε πυρετός, σάν νά δοκιμάζει νά μέ πιάσει.

ζούρα ἡ, ἡ καχεξία, τό κάτσιασμα: *ζούρα νά σί φάει' ζούρα κακιά νά σί βρεῖ*.

ζουργιάζου, ρ., 1) μτβ. κάμνω, καθιστῶ κάποιον καχεκτικό: *θά τού ζουρ-
γιαίς, βρέ, τού καημένου* (τό γατί), 2) άμτβ. γίνομαι καχεκτικός: *ζούρ-
γιασι ού φουκαράς, ζουργισμένους*.

ζουρίζου, ρ., 1) ζορίζω: *τούν ζούρσα καλά*, 2) κάθομαι ησυχά, άφοῦ μέ δεί-
ρουν ή μαλώσουν: *ζούρσι τώρα κί μή κρέν'ς ζουρίστι βρέ διαβόλ'.*
Τούρκ.

ζουρλαδίζου, ρ., στεναχωρῶ, ζουρλαίνω: *μί ζουρλάτσι καί μέσ.ζουρλαδί-
ζουμι, ρ., ζουρλαίνομαι, τρελλαίνομαι: ζουρλαδίσ'κι*.

ζουρβαλίκ'τό, ή άθθαιρεσία: *θά τού πάρου μί τού ζουρβαλίκι μ'.* Τούρκ.

ζουρνάς ό, μουσικό όργανο, είδος κλαρίνου' οι ζουρνάδες καί τά **δαούλια**
ήταν πολύ έντυπωσιακά καί τά έπαιζαν συνήθως παρέες άπό Τουρκό-
γυφτους' τέτοια συγκροτήματα δέν ύπήρχαν στόν Πολύγυρο, αλλά τά
μετακαλοῦσαν άπό τούς Τουρκομαχαλάδες γιά τίς άποκριές κυρίως.
Στίς γιορτές καί τά πανηγύρια είχαν ντόπιους κλαριντζήδης καί τσι-
βουρτζήδης. Τούρκ.

ζουρνατζής ό, αυτός πού παίζει τό ζουρνά. Τούρκ.

ζούφιους, έπίθ., κούφιος, ζβός.

ζουφουλιάζου, ρ., κρύβω κάτι καί μέσ. ζουφουλιάζουμι, μαζεύομαι στην ά-
κρη, στή γωνία: *τί μί ζουφουλιάσκis έτσ';*

ζουφώνου, ρ., κρύβω καλά: *πού τού ζούφουσι;*

ζουχί τό, ό ζοχός, χόρτο.

ζύι τό, 1) τό ζύγι, τό ζύγισμα: *μί γέλασι στού ζύι*, 2) στόν πληθ. τά ζύια, τά
σταθμά: *τά ζύια σ' δέν ει'νι σουστά*, 3) τά νήματα μέ τά όποία συνδέεται
ό χαρταετός (τού πιτούμινου) μέ τή καλούμα' τά ζύια έπρεπε νά είναι
καλά ίσοζυγισμένα γιά τήν ίσορροπία τού χαρταετού: *φταϊν' τά ζύια,
πού τού πιτούμινου κάμν' κουλουτοσ'bis*.

ζύμ' ή, 1) τό ζύμωμα: *έχου ζύμ' σήμιρα*, 2) όσο άλεύρι χρειάζεται (άνάλογα
μέ τά άτομα τής οικογένειας) γιά ένα ζύμωμα καί μιά φουρνιά ψωμί:
πήρα π' τ' Ναστασιά μνιά ζύμ'.

Η

ή, άρθρο άντί γιά τό άρσ. ό: *ή Θανάis, ή Γιώρ'ς, ή μύλους.*

ήρα ή, φυτό, παράσιτο τῶν δημητριακῶν καί ὁ καρπός του: *νά χουρίσ' ή ή-
ρα π' τού σ'τάρ.*

ήσκα καί ήσκνα, βλ. **Ισκα** καί **Ισκνα**.

θά, σύνδ., 1) ὅταν: *θά ἔρτ' ή πατέραζου μ', θά σί δειζου* (ὅταν ἔλθει ὁ πατέ-
ρας μου θά...), 2) σάν: *δέν εἶμι θάν Ισένα' πλαλάει θά λουλόσ' θά νά φύ-
σηζι λ'γάκ'.*

θαλά, σύνδ., γιά νά δείξει συνήθως ἀπόδοση σέ ὑπόθεση: *θαλά ἔρτου, ἄν
δέν ἄρρωστοῦσα' θαλά σ' ἔφρινα ψάργια, ἄν δέν...*

θαλασσί τό, φουστάνι, ὅπως καί τό **πουρτουκαλί**, τού **κίτρινου** κ.λ.π.

Θαλάσσου ή, παρατσ.

θαμάζου καί θαμάζουμι, ρ., θαυμάζω: *θάμαζα, ὅταν εἶδα τού δέδρου χαμ'λά'
θαμάζουμι πού ήρτις.*

Θανάις ὁ, **Θανάσης**, **Νάτσιος**, **Νάσιος**, **Θανάσας**, **Θανασάρας**...

θαραπάβου, ρ., θεραπεύω: *μί θαράπαψις*, μέ εὐχαρίστησες, κυρίως σχε-
τλιαστικά: *τόρα μί θαράπαψις, μί βόλιψις.*

θαραπάβουμι, ρ., εὐχαριστιέμαι: *ἄμάν, θαραπάφ'κα.*

θαρρῶ, ρ., 1) νομίζω, πιστεύω: *θαρρῶ πώς ήρτι' εἶδεις λύκου, θάργι σ' εἶδι*
(δηλ. εἶδες λύκο, νά ξέρεις ὅτι ἐκεῖνος σέ εἶδε πρωτύτερα), 2) στή φρά-
ση: *θαρρῶ, θά σί φουφθῶ*, μή νομίζεις ὅτι θά σέ φοβηθῶ.

Θέ, κλητ. τοῦ Θεός: *Θέ μ', πότι θά φτάσου* καί στήν παροιμ. φράση: *πότι,
Θέ μ' κί τόρα Κύργι μ' (Κυρίε μου)*, ἀκόμη στήν εὐχή *Θέ σχουρέσ'*, εὐχή
στούς συγγενεῖς στήν κηδεῖα.

θηκιάζου, ρ., τακτοποιῶ, μαζεύω σέ σωρό κάτι: *θηκιάζου τά ροῦχα*, συνή-
θως ὁμως τακτοποιῶ ξύλα, καψάλια, κλαδιά κ.λ.π. γιά νά τά φορτώ-
σω ή νά τά κάνω θημουσιά.

θημουσιά ή, κυρίως σωρός ἀπό δεμάτια δημητριακῶν στ' ἄλωνι: *τρανές
θημουσιές φέτου!*, ἀλλά καί σωρός ἀπό ξύλα στό σπίτι: *πουλύ μίκριψι*
(μίκρυνε) ή **θημουσιά**.

Θιός ὁ, ὁ Θεός: *Θιός νά φ'λάει.*

θιργιακλής, επίθ., ό μανιακός σέ κάτι. Τούρκ.

θιρμαίνου, ρ., 1) ζεσταίνω: *θέρμανι λίγου νιρό*, 2) άρρωσταίνω: *τούν θιρμαίν' κάθι μέρα' μι θέρμανι*.

θιρμασιά ή, ό πυρετός: *εφαγα μινιά θιρμασιά!*

θ'κάρ' τό, τό θηκάρι.

θιρμός ό, ζεστό νερό, συνήθως γιά τήν πλύση: *εγινι ού θιρμός;*

θ'κέλ' τό, τό δικέλι.

θ'κέδρ' τό, τό δικέντρι, συνήθως ή βουκέντρα.

θ'κός, άντων., δικός: *τά θ'κά μ' κί τά θ'κά σ'.*

θ'κράν' τό, τό δίκρανο, γεωργ. εργαλείο, γιά νά σηκώνουν και νά μεταφέρουν τά *διμάτχια*.

θ'λύκ' τό, τό θηλύκι, θηλιά γιά νά μπαίνει και κουμπώνει τό κουμπί ή ή άρσενική *τουκάδα*.

θ'λυκώνου, ρ., 1) κουμπώνω τό κουμπί στού θ'λύκ' ή στή *τουκάδα*: *δέ θ'λύκουσι καλά*, 2) μτφ. άγκαλιάζω, γαμώ: *τ' θ'λυκών' αυτός*.

θ'μούμι, ρ., θυμᾶμαι: *δέ θ'μήθ'κα δίπ νά σί τού φέρου*.

Θουμαή ή, όνομα.

θρασκιάς ό, άέρας κρύος όχι ό *Βαρδάρ'ς*, αλλά Β.Α., πού φυσάει από τό *Τσ'καλά* και τό *Αινόρους*.

θρύμμα ή, μικρό κομματάκι από κάτι στερεό: *θά μί δώις κί μένα μινιά θρύμμα* (τυρί, γλυκό κ.λ.π.).

θρυμούδα ή, ό,τι και ή θρύμμα.

θρυψαλιάζου, ρ., κάνω θρύμματα, κομματάκια: *τού θρυψάλιασις τού τυρί*.

θυμώνου, ρ., 1) όργίζομαι: *γιατί θύμουσις;*, 2) στή φράση: *θυμών'*, *θύμουσι τού σπειρί*, όταν κακοφορμίζει και πάει νά *μαξέψ'*.

θώργια τά, τά ώραῖα, τά θεωρητικά: στήν παροιμία *μ'κροί τά θώργια κί τρανοί τά φόργια*, δηλ. οί μεγάλοι έχουν ανάγκη από ώραῖα φορέματα (*φόργια*), ένώ οί μικροί έχουν τή θεωρία, τήν όμορφιά (*θώργια*).

I

Ι-, αἰξηση ἀντί τοῦ Ξ- σέ πολλά δυσύλλαβα παροξύτονα ῥήματα: **Ἰρ'ξα** (ρίχνου - ἔριξα - Ἰρ'ξα), **Ἰπνιξα** (πνίγω), **Ἰπνα** (πίνω - ἔπινα), **Ἰζβησα** (σβήνω), **Ἰβγα** (φεύγω - ἔφυγα - Ἰβγα).

ι-, πρόσφυμα, πού μπαίνει συνήθως πρὶν ἀπό χρον. ἐπίρ.: *ἰψέ - ἰπρουψέ, ἰχτέ - ἰπρουχτέ, ἰπέρσ' - ἰπρουπέρσ'*.

-ιά, κατάληξη ὀνομάτων ἀντί -γιά: *πουδιά* (ποδγιά), *μιριά* (μεργιά), *βουιά* (μπογιά) καί *Βουριάς* (Βοργιάς).

-ιάρ'ς -άρ'ς -γιάρ'ς, κατάληξη ἐπιθέτων πού σημαίνουν ἐκεῖνον, πού ἔχει τήν ιδιότητα πού δείχνει τό θέμα: *κουκαλ-ιάρ'ς, κουκαλ-ιάρου, κουκαλ-ιάρκου, τσιβλ-ιάρ'ς, -ιάρου, ἰαρκου, ψειρ-γιάρ'ς, ψουρ-γιάρ'ς*.

Ἰβγα, ἔφυγα, βλ. Ι.

Ἰγλα ἡ, σχοινί ἢ λουρί πού εἶναι δεμένο ἢ ραμένο στή μιά ἄκρη στό σαμάρι καί τό περνοῦν κάτω ἀπό τήν κοιλιά τοῦ ζώου καί τό δένουν στήν ἄλλη ἄκρη στό σαμάρι γιά νά τό συγκρατεῖ καί νά μή γέρνει: *κόπκι ἢ Ἰγλα κ' Ἰγειρι τοῦ φουρτχιό*.

ἰγλώνου, ρ., περνώ καί δένω τήν **Ἰγλα**: *δέ τοῦ Ἰγλουσις καλά τοῦ μ'λάρ'.*

ἰγναίκα ἡ, ἡ γυναίκα: *τί τ'ς ἔκαμις τ'ς ἰγναϊκίς κί κλαῖν'.*

ιδώια, τοπ. ἐπίρ., ἐδῶ: *ιδώια ἦταν, τούν εἶδα*.

Ἰζβα ἡ, ἡ χαμοκέλα, ἄθλιο χαμόσπιτο: *ζοῦν σί μινιά Ἰζβα*.

ἰθκός, ἀντων., ἀντί θκός, δικός: *ἰθκός μ' εἶνι αὐτός*.

ἰκεία, ἐπίρ., ἐκεῖ, *ἰκείνους, ἰκείν'.*

Ἰσα, ἄορ. τοῦ χύνω: *τού ἱσις, μαρή, τού λάδ'.*

ἰλές οἱ, πληθ. τοῦ **ἰλιά**, δένδρο καί καρπός: *δέν ἔκαμα (δργωσα) φέτου τ'ς ἰλές' ἔμ ἰλές, ἔμ τυρι δέ γίνιτι*.

ἰλιάμ τό, δικαστ. ἀπόφαση. Τούρκ.

ἰλιάτσ' τό, τό γιατροσόφι: *ἔχ'ς κανέ ἰλιάτς' γιά τ' ψώρα*; Τούρκ.

ιλιώνας ό, ό έλαιώνας.

ιμά, κλητ. χωρίς άρθρο, για να φωνάξουν τή μητέρα: *ιμά, σί γυρέβ'ν*, και στή φράση *ιμά-ιμάξ: θά πείς ιμά - ιμάξ* (θά πονέσεις και θά πείς μάνα μου - μανούλα μου).

ιμάν' τό, ή πίστη, μόνο στή φράση: *γαμῶ τού ιμάνι σ'*. Τούρκ.

ιμάτ τό, βοήθεια, καλωσύνη: *τούν έκαμα ένα ιμάτ*. Τούρκ.

ιθρέτ τό, παράδειγμα, τιμωρία: *θά τούν ριζιλέψου για ένα ιθρέτ*. Τούρκ.

-ινα, κατάλ. στά έπώνυμα για να δείξει τή γυναίκα: *Δούκ-ινα* (Δούκας), *Μουδικ-ινα* (Μοδικός), *Ζα'βούν-ινα* (Ζαμπούνης).

-ινός και -νός, κατάλ. έθνικῶν: *Κασσαδρ-ινός, Βαβδ-ινός, Πουλυγυρ-νός*.

ιινόρ' τό, παιγνίδι σάν τό τριόρ'.

'Ιδαδιέ τό, τούρκικο Γυμνάσιο στή Θεσσαλονίκη: *ού Τσακνήσ πηι στου 'Ιδαδιέ, μά δέ δου τέλειουσι*. Τούρκ.

ιδαρές ό, οί προμήθειες κάποιου είδους για όλο τό χρόνο στό σπίτι: *έκαμα τούν ιδαρέ μ' άπου σ'τάρ' έχου τούν ιδαρέ μ' άπου φασούλια*. Τούρκ.

ιξήδα, άριθ., έξήντα.

ιξίκ, μόνο στή φράση: *ιξίκ ουλσουν, άς έλειπε*.

ιξόν, έπίρ., έξόν, εκτός: *θά έρτου δίχους άλλου, ιξόν κί βρέχ'*.

'Ιουρδάν'ς ό, παρατσ.

ιπέρσ', ιπρουπέρσ', πέρυσι, προπέρυσι.

ιράτ' τό, τό εισόδημα: *ξίσαν τά ιράτχια βλέπ'ς!*, σαρκ. βλέπεις ξεχύθηκαν, περίσσεψαν τά εισοδήματα. Τούρκ.

ιρβάπς ό, αυτός πού τά καταφέρνει, ίκανός: *πουλύ ιρβάπς στου κλέψ' μου*. Τούρκ.

Ισα, παρακελ., έμπρός, τράβα, σήκωνε, χόρευε κ.λ.π.

Ισιουμα, αναφωνούν, όταν βλέπουν κάποιον να σκοντάφτει και να κινδυνεύει να πέσει: *Ισιουμα, Γιώρ'!*

'Ισιώματα τά, τοπων.

Ισκα και Ισκα ή, ξεσκίδι από μύκητα, πού βγαίνει κυρίως στις δρυς' τή χρησιμοποιούν για να ανάβουν μέ τό τσιακμάκι (πριόβουλου) τσιγάρο, φωτιά κ.λ.π. και κυρίως για να τρυγούν τά μελίσσια, γιατί ή μυρωδιά της διώχνει τίς μελίσσιες. Λατιν.

Ισκιρέ, ἐπίρ., φανερά: *δίπ Ισκιρέ πααίν* ^{στού σπίτι τ'ς!}

Ισους ό, στή φράση: *βαστάει τούν Ισου* (στό ψάλσιμο). Τούρκ.

Ισπάτ τό, ἀπόδειξη. Τούρκ.

Ιστέ, ιδού, νά. Τούρκ.

Ιστι'δάκ' τό, ἀνάκριση: *τούν πῆαν γιά Ιστι'δάκ'*. Τούρκ.

Ιτσα, άόρ. τοῦ στήνω, κυρίως στό παιγνίδι μέ τίς μιτάνις: *Ισύ δέν Ιτσις.*

-Ιτ'ς, -Ιτ'σα, κατάληξη ἔθνικῶν: *Λουκουβ-Ιτ'ς, Λουκουβ-Ιτ'σα.*

Ιτς, ἐπίρ., διόλου: *Ιτς καλό, Ιτς δέ σί θέλου.*

Ιτς τό, τό Ιον, ὑποκορ. **τσούδ'** καί μεγεθ. **τσάρα**: *άν'ξαν τά Ιτσια, γαμήθ'καν τά κουρίτσια, άν'ξαν τά τσούδγια, γαθήθ'καν τά κουρτσούδγια, άν'ξαν οί τσάρις, γαμήθ'καν οί κουρτσάρις.*

Ιχκας, ἐπιφών. εὐχαρίστησης: *άμάν, Ιχκας.*

Ιχτέ, Ιπρουχτέ, χθές, προχθές.

Ιψέ, Ιπρουψέ, ψές, προψές.

K

καβάνδ' τό, παιδικό φόρεμα, φουστάνι, αρκετά μακρύ, πού τό φοροῦσαν τά παιδιά, συνήθως χωρίς βρακί άπό κάτω.

καβάης ό, ό καβάσης, άκόλουθος, φύλακας: *τούν άκλουθάει σά καβάης.* Τούρκ.

καβάκ' τό, ή λεύκη. Τούρκ.

καβαλαρή καί **καβαλαριά** ή **καλαβαρή** καί **καλαβαριά**, χόρτο μέ λιλά λουλουδάκια, πού τό έτρωγαν πολύ τά ζῶα.

καβαλ' **κούρου** ή, αὐτή πού τῆς άρέσουν οί καβάλες, τά παιγνίδια, κοροϊδευτικά γιά μικρές κοπέλες.

καβούκ' τό, κέλυφος, καύκαλο π.χ. τῆς χελώνας: *βῆκι στού καβούκι τ'.* Τούρκ.

καβουρδίζου, ρ., 1) τσιγαρίζω, 2) φρύγω καφέ, μύγδαλα κ.λ.π.: *καβούρτσις καφέ;* Τούρκ.

καβουρδστήρ' τό, τό σκεῦος, πού *καβουρδίζ'*ν τού *γαφέ*. Τούρκ.

Καβρόλακκας ὁ, τοπων.

κά'γανένας, κά'γαμνιά, κά'γανένα, ἄντων., κανένας, καμιά, κανένα.

καγέλ' τό, καί τά **καγέλια**, δρομάκι σέ βουνό πού πάει *zig - zag*.

Καγέλια τά, τοπων.

καγιλίφτός δρόμος, αὐτός πού πάει *zig - zag*.

καδένα ἢ, χρυσή ἢ ἀσημένια ἀλυσίδα γιά νά κρεμοῦν οἱ γυναῖκες διάφορα κοσμήματα (*πιδόλια, δοῦβλις*, σταυρούς κ.λ.π.) ἀπό τό λαιμό τους καί οἱ ἄνδρες τά ρολόγια ἀπό τό τσεπάκι τοῦ γιλέκου. Βενετσ.

καδι τό, μικρός κάδος, στενός κάτω καί φαρδύτερος ἐπάνω, πού χρησίμευε κυρίως γιά τή μεταφορά τῶν σταφυλιῶν, ἀλλά καί γιά νά ἀλατίζουν ἐλιές καί νά βάζουν τυρί.

καζάν' τό, 1) τό συνηθισμένο καζάνι γιά νερό, 2) τά **καζάνια**, οἱ ἄμβυκες γιά τήν ἀπόσταξη· *στά καζάνια ἔβραζαν τά τσίπρα* (τά στέμφυλα τῶν σταφυλιῶν) *καί ἔβγαζαν τό ρακί*.

καζανιά ἢ, κάθε βράσιμο *τσίπρων*: *πόσις καζανιές ἔχ'ς ἀκόμα*;

καζανιάζου, ρ., 1) στή φράση: *καζανιάζου τά ροῦχα*, δηλ. βάζω τά πολύ λερωμένα ἢ ψειριασμένα ροῦχα *στοῦ καζάν'* καί τά βράζω γιά νά καθαρίσουν, 2) βάζω τά *τσίπρα* *στά καζάνια*, στούς ἄμβυκες, καί τά βράζω, γιά νά βγάλω τό ρακί. Τούρκ.

καζάνιασμα τό: *τέλειορσι τοῦ καζάνιασμα*;

καζανιάτ'κου τό, τά **καζανιάτ'κα** ἦταν τό τίμημα, πού πλήρωναν στόν ἰδιοκτήτη τῶν ἄμβύκων· ἄλλος ἦταν ὁ φόρος τῶν ἄμβύκων πού πλήρωναν γιά νά πάρουν ἀπό τήν Ἐφορία ἄδεια νά βγάλουν τό ρακί.

καζά'd' τό, τό κέρδος, τά ἀγαθά: *νά βράσου τά καζά'dγια σ'* τά *εἶδα τά καζά'dγια σ'*. Τούρκ.

καζα'dῶ, ρ., τά οικονομῶ, πλουτίζω: *μωρέ, καζάτσις κ' ἰσύ; ποῦ νά καζα'dήσου*; Τούρκ.

καζάρμα ἢ, 1) ὁ στρατώνας, 2) μεγάλο δωμάτιο σάν στρατώνας: *dίπ καζάρμα εἶνι*. Τούρκ.

Καζάρμα ἢ, παλιό κτίριο, χάλασμα, πού χρησίμευε γιά στρατώνας τῶν Τούρκων, στή θέση πού βρίσκεται τώρα τό Γυμνάσιο. Τούρκ.

καζάς ό, διοικητική περιοχή επί Τουρκοκρατίας. Τούρκ.

καζίκ^κ τό, πάθημα, άτύχημα: *τρανό καζίκ^κ! έπαθα ένα καζίκ^κ*. Τούρκ.

καζιλ^κ τό, τό νήμα άπό τρίχα γίδας, πού έκλωθαν και έστριβαν οι σχοινάδες (οι *μουταφτσηδης*), για να κάνουν τά σαϊσματα κ.λ.π. βλ. σ'κνάς.

καζίνο τό, στή φράση: *αυτές π' τά καζίνα*, οι παρδαλές. Ίταλ.

Καθαρός ό, τοπων.

καθίκ^κ τό, 1) τό άγγείο τής νύχτας, τό γιό-γιό, 2) μτφ. για άνθρ. βρώμικους: *αυτό του καθίκ^κ τάκαμι ούλα αυτά!*

καημένους, επίθ., έκφρ. οϊκτου και συμπάθειας: *καημένη μ', δέ βουρείς να τά σ'κώεις!* (σηκώσεις).

καθουμήδας, μτχ. του κάθομαι, καθισμένος: *σ' έχου να ρίξ'ς κί να του πιτύχ'ς καθουμήδας*.

καίλα ή, 1) ή καούρα ή στομαχι.: *έχου μνιά καίλα*, 2) έγνοια, στεναχώρια: *ξέρ'ς αυτην^κ ή καίλα θα μι φάει*.

καϊμάκ^κ τό, τό άνθόγαλα, αλλά και ό καφές ό καϊμακλής και καϊμακλήδ^κ-κους.

καϊμακάμ^κ'ς, ό διοικητής, ό νομάρχης επί Τουρκοκρατίας, ό άνώτερος πού υπήρχε σ' όλη τή Χαλκιδική έπειτα έλεγαν καϊμακάμ^κ'δης όλους τους έπίσημους ή εκείνους πού έκαναν τους έπίσημους: *μμ.. τρανός!! καϊμακάμ^κ'ς!!*

καίου, ρ., 1) καίω, 2) ανάβω και καίω τό φούρνο, για να ψήσω ψωμί' όλα τά σπítια δέν είχαν δικό τους φούρνο και γι' αυτό *έκιγαν* (έκαιαν) τό φούρνο μιās γειτόνισσας με τή σειρά και έδιναν για ένοίκιο στή νοικοκυρά ένα κλικ^κ: *σήμια ειμι ή Συργιάνου να κάψ' του φούρνου*.

καίσ^κ τό, τό βερύκοκο. Τούρκ.

Καιτζίκ^κ, Καιτζίκ^κ, Καιγιατζικι, τό χωριό Παλαιόκαστρο. Τούρκ.

κάκαβους ό, πήλινη χύτρα πού έχουν οι τσοπάνηδες στό μαντρί για να μαγειρεύουν.

Κάκαβους ό, τοπων. μεγάλου βουνοϋ στή Β. Χαλκιδική.

κακαβώνου, ρ., ρίχνω στάχτη στά μάτια κάποιου (τόν τυφλουπανιάζου): *τούν κακάβουσι μι τά μαλιμάτσια τ'*.

κακάδ' τό, 1) ξερή βλέννα της μύτης: *μή βγάιζς τά κακάδγια μί του χέρ'*, 2) τό κάκαδο πού σχηματίζεται επάνω σέ σπειριά ή πληγές: *μή πειράιζς (πειράζεις) του κακάδ'*.

κακαδγιάζου, ρ., σχηματίζεται **κακάδ'** σέ σπειρί ή πληγή: *κακάδγιασι του σπειρί*.

κακαρέτζα ή, στρογγυλό μικρό κόπρανο, κυρίως αίγοπροβάτων.

Κακαρέτζας ό, πείραγμα, ό χέστης.

κακαρώνου, ρ., 1) ξεψυχῶ, *τά τ'νάζου: τά κακάρουσι*, πέθανε, 2) τά χάνω, λιποψυχῶ: *δταν τούν δγιεῖ, τά κακαρών'*.

κακούδ' τό, τό κακό πνεῦμα: *του προύι πού χάν'δι τά κακούδγια*.

Κακίός ό, παρατσ.

κακουτσούβαλους, επίθ., άσουλούπωτος, κακοφκιαγμένος.

κακτσιά ή, θάμνος μέ καρπό κόκκινα μικρά **κάκτσα** σάν τόν πυράκανθο.

κάκτσου τό, ό καρπός της **κακτσιῆς**.

κακύτιρους, επίθ., συγκρ. του κακός, δπως τό **καλύτερους**.

καλαγάθ' τό, ψευδάνθρακας, τριγυρίστρα στά δάκτυλα.

καλαθχιόζου, ρ., στή φράση **καλαθχιόζου τά ρουχα**, δηλ. άφου έπλεναν τά ρουχα, κυρίως τά άσπρα, τά έβαζαν σέ μιά κόφα, **μνιά καλάθα**, *τά καλάθχιαζαν*, τά σκέπαζαν μέ τό **πιπιλουβάλουμα** (πανί γεμάτο πιπιλιά - στάχτη) καί άπό πάνω έριχναν ζεματιστό νερό, πού περνώντας άπό τή στάχτη, γινόταν σταχτόνερο καί καθάριζε καλύτερα τά ρουχα.

καλάι τό, ό κασσίτερος, βλ. **καλατζής**.

καλαμιά ή, ή **καλαμνιά**.

καλαμίζου, ρ., μαζεῦω στά **καλάμνια** (μεγάλα **μασούργια**) μέ τά **σύνεργα** τό **στ'μόν'** (στημόνι), γιά νά τό **δγιαστοῦμι**.

καλαμνρή ή, μαλακός σχιστόλιθος, πού τόν μεταχειρίζονταν σάν κοντύλι, γιά νά γράφουν στήν πλάκα.

καλαμουβράκ' τό, τό μέρος άπό τό βρακί ή τό παντελόνι πού σκεπάζει τά **καλάμνια**, τίς κνήμες: *δια τουν, δέ βουρεῖ νά μαζώξ'* *τά καλαμουβράκια τ'* βλ. **βρακουπόδ'**.

καλαμουτή ή, πτυσσόμενο πλέγμα από λεπτά καλάμια· τίς **καλαμουτές** τίς έφκιαναν συνήθως στά **Ζιρβουχώργια** και τίς χρησιμοποιούν κυρίως για νά ανοίξουν τά **μαμούδγια** (τή μεταξοσκωληκοτροφία), άκόμα και για νά φκιάνουν **baγdadí**.

καλαβαλίκ τό, 1) πολύς κόσμος: *είχι πουλύ καλαβαλίκ*·, 2) πολλά όγκώδη πράγματα: *πού νά του βάλουμε τόσου καλαβαλίκ*; (*χαβαλέ*), 3) τά **καλαβαλίκια**, τά αρχίδγια: *κρέμ'δι τά καλαβαλίκια τ*·. Τούρκ.

καλαβαλίκας ό, ό χοντρός, άσουλούπωτος, αυτός πού έχει μεγάλα αρχίδγια. Τούρκ.

καλαβουκίσιους, επίθ., από καλαμπόκι: *καλαβουκίσιου άλεύρ*·.

καλαβουκόφλου τό, φύλλο καλαμποκιᾶς.

καλατζής ό, αυτός πού μέ τό καλάι κολλάει τενεκέδες και άλλα δοχεία, κυρίως όμως **γανών**· τά διάφορα σκεύη (*καζάνια*, **βακράτσια**, **σνιά** κ.λ.π.). Τούρκ.

καλαφατίζου, ρ., τό λέγουν συνήθως μέ τή σημασία του γαμώ. Άραβ.

καλέμ τό, σιδηρένιο έργαλειό σαν καλάμι και ύστερα τά ξυλοκάρβουνα πού έβγαιναν ίσια και καθαρά τά έλεγαν **καλέμνια**: *μωρέ, τί καλέμνια έβγαλί αυτό του καμίν*·!

Καλημέρ'ς ό, τοπων.

καλιάγρια ή, χειροκίνητο πιεστήριο, μέ τό όποίο έβγαζαν τό κηρί και τό λάδι (πρίν βγοϋν τά μηχανοκίνητα έλαιοπιεστήρια): παροιμ. *ή γαλιάγρια (ή καλιάγρια) θά του δείξ*·! θά δείξει δηλ. πόσο κερι θά βγάλομε και γενικότερα τί θά γίνει στό μέλλον.

καλιάκα ή, ή κάργια.

καλιακούδ' τό, ύποκορ. του **καλιάκα**: *σ' αυτό του σπίτ' άπούρταμι γιογμάτου καλιακούδγια*· τέτοια άποστροφή έκαναν στά κάλανδα τά παιδιά για τά σπίτια, πού δέν άνοιγαν και δέν έδιναν δώρα.

καλ'γότσ' τό, για παιγνίδι, αλλά και για νά ξεκουράσουν τά παιδάκια οι μεγάλοι τά παίρνουν στους ώμους· χαμηλώνουν οι μεγάλοι και τά παιδιά **καβαλικεύουν** στό λαιμό τους, ρίχνουν τά πόδια έμπρός και πιάνονται από τά χέρια: *άπόστασα, δέ βουρῶ, πάρι μι καλ'γότσ*·.

καλ'γώνου, ρ., πεταλώνω.

καλιάρδου τό, τό φκιασίδι.

καλ'δ'ιρίμ τό, λιθόστρωτος δρόμος. Τούρκ.

καλδύρους ό, ό καλόγερος και οι καλουέρ'.

Καλούδα ή, όνομα.

καλουάγνους ό, μικρό πουλί, πού ξεγέλασε τόν άετό, κάθησε πάνω του, ά-
νέβηκε ψηλά κι έγινε βασιλιάς τών πουλιών.

καλουιρκός, επίθ.: *καλουιρκά χουράφια*.

καλουπανίσιογ τό, είδος ύφανσης, διαφορετικό άπό τό άδίμτου και τό μου-
νόκλουνου.

καλουτ'χώ, ρ., καλοτυχίζω: *τούν καλουτ'χώ πού πήρι τέτχιν' γ'ναίκα*.

καλπάκ' τό, στρογγυλό κάλυμμα τής κεφαλής. Τούρκ.

καλπκιά ή, ή άπάτη, ή τεμπελιά. Τούρκ.

κάλπκους, επίθ., 1) κίβδηλος: *κάλπκ' λίρα*, 2) τεμπέλης: *είνι ένας κάλ-
πκους!* Τούρκ.

καλπουζανιά ή, ή άπάτη, ψευτιά. Τούρκ.

καλπουζάνους, επίθ., άπατεώνας, ψεύτης. Τούρκ.

καλτσούν' τό, είδος γκέτας άπό χοντρό ύφασμα κυρίως γιά τούς τσοπάνη-
δες. 'Ιταλ.

κάμα ή, μαχαίρι μέ δυό κόψεις.

κάμα τό, ή ζέστη: *τί κάμα ήταν αυτό σήμυρα!*

καμάδα μ', επιφώνημα γυναικών, πού παθαίνουν κάτι όχι πολύ σοβαρό:
καμάδα μ', πάει, τόκαφα τού φα!

καμαδγιάζουμι, ρ., φωνάζω *καμάδα μ'*, ταραζομαι γιά κάτι πού συμβαίνει:
τί έπαθις κι μι καμαδγιάζισι έτσ';

καματώνου, ρ., νιώθω κούραση και ίδρώνω: *καμάτουσα, δέ βαστώ άλλου*.

Καμένα μιλίσσια τά, τοπων.

καμήλα ή, ψ'λή και χαμ'λή *καμήλα*, παιδ. παιγνίδια.

Καμήλα ή, τοπων. βουνοῦ.

κάμνου, ρ., 1) φκιάχνω, 2) πώς είμαι: *τί κάμν'ς;*, 3) όργώνω: *έκαμης τ'ς
λλές ή τ'ς άφκίς άκάμουτις;*

καμός ό, ό καημός, τό βάσανο: *τί καμός ήταν αυτός! πέθανι μί τού καμό τ'.*

καβάδ'κους, επίθ., κάτι πού πιάνει πολύ χῶρο. Τούρκ.

καβαέτ τό, τό σφάλμα, τό άδικο. Τούρκ.

καβαδαής ό, ό πολύ νταής, ό παληκαράς. Τούρκ.

καβάρτ'ζμα τό, βλ. **καβαρδίζου**: *σ' εχ' ένα καβάρτ'ζμα!* Τούρκ.

καβαρδίζου, ρ., φουσκώνω, αὐγατίζω: *δίπ δέ καβαρδίζ'ν αυτά τά ρ'βίθχια* (δέν αὐγατίζουν μέ τό βράσιμο) καί τό μέσ. **καβαρδίζουμι**, φουσκώνω από περηφάνια, καμαρώνω: *τί μί καβαρδίζισι έτσο;* Τούρκ.

καθήσιους, επίθ., ό κάτοικος τοῦ κάμπου, παρακατιανός.

Καβούδ' τό, τοπων.

κάβουθινά, επίρ., άπολύτως πουθενά: *δέ βααίνου* (πηγαίνω) *κάβουθινά.*

καβούλ' τό, στη φράση: *τού κάμνου καβούλ'*, τό δέχομαι, τό συγχωρῶ: *τόκαμα καβούλ'κι αυτό.* Οί Τούρκοι παντρεύονταν μέ προξενιά καί δταν πήγαιναν νά δώσουν τό λόγο, χωρίς νά δοῦν τή χανούμισα-νύφη, στέκονταν στην πόρτα καί έλεγαν: *κιόρ, σακάτ, καβούλ' edέρουμ,* δηλ. στραβή, κουτσή τή δέχομαι. Τούρκ.

καβούρα ή, ή καμπούρα καί **καβούρ'**ς.

καναβάτσου τό, τό карабόπανο. 'Ιταλ.

καναβράς ό, οί **Καναβράδης**, 1) έτσι άποκαλοῦσαν τούς κατοίκους τής 'Ορμύλιας, 2) γενικά ό άσυμμάζευτος, τσαπατσούλης.

Καναπίτσα ή, τοπων.

Καναπνίκια, τοπων., μέρος μέ **βαθουπήγαδου**.

κανάτ' τό, 1) τό κανάτι, τό λαγήνι, 2) πορτόφυλλο ή παραθυρόφυλλο, σάν παντζούρι, όχι όμως σάν τά σημερινά, αλλά μέ σκέτες σανίδες στενόμακρες συνδεμένες μέ πηχες: *κλεισι τά κανάτχια.*

κανέλα ή, 1) ή κανέλα, μπαχαρικό, 2) ή κάνουλα στά βαρέλια: *σφίξι καλά d' κανέλα νά μή στάζ'.* 'Ιταλ.

κανέλ'ς, επίθ., προσων. γιά βόδια καί άλλα ζῶα, πού έχουν χρῶμα **κανίλι**.

κανές, άντων., κανένας: *φώναξα, μά δέν ήταν κανές.*

κανιτζου, ρ., μέ πιάνει ό λαιμός από τό κρύο ή τήν πολλή όμιλία: *κάνιτσα νά σ' τά λέου.*

κανίλάτου τό, κουφέτο, ζαχαράτο μέ κανέλα.

κάδαν, ρ., πρτ. τοῦ κάθομαι: *ιδώγια κάδαν οὐ πατέρας*.

kadadw̄, ρ., καταντῶ: *καδάτσι νά μή βουρεϊ νά πάρ' τά πουδάργιγ τ'.*

καδάρ' τό, τό καντάρι πού ζυγίζουν μέ τή *μανέλλα* καί *καδαρούδ'*, μικρό καντάρι, πού ἔχουν στό σπίτι γιά νά ζυγίζουν μικρά βάρη, ψωμί, δ-σπρια κ.λ.π. Τούρκ.

καδαρτζής ό, αὐτός πού ζυγίζει μέ τό *καδάρ'*. Τούρκ.

κάδίπουτα καί *κάδίπουτι*, ἄντων., τίποτε ἀπολύτως: *δέν εἶδα κάδίπουτα*.

κάνδιου τό, κρυσταλλική ζάχαρη, πετροζάχαρη. Ἰταλ.

καπακλίδ'κους, ἐπίθ., ἄντικ. μέ καπάκι: *καπακλίδ'κου...* Τούρκ.

καπακουτός, ἐπίθ. *καπακουμένους*. Τούρκ.

καπαρδίζου, βλ. *καβαρδίζου*.

καπατσνάς ό, ό ξεροκέφαλος.

Καπίκ'ς ό, παρατσ. καί *Καπίκινίς* οἱ γυναῖκες τους.

καπισιόν' τό, παράξενο Εὐρωπ. καπέλο. Γαλλ.

καπίστρ' τό, τό χαλινάρι καί *ζικαπίστρουτου γαδούρ'*.

καπλαμάς ό, λεπτό φύλλο ξύλου ἢ μετάλλου γιά ἐπιπλα, σκεύη κ.λ.π. Τούρκ.

καπλαδίζου, ρ., φοδράρω τό πάπλωμα μέ τό σιντόνι, βλ. *σιδουριάζου*. Τούρκ.

καπουλα'δίζου, ρ., ἀποκτῶ, παίρνω αὐθαίρετα: *τά καπουλάντσι κι αὐτάνα, πάν (πῆγαν)*.

καπριάνους ό, περιγελ. γιά ἄνόητους καί παράξενους πού κάνουν τό σπουδαῖο.

καπυργιάζουμι, ρ., κάθομαι πολύ κοντά στή φωτιά μέ ἀνοιχτά τά σκέλια καί *πυρώνουμι*, *χαβδώνου* κοντά στή φωτιά: *τί μί καπυργιάζισι οὐλ' τ' μέρα;*

καρα-, α' συνθ., ἐπιτατικό: *καρα-πουτάνα, кара-μαύρους, кара-βουιά* (μπογιά).

καραγάτσ' τό, δένδρο. Τούρκ.

καραγιόζις δ, δ παραγκιόζης: *karagiözi birké, karagiouçlík'*. Τούρκ.

Καραϊάνης, δ Καραγιάννης· Καραιώρας, δ Καραγιώρας.

καρακόλ' τό, σταθμός χωροφυλακῆς ἐπί Τουρκοκρατίας. Τούρκ.

καραβατάκ'ς δ, παρατσ. Τούρκ.

καραβουιά ή, караμπογιά. Τούρκ.

καραβουστάν'ς δ, άγροϊκος.

καράν'ς, ἐπίθ., θηλ. καράνινα, αὐτός πού δλο παραπονιέται καί γκρινιάζει.

καρ'δάρα ή, μεγάλο χάλκινο νόμισμα σάν τό 10λεπτο τοῦ Γεωργίου τοῦ Α' καί **βισλίκα**.

καραδάς δ, πιστόλι μέ μύλο.

καράπα ή, ή φαλακρή κεφάλα.

καράρ τό, μέτρο σωστό στά καντάρια: *ήρτι καράρ*, δηλ. βγήκε σωστό στό ζύγισμα. Τούρκ.

καρσλαδῶ, ρ., карадоκῶ: *καρσλαδάει ν' άρπάξ' τοῦ χουράφ'*.

καρατάρου καί **καρατέρνου**, ρ., ύπολογίζω, κανονίζω: *νά καρατάρ'ς Ισια - Ισια νά γιογμίσ' οὐ δινικές' θά καρατάρου νά έρτου Ισια - Ισια γιά τού φαί.*
'Ιταλ.

Καρατσιουβάλ'ς δ, όνομα ληστή, ύστερα γιά κάθε ζόρικο καί άρπαγα.

καρβνάρ'ς δ, αὐτός πού κάνει στό βουνό κάρβουνα, πληθ. **οί καρβναροί**.

Καρβνάρ'ς δ, τοπων.

κάργα ή, τό πουλί, δ κόρακας.

κάργα, ἐπίρ., 1) σφιχτά: *κάργα, νά του δέσουμι καλά*, 2) στή φράση: *τούν έχου κάργα*, έχω κάποιον ζορισμένο, σουζα, 3) στή φράση: *κάργα γιογμάτου*, γεμάτο ὡς ἐπάνω. Βενετ.

καργάρου, ρ., 1) σφίγγω γερά: *κάργαρί του καλά του φουρτχιό*, 2) γεμίζω τελείως: *τού καργάρσι καλά του τσιουβάλ'*.

κάργας δ, στή φράση: *μᾶς κάμν' του κάργα*, τό μεγάλο, τό σπουδαίο.

καρδαμίζ', ρ., στό γ' πρόσ., μου ήλθε ή έμπνευση: *έτσ' mí καρδάμ'σι' τούν καρδάμ'σι νά πλήσ'* (πουλήσει) *τού χουράφ'*.

καρδαμώνου, ρ., δυναμώνω, κυρίως ύστερα από άρρώστια: *καρδάμουσι για καλά.*

καρδάρα ή, καί τού **καρδάρ'**, ξύλινο δοχεῖο, όπου άρμέγουν: *d' glw̄τσι d' καρδάρα.*

καρδουλάχανου τό, τό λάχανο, ή κράμβη.

καρδουπνίγου, ρ., πνίγω πιάνοντας άπ' τό **καρύδ'**, συνήθως άπειλή όχι δολοφονίας: *θά σί καρδουπνίζου.*

καρέ τό, τετράγωνο τραπεζομάντηλο.

καρίκ' τό, τά **καρίκια** ήταν οί σειρές, τά αϋλάκια, όπου φύτευαν τά λαχανικά στους κήπους, τά καλαμπόκια, τά καπνά στά χωράφια: *δέν έκαμεις ίσια τά καρίκια.*

καρκάτζαλους ό, ό καλικάντζαρος: *ιβγαν (έφυγαν) οί καρκατζαλοί.*

καρναβίθ' τό, τό κουνουπίδι.

καρδάσ' τό, ό άδελφός, θηλ. ή **καρδασίνα.**

καρούτα ή, κωνικός ξύλινος σωλήνας στό μύλο, όπου έριχναν οί μυλωνάδες τό σιτάρι καί αϋτός λίγο λίγο τό έστελνε στίς μυλόπετρες. 'Αλβ.

καρπέτα ή, είδος ύφαντής κουβέρτας για σκέπασμα κυρίως καναπέδων.

καρπουλοί τό, ξύλινο άγροτ. έργαλειό, σάν φτυάρι, χρήσιμο στό λίχνισμα.

καρσί, έπίρ., άντίκρυ: *στάθ'κι καρσί* καί **καρσιλαμάς**, ό άντικρυστός χορός. Τούρκ.

κάρτα ή, 1) τό κύπελο: *Ιπχια μνιά κάρτα γάλα*, 2) σκευος μεγαλούτσικο, που έπαιρναν νερό για πλύσιμο κ.λ.π., ύποκ. **καρτουδ'** καί μεγεθ. **καρτάρα.**

καρτάλ' τό, μεγάλο όρνιο. Τούρκ.

Καρτάλια τά, άκρωτ. τής Σιθωνίας.

καρτέρ' τό, ή ένέδρα κυρίως στό κυνήγι: *πήγαν στού καρτέρ'.*

καρτιρω̄, ρ., περιμένω: *έ, Γιώρ, καρτέρι μι*, καί μέσ. **καρτιργιοϋμι**, κυρίως στήν άρνητ. μορφή: *δέ καρτιργιοϋμι νά τούν δγιω̄*, άνυπομονω̄, καί *δέ καρτιργίετι*, δέ μπορεί νά κρατηθει στο κατούρημα.

καρυά ή, ή καρυδιά.

καρύδ' τό, 1) τό καρύδι, 2) ή προεξοχή του λάρυγγα, τό μήλο του 'Αδάμ.

κάσα ή, τό χρηματοκιβώτιο, κυρίως στή φράση: *ναί, τώρα θ' ανοίξου d' κάσα* τó λέγουν συνήθως σέ κάποιον πού ζητάει χρήματα, θέλοντας νά δείξουν, ότι δέν έχουν καί θ' ανοίξουν τό χρηματοκιβώτιο, πού δέν έχουν βέβαια, γιά νά τοῦ δώσουν. Ἰταλ.

κασάντσμα τό, τό κατούρημα τῶν ζώων κυρίως.

κασαντίζου, ρ., κατουρῶ γιά τά ζῶα: *θά πάω τοῦ μ'λάρ' νά κασαντίσ'.*

κασιδιγιάζου, ρ., ἀνάβω τήν κασιδα κάποιου, τόν θυμώνω: *μί κασιδιγισο οὐ κιαρατάς καί μέσο. κασιδιγιάζουμι: κασιδιγιάσ'κα μί τοῦ γιαρατά.*

κασιδιγιάρ'ς ὁ, πληθ. οἱ **κασιδιγιάρδισ** καί οἱ **κασιδιγιαροί**: *ἄλοι, δλ' ἀδάμα κ' ἡ κασιδιγιάρ'ς ἀχώργια.* Λατιν.

κασκαβάλ' τό, τό κασέρι. Ἰταλ.

κασκαρίκα ή, ή φάρσα. Ἰταλ.

Κασσαδρινό τό, εἶδος ὑφανσης ἀπό τή **Κασσάδρια**.

Καστανές οἱ, τοπων., οἱ **Καστανιές**.

καστανίθρα ή, ξυνό χόρτο πού τό ἔτρωγαν τά παιδιά.

καστιγέρνου, ρ., κατηγορῶ.

Καστρί, Καστριά, Καστρούδ', τοπων.

κάτ' τό, εἶδος ὑφαντῆς κουβέρτας: στό Δημ. τραγούδι: *νά στρώσου κάτχια δώδικα, σιδόνια δικατέσσιρα.*

κατά, πρόθ., 1) διεύθυνση: *κατά d' πόρτα' κατά σιακειῖ*, 2) σύμφωνα: *κατά μάνα, κατά κύρη, κατά γιό κι θυγατέρα' κατά πῶς μᾶς τ' ἀβγήθ'κι ἡ παπούς.*

καταή, ἐπίρ., καταγῆς: *πέταξι τα καταή.*

καταπόδ', ἐπίρ., κατά πόδας, στό κατόπι: *τούν βῆρι (πῆρε) καταπόδ''* λέγουν ἀκόμα: *πχιός παλν' καταπόδ'*, δηλ. στό κοπάδι, ποιός βόσκει τό κοπάδι.

καταπχιάνουμι, ρ., 1) ἐπιχειρῶ μιὰ δουλειά: *καταπχιόσ'κα μί τοῦ κλάδιμα*, 2) μαλώνω: *μί καταπχιασ'κι πού σί μαρτύρ'σα ότι πῆι στ' Σαλουνίκ'.*

Καταραχιάς ὁ, παρατσ.

κατασταλαή ή, ζεστό νερό περασμένο ἀπό τό **πιπιλουβάλουμα** γιά καλύτερο πλύσιμο καί καθάρισμα τῶν ρούχων.

καταχουνιάζου, ρ., χώνω και κρύβω κάτι πολύ βαθιά: *πού του καταχώνια-
σι;*

κατάψ'χους ό, ή δροσιά: *έχ' κατάψ'χουν.*

καταψ'χώ, ρ., 1) μτβ.: *ρίξι λίγου ν'ρό νά μάς καταψ'χής* (δροσίσεις) και 2)
άμτβ.: *καταψύσι* (δρόσιση ό καιρός).

κατιβασία ή, τό πολύ νερό πού κατεβάζει τό ποτάμι, ό λάκκος κ.λ.π.

κατίκ' τό, τό τουλουμισιο τυρί.

κάτιργου τό, τό χειροκίνητο πιεστήριο για τό κηρί και τό λάδι, πρίν βγούν
τά μηχανοκίνητα.

Κατιρίν' ή, Κατινούδα, ή Κατινάρα, ή Κατίνα.

κατιχιά ή, ή καταχιά, *κατιχιάζ'.*

κατκιάζου, ρ., κάθομαι, κυρίως για τίς κότες πού τό βράδυ μαζεύονται στό
κοτέτσι: *κάτκισαν τ' άρνίθια.*

κατούν' τό, συνήθως στόν πληθ. *τά κατούνια*, τά ρούχα, τά καζάνια, ντρο-
βάδες κ.λ.π. πράγματα, όλον τό συμπερίλογο, πού είχαν οί τσοπάνη-
δες και τόν μετέφεραν, όταν άλλαζαν μαντρί: *μαζέψ'τι τά κατούνια*,
φεύγουμι ύστερα για κάθε συμπερίλογο, κυρίως ρούχα, πού είχε κά-
ποιος: *πάρι τά κατούνια σ' (τά ρούχα σου) κι δρόμου.*

κατουρλιάς (θηλ. κατουρλού) και κατουρλιάρ'ς, έπιθ., αυτός πού κατουριέ-
ται συχνά, ό μέθυσος: *τί, μαρή, αυτόν του κατουρλιά θά πάρ'ς;*

κατουρλιό τό, τό κατούρημα και τό κάτουρο.

κατρούφ'ς ό, κακότροπος, μεμψίμοιρος.

κάτσα ή, οί κάτσις του χορού: *δγιέ κάτσις του γιαρατά!*

κασιά ή, ή κάθε καθησιά για φαγητό: *αυτός θέλ' ένα πλαστό σ' d' γασιά.*

κασιάζου, ρ., κάμνω κάτι καχεκτικό, τό ζαρώνω, τό ζουργιάζου, συνήθως
μικρά οικιακά ζώα, από τό πολύ πιάσιμο: *μή του τσακών'ς ούλ' τ'ν ώ-
ρα, θά του κασιάζις' δίπ κασιασμένου είναι.*

κασιάκκου, έπιθ., λαθραίος: *κασιάκκου καπνό.* Τούρκ.

κασιάκ'ς ό, δραπέτης, φυγόδικος. Τούρκ.

κασιμαάκ' τό, είδος γλυκίσματος (;) από καλαμποκίσιο άλεύρι, πού τό έ-
ψηναν στό τηγάνι και από πάνω έριχναν μέλι' τό καλαμποκι σπάνιζε

στόν Πολύγυρο καί τή Χαλκιδική γενικά καί δέν τό χρησιμοποιοῦσαν γιά ψωμί, ἀλλά μόνο γιά ἓνα εἶδος γλυκίσματα ἔτσι τό **κατσιμακά** καί τή **βοβότα** (μπομπότα) τά ἔκαναν μέ μέλι καί τά εἶχαν μᾶλλον γιά γλύκισμα. Τούρκ.

κατσιμακά ἢ, ἔτσι ἔλεγαν κοροϊδευτικά τούς ἀεργούς **τζιουρβατζήδης**, πού κάθονταν στό **παζάρ** κί κουτσομπόλευαν καί πείραζαν τόν κόσμο. Τούρκ.

Κασίκα ἢ, τοπων. βουνοῦ.

κάτσ'μου τό, τό νά κάθεται κανεῖς: *καλό τού κάτσ'μου, καλύτιρου τού δέ-δουμα* (τό τέντωμα, ἢ ξάπλα).

κατσιό τό, τό καθησιό, ἢ ἀργία: *ταχιό ἔχουμι κατσιό*.

κατσιμάς ὁ, κάτι πού φυτρώνει ἢ γίνεται, χωρίς νά τό περιμένομε καί τό παιδί, πού πιάνεται καί γεννιέται κατά λάθος. Τούρκ.

κασιρδῶ, ρ., καί **κασιρδίζου**, μοῦ ξεφεύγει κάτι: *τίπουτι δέ δούν κασιρ-δίζ* συνήθως γιά τό μυαλό: *τύν κασιρτσι*, τοῦ ἔστριψε, τρελλάθηκε. Τούρκ.

κασιούρα ἢ, κέρατο ἀπό γίδια καί πρόβατα ἄ μέ τέτοιες **κασιούρις** ἔπαιζαν τά παιδιά καί ἀπό τό παιγνίδι αὐτό ἢ παροιμ. φράση: *τί τ'ς κασιούρις θά παίξουμι*; δηλ. θά παίξουμε, θά ἀστειευθοῦμε;

κατσ'λιάζου, ρ., κάμπω, λυγίζω τή **κατσούλα**, τά γόνατα: *κατσούλιγισι τού γαδούρ* (ἀπό τό πολύ φορτιό κ.λ.π.).

κατσούλα ἢ, τό μέσα κοῖλο μέρος τοῦ γόνατου.

κατσ'πουδγιάζου, ρ., φέρνω κακοτυχία, γρουσουζιά, κυρίως στά τυχερά παιγνίδια: *μί κατσ'πούδγισις, χάνου*.

κατσ'πουδγιάρ'ς ὁ, αὐτός πού φέρνει **κατσ'πουδιά**, γρουσουζιά.

κατσ'πουδιά ἢ, ἢ ἀτυχία, ἢ γρουσουζιά.

κατσ'φίζου, ρ., βλέπω, μισοβλέπω μέ μισόκλειστα μάτια: *τί κατσ'φίξς ἔτσ*;

κατσ'φός, ἐπίθ., αὐτός πού δέν βλέπει καλά, μισόστραβος.

κατώι τό, τό κατώγειο.

καφαδάρ'ς ὁ, σύντροφος, ζωηρός, συνήθως γιά παιδιά: *γιά δγιέ τνοι τ'ς κα-φαδαρο!*

καφές ό, ή αίτ. τού **γαφέ** καί τούν **καφέν**: *νά σί φκιάσου έναν γαφέν;*

καφιθρίκ' τό, τό καφέμπρικο.

κάφκαλου τό, τό κέλυφος τής χελώνας καί τό κόκκαλο: *φαν'κι τού κάφκαλου* (σ' ένα τραῦμα).

καφκί καί **καφκούδ'** τό, είδος πρωτόγονου κυπέλλου, πού έκαναν τά παιδιά παίζοντας μέ λάσπη.

καφκαλιά ή, τό χαστούκι, ή **βατσιά**: *σά σί δώσου μνιά καφκαλιά!*

καφτάν' τό, ποδήρης χιτώνας κυρίως ίερωμένων.

καχίρ τό, ή στενοχώρια: *μ' έφαγαν τά καχίργια*. Τούρκ.

καψάλ' τό, 1) τά **καψάλια**, τά κλαδιά καί οί κορμοί τῶν θάμνων, πού μένουν καψαλισμένα ύστερα από τίς φωτιές στους λόγγους, στά **πλάια** καί στά βουνά καί τά έκοβαν οί κάτοικοι καί τά έφερναν στό σπίτι γιά τή φωτιά: *φέρει δγιό καψάλια ν' ανάψουμι τ' φουτχιά*, 2) **καψάλ'**, τό μέρος πού κάηκε: *θά πάου τά γίδγια στού καψάλ'* (άπαγορεύεται), 3) στή φράση: *σά βάρου* (πάρω) *ένα καψάλ' κί σ' άρχίσου!*

κεϊθι, έπίρ., μόνο στή φράση **άπουκεϊθι**... βλ. λ.

κέδρου τό, θάμνος κυρίως, κέδρος, βλ. **κιδρουκούκ'τσου**.

κιαμέτ' τό, τό πλήθος: *νά! κόσμους, κιαμέτ'!*

κιαπάν', έπίρ., εκεί έπάνω: *Ικεϊ κιαπάν' βρουδοϋν*: συνήθως δείχνει τό σπίτι κάποιου δικού μας ή γείτονα, όπως καί τά: *πουπάν, πουκάτ', πουκεϊθι*.

κι άπουλές, σάν συνδ. στή διήγηση: *κι άπουλές, Ικεϊ πού έσκαβάμι, βρήκαμι*...

κιάρ τό, τό κέρδος, τό όφελος: *τί κιάρ θά έχου Ιγώ!* Τούρκ.

κιαρατά, είδος άγανάκτησης γιά κάτι πού μās στεναχωρεί καί μās άναποδιάζει: *κιαρατά γαδούρ', τί μί κατσούλιασις; κιαρατά γίδγια, δγιέ τα πού πήγαν!*

κιαρατάς ό, ή **κιαρατίνα**, τό **κιαρατάδ'κου**, ποτέ μέ τήν ύβριστη σημασία τού **κερατά**, αλλά μάλλον μέ συμπάθεια καί καμιά φορά μέ θαυμασμό: *έ, ρέ, κιαρατά, δέν ήρτις' έι, ού κιαρατάς άνέφ'κι* (άνέβηκε) μέ τήν ίδια έννοια λέγουν καί τό **κιαρατά** - **κιαραταλάρ**.

κιαρατένιους, έπίθ., ό,τι άκριβώς καί τό **κιαρατάς**.

κίεραφ ή, πικρή ουσία στην κηρήθρα στο μελίσι: *γιμάτου κίεραφ είνι του μιλίσι* και μτφ. αυτός που πειράζει με μοχθηρία: *είνι μνιά κίεραφ αυτός!*

κίεσμου τό, τό ένοίκιο για τά χωράφια, τό **άδίσπουρου**. Τούρκ.

κιλίμ' τό, ύφαντή κουβέρτα, πού τή στρώνουν για χαλί: *φέρι τά κιλίμνια, νά στρώσουμι*. Τούρκ.

κίλιπούρ τό, τό κελεπούρι: *τί έκαμεις για βόδ'; ά, βρηκα ένα κίλιπούρ στούν άι-Μάμα*. Τούρκ.

κιμέρ' τό, ή σακούλα με τά λεφτά. Τούρκ.

κιβάρ'ς ό, άρχοντικός, μεγαλόπρεπος: *πουλύ κιβάρ'ς!*

κιδέρ τό, περιπέτεια, κίνδυνος: *τράβ'ξα ένα κιδέρ*. Τούρκ.

κιδρουκούκ'τσου τό, καρπός του **κέδρου**, μικρός πρασινοκόκκινος.

κιδῶ, ρ., κεντῶ: *δέ δού κέτσα άκόμα*.

κινῶ, ρ., κινῶ, ξεκινῶ κυρίως στή φράση, *για τώρα κιν'σα*, δηλ. δέν έχω σκοπό νά τό κουνήσω: *θά πάμι στου...; για τώρα κιν'σα*.

κινώνου, ρ., κενώνω, άδειάζω, σερβίρω τό φαγητό άπό τόν τέντζερη στά πιάτα: *μή κινῶν'ς άκόμα' κένουσί μι νά φάου*.

κιουπέκ τό, 1) σκύλος, 2) βρисиά, στή φράση: *όλάν κιουπέκ*. Τούρκ.

κιόρ τό, ό στραβός, τυφλός: *ε, βρέ κιόρ' βλ. καθούλ'*. Τούρκ.

κιούγκ τό, σωλήνας γενικά, θερμάστρα, ύδραγωγείου, όχετου: *σά κιούγκ είνι του παντιλόνι σ'*. Τούρκ.

κιούπ τό, μικρό πηθάρι συνήθως για λάδι: *άδγειασι του κιούπ*. Τούρκ.

κιουπέγκ τό, τά **κιουπέγκια**, μεγάλα πρόσθετα παντζούρια για τίς πόρτες και τά παράθυρα τῶν μαγαζιών: *κατέβασι τά κιουπέγκια, νύχτουσι* (τά είχαν κυρίως για άσφάλεια). Τούρκ.

κιουστέκ τό, τά **κιουστέκια**, 1) γωνία: *στέγδι* (στέκονται) *στά κιουστέκια*, 2) πεδοϋκλες ζῶων, τά **παιβάνια**, πού τά έβαζαν συνήθως στά άλογα για νά μαθαίνουν περπατησιά' έλεγαν και για μία κοπέλα, πού τήν έτοιμαζαν για παντριά *τ'ν έχουμι στά κιουστέκια*, δηλ. τήν έχομε περιορισμό, για νά έτοιμασθεϊ, νά μάθει για τό γάμο. Τούρκ.

κιουτέβου, ρ., δειλιάζω: *κίότιπι ου χαζός κί δέ δού πήρι*. Τούρκ.

κιουτής ό, δειλός, Τούρκ.

Κιραμίδ' τό, τοπων.

κιράς ό, τό άγώγι: *έχου νά κάμου έναν γιρά στ' Γιρακ'νή*. Τούρκ.

κιρατζής ό, ό άγωγάτης. Τούρκ.

κιραφώνου, ρ., κεντῶ, πειράζω μέ μοχθηρία σά **κιεραφ**: *μί κιράφουσι ού άτιμους*.

κιριστές ό, ολκοδομήσιμη χοντρή ξυλεία: *δέν έβγαλα άκόμα του γιριστέ για του σπίτ*" τόν έβγαζαν ειδικοί στό βουνό. Τούρκ.

κιρκινέζ' τό, πουλί.

κιρουδουσιά ή, ή κεροδοσιά, μνημόσυνο.

κιρχανάς ό, οί **κιρχανάδισ**, ύποπτα σπίτια. Τούρκ.

κιρχανατζής ό, ό άνθρωπος τών πορνείων, έπειτα ό χαμένος, ό άχρηστος: *δίπ κιρχανατζής είσι*, άχι μέ τήν πολύ κακή σημασία του προαγωγού. Τούρκ.

κιρώνου, ρ., άμτβ., γίνομαι κίτρινος σάν τό κηρί: *κέρουσι άπ' του φόβου τ'*.

κισάτ τό, έμπορική άπραξία: *πώς πάει ή δ'λειά; πουλλά κισάτχια*. Τούρκ.

κισλάς ό, ή χειμερινή βοσκή τών χωραφιών καί τών έλαιώνων του χωριού, που τήν ένοικίαζαν όμαδικά μέ πολλά λεφτά στους βλάχους καί τά λεφτά τά διαχειρίζονταν άπό τά χρόνια τής Τουρκοκρατίας ό Δεσπότης κυρίως μέ τή Δημογεροντία για κοινωφελείς σκοπούς, σχολεία κ.λ.π. Τούρκ.

κίστ' τό, ή δόση: *πόσα κίστχια έχ'ς νά πληρώις άκόμα*; Τούρκ.

κιτάπ τό, τό βιβλίο, τό δεφτέρι: *για νά διοϋμι, τί λέει του κιτάπ*. Τούρκ.

κίτιρνους, έπιθ., θηλ. **κίτιρν'**, **κιτιρνίζου**, **κιτιρνάδα** ή.

κισές ό, τό πίλημα, χοντρό πράγμα, τό έβαζαν για πάτο στά **τσιτίκια** κ.λ.π. Τούρκ.

Κίτσιους ό, Κίτσος.

κιχαιάς ό, ό κτηνοτρόφος. Τούρκ.

κ'κί τό, τά **κ'κιά**, τό κουκί, τά κουκιά: *κ'κια έφαίς, κ'κιά μαρτυράς*.

Κκίστρις οί, τοπων.

κλαβανή ή, ή καταπακτή. Σλαβ.

κλαδί τό, 1) κάθε κλαδί, 2) τά κλαδιά από τό κλάδεμα τῶν ἐλαιῶνων, πού τά ἔδιναν οἱ κτηματίες στους κτηνοτρόφους γιά τροφή στά γιδοπρόβατα μέ κάποια πληρωμή: Ἐνα κατσικι τό Πάσχα, ἕναν τενεκέ τυρί: *τόδουκισ τοῦ κλαδί;*

κλαδουκόπους ό, κλαδευτήρι.

κλαδώνου, ρ., ειδική ἔκφραση μόνο γιά τά **μαμούδγισ**, ὅταν ἀπλωναν στίς **καλαμουτές** τά κλαδιά τῆς σουσούρας, γιά νά πᾶν σ' αὐτά οἱ μεταξοσκώληκες καί νά κάνουν τό κουκούλι: *δέ κλάδουσάμι ἀκόμα.*

κλαίγουμι, ρ., κλαίω, ζητῶ κλαίγοντας: *κλάφ'κα στούν ἀστυνόμου νά τούν ἀφήκ', ποῦ δμως!*

κ'λαίνουμι, ρ., συνήθως μόνο στόν ἄορ. **κ'λάθ'κα**, κουλάθηκα, ἔγινα **κ'λός**, παρέλυσαν τά πόδια μου.

κλάνου, ρ., πέρδομαι.

κλαδίν' τό, τό ζῶο, ό ξεροκέφαλος: *δίπ κλαδίν' εἶνι.*

κλάπα ή, ή βέργα, ἀλλά κυρίως τό καλάμι, πού χρησιμοποιοῦσαν γιά τό **κλάπουμα**.

κλαπώνου, ρ., μέ βέργες ἀλλά κυρίως μέ καλάμια τύλιγαν καί ἔδεναν ὄσο νά ἀκίνητοποιηθοῦν τελείως τά σπασμένα μέλη, χέρια, πόδια, ὅπως τά βάζουν τώρα στό γύψο: *δέ μί τοῦ κλάπουσι καλά κί πουνάει* (αὐτή τή δουλειά τήν ἔκαμνε κυρίως ἕνας μπαρμπα-Γαβρίλης).

κλαριντζής ό, αὐτός πού παίζει κλαρίνο. Ἴταλ.

κλάψα ή, 1) παρακάλιο: *ἀχίρσις* (ἄρχισες) *πάλι τ'ς κλάψις;*, 2) αὐτός πού κλαίγεται καί παρακαλεῖ: *εἶνι αὐτός μνιά κλάψα!*

κλαψιάρ'ς ό, αὐτός πού κλαίγεται καί παρακαλεῖ.

κλειδουμάχιρου τό, μαχαιράκι πού ή λεπίδα του διπλώνεται.

κληματσίδα ή, ή κληματόβεργα.

Κλήμα τό, τοπων.

κληματόφ'λου τό, φύλλο ἀπό κλήμα, ἀμπελόφυλλο' μέ τά τρυφερά κληματόφ'λα ἔκαναν τά **γιαπράκια**.

κλίκ' τό, τά **κλίκια**, ζυμωτά, τηγανητά κουλούρια, συνήθως στρόγγυλα, ἀλλά καί σέ διάφορα ἄλλα σχήματα, **μασιγκίς**, **ψαλλίδις** κ.λ.π., πού

τά ἔκαναν τά σπίτια κυρίως τήν πρωτοχρονιά, τ' ἄϊ-Βασῆ'λιου, γιά νά τά δίνουν στά παιδιά πού ἔλεγαν τόν **δι-Βασίλ'**, τά κάλανδα, μαζί μέ τά ἄλλα δοσίματα (πιδάρις, δικάρις, καρύδγια, ξυλουκέρατα, μύγδαλα, σταφίδες κ.λ.π.).

κλίκας ὁ, μεγάλο παιδί: *κουτζιάμ κλίκας κί θέλ'ς τζίν'*;

κλιτσιουκάν' τό, τά κλιτσιουκάνια, τά λεπτά κανιά.

κλιτσ'νάρ' τό, αὐτός πού ἔχει ἀδύνατα πόδια.

κλός, ἐπίθ., κουλός.

κλουθουγυρνῶ καί **κλουθουγυρίζου**, ρ., 1) ἀμτβ. τριγυρνῶ: *τί μί κλουθουγυρίζς;*, 2) μτβ. τριγυρίζω: *μί κλουθουγυρίζ'* θιρμασιά.

κ'λουνάρ' τό, ὁ κλῶνος.

κλουτσουπουδιά ἡ, αὐτός πού μπερδεύεται στά πόδια μας καί μᾶς ἐμποδίζει στή δουλειά: *ἄι, ρέ, κλουτσουπουδιά, ἀπού δῶ* (φύγε).

κλούφ τό, ἡ μαξηλαροθήκη.

κλώθου, ρ., 1) κλώθω νῆμα, 2) ἀμτβ. στρέφω: *ἐκλουσι στού στινό*, 3) κυκλώνω: *πάμι νά τούν κλώσουμι*, 4) στή φράση: *σί κλώθ' γιά ξύλου*, πᾶς γυρεύοντας νά φᾶς ξύλο.

κ'μάσ' τό, τό κουμάσι γιά μικρά ζῶα, κυρίως γουρούνια· ἔπειτα σέ μτφ. σημασία γιά τούς βρωμερούς στήν ψυχή: *εἶνι ἓνα κ'μάσ'* αὐτός!

κ'μοῦ, προστ. τοῦ κοιμοῦμαι: *κ'μοῦ, μαρή, τί κάθισι κί μί καῖς τ' λά'βα*.

Κ'βί τό: τ' *Τσιτσίν'* τοῦ *κ'βί*, τοπων.

κνάδ' τό, τό κουνάβι, **βρουμουκουναδα**, αὐτά πού ἀνεβαίνουν στά δέντρα. Σλαβ.

κνάκ' τό, τό κοφίνι πού χρησιμεύει γιά κυψέλη, φκιαγμένο μέ βέργες λυγαριᾶς καί ἀλειμένο μέ βνιά ἀνακατεμένη μέ στάχτη καί ἀσβέστη.

κνάκας ὁ, αὐτός πού ἔχει μεγάλο κεφάλι σάν **κνάκ'**.

κνακουσιά ἡ, στή φράση *μνιά κνακουσιά νιρό*, ὅταν μιά πηγγή, ἓνα φράγμα κ.λ.π. δίνει τόσες ἴτσες νερό, ὅσο εἶναι τό ἄνοιγμα σ' ἓνα **κνάκ'**.

κνακῶνου, ρ., 1) κλείνω, διακόπτω τό νερό ἀπό τό μύλο μέ τού **κνακουτήρ'** (ξύλινο διακόπτη) στοῦ **μ'λόγουρνου**, 2) προσαρμῶζω, συνδέω δύο σανίδια ἢ ἄλλα ἀντικείμενα: *δέ κνάκουσαν καλά*.

κνιαρίζου, ρ., φωνάζω **κνιάου-κνιάου**, όπως ο λαγός, όταν τον τραυματίσουν ή τον πιάσουν: *τί κνιαρίζεις έτσι* και στη φράση: *τού κνιάρ'ξι*, τήν επαθε.

κ'νῶ, ρ., κουνῶ, κνάει τού **μαθήλ'**: *θά κ'νήσου τού πιδί*.

κόβου, ρ., 1) ἀπλῶς κόβω: *κόβ'ν τά δέδρα*, 2) στη φράση: *τού κόβου λάσπ'*, τό σκάω, φεύγω γρήγορα, 3) στό παζάρεμα: *θά μί κόπ'ς μνιά δραχμή* *δέ σί κόβου κάδίπουτα*, 4) στη φράση: *δέ σί (μῆ-τούν) κόβ'*.

κόγξα ή, τό τερτίπι, τό παιγνίδι: *μή μί κἀν'ς κόγξις ἰμένα!*

κόζ' τό, τό αὐτοῦ στά χαρτιά. Τούρκ.

κόζβας ό, 1) ό κότσυφας, 2) ό χαζός: *δίπ κόζβας εἶνι*.

κόθρου τό, τό στεφάνι, τό πλαίσιο ἀπό τά κόσκινα (**δριμόν'** κ.λ.π.), ἀλλά καί κάθε ἄλλο πλαίσιο: *ἀπόμ'νι μόνι τού κόθρου ἀπ' τού παπούτσ'*.

κόλ'βου τό, καί τά **κόλ'βα**, βρασμένο σιτάρι, μέ ζάχαρη καί κανέλα συνήθως, πού μοίραζαν στά μνημόσυνα, στήν παροιμ. φράση: *ἐχ' τά κόλ'βα στου ζ'νάρ*, γι' αὐτόν πού εἶναι ἔτοιμοθάνατος.

Κόμνου ή, όνομα.

κόβους ό, 1) ό κόμπος: *ιδῶ εἶνι οὐ κόβους, κουῆουσκοίν'*, 2) σταγόνα, στάλα: *έναν γόβου λάδ'*, 3) κομπόδεμα: *πού τούν ἐχ'ς τού γόβου; τῶρα θά λύσου τού γόβου*, λέγουν σαρκαστικά οἱ μανάδες, όταν τούς ζητοῦν χρήματα καί δέν ἔχουν νά δώσουν.

Κόμσουλας ό, παρατσ.

κόν'δα ή, κόνιδα, τά αὐγά τῆς ψείρας: *γιόμουσα κόν'δα*.

κόνιαρ'ς ό, καί **κόνιαρους**, ό ἀλλόπιστος, κυρίως οἱ Τούρκοι.

κόρδα ή, ή περηφάνια: *δγιξ τουν μνιά κόρδα πού τραβάει!* *κόρδα φούνδα κί τάσπρα πούντα*; βλ. **κουρδώνουμι**.

κόσα ή, μεγάλη λάμα, λεπίδα μέ μακρύ **στειλιάρ** (λαβή), μέ τήν όποία ἔκοβαν, θέριζαν τό χόρτο, τριφύλ' κ.λ.π., τήν ἔλεγαν καί **κουσιά**.

κόστας ό, βλ. **κώστας**.

κότσαλου τό, συνήθως στόν πληθ. τά **κότσαλα**, 1) τά κοτσιάνια, τά σκούβαλα ἀπό τά στάχυα, πού δέν τρίφθηκαν καλά καί ἔμειναν στό ἄλωι μετὰ τό ἄλώνισμα καί τό λίχνισμα, 2) τοπων. τά **Κότσαλα**, παλιά ἄλωνια, πού ἀργότερα ἔγιναν **χουρουστάσ'** βλ. λ.

κουβέτ, στην έκφραση *κουβέτ - ματζιούν'*, γιατροσόφι, πρακτ. φάρμακο κυρίως της σεξουαλικής δραστηριότητας: *σί χρειάζιτι, θαρρῶ, ἔνα κουβέτ ματζιούν'*. Τούρκ.

κουζβός, ἐπίθ., *δίπ κουζβοί εἶνι αὐτνοί*, δηλ. χαζοί.

Κουιάκ'ς ὁ, ὄνομα, Νικολάκης.

κουινάκ' τό, 1) τό κονιάκ: *πχιέ λίγου κουινάκ'*, *θά σί πιράσ'*, 2) ἡ μπίλια, τὰ **κουινάκια**, παιγνίδι μέ μπίλιες καί μιτάνις. βλ. λ.

Κουιουμτζής ὁ, ἐπών., **Κουγιουμτζής**.

Κουιών'ς, ἐπών., **Κουγιώνης**.

κουκάς ὁ, γυάλινο μικρό σερβίτσιο, ὅπου ἔβαζαν τό γλυκό τοῦ κουταλιοῦ καί κερνοῦσαν στά σπίτια.

κουκαλιάρ'ς ὁ, ὁ κοκκαλιάρης, ἐπίθ.

κουκκάρ τό, τό κοκκάρι, μικροί βολβοί τῶν κρεμμυδιῶν γιά σπόρο.

κουκκίν'ς, ἐπίθ., προσωνομία γιά ζῶα, συνήθως βόδια μέ κόκκινο χρῶμα.

κουκλώνου, ρ., 1) κουκουλώνω, σκεπάζω καλά: *κούκλουσί του καλά*, 2) παντρεύω κάποιον, ἐννοεῖται ἄνδρα, ξεγελώνοντας τον: *τούν γουκούλουσαν τού χαζό!*

κουκ'λάρ'κου τό, τό κουκουλάρικο, ὑφαντό ἀπό νῆμα κουκουλιῶν (ὄχι μετάξι).

κουκ'νάδ' τό, τό κοκκινάδι, τό **φκιασίδ'**.

κουκ'νάρι' τό, ὁ καρπός τῆς κουκουναργιάς, τ'ς **κουκναριᾶς**, τό κουκουνάρι.

κουκ'νάρα ἡ, 1) ὁ καρποφόρος κῶνος τῆς κουκουναργιάς, 2) τό **κουβάκ'** μέ τόν καρπό τοῦ καλαμποκιοῦ.

κουκναριά ἡ, ἡ κουκουναργιά.

κουκ'νόχουμα τό, τό κοκκινόχωμα, εἰδικό κόκκινο χῶμα, μέ τό ὁποῖο ἔστρωναν τά πατώματα στά σπίτια, **πάτουσαν**.

κουκ'νουμύτ'ς ὁ, παρατσ.

κουκόνα ἡ, κυρία Εὐρωπαϊκὰ ντυμένη' οἱ **κουκόνις** καί οἱ **κουκουναροί** ἔρχονταν συνήθως ἀπ' τ' Σαλονίκ'. Ρουμ.

κουκούδ' τό, κακοφορμισμένο σπειρί μέ κάκαδο: *ἀπάν' στού σπειρί κουκούδ'*, δηλ. τό ἓνα κακό ἐπάνω στό ἄλλο.

κουκούδα ἡ, 1) μεγάλο δεκανίκι μέ στρογγυλό ἐξόγκωμα στήν ἄκρη, πού τήν κρατοῦσαν τά παιδιά, ὅταν ἔλεγαν τούν **ἄι-Βασίλ'**, τά κάλαντα, γιά νά περνοῦν σ' αὐτήν τά **κλίκια**, πού τούς ἔδιναν, ἀλλά καί γιά ἀσφάλεια, γιατί ἦταν κατάλληλη γιά ἄμυνα καί γιά ξύλο καί πάντα ὑπῆρχε ἡ ἀπειλή κάποια μεγαλύτερα παιδιά νά τούς ἐπιτεθοῦν καί νά τούς πάρουν ὅ,τι εἶχαν μαζέψει, 2) μτφ. τό χειμώνα, ὅταν ἔβλεπαν καλοκαιριά, ἔλεγαν: *πχιός ξέρ' τί κουκουῶδες πιλικάει* (ὁ καιρός), δηλ. ποιός ξέρεῖ τί κακοκαιρίες (τί γερά κτυπήματα μέ τίς κουκουῶδες) μᾶς ἐτοιμάζει ὁ καιρός.

κουκουναροί οἱ, βλ. **κουκόνα**.

κουκουνίκους ὁ, μέγας, ψηλός σωρός ἀπό κάτι: *ἐφκίσα ἓναν κουκουνίκου μί τ'ς δραχμές*.

κουκουργιάζουμι, ρ., μαζεῦομαι στή γωνία, στήν ἄκρη: *δγιέ τουν πῶς κουκουργιάσ'κι*.

κουκουτέβου, ρ., περιποιοῦμαι καί χαϊδεύω πολύ κάποιον: *τί μί τούν κουκουτέβ'ς ἔτσ'*;

κουλάζω, ρ., βάζω κάποιον σέ πειρασμό: *μή μί κουλάιζς, κουδάρα* καί μέσ. **κουλάζουμι**, μπαίνω σέ πειρασμό: *σήμιρα κουλάσ'κα στά βάνια*.

κουλαῖ τό, εὐκολία, τρόπος νά γίνει κάτι: *θά γέν'* (γίνει) *κανέ κουλαῖ νά μί βάλ'ς πουθινά*; (νά μέ διορίσεις κάπου). Τούρκ.

κουλαδρίζου, ρ., μεταχειρίζομαι κάποιον μέ τρόπον ξεχωριστόν, γιά νά τόν καταφέρω: *τί τούν κουλαδρίζς ἔτσ'*; κυρίως *κουλαδρίζ'ν τ'ς Ιγναϊκίς* (γυναῖκες).

κουλαράς ὁ, αὐτός πού ἔχει μέγαν κῶλο, αὐτός πού ὄλο θέλει νά τρώει, ἀλλά καί ὁ τεμπέλης.

κουλ'βόζμου τό, τό ζουμί ἀπό κόλλυβα.

κουλ'γιά ἡ, ἡ κολληγιά, ἡ συνεργασία: *ψόφ'σι τού βόδ'*, *πά(ει) ἡ κουλ'γιά*.

κουλιάστρα ἡ, τό πολύ παχύ πρῶτο-πρῶτο γάλα, πού βγάζουν τά γιδοπρόβατα.

κουλνῶ, βλ. **ἀκουλνῶ**.

κουλόβαρους, ἐπίθ., γυμνός: *τί, μαρή, κουλόβαρ' εἶσι*; Τούρκ.

Κουλόβαρους ό, παρατσ. Τούρκ.

κουλόπανου τό, τά λερωμένα πανιά καί ρούχα τῶν μωρῶν, ὕστερα δλα τά παλιόπανα, βλ. **κουλουπανιάζου**.

Κουλουβόδας ό, παρατσ.

κουλουκ'θιά ή, **κολοκυθιά**, **κουλουκ'θές**, **κουλουκ'θουκουρφές**.

Κουλουκ'θιά καί **Κουλουκ'θές**, τοπων.

κουλουκύθας ό, ό κεφάλας, ό άνόητος: *τί αυτόν του κουλουκύθα έβαναν νά μās προσέχ'*; (στήν τάξη).

κουλουκύθια τά, φλυαρίες, άνοησίες, κυρίως στή φράση: **κουλουκύθια** *στού πάτιρου*.

κουλουβαράς ό, ό παιδεραστής. Τούρκ.

κουλουβαρόπ'τα ή, πίτα κουλόμπαρη, γυμνή, χωρίς φύλλα.

κουλουβάσ'κου τό, τό γυμνό άπό πούπουλα νεογνό τῶν πουλιῶν καί ύποκορ. τά **κουλουβασκούδγια**.

κουλουπανιάζου, ρ., βρωμίζω, λερώνω τά ρούχα, τά κάνω **κουλόπανα**.

κουλουρίζ' τό, έκβλάστηση του δένδρου άπό τή ρίζα του.

Κουλούσιους ό, όνομα, ό Νικόλας. Σλαβ.

κουλουτού'βα ή, κωλοτούμπα, τούμπα.

κουλουφουτχιά ή, ή πυγολαμπίδα.

κουλ'τσίδα ή, βλ. **άκουλ'τσίδα**.

κουλώνου, ρ., κωλώνω, φοβοῦμαι καί ύποχωρῶ μέ τόν κῶλο: *κώλουσι ού φίλους*.

κουμάρ' τό, τό χαρτοπαίγνιο. Τούρκ.

κουμαριά ή, ή κουμαργιά.

κούμαρου τό, 1) ό καρπός τής κουμαργιάς, 2) τό ρακί, πού έβγαζαν άπό τά κούμαρα.

Κουμαρούδα ή, καί οί **Κουμαρούδεις**, τοπων.

κουμαρτζής, έπίθ., αυτός πού παίζει **κουμάρ'**, ό χαρτοπαίκτης. Τούρκ.

κούμλα, έπίρ., ὡς έπάνω, ὡστε νά ξεχειλίζει: *τόβαλεις κούμλα - κούμλα*.

κουμλώνου, ρ., βάζω κάτι **κούμλα**: *τί, βρέ, τού κούμλουσις έτσ', δαν'κό θά τού πάρ'ς;*

κουμμάτ' τό, 1) τό κομμάτι, κυρίως τό κομμάτι ψωμί: *μόνι γιά κουμμάτχιθ θά σ' έχουμι;*, 2) επίρ., λιγάκι: *κάνι κουμμάτ' ύπουμουνή.*

κουμματάς, επίθ., αυτός πού είναι μόνο γιά **κουμμάτχιθ**, άχρηστος, τεμπέλης: *τί μί d' bήρις* (γιατί τήν πήρες) *αυτήν d' κουμματού, αυτήν δέ γάμν' γιά δ'λειά* (δέν κάνει γιά δουλειά).

κουμματχιάζου, ρ., 1) κάνω κομματάκια, 2) έφοδιάζω μέ **κουμμάτχιθ** ψωμί: *τούν κουμμάτχιασις κί τούν άπόλ'κις!*

κουμός ό, έπιπλο μέ συρτάρια, ίματιοθήκη. Βενετ.

κουμούρα ή, ή κομάρα, ή άδιαθεσία.

κουβάκ' τό, τό γυμνό άπό καρπό ξυλωδες στέλεχος τού καλαμποκιού.

κουμ'βάσου τό, διαβήτησ τών ξυλουργών. Βενετ.

κουβέτ, βλ. **άκουβέτ**.

κουβόδιμα τό, τό κομπόδεμα.

κουβουσκοίν' τό, τό κομποσκοίνι, **κουμ'βουλόι**.

κουνάκ' τό, τό κονάκι, τό κατάλυμα.

κουνέβου, ρ., καταλύω, συνήθως γι' αυτούς πού μās έρχονται, χωρίς νά τούς περιμένομε καί χωρίς νά τούς θέλομε: *μās κόνιψι ίνέ ού βράτμουσ καί μέ άπειλή γιά κόνιψι νά σί δγιοϋμι* (για έλα).

Κουνουμάδ'κα τά, τοπων.

κουνόμους ό, 1) ό οίκονόμος, αυτός πού κάνει οίκονομία, 2) ό άντιπρόσωπος Μονής, πού διευθύνει καί διαχειρίζεται ένα μετόχι της, 3) έπίτροπος σ' ένα έξωκλήσι, πού φροντίζει γι' αυτό, κυρίως όμως γιά τήν πανήγυρη, τού **παναϊρ**.

κουνουστάσ' τό, τό είκονοστάσιο.

κουνουστιζου, ρ., συναναστρέφομαι: *τί μί τούν κουνουστιζς αυτόν; τούν κουνούστ'σα κί τούν ζέρου.*

κουνουστ'λίκ' τό, ή συναναστροφή: *νά τ' άφής αυτά τά κουνουστ'λίκια.*

κουδά, επίρ., 1) κοντά: *τούν έχ' άπού κουδά*, 2) στή φράση: *πχιόν έχ'ς άπού κουδά στου κουπάδ'*; (ποιός βόσκει, φροντίζει τό κοπάδι).

κουδακιανός, επίθ., ό κοντός.

κουδαρίδα ή, μεγάλη βέργα, σάν τή λιόβεργα, όπου κρεμοῦσαν τά **λουκά-
ν'κα** νά στεγνώσουν καί όπου τά διατηροῦσαν όλο τό χειμώνα· τό φθι-
νόπωρο στίς **κουδαρίδες** κρεμοῦσαν τ'ς **κριμαστάρεις**. βλ. λ.

κουδαρίκα ή, πρόχειρη καλύβα μέ κλαδιά, πού έκαναν στούς έλαιῶνες γιά
νά μένουν τόν καιρό πού μάζευαν τίς έλιές, γιατί βρίσκονται μακριά
ἀπό τό χωριό.

κουδέβου, ρ., κοντεύω, 1) πλησιάζω: **κουδέβ' νά βιτίσ'**, 2) κάνω κοντότε-
ρο: **κόδιψί του λ'γάκ'**.

κουδέλ' τό, μικρή κουράδα άνθρ. ή ζώου.

κουδέλα ή, μεγάλη κουράδα.

κουδιλιάρ'κους, επίθ., ζῶο πού κάνει μεγάλες **κουδέλις**, πράγμα πού δεί-
χνει ότι είναι χορτάτο καί γερό.

Κουδίνα ή, παρατσ.

κουδλῶ, ρ., παραπαίω ἀπό κούραση ή μεθύσι: **κουδλάει ού έρμους**.

κουδό τό, 1) κοντό σακάκι, πού φοροῦσαν πάνω ἀπό τόν αλατζιά καί τό
τσιγμαδάν', 2) στίς φράσεις: **τούν έχ'** **στού κουδό ή τούν έβαλι** **στού**
κουδό, όταν παρακολουθοῦν καί κυνηγοῦν κάποιον.

κουδόης ό, βλ. **γουδόης**.

κουδός, επίθ., κοντός, **κουδακιανός**, **κουδούτσ'κους**.

κουδούτ' τό, κοντό άνδρικό γιλέκο μέ μανίκια.

κου'δότα, επίρ., ξεκοπής γιά όλο τό χρόνο, π.χ. **παίρνωμι** ή **έχουμι κου'-
δότα γιατρό**, δηλ. δίνομε ένα όρισμένο ποσό χρήματα, σιτάρι, λάδι
καί μάς παρακολουθεί καί μάς γιατρεύει ό γιατρός όλη τή χρονιά, χω-
ρίς άλλη άμοιβή.

κουδουζ'γώνου ή **γουδουζ'γώνου**, πλησιάζω: **μί κουδουζύγουσι** **κί** **μί** **έδουκι**
τού χέρι τ'.

κουδουκάπ' τό, κοντό χοντρό παλτό.

κουδουπίθαρους, επίθ., πολύ κοντός.

κουδούρις οί, είδος χαμηλά γυναικεία παπούτσια σάν παντόφλες.

κουδουρίτσα ή, στή φράση: *θά βάλουμι κουδουρίτσα*, δηλ. θά πάρομε μικρά άνισα ξυλαράκια, όσοι είναι οί παϊκτες, θά τά κρύψει ένας στό χέρι του και ύστερα θά τραβήξομε από ένα και όποιος πάρει τό μικρότερο, θά καταδικαστεί νά φυλάει ή νά παίζει τό δυσκολότερο ρόλο στό παιγνίδι.

Κουδουρούδα ή, παρατσ., αύτή πού πρωτοφόρεσε **κουδοῦρες**.

κουδουρούπ' τό, και ή **κουδουρούπα**, κοντό χοντρό δεκανίκι, κατάλληλο για ξυλοφόρτωμα: *αὐτός θέλ' ένα κουδουρούπ'* (ένα γερό ξύλο).

κούδουρους ό, στή φράση: *κούδουρους σκύλους*, δηλ. πολύ σκληρός άνθρωπος.

Κούδουρους ό, τοπων. μεγάλου λάκκου.

κουδουστέκου, ρ., κοντοστέκω: *κουδουστάθ'κα ν' άκούσου*.

κουδούτσ'κους, έπίθ., κοντούτσικος.

κουδραστέρνου, ρ., αντίλέγω, έναντιώνομαι: *πουλύ μί κουδραστέρν'ς*.

κουδύτιρα, έπίρ., κοντότερα.

κουπαδγιαστά, έπίρ., πολλά μαζί σάν τό κοπάδι.

κουπάνα ή, ή σκάφη, ή ζ'μουκόπανα, ή πλυστουκόπανα.

κουπανίζου, ρ., κοπανίζω, χτυπώ μέ τόν κόπανο: *κουπανίζου τά ροῦχα, κουπανίζου τού σ'τάρ' και μτφ. θά σί κουπανίσου μινιά*.

κουπαράν' τό, ύφαντό άνδρικό πανωφόρι παλιότερα.

κουπόι τό, μικρό σκυλί πού τριγυρίζει άσκοπα στό σπίτι ή στό μαντρί και γι' αυτό μτφ. ό άνθρωπος ό τεμπέλης πού τριγυρίζει στους δρόμους και τά καφενεία: *σά κουπόι γυρίζ'*.

κουπούκ' τό, τό σκυλί, τό κοπρόσκυλο: *δίπ κουπούκ' είναι* (αυτός).

κουπούκ'ς ό, ό,τι και τό **κουπούκ'**.

κουπριά ή, 1) ή κοπριά τών ζώων και λίπασμα, 2) μτφ.: *είνι αυτός μινιά κουπριά!*, 3) στή φράση: *τί κουπρές έφαίς για τή γναίκα μ'* (τί κατηγορίες, συκοφαντίες είπες).

κουπρίζου, ρ., λιπαίνω μέ **κουπριά** τά κτήματα: *δέ δού κόπρισις τ' άβέλ'*.

κουπρίτ'ς ό, ό τεμπέλης.

κουπχιάζου, ρ., παίρνω τόν κόπο, καταδέχομαι: *οὐρίστι, κουπχιάζστι, κόπ-
χιασι νά σί κираάσουμε ένα ρακί, αλλά και άπειλή: για κόπχιασι, σά σί
βαστάει!*

-κουπῶ, β' συνθ. ρημάτων για νά επιτείνει τήν έννοιά τους: *βαζου-κουπῶ,
βρουδου-κουπῶ, βρουμου-κουπῶ, πλαλου-κουπῶ.*

κουράδα ή, και πληθ. οί **κουράδεις**, τά ανθρώπινα περιττώματα, τά σκατά,
μτφ. ή **κουράδα**, ή γυναίκα πού είναι μόνο για **κουράδεις**, ή τεμπέλα.

κουράδου ή, και ή **κουραδόνου**, ὅ, τι και ή **κουράδα** (γυναίκα).

κουραδάς ὅ, αὐτός πού είναι μόνο για **κουράδεις**, ὁ τεμπέλης.

κουραδγιάζουμι, ρ., τεμπελιάζω: *κουραδγιάζιτι οὐλ' μέρα.*

κουραξ'τά τά, στή φράση *κρένου κουραξ'τά*, μιλῶ συνθηματικά βάζοντας
συνήθως τή συλλαβή -κα, -κε, -κι εμπρός άπό κάθε συλλαβή τής λέ-
ξης, π.χ. *μητέρα -κημή -κετέ -καρά ή πίσω μηκή -τεκέ -ρακά.*

κουραστάρ' τό, πριόνι μέ τό ὁποῖο οί μαραγκοί σχίζουν τά ξύλα.

κουρβούλ' τό, τό κούρβουλο, τό κλήμα.

κουργιαστής ὅ, μεγάλο πριόνι μέ χοντρά δόντια και μέ δυό λαβές πού τό
δουλεύουν μαζί δυό ξυλοκόποι, για νά κόβουν τά δένδρα στό δάσος
και νά *βγάζ'ν τού γριστέ* (κερεστέ), τήν οικοδομήσιμη ξυλεία.

κουρδάκ' τό, τό πτώμα: *τούν βρήκαν κουρδάκ'.*

κουρδούκλα ή, τό κύλισμα καταγής.

κουρδουκλῶ, ρ., 1) άμτβ. κυλιέμαι: *κουρδούκλησα στ' σκάλα*, 2) μτβ. περ-
νῶ τήν ήμέρα χωρίς οὐσιαστική δουλειά: *εἶσ' κουρδούκλησα τ' μέρα*,
άλλά και άμτβ. περνάει ή ήμέρα: *κουρδούκλησι ή μέρα, χουρίς νά d'
καταλάβου.*

κουρδουκλιῶμι, ρ., γυρίζω άπό δῶ και άπό κεῖ χωρίς οὐσιαστ. δουλειά: *τί
μί κουρδουκλιέσι εἶσ' οὐλ' μέρα;*

κουρδώνου, ρ., κάνω τό πέος (*d' βούτσα*) νά στηθεῖ: *d' κούρδουσι, τούν εἶχ'
κουρδουμένου (τού βούτσου).*

κουρδώνουμι, ρ., πάω στητός, καμαρώνω: *τί mí κουρδῶθ'κεις εἶσ',
σάμαδι...*

κουρέλ' τό, 1) τό κουρέλι, 2) τά περιττώματα τῶν μεγάλων ζῶων.

κουρίζιασα, ρ., μόνο σ' αυτό τό χρόνο καί τόν μελλ. **κουρίζισω**, δίψασα πολύ.

κουριά ή, ή κόρα τοῦ ψωμιοῦ: *δέ βουρῶ νά φάου τ'ς κουρές.*

κουριβάνους ὁ, αὐτός πού κουρεύτηκε μέ τήν ψιλή.

κουριμάδ'ς, ἐπίθ., θηλ. ή **κουριμάδα**, ὁ φουκαράς, ὁ καημένος: *δέ βρόφτασι ή κουριμάδα μ'.*

κουρκάρ, μόνο στή φράση: *μί (σί - τούν, μᾶς...) πααίν' κουρκάρ*, φοβάμαι.

κουρκούτ' τό, 1) βρασμένος χυλός μέ ἀλεύρι καί λάδι, πολύ φτωχό φαγητό, 2) ἀνακάτωμα: *τάκαμις κουρκούτ'*, τ' ἀνακάτωσες.

κουρκούτ'ς ὁ, αὐτός πού μπερδεύει τά πράγματα καί τά λόγια του.

κουρκουτσιέλους ὁ, ὅ,τι καί τό **κουρκούτ'ς**.

κούρκους ὁ, τό πουλί ή γαλοπούλα.

κουρκουτχιάζου, ρ., γίνομαι **κουρκούτ'**, νερουλιάζω: *τού μυυαλό τ' κουρκούτχιασι* (τό μυαλό του ἔγινε **κουρκούτ'**).

κουρβάν' τό, καί ὁ **κουρβανάς**, ή θυσία, τά σφαχτά πού μαγεύουν στά **Παναίργια**, ὕστερα καί κάθε ψητό ἄρνι, κατσίκι κ.λ.π. γιά κάποια γιορτή: *φαίνιτι, βρήκι καλόν κουρβανά κί κάτσι.* Τούρκ.

κουρβάτῶ τό, τό μαστίγιο. Τούρκ.

κουρβέτ' τό, ή ξενιτιά, ή μοναξιά, ὅταν λείπουν οἱ δικοί μας: *μ' ἔφαϊ τοῦ κουρβέτ' χρόνια στοῦ κουρβέτ'.* Τούρκ.

κουρβέτ'ς ὁ, αὐτός πού μένει μόνος, πού λείπουν οἱ δικοί του: *αὐτές τ'ς μέρις εἴμι κουρβέτ'ς.* Τούρκ.

κουρούπ' τό, 1) τό κεφάλι: *χαμένου κουρούπ'*, 2) ἀλλά καί κεφάλι κουρεμένο μέ τήν ψιλή: *νά τούν κουρέψς, νά τούν κἀν'ς κουρούπ'*, 3) μεθῶ: *εἶνι δίπ κουρούπ'*, εἶναι μεθυσμένος.

κούρους ὁ, τό κούρεμα τῶν αἰγοπροβάτων: *θά πάμι στοῦ γούρου* (κούρο) *νά φάμι ρ'ζόγαλου* (συνήθιζαν ὅταν κούρευαν τά πρόβατα καί τά γίδια νά κάνουν καί νά προσφέρουν ρυζόγαλο).

κουρσιούμ τό, ή σφαίρα.

κουρταλῶ, βλ. **κρουταλῶ**.

Κουρτέσα ή, δνομα.

κουρφυλουῶ, ρ., κόβω τίς κορυφές τοῦ φυτοῦ γιά νά δυναμώσει, κυρίως γιά τά κλήματα: *ταχιά θά πάμι νά κουρφυλουήσουμι' πῶς πάει τοῦ κουρφυλούι;*

κουσάρ τό, τουρκικό νόμισμα, τέσσιρα **κουσάργια** ἓνα *γρόσ'*, **κουσάργια** γενικά τά χρήματα: *δίχους κουσάργια τίπουτι δέ γένιτι*. Τούρκ.

κουσαριά, εικοσαργιά: *ἐχ' καμνιά κουσαριά δραχμές*.

κουσέβου, ρ., κόβω τό χόρτο μέ τήν κόσα: *κόσ'σις* (κόσισης) *τού χουρτάρ'*;

κουσιά ή, 1) ή κοτσίδα: *ἀκόμα κουσιές ἐχ'*, 2) ή κόσα.

κουσιῶφ τό, κομπόστα, κάπως νερουλή, μέ σταφίδες, δαμάσκηνα, σύκα, ξυλοκέρατα (χαρούπια) καί κανέλα· ἦταν τό μοναδικό φαγητό στή νηστεία τῆς Μεγ. Παρασκευῆς.

κουσκ'νάς ὁ, καί ή **κουσκ'νού**, αὐτοί πού πούλοῦσαν κόσκινα, ὕστερα αὐτοί πού τριγυρίζουν ἄσκοπα καί δέν μαζεύονται στό σπίτι τους: *ξιγυρίσκι μνιά κουσκ'νού!*

κουσκ'νώ, ρ., κοσκινῶ.

Κουσμαδαργύρ'ς ὁ, ἐπών.

κουσουρ τό, τό ἐλάττωμα.

Κουσταδής ὁ, ὁ Κώστας.

Κουστα'δινάτου, φλουρί.

κουτζιάμ, ἐπίρ., τόσο πολύ: *κουτζιάμ κλίκας ἐγίνι*.

κουτζιάρ τό, βλ. **γουτζιάρ'**.

κούτλους ὁ, ξύλινο δοχεῖο, μέτρο δημοτικῶν ἕνας κούτλους εἶχε 10 ὀκάδες καί 10 **κουτλ'** ἔκαμναν ἓνα **φουρτχιό**.

κουτούκ' τό, τό ξύλο, ξύλο ἀπελέκητο, χαζός: *δίπ κουτούκ' εἶνι!* Τούρκ.

κουτουράδα ή, 1) μιά τολμηρή πράξη: *ἔκαμα μνιά κουτουράδα κί d' πῆρα τή δ'λειά*, 2) μιά ἀγοραπωλησία στά **κουτουροῦ**. Τούρκ.

κουτουρατζής, ἐπίθ., αὐτός πού κάνει **κουτουράδης**, πού ἐνεργεῖ ἀλόγιστα. Τούρκ.

κουτουροῦ, ἐπίρ., 1) στήν τύχη, χωρίς λογική: *πῆγα κουτουροῦ κί τούν βρηκα*, 2) ή κατ' ἀποκοπήν ἐργασία: *τόδουκα κουτουροῦ τ' ἀβέλ'* (νά τό

σκάψουν) και 3) στη φράση: *είμι (είσι...)* *κουτουροῦ*, δέ σκέπτομαι. Τούρκ.

κουτρούλος, ἐπίθ., σπασμένος, ἀκρωτηριασμένος κυρίως στά χερούλια και στό στόμιο: *τί αὐτήν δ' κουτρούλη τ' στάμνα θά μί δώεις;*

κουτρῶ, ρ., 1) γιά τόν ἄνθρωπο, κτυπῶ μέ τό μέτωπο κάπου: *κούτρησα στοῦ δολίχου* (στόν τοῖχο), 2) γιά τά κερασφόρα ζῶα, κτυπῶ μέ τά κέρατα: *μί κούτρησι τοῦ κριάρ*, 3) πέφτω ἐπάνω σέ κάποιον, συναντῶ: *τούν κούτρησις κί δέ δούν εἶδεις;*

κούτς - κούτς, ἐπιφ., γιά νά καλοῦν τά σκυλιά, ὅπως μέ τό *πούλ' - πούλ'* τίς κότες.

Κουτσαφτίκ'ς ὁ, παρατσ. γιά κάποιον μέ κομμένα αὐτιά.

κουτσιάν' τό, μικρός κλάδος, βλαστός, τό κοτσιάνι.

κουτσιάνια τά, τά μικρά κλαδιά, τά βλαστάρια τῆς μουριάς, πού ἀφοῦ τά ξεφύλλιζαν γιά νά ταῖσουν μέ τά φύλλα τά **μαμούδγια**, τά πετοῦσαν συνήθως και τά παιδιά τῆς γειτονιάς τά μάζευαν γιά νά κάνουν και ἀνάψουν τούς **παρακαμνιούς**.

κουτσιλιά ἡ, ἡ κουτσουλιά, ἡ βρωμιά.

κουτσιλιάρ'ς, ἐπίθ., ἡ **κουτσιλιάρου**, αὐτοί πού γεμίζουν **κουτσιλιές**, πού λερώνουν.

κουτσιουβός, ἐπίθ., ὁ, τι και τό **κουτρούλος**, κολοβός στήν κορυφή, τήν ἄκρη, τά χέρια κ.λ.π.: *κουτσιουβό δέδρου*, *κουτσιουβή γαράφα*.

κουτσιουβῶ, ρ., κόβω τήν ἄκρη: *δ' γουτσιουβ'σα δ' φουδα* (τή φούντα) *εἶνι κουτσιουβ'μένου*, *δέ δου θέλου*.

κουτσούλου ἡ, ὁ, τι και ἡ **κουτσιλιάρου**, αὐτή πού δλα τά ἀνακατεῦει και τά βρωμίζει.

κουτσουλουχέζου, ρ., ἀνακατώνω και βρωμίζω: *τά κατάφιρις κί τά κουτσουλόχισις οὔλα τά ρούχα*.

κουτσουνούρ'ς ὁ, ἡ μασκώτ, ἕνα ἀντικείμενο πού **στήνουμι**, γιά νά μᾶς **στρέξ** και νά κερδίσομε, ὅταν παίζομε τυχερά παιγνίδια: *θά στήσου ἕναν κουτσουνούρ'* *τί μί στέκισι σά κουτσουνούρ'ς;*

κουτῶ, ρ., τολμῶ: *δέ γουτάει νά βγεῖ γιά κότσι*, *νά σί δγιῶ!*

κουφέτου τό, τό **ζαχαράτου**, μικρό σκληρό ζαχαρόπηκτο συνήθως μέ ἀμύγδαλο.

κουφίνα ή, 1) ή μεγάλη κόφα, 2) ή χοντρή και δυσκίνητη γυναίκα: *για δγιέ την α' κουφίνα, ούτι σαλέβ'!*

κούτχιου τό, ό πολύ αδύνατος, γέρικος, εξουθενωμένος: *δίπ κούτχιου είνι!*

κουψουμισιάζου, ρ., σπάω, κόβω τή μέση, καταπονῶ κάποιον από τήν πολλή δουλειά: *τού κουψουμέσιασι τού πιδί' κουψουμισιάσ'κα σήμιρα.*

κόχ' ή, 1) ή κόχη, ή γωνία, ή άκρη: *βάλ' τα ζ d gόχ'* (στήν κόχη), 2) στή φράση: *άμα τούν κρύψ' ή κόχ'*, άμα τού δοθει εύκαιρία και δέν έχει φόβο (μπορεί νά κάμει κάτι, όχι καλό βέβαια).

κρανιά ή, θάμνος και δένδρο πού κάνει τά **κράνα**.

κρανίτ'κους, έπιθ., από **κρανιά'** ό δάσκαλος ζητούσε από τά παιδιά νά τού φέρουν *μνιά κρανίτ'κ' βέργα* (πού νά μή σπάνει ποτέ!!).

κράνου τό, ό καρπός τής κρανιας και στή φράση: *λιζ' τά κράνα*, δηλ. είναι άρρωστος, στό κρεβάτι, μέ χρόνια συνήθως άρρώστια.

κρασιές, έπίρ., κρασίλα: *μυρίςς, βρουμας κρασιές.*

κрасουβρόχ' τό, κρασί ζεστό συνήθως, όπου βουτούσαν ψωμί καψαλισμένο' πρόχειρο πρωινό και κολατσιό.

κрасουβρίκ'ς, έπιθ., αυτός πού πίνει πολύ: *ή красουβρίκου! αυτήν' θέλ' μνιά дамитζιάνα για νά χουρτάσ'!*

κρατ'μάρα ή, άρρώστια τών ζώων, πού παθαίνουν στά πόδια και **κρατχιου-di** και δέν μπορούν νά περπατήσουν.

κρατούν' τό, τό κεφάλι, ιδίως τό άδειο κεφάλι: *τί εχ' τού κρατούνι σ', άχουρα;*

κρατούνα ή, 1) ό,τι και τό **κρατούν'**, 2) είδος νεροκολόκυθο, πού τό χρησιμοποιούν σαν κάρτα για ζεστό νερό στην πλύση.

κρένου, ρ., 1) όμιλῶ: *κρένι βρέ, κρένι ισύ!* 'μαζί κρένουμι κι *αχώργια κουβι-αγιάζουμι*, 2) διακόπτω ή άποκαθιστῶ τίς σχέσεις μέ κάποιον: *δέ δούν κρένου* (διέκοψα τίς σχέσεις), *μί Ικρινί* (άποκαταστάθηκαν οι σχέσεις).

κρέδιτου τό, ή πίστωση: *θά μί κάμ'ς κρέδιτου;* 'Ιταλ.

κριατές, έπίρ., κρεατίλα: *κριατές άνθρουπνές μυρίζ'* (έλεγε ό δράκος).

κριθαράκ' τό, τό ζυμαρικό, ή πάστα.

κρικέλλα ή, κάθε κρίκος, κυρίως όμως τής έξώπορτας.

κριμαδαλάς, επίθ., 1) ὁ πολύ σωματώδης, πού τοῦ κρέμονται τά ροῦχα, 2) μεγάλο παλούκι μέ **τσιτάλις**, πού τό κουβαλοῦσαν οἱ τσοπάνηδες παντοῦ, ὅπου ἔστηναν μαντρί, στά **γρέκις** καί ἄλλοῦ, γιά νά κρεμοῦν τά πράγματά τους, **δρουβάδης**, **κάπης**, τά **κατούνια** τους.

κριμαστάρα ἡ, μεγάλα ἐκλεκτά σταφύλια πού τά ἔδεναν, συνήθως δύο-δύο, καί τά κρεμοῦσαν **ζd' γουδαρίδα** (στή κουδαρίδα), γιά νά τά διατηροῦν καί νά τά ἔχουν καί μετά τόν τρύγο.

κριματζουλιούμι, ρ., κρεμιέμαι ἀπό τά κλαδιά δένδρων ἢ ἀπό κάπου ἄλλοῦ ψηλά: *κριματζουλιθκι ἀπ' τ' δουρακνιά*.

κρίνα ἡ, τενεκεδένιο κουτί χωρισμένο σέ δύο μέρη, ἕνα γιά τή ζάχαρη κι ἕνα γιά τόν καφέ. Λατιν.

κριτσιανίζου, ρ., 1) τραγανίζω μέ τά δόντια κάτω: *κριτσιανίζ' βιλβίδγια*, 2) σπαταλῶ περιουσία: *κριτσιάν'σι ὅ,τι εἶχι κί δέν εἶχι*.

κρουμδουμάνα ἡ, ὁ βλαστός τοῦ κρεμυδιοῦ μέ τή φούντα, πού περιέχει τό σπόρο γιά τό **κουκκάρ'**.

κρουμύδ' τό, τό κρεμύδι.

κρούσταλλου, στή φράση: *τά χέργια μ' εἶνι κρούσταλλου, παγωμένα*.

Κρουστάλλου ἡ, ὄνομα.

κρουταλῶ, ρ., κουρταλῶ, κτυπῶ τό ρόπτρο, τήν κρικέλλα τῆς ἐξώπορτας: *γυρίζ' κί κρουταλάει τ'ς ξένις τ'ς πόρτις*.

κρουτόβ' τό, ἡ φωλιά τῶν ἀγριμιῶν, ὅπου **κρουτουβγιάζ'ν** (καί **κρουτουβγιάζ'δι**) τά **ἀγρέγουρνα**, οἱ λαγοί κ.λ.π.

κρούου, ρ., 1) χτυπῶ: *γιατί τούν κρούς;*, 2) στή φράση: κρούου τά ζῶα, μούλαρι, ἄλογο, νά πᾶν γρήγορα: *γιά κρούι λ'γάκ' νά προυφτάσουμι*· βιάζομαι: *κρούου - κρούου, μά ποῦ νά τιλειώσου!*

κρουψάνα ἡ, μέρος κατάλληλο γιά κρύψιμο: *βρηκα μινιά κρουψάνα!*

Κστοῦ, **κστέλ'**, βλ. **Ξτοῦ**, **ξτέλ'** κ.λ.π.

κ'τάβ' τό, τό κουτάβι.

κ'τί τό, 1) τό κουτί, 2) τό κουτί μέ τό σπόρο μεταξοσκώληκα: *θ' ἀνοίξου τρία κ'τχιά μαμούδγια*.

κ'τσάκ' τό, 1) τό παιγνίδι τό κουτσό, 2) στή φράση: *τόχ', του κάμν' ἕνα κ'τσάκ'?* τό ἔχει γιά μικρή ἀπόσταση, πού τήν πάει εὐκολα καί γρήγορα: *αὐτός τόχ' ἕνα κ'τσάκ' ὡς τ' Σαλουνίκ'.*

κτσιούπ' τό, 1) τό κούτσουρο, ξηρός, κομμένος κορμός δένδρου, 2) μτφ.
 ὅ,τι καί τό κούτσουρο: *δίπ κτσιούπ' εἶσι.*

κ'τσός, ἐπίθ., κουτσός.

κυγνηστό τό, παιγνίδι, τό κυνηγητό.

κυγνῶ, ρ., κυνηγῶ, καταδιώκω: *τούν κυγνοῦν οὐλα τ' ἀπουσπάσματα τούν
 κυνήγ'σα, μά δέ δούν τσάκουσα.*

κυδουνόπαστο τό, πάστα γλυκό ἀπό κυδώνια.

κυνόστουμου τό, μέτρο, ὅσο τό ἀνοιχτό στόμα σκυλιοῦ: *ἴσια - ἴσια ἓνα κυ-
 νόστουμου.*

Κυράνου ἦ, ὄνομα.

Κυργιακού, Κυργιακούλα ἦ, ὄνομα.

Κυράτσου, Κυρατοῆ ἦ, ὄνομα.

κυρία ἦ, ἡ δασκάλα, ἀνεξάρτητα ἂν εἶναι κυρία ἢ δεσποινίς: *κυρία, νά πά-
 ου ἔξου;*

κ'φάλα ἦ, 1) μεγάλη κοιλότητα σέ κορμό γερασμένου δένδρου, 2) κοιλότη-
 τα σέ δόντι, 3) ἡ πόρνη, 4) ὁ πολύ κουφός: *εἶσι δίπ κ'φάλα.*

κ'φόγγουνου τό, ὁ πολύ κουφός: *δγιέ του τού κ'φόγγουνου...*

κ'φός, ἐπίθ., κουφός.

κῶλιθρου τό, τιποτένιος: *τί λές! θά βάλουμι κι αὐτό του κῶλιθρου στ'ν ἀρά-
 δα' σημαίνει καί τόν πολύ μικρό.*

κῶλους ὁ, ὁ κῶλος, 1) στή φράση: *ἔ, ρέ κῶλι, ἔλα, σά σί βαστάει!*, 2) στή
 φράση: *ῶρα καλή κ' ἡ κῶλους τ'φέκ'!* σέ ὄσους κατευοδώνουν, 3) στή
 φράση *κῶλους κί βρακί*, γιά δύο ἄνθρ. πολύ συνδεδεμένους.

κῶστας ὁ, ἀρωματικό καλλωπιστικό φυτό στά σπίτια.

Κῶτσιους, Κῶστας, Κουστής, Κουσταδής, Κουτσιαρίκους, Κουστανδίνους,
 Δίνους, Δίνας.

Λ

λάββα ἦ, φασαρία μέ φωνές: *τί λάβα εἶνι αὐτήν';* Ἱταλ.

λαβίζου, ρ., κάνω φασαρία φωνάζοντας: *τί λαβίτζς;*

λαγαρό τό, ὅ,τι καί τό **λαγόν**^ς, δηλ. τό κάτω ἀπό τά πλευρά ὑποχόνδριο.

λαγαρός, ἐπίθ., γιά τά ὑγρά τά καθαρά ἀπό προσμίξεις καί θολούρα: *λαγαρό λάδ*^ς.

λαγάδα ἡ, τό μεγάλο λαγκάδι: *ἡ μιγάλ' λαγάδα*, τοπων.

λαγιέβου, ρ., ἐπιθυμῶ πολύ κάτι φαγώσιμο: *λάγιψα ἓνα ψάρ*^ς.

λαγιόλ^ς τό, τό πρόσθετο τριγωνικό κομμάτι ἀπό τό ἴδιο ὕφασμα γιά τίς *μασχάλες* στίς κάπες: *τί σ' ἔχου, τ'ς γούναζ μ' μανίκ' ἢ τ'ς κάπαζ μ' λαγιόλ*; Λατιν.

λαγόν^ς τό, ὅ,τι καί τό **λαγαρό**.

λαγούμ^ς τό, ὁ λάκκος, ὁ ὑπόνομος. Τούρκ.

λαγουνίκα ἡ, θηλυκό λαγωνικό σκυλί.

λαγουν^ς **κός**, ἐπίθ., στή φράση: *λαγουν^ς **κό** *σκ*^ς *λί*.*

Λαγουνόπιτρα ἡ, τοπων.

λαγουπόδαρου τό, τό μαλλιαρό πισινό πόδι τοῦ λαγοῦ, πού τό χρησιμοποιοῦσαν καί σάν σπόγγο στό σχολεῖο, γιά νά καθαρίζουν τόν πίνακα.

λαγουτόμαρου τό, τό τομάρι τοῦ λαγοῦ.

λαδανιά ἡ, θάμνος πού τά φύλλα του κολλοῦν καί μυρίζουν βαριά.

λαδαργιό τό, τό ἐλαιοτριβεῖο, πρίν μπεῖ μηχανή καί γίνει ἐλαιοπιεστήριο.

λαδιρό τό, 1) μικρό τενεκεδένιο δοχεῖο, στό ὁποῖο ἔβαζαν λάδι γιά καθημερινή χρήση, 2) ὑποτιμητικό γιά πρόσωπα, συνήθως κορίτσια, παρακατιανά: *τί, βρέ, αὐτό τοῦ λαδιρό λ' βίσ*^ς *κίς*; (λιβίσθηκες, ἐπιθύμησες);

Λαδόπιτρα ἡ, τοπων.

λαδρόν^ς τό, ὁ ἀπατεώνας, ὁ **καλπουζάνος**. Λατιν.

λαδρουνιά ἡ, ἡ ἀπάτη, ἡ **καλπουζανιά**: *μί τ'ν ἔκαμς πάλι τ' λαδρουνιά*. Λατιν.

λα^ς **ἡν**^ς τό, τό λαγήνι, μικρό κεραμικό σταμνί, τό **κανάτ**^ς, τό **βαρδάκ**^ς. Τούρκ.

λαιάζου, ρ., κάθουμαι καί ζαρώνω σέ μιάν ἄκρη σάν τό λαγό: *λαιάσι αὐτού-ια κί μή γρέν*^ς (κρένεις).

Λάκας ὁ, ὄνομα, βλ. **Μιχάλ**^ς.

λάκκα ή, ό λάκκος: τ' *Dáσ* 'λάκκα, τοπων.

λακκίζου, ρ., φεύγω γρήγορα και κρυφά: *λάκ*'σι του *γατήφουρου*.

Λάκκος ό, τοπων.: τ' *Καρατζιᾶ* ού λάκκος.

λακριδί τό, όμιλία, κουβέντα: *θαρρῶ θέλ*'ς *λακριδί*.

λαλαγίτα ή, είδος τηγανίτας.

λαλῶ, ρ., 1) σαλαγῶ, όδηγῶ τό κοπάδι μέ τίς φωνές: *ἄδι*, *λάλα*, *νά πᾶμι κα-
τά σιαπάν*', 2) παροτρύνω τό ζῶο νά περπατάει γρηγορότερα: *ἄι λάλα
λ'γάκ*' νά μή *νυχτώσουμι*.

λαλούμινα τά, τά μουσικά όργανα γιά τά *παναίργια* και τίς διασκεδάσεις
(κλαρίνο, *δγιουλί*, *ζουρνάς*, *δαούλ*' κ.λ.π.).

λαμνί τό, 1) ό σωρός, ή στοιβα από γέν'μα (δημητριακά) άλωνισμένο και έ-
τοιμο γιά λίχνισμα: *τρανό λαμνί*, *δέ δού προυφταίνουμι απόψι*, 2) σω-
ρός από χιόνια: *τί χιόν*' ήταν αυτό! *γιά δγιέ* ένα *λαμνί βρουστά στ' βόρ-
τα μας*, 3) σωρός από γύρους (βλ. λ.) έτοιμους νά τυλιχτοῦν στή ρόκα
και νά κλωστοῦν. Λατιν.

λαμνίζου, ρ., καπνίζω, 1) μτβ. μέ τόν καπνό κάνω τό φαγητό νά μυρίζει
καπνίλα: *χάξι*, *μαρή!* *δέ γλέπ*'ς, *λάμνισις του φα!*, 2) άμτβ. βγάζω κα-
πνό: *λαμνίζ*' του *τζιᾶκ*'.

λαμνός ό, ό καπνός τῆς φωτιᾶς.

λα^μβίκους, έπιθ., σ' αυτόν τόν τύπο γιά δλα τά γένη: *ό κῆπος*, *ή αὐλή*, *τό
σπίτι είναι λα^μβίκους*.

λά^μβου, ρ., άστράφτω: *λά^μβου* 'γώ, *λά^μβ*' ή *γουνιά μου* *κί τά μσουρουτσού-
καλά μου*. Δημ. δίστ.

λα^μβουγυᾶλ' τό, τό γυαλί τῆς λάμπας πετρελαίου.

Λαναράς ό, παρατσ.

λανάργιο τά, οικιακό κλωστικό σκεῦος μέ δυό ξύλινες έπιφάνειες όπλι-
σμένες μέ σιδερένιες καρφίτσες, πού τίς σέρνουν τή μιά πάνω στήν
άλλη, γιά νά άραιώνουν τό μαλλί, νά τό *κόβουν τλουῦπες* και ύστερα
νά τό κάνουν γύρους, γιά νά τό κλώσουν.

λαναρίζου, ρ., 1) κόβω μέ τά λανάργιο τό μαλλί, γιά νά κάνω τ'ς *τλουῦπις*
και ύστερα τ'ς *γύρ*', 2) πειράζω κάποιον έπίμονα: *τούν λανάρ*'σι *ώρα*.

λανάρ'γμα τό, 1) ή έπεξεργασία του μαλλιού μέ τά λανάργιο, 2) τό έπίμονο
πειράγμα κάποιου: *τούν δράβ*'ξαν ένα *λανάρ*'γμα.

λαπαργιάζου, ρ., γίνομαι σάν τό λαπά για τό ρύζι: *λαπάργιασι του ρύζι*, αλλά κυρίως για τά ψάρια, *τά λαπαργιασμένα*.

λάπατου τό, 1) φυτό μέ μεγάλα φύλλα άχρηστα, 2) μτφ. για άχρηστα λαχανικά και άλλα πράγματα: *τί λάπατα ει̂νι αυ̂τά*;

Λαρσινός, έπιθ., Λαρισινός: *Λαρσινή τρυγόνα*, δημ. τραγ.

λάσπ' ή, στή φράση: *τόκουσι λάσπ'*: τόβαλε στά πόδια.

λάστιχα τά, στόν πληθ. για τό λάστιχο, πού κυνηγούσαμε και σκοτώναμε πουλιά.

λαφχιάτ'ς ό, ένα είδος φίδι.

λαχούρ' τό, βαμβακερό κεφαλομάντηλο για τίς γυναίκες.

λαχταρίζου, ρ., κάνω κάποιον νά νιώσει λαχτάρα, τρομάζω κάποιον: *ανάθιμά του, μί λαχταρίζ' κάθι τόσο*.

λαχταρώ, ρ., νιώθω λαχτάρα, τρομάζω: *λαχτάρ'σα πού τούν είδα*.

λ'γούρα ή, στομαχική διαταραχή: *έχου μνιά λ'γούρα, τί νά σί πώ!*

λ'γουρέβουμι, ρ., έπιθυμώ κάτι πολύ: *λ'γουρέφκα νά φάου λίγου μαγειριμένου φαί*.

λ'γώ, ρ., 1) λυγίζω: *θά του λ'γίσου*, 2) στή φράση *λ'γούν οί λές, οί δουρακ'νές κ.λ.π.*, όταν έχουν πολύ καρπό.

λ'γώνου, ρ., στό γ' πρόσ. συνήθως: *μί λ'γών' ab' d' βείνα* (άπό τήν πείνα) *μί λίγουσι*, μ' έπιασε λιγούρα.

λ'γώνουμι, ρ., 1) λιποθυμώ: *λ'γώθ'κι, καμάδα μ', αυ̂τήν'*!, 2) βιάζομαι: *τί λ'γώνισι νά τούν δγεις*;

λειξουρους, έπιθ., βλ. *άλειξουρους*.

λειτουργιά ή, τό αντίδωρο, πού μās δίνουν στήν έκκλησία μετά τή λειτουργία και πού τό προετοιμάζει ό παπάς άπό τό πρόσφουρου, τό μικρό δηλ. ψωμί μέ τή σφραγίδα του σταυρου και τά συμβολικά γράμματα I—X—N—K, πού πηγαινουν οί Χριστιανοί μαζί μέ λάδι και κρασί (τό *ανάμα*).

λέλικας ό, 1) τό λελέκι, 2) κοροϊδευτικό για τούς ψηλούς και αδύνατους: *τί λέλικας ει̂νι αυ̂τός*; Τούρκ.

Λέν' ή, όνομα ή Έλένη, *Λινιώ, Λινούδα, Λινάρα, Λέ'γου*.

λέρα ή, 1) ή βρωμιά, 2) ή κοπριά τῶν ζῶων πού τή χρησιμοποιοῦν γιά λίπασμα: *θέλ' ἔρα οἱ ἰλέες*, 3) μτφ. ὑβριστικό: *εἰσι μνιά λέρα!*

Λέτσου ή, ὄνομα.

λεύκ' τό, ή λεύκα.

Λεύκος ὁ, τό μεγάλο λεύκι: *στού Λεύκου*, τοπων.

λημνιά τό, μαῦρο κοινό κρασοστάφυλο, τά *Δημνιά* (παραλλαγή σταφυλιῶν ἀπό τή Λήμνο), σέ ἀντίθεση μέ τά *χουργιάτ'κα* (τά ἐκλεκτά ἐπιτραπέζια).

λιάζου, ρ., 1) ξηραίνω στόν ἥλιο σύκα, δαμάσκηνα κ.λ.π., 2) στή φράση: *λιάζου τά κράνα*, εἶμαι ἄρρωστος στό κρεβάτι.

Λιανουξιά ή, τοπων.

λιανουπούλ' τό, ή λιανική πώληση: *τάδουκα λιανουπούλ'* τό ἀντίθ. του-πτάν.

λιανουφάσ'λα τά, μόνο στόν πληθ., τά *μαυρουφάσ'λα*, τά *γιουφτουφάσ'λα*.

λιαρίζου, ρ., κόβω κομματάκια: *λιαρίζ'ν τού γρούν'*, καί γιά τόν ἄνθρωπο, πού κακοποιοῦν ἄσχημα: *τύν λιάρσαν* (λιάνσαν).

λιάστρα ή, τό πολύ λιασμένο σύκο στή συκιά, πού ἀρχίζει καί ξηραίνεται.

λιβινίσσιους ὁ, παρατσ.

λιβουδιά ή, χόρτο μέ τό ὁποῖο κάνουν πίτες.

λίγδα ή, 1) τό χοιρινό λίπος πού βγάξουν λυώνοντας τά παχιά κομμάτια τοῦ γουρουνοῦ καί πού τό διατηροῦν ὄλο τό χειμῶνα στίς ζβάνις (παλιότερα τό εἶχαν σάν συνηθισμένο προσφάι, ὅπως σήμερα τό βούτυρο): *τρεχ' ή λίγδα στού βαστό* (παστό), 2) λαδιά, βρωμιά.

λιγδιάρ'ς ὁ, ὁ γεμάτος λίγδισ, βρωμιές, ὁ βρωμιάρης.

λίγνοι, ἐπίθ., ὄνομ. καί αἰτ. πληθ., λίγοι: *λίγνοι εἴμαστι, μά τρανόν βιλιάν τ'ς Ἰφραμι* (τούς φέραμε).

λιγουμεάρα ή, λιγούρα ἀπό πείνα.

λικούκ'τα τά, βλ. ἀλικούκ'τσα.

λίλέκ' τό, ὁ, τι καί ὁ λέλικας.

λιλί τό, τό μεταλλικό νόμισμα: *νά λιλί δό μ' τσιτσι*.

λιλίτσ' τό, κομματάκι από σπασμένα τζάμια ή άλλα γυαλικά: *γιόμουσι ού τόπους λιλίτσια*.

λίμα ή, 1) ή μεγάλη πείνα: *έχου μνιά λίμα, νά φάου ένα βόδδ'*, 2) στή φράση: *ή λίμα παναίρ*, γιά κάποιον πού έχει μεγάλη φτώχεια.

λ'μάζου, ρ., πεινώ πολύ, έπιθυμώ πολύ: *λ'μάζου γιά μνιά χασιά κρέας*.

λιμασμένους, έπίθ., ό πολύ πεινασμένος.

λιμαριά ή, τό περιλαίμιο πού βάζουν στά ζώα, γιά νά τά ζέσουν στό ζυγό.

λιμαστός, έπίθ., αυτό πού λείπει πολύ και δέν μπορούμε νά χορτάσομε: *άγουραστό κί λιμαστό*.

λιμαχτάρ'ς, έπίθ., ό λαίμαργος, ό άχόρταγος: *άα τουν του λιμαχτάρ' πώς γιουράδει!* *λιμαχτάρκου σ'κλί*.

λίμές ό, ό λεμές, ό χαμένος, ό άχρηστος. Τούρκ.

λιμνίσιοις, έπίθ., κυρίως γιά τά ψάρια: *δέ μ' άρέζ'ν τά λιμνίσια τά ψάργια*.

λιμοντουζού τό, τό κιτρικό όξύ πού τό χρησιμοποιουσαν άντί γιά λεμόνι. Τούρκ.

Λιμουνιά ή, όνομα.

λιβαδές ό, στενό και κοντό ύφαντό γιλέκο, πού τό φορουσαν οί άνδρες πά-νω από τόν *άλατζιά*, όπως και τό *τσιμαδάν*.

λιβίζουμι, ρ., και *λίβίζουμι*, καμαρώνω, θαυμάζω κάποιον: *τούν λίβίς'κι ή ψ'χή μ'*.

λιβισιά ή, και *λίβισιά*, τό καμάρωμα γιά κάποιον: *μνιά λίβισιά είνι*.

λιουδάρ' τό, τό λιοντάρι.

λιόκια τά, στίς φράσεις: *στά λιόκια μ' και γαμώ τά λιόκια σ'* (τ' άρχίδγια).

λιπαριά και *λί'παριά* ή, λιμνίσιο μικρό ψάρι, γνωστές κυρίως οί *άρμυρές* (παστές) *λί'παρές*.

λιρουφουρῶ, ρ., φορῶ λερωμένα ροῦχα, μαυροφορῶ, πενθῶ: *θέλει τά μαῦρ' άς βάνει, νά λιρουφουρεϊ*. Δημ. τραγ.

λισβός, έπίθ., ισχνός, κούφιος: *λισβά, μωρέ, είνι τά καρύδγια σ'*.

λιστί τό, ψάρι τής λίμνης, συνήθως τά *άλατίζ'ν* (τά παστώνουν) και τά τρώ-γουν *άρμυρά* (παστά).

λιφκάδ' τό, μικρό λεύκι.

λίφκαίνου, ρ., λευκαίνω, δηλ. πλένω πολλές φορές και άπλώνω στον ήλιο
Ένα ύφασμα, συνήθως κάμποτ πανί, για ν' άσπρίσει.

λίφτόκαρου τό, τό φουντούκι.

Λιχνάδισ οί, τοπων.

λίχούνα ή, ή λεχώνα.

λιχτούρ τό, τό άρπακτικό θηρίο: *γιούρτσαν* (δρμησαν) *σά dá λιχτούργια*.

λί'μάζου, ρ., βλ. λίμα.

λί'μόρ' τό, ό τάφος, τό μνήμα: *Τουρκουλίμαρα*, παλαιό Τουρκικό νεκροτα-
φεϊο, *Α'μουρούδγια*, παλαιό νεκροταφεϊο Πολυγύρου, τ'ς *Χατζήνας*
του *λί'μόρ'* και τά τρία τοπων.

λί'μούρ τό, τό λουρί του ζυγοῦ στά ζῶα.

λί'βίζουμι, λί'βισιά, βλ. λιβίζουμι, λιβισιά.

λί'σάρ'ς, επίθ., ό πολύ επιθετικός σάν λυσσασμένος.

λόγαρους ό, ή άράχνη, βλ. *γαρλουπάν'*.

λόγους ό, ό λόγος: *ού λόγου σου μί χόρτασι κί του φαί σου φά του*, στή φρά-
ση: *έδουσαν λόγου*, άρραβωνιάσθηκαν.

λόου του, άντων.: *του λόου μ', του λόου σ'* κ.λ.π.: *ζωή σί λόου σ'*

Λόπα ή, δνομα, ή Πηνελόπη.

λόρδα ή, ή πείνα: *έχου μνιά λόρδα!*

λότσκα ή, μικρή γούβα (*βιρά'γα*) μέ νερό.

λουβγιάζου, ρ., γεμίζω λώβις, πληγές: *λώβγιασι ούλους*.

λουβίδ' τό, είδος φασόλια.

λουγάρου, επίθ., μόνο στό θηλυκό: *για δγιέ την' τ' λουγάρου*, ή φαγού, ή λαί-
μαργη.

λουζικά ή, στάσιμα βρόχια νερά και τοπων.: *τ' Δισπότ' ή λουζικά*.

Λουζίκ' τό, τοπων., λάκκος μέ νερό πολύ, πού κινούσε και *άριστα*.

λουίς, επίθ., συνήθως σέ φράσεις μέ τό τί *τί λουιοῦ άδάμς πάλι είνι αυτός;*
τί λουιά είνι τά φασούλια; (τί λογιής).

λουίκ' τό, 1) πήλινος σωλήνας για μεταφορά νεροῦ ή για άποχέτευση: *έ-*
σπασαν τά λούκια, 2) ή ύδρορόη τής στέγης, 3) όποιοσδήποτε μικρός

σωλήνας για νά τρέχει νερό σέ μιά βρύση: *Λούκ* τοπων., μέρος όπου υπάρχει μιά βρύση, πού τρέχει μ' έναν μικρό σωλήνα, 4) μικρό ξυλό-γλυπτο σκάλισμα σέ πόρτες καί παράθυρα. Τούρκ.

λουκανίικας ό, στό άρσ. καί θηλ. ή λουκανίικου, για τούς ψηλούς καί μεγάλους: *αια την τ' λουκανίικου παιζ' μι τά πιδούδγια.*

λουκουδιούμι, ρ., κοντοστέκομαι για νά άκούσω καί έξακριβώσω κάτι: *λουκουδίσκα, γιατί θά νά άκουσα νά κρέν'* (σάν νά άκουσα νά κρένουν). Τούρκ.

λουλαίνου, ρ., τρελλαίνω: *μι λώλανι ού κιρατάς!*

λουλακιόζου, ρ., βάζω λουλάκι στό πλύσιμο τών ρούχων, για νά πάρουν χρώμα: *τά λουλάκιασις τά ρούχα;*

λουλουμάνταρου τό, τό δηλητηριασμένο μανιτάρι.

λουλός, επίθ., ό τρελλός: *λουλουπαρμένους.*

λουν' ή, 1) θολό νερό, 2) στή φράση *λουν' σί πααίν'* (φοβάσαι πολύ).

λουρίδα ή, 1) στενόμακρο κομμάτι υφασμα, 2) στενή λουρίδα άπό χωράφι: *ας μι δώσ' μνιά λουρίδα 'π' του χουράφ' κί στρέου* (στέργω).

λουροϊ τό, τό ρολόγι.

λούτσα, επίρ.: *εγινα λούτσα*, βράχηκα πολύ. Σλαβ.

λουτσιόζου, ρ., τακτοποιώ πρόχειρα, άσχημα' *τά λούτσιασι μάνι - μάνι κί ιβγι* (εφυγε).

λουτσιάρ'ς, επίθ., αυτός πού τά λουτσιάρ'ς.

λούτσου ή, μόνο στό θηλ., ό,τι καί ή λουτσιάρου.

λουτφός, επίθ., ό άνόητος.

λουφάζου, ρ., κάθομαι σέ μιάν άκρη καί δέν μιλω: *κάτσι αύτουα κί λούφαξι.*

λουχεύου, ρ., στή φράση: *μι λόχιπι*, μ' έπιασε ξαφνικός πόνος.

λουχιρός, επίθ., τροφαντός, δροσερός, ιδίως για φρούτα καί λαχανικά: *εχ' κάτ' λουχιρά άγουργια!*

λύσσα ή, 1) ή λύσσα, 2) επίρ., πολύ άλμυρό: *λύσσα είνι του φαϊ.*

λυσσιακά τά, όλα τά δυνατά καί ἡ μανία τοῦ ἀνθρώπου ἰδίως στίς φράσεις:

1) *ἔφαί τά λυσσιακά τ' νά τούν καν' γαβρό' ἔφαί τά λυσσιακά τ'ς νά τούν βάρ' (νά τόν πάρει, νά τόν παντρευθεῖ), 2) νά φᾶς τά λυσσιακά σ' λύσσιαξι! πού νά φᾶς τά λυσσιακά σ'.*

λώθρα ἦ, 1) ρίζα δοντιοῦ, 2) αὐτός πού εἶναι καρφί, κακός ἐκδικητικός: *εἰνι μνιά λώθρα!*

λώθρας ὁ, 1) ὁ κακός, ἐκδικητικός, 2) παρατσ.

M

μαγάρα ἦ, 1) κάθε βρωμιά, 2) τό σκατό, 3) αὐτό πού μαγαρίζει, ὕβρ. γιά τό βρώμικο ἄνθρ.

μαγαρίζου, ρ., 1) μολύνω, 2) χέζω: *ἄλλοι σπέρνουν καί θερίζουν κί ἄλλοι τρών κί μαγαρίζουν.*

μαγέριμα καί μαγείριμα τό, 1) τό μαγείρευμα, 2) ὄσο χρειάζεται σ' ἕνα σπίτι ἕνα εἶδος τροφίμο, γιά νά περάσει ὄλο τό χρόνο' κοροϊδεύουν τ'ς Λουκουβίτις, ὅτι μαζεύουν *μαν'τάργις* γιά ὄλο τό χρόνο, τ'ς *χρουνηῖς* τοῦ *μαγέριμα' βάιζς* (βάζεις) τ'ν *άλ'πού ἀγρίμ' κί τ' φακή μαγείριμα;*

μα'γαφάς ὁ, ὁ χοντροκέφαλος. Τούρκ.

μα'γουσάρα ἦ, γυναίκα καπάτσα: *εἶνι αὐτήν' μνιά μα'γουσάρα!*

μα'γούτα ἦ, φυτό μέ στέλεχος, πού ἔχει πολλή ψύχα, ἐντεριώνη.

μα'γούφ'ς ὁ, ὁ χωρίς οἰκογένεια, ἔρημος.

μαγουλάδης καί μαγούλις οἱ, ἀρρώστια, ἡ ὠτίτιδα.

Μαγούλας ὁ, παρατσ.

μαδούπα ἦ, καί ὁ μαδούπας, ὁ μαδημένος, ὁ φαλακρός: *διπ μαδούπα εἶνι.*

μάζουξ' ἦ, ἡ συνάθροιση: *εἶχαν μάζουξ' οἱ...*

μαζούπα ἦ, ἡ μάζα, ὁ σωρός τά χρήματα: *ἔδουκίς μνιά μαζούπα λιφτά.*

μαζώνου, ρ., 1) μαζεύω, 2) κακοφορμίζει, μαζεύει πύο μιά πληγή, ἕνα σπειρί: *ἔμασι τοῦ σπειρί,* 3) στή φράση τοῦ *μαζώνου*, φεύγω: *γιά ποῦ τόμασις* (τό μάζεψες);

μαζώνουμι, ρ., συμμαζεύομαι στό σπίτι: *τί ἀπού τώρα μαζώνισι;*

μαθέ, μαθές: *μαθέ ἰγώ Ἰλίγα, πῶς δέν ἤρτις;*

μαθεύεται, ρ., γίνεται γνωστό: *μαθέφ'κι πῶς ἤρταν...*

μαῖά ἦ, ἦ μαγιά.

μάια, τά μάγια: *τούν ἔκαμαν μάια.*

μαϊκά τά, τά μάια.

μαϊμόν' τό, ἦ μαϊμού. Τούρκ.

μαϊτάπ τό, ἦ κοροϊδεία: *ἀρχίν'σις τά μαϊτάπχια.* Τούρκ.

μακαδάης ὁ, ὁ μακαντάσης, ὁ σύντροφος.

μακάρ, εὐχή: *μακάρ νά βρέξ'.*

μακαράς ὁ, ἡ τροχαλία, τό καρούλι. Τούρκ.

μακαρίζου, ρ., καλοτυχίζω: *τούν μακαρίζ'ν οὐλνοι.*

μακάριους, στό παιδικό δίστιχο *ἄριους - μακάριους, Ἄργύριους - Τσιακμακάριους.*

μακάτ' τό, στενόμακρο ὕφαντό μέ ταντέλα γύρω, ἐπίσημο στρωσίδι καναπέ. Τούρκ.

μακ'δουνίς' τό, τό μακεδονίσι, ὁ μαϊντανός.

μάκου ἦ, ἦ γιαγιά.

μακουρλός, ἐπίθ., ὁ μακρουλός.

μάκους ὁ, χόρτο πού τό ἔβραζαν καί τό ζουμί του ἦταν ὑπνωτικό: *τούν βότ'σαν μάκου κί κ'μήθ'κι* (τόν πότισαν...).

μακρινάρ' τό, αὐτό πού ἔχει μεγάλο μάκρος: *τί μακρινάρ' εἶνι αὐτό;* (γιά σπίτι).

μακριναρίκ' τό, ὁ, τι καί τό μακρινάρ'.

μαλαθούνα ἦ, γυναίκα χοντροκομμένη.

μάλαθρου τό, τό μάραθο.

μαλαματένιους, ἐπίθ., χρυσός.

μαλαφράτσα ἦ, ἀφροδ. νόσημα.

μαλιακατσιάζου, ρ., ἀνακατεύω: *τί τά μαλιακατσιάζις ἔτσ;* Τούρκ.

μαλιακάτσιαζμα τό: *τά πάτσι ένα μαλιακάτσιαζμα, μή δά ρουτᾶς!* Τούρκ.

μαλιμάτ' τό, λόγια ἐπιτήδεια: *μί κατάφιρι μί τά μαλιμάτχια τ' να...* Τούρκ.

μαλλιάντζαρους ό, αὐτός πού ἔχει μεγάλα καί ἀνακατεμένα μαλλιά.

μαλλίνα ἡ, μάλλινη φανέλα.

μαλμουδούρ' ό, ό ἀρχιλογιστής. Τούρκ.

μαλόρκους ό, ἡ ἀκαθαρσία, ό ρύπος τῶν μαλλιῶν: *τά ζιμάτ'σα κι ἔβγαλα τού μαλόρκου.*

μαμούδγια τά, γενικά ὄλη ἡ ἐργασία τῆς μεταξοσκωληκοτροφίας: *θ' ἀνοίξου ένα κ'τί μαμούδγια.*

μανάδ τό, τό σμῆνος πού μένει στήν κυψέλη, ὅταν *χουρίζ'ν τού μιλίσθ'*, σέ ἀντίθεση μέ τό π'λί πού πετοῦσε...

μανάλ' τό, τό ἐξαπτέρυγο, στή φράση: *τί, μανάλια βαστοῦμι ἰμεῖς;* καί δέν μπορούμε νά κάνομε τίποτε, ἐπειδή βαστοῦμε τά μανάλια; εἴμαστε ἄχρηστοι καί ἀνίκανοι γιά τό παιγνίδι, τῆ δουλειά κ.λ.π.

μανάρ' τό, μικρό ἀρνί πού τό ἔπαιρναν στό σπίτι καί τό ἔβοσκαν τά παιδιά, γιά νά μεγαλώσει καί νά παχύνει καί νά τό σφάξουν σέ καμιὰ γιορτή.

μανασούπ, ἐπίρ., στήν κατάλληλη ὥρα: *μᾶς ἤρτι μανασούπ.* Τούρκ.

μαναστάδ' τό, ἡ θέση στήν κηρήθρα στήν κυψέλη, ὅπου ἔχει τῆ φωλιά τῆς ἡ μάνα, ἡ βασίλισσα.

μαναστήρ' τό, τό μοναστήρι: *τού μαναστήρ' νάν' καλά κι ἀπού καλουέρ'!*

μανέλλα ἡ, ξύλο 1 1/2 - 2 μ. μάκρος καί πάχος 0,03 μ., πού τό χρησιμοποιοῦσαν γιά νά ζυγίζουν βάρη μέ τό **καδάρ**, ἀλλά καί γιά φορτωτήρα· βλ. **βασταγαριά**. Τούρκ.

Μανές, ἐπών.

μανέστρα ἡ, τό κριθαράκ', ἡ πάστα.

μάνι-μάνι, γρήγορα: *ἄδι, μάνι-μάνι μάζουξί τα* (μάζεψε).

μανιά ἡ, ἡ γιαγιά.

μανίκ' τό, 1) τό μανίκι ἀπό τά φορέματα, 2) τό γαμήσι: *δ'βάτσα ένα μανίκ'!* (τὴν πάτησα), 3) στή φράση: *εἰνί μανίκ'*, εἶναι πολύ δύσκολο.

μαν'τάρ' τό, 1) τό μανιτάρι, 2) στή φράση: *φουτρών' σά του μαν'τάρ'*, ξαφνικά καί σέ άπίθανα μέρη *μαν'τάργια* ύπάρχουν πολλών ειδών: *άβγουμλάτγια, πιπίλια, στριφτάργια, δρουστιάργια, άρνάκια, κουμαρίτις κ.λ.π.*

μανίτσκα ή, χαϊδευτικό τής μάνας.

μάδαλου τό, μικρό έλασμα, για νά άνοίγομε καί κλείνομε τίς πόρτες.

μαδαλώνου, ρ., 1) κλείνω, άσφαλίζω τήν πόρτα, 2) στή φράση: *μί τ' αυγά μαδαλουμένος*, έτοιμόροπος, πολύ άδύνατος.

μαδέμ τό, τό μετάλλευμα.

μαδιμίσιους, έπίθ., αυτός πού κατάγεται άπό τά *Μαδιμουχώργια*.

Μαδιμουχώργια, τά γνωστά Μαντεμοχώρια τής Τουρκοκρατίας.

μανδουλάτου τό, κουφέτο, *ζαχαράτου* μέ μύγδαλο. Βενετ.

μαδραβίτσα ή, είδος έλιάς πού έχομε στό δέρμα' αυτή έξαφανίζεται μόνο μέ τό *μαδραβιτσουβότανου*, πού πρέπει όμως νά τό πάρει κανείς, χωρίς νά τό ξέρει!

μαδράλιους ό, παρατσ.

μαζούλ' τό, ή σοδειά, ή παραγωγή. Τούρκ.

μάξους, έπίρ., βλ. *άμάξους*.

μάπα ή, ή πεσμένη, ώριμη, μαραγκιασμένη έλιά.

μάπας ό, άνθρωπος μαλακός.

μαραγκιάζου, ρ., μαραίνομαι: *νά στείλου μήλου σέπιτι, σταφύλι μαραγκιάζει*.

μαραδίσιους, έπίθ., μόνο για νά όνομάσουν τά γλυκά βαλάνια, τά *μαραδίσια*, πού τά έτρωγαν.

μαράζ' τό, τό μαράζι, ή στεναχώρια: *θά μί φάει τό μαράζ' μαράζ' τόχου, νά σί δγιώ νά δλέβ'ς*.

μαραζιάρ'ς, έπίθ., ό άρρωστιάρης.

μαραίνου, ρ., 1) στή φράση: *θά μί τά μαράν'ς* (τ' άρχίδια), δηλ. δέν μπορείς νά μου κάνεις τίποτε, 2) στή φράση: *αυτό* (καπέλο, φόρεμα κ.λ.π.) *σί μάρανι*, όταν φοροούν κάτι πού δέν ταιριάζει στήν ήλικία ή στήν κατάσταση.

μαραφέτ και **μουραφέτ** τό, κάθε μικρό εργαλειό: *τί μαραφέτχια είνι αυτά;* Τούρκ.

Μαργιανίτ'κους, επίθ., ὄ,τι είναι από τά **Μαργιανά**, τό χωριό.

μαρή, προσφώνηση για γυναίκες, ὄπως τό **ρέ** και **βρέ** για τούς ἄνδρες: *μαρή, Συργιάνου, για βγιέ νά σί δγιῶ.*

Μαρίγια ἢ, **Μαρία**, **Μαργούδα**, **Μαργούδ'** τό, **Μαργάρα**, **Μαργιόγγα**, **Δό'γα**, **Γόσα**.

μαρκαλίζουμι, ρ.: *μαρκαλίζ'δι τά πρόβατα*, καβαλιούνται, *προυτσιζ'δι* από τά κριάρια, τά *προυτσιάδγια*: *τί βόλ' μαρκαλίζ'δι καλά;* πρίν *ἀπουλ'νοῦσαν* τά κριάρια και *βρουμουλουγιούδαν* τά πρόβατα, για νά τά πιάσει ὁ ὄργασμός.

μαρκιούμι, ρ., μηρυκάζω, ἀναμασῶ: *τί μαρκιέσι σά γίδ'?*

μαρμάρου ἢ, γίδα πού δέν γέννησε ποτέ, στείρα ἐκ γενετῆς.

μαρμαρώνου, ρ., κάνω κάποιον μάρμαρο: *οῦ αἰ Ν'κόλας μαρμάρουσι τού λιουδάρ'.*

μαρουτσίν' τό, ἀμυδαλωτό.

μασάλ' τό, ἀνέκδοτο, παραμύθι: *τί μασάλια είνι αυτά;* Τούρκ.

μασιάκα ἢ, ἢ σπάθα, ἔλεγαν συνήθως **μασιάκις** τά ξύλινα σπαθιά, πού ἔκαναν και φοροῦσαν τά παιδιά, για νά παίξουν τούς στρατιώτες.

μασιαλά, επίρ., μπράβο, ὄραϊα. Τούρκ.

μασλάτ τό, τό ἄστεϊο: *οὔλου μασλάτχια εἰσι.* Τούρκ.

μασοῦρ' τό, μικρό καλαμένιο, ὄπου **μασοῦρ'ζαν** τό νῆμα.

μασουρίζου, ρ., μαζεῦω στά **μασούργια** τό νῆμα, τού **φάδ'** και στή συνέχεια βάζομε τά **μασούργια** στή σαῖτα και ὄφαινομε.

μαστάρ' τό, ὁ μαστός τῶν ζῶων.

μαστρου- ἢ **μαστουρου-**, α' συνθ. στά ὄνόματα μαστόρων: *μαστρου-Μανώλ'ς, μαστουρου-Χρίστους.*

ματά, επίρ., ξανά, πάλι: *ματαπήις' ματά τούν Ἰδειρι* (ἔδειρε).

ματά-γινέ, επίρ., πάλι και πάλι: *θά τού ξανακάνουμι, ματά-γινέ;*

ματάν' τό, ξυνισμένο γάλα, πού ἔμενε ὄστερα από τό κοπάνισμα για νά βγάλουν τό βούτυρο: *οὔρδα κί ματάν', τ'ς κυρίας τού φουστάν'.*

ματατουπίζου, ρ., παραμερίζω: *ματατόπ'σι νά μή σί βροῦν.*

ματζιούν' τό, δυναμωτικό πού ἔκαναν μέ κινίνο, μοσχοκάρφια κ.λ.π., βλ. κουβέτ - ματζιούν'.

ματίζου, ρ., ἐνώνω τίς ἄκρες ἀπό κλωστές, κυρίως στήν ὕφανση.

ματκάπ' τό, τό τρυπάνι. Τούρκ.

ματραγόνα ἡ, ἡ γρουσουζιά καί αὐτός πού μᾶς φέρνει γρουσουζιά, ἀτυχία.

ματρακούκα ἡ, ἡ γρουσουζιά, ἡ κατσ'πουδιά.

ματρακούκας ὁ, αὐτός πού μᾶς φέρνει ματρακούκα.

ματσιαλῶ, ρ., μασουλῶ, μασῶ σιγά-σιγά: *ἀμα θέλ'ς νά δαν'στεῖς, νά πα- αἰν'ς σί λύκου κι ὄχ' σί τσιάκαλου νά σί ματσιαλάει.*

ματσκάς ὁ, κομπογιανίτης.

ματσούκ' τό, κάθε βέργα: *σί χρειάζιτι ματσούκ'* (ξύλο).

ματχιάζου, ρ., 1) σημαδεύω: *δέ ματχιάζις καλά*, 2) βασκαίνω μέ τό μάτι: *μί μάτχιασαν κί δέ βουρῶ* (εἶμαι ἄρρωστος).

μαύρ' ἡ, ἡ μελιτζιάνα.

μαυραγάν' τό, εἶδος σταριοῦ μέ μαῦρο ἄγανο (βλ. λ.).

μαυραντζάς ὁ, ὑβριστικό γιά ληστές.

μαυρουμάτ'ς ὁ, προσων. κυρίως γιά βόδια: *ε, μαυρουμάτ'!*

μαυρουσ'καμνιά ἡ, ἡ ἀγριομουριά, πού τά φύλλα της ἦταν σκοῦρα πράσινα καί δέν ἔκαναν γιά τή μεταξ/φία, ἔκανε ὁμως ὠραῖες *babouσκis* (βλ. λ.).

μαχιάς ὁ, πλάγιο δοκάρι τῆς στέγης.

μαχμουδιές ὁ, μικρό χρυσό νόμισμα. Τούρκ.

μ'γιάζουμι, ρ., μυγιάζομαι: *ὄπχιους ἔχ' τ'ς μύγισ μ'γιάζιτι.*

μ'γάρ τό, τό μυγάρι.

μ'γόχισμα τό, μυγόχεσμα.

μ'δούλ' τό, μεδούλι.

μεκτούπ τό, τό γράμμα. Τούρκ.

μέλαγας ὁ, λάσπη ἀπό ἕνα εἰδικό χῶμα· μέ τό μέλαγα ἔφκιαναν τά παιδιά εἰδῶλια καί ἄλλα πλαστικά.

μέλ^α, ρ., ἀπρόσ., μ' ἐνδιαφέρει: *τί σί μέλ^α· δέ μί μέλ^α; τί θά κάμ'ς.*

μέλουρ' ἢ, 1) ἀρρώστια τῶν φυτῶν, 2) ὁ μίζερος, φιλάργυρος καί ἀρρωστιάρης: *τί καρτιρεῖς νά σί δῶσ' αὐτήν' ἢ μέλουρ';*

μέρους τό, τό μέρος, τά μέργια, τό ἀποχωρητήριο.

μέσα, ἐπίρ., 1) στή φυλακή: *τούν ἔχ'ν μέσα*, 2) στή Θεσσαλονίκη: *εἶνι μέσα* (εἶναι στή Θεσσαλονίκη).

Μηλιά ἢ, ὄνομα.

Μηλίτσα ἢ, ὄνομα.

Μηλούδα ἢ, ὄνομα.

μήνα, ἔρωτ. μόρ., μήπως, σάν νά μὴν: *μήνα ἴβγι' μήνα δέ σί ξέρου, τώρα θά σί μάθου!*

μήνυμα τό, ἡ εἶδηση: *ἔρ τού νιό τούν ἤρθι μήνυμα νά πάει...*, δημ. τραγ.

Μήτσιους ὁ, βλ. Δ'μήτρης.

μί, σύνδ., μέ, *μί τ' ἰμένα, μί τ' ἰσᾶς*, στή φράση: *μί τ' εἰσυγείας*, πού τήν λέγουν καί σάν εὐχή σ' αὐτούς πού πίνουν κάτι ἢ τρώγουν ἕνα γλυκό, ἀλλά καί γιά νά πειράξουν κάποιον, πού ἔπαθε κάτι: *μί τ' εἰσυγείας, καλά νά σί γέν'.*

μιγδάν^ν τό, στό φανερό, *βγῆκι στού μιγδάν^ν*, φανερώθηκε, παρουσιάσθηκε κάποιος πού κρυβόταν (ἢ καί κάποιο μυστικό). Τούρκ.

μιδ'ζμένους, μτχ., μεθυσμένος.

μιζαβιρλίκ^κ τό, ἡ συκοφαντία: *ἔβαλι μιζαβιρλίκια*. Τούρκ.

μιζαβίρ'ς, ἐπίθ., ὁ συκοφάντης. Τούρκ.

μιζλίσ^σ τό, τό ἀνώτερο Ἐπαρχιακό Διοικητικό συμβούλιο ἐπί Τουρκ.: *μαζώχ'κι τού μιζλίσ^σ*. Τούρκ.

μιθιάς ὁ, ὁ μέθυσος.

μιθούκλας, ἐπίθ., ὁ μέθυσος.

μιθουκλιάρ'ς ὁ, ὁ μέθυσος, ἢ μυθουκλιάρου.

μιθύστακας ὁ, ὁ μέθυσος.

μιλανιάζου, ρ., γίνομαι μιλανός απ' του κρύου.

μιλέτ' τό, τό γένος: κακό μιλέτ'. Τούρκ.

μιλίγδου ή, γυναίκα μίζερη, αδύνατη, ναζιάρα.

μιλ'g' τό, τό μελίγγι, ό κρόταφος: χτυπούν τά μιλ'g'ια μ'.

Μιλίς ό, ό μελισσης, προσων. κυρίως για βόδια.

μιλίσ' τό, 1) ή κυψέλη μέ τό σμηνος από τίς μέλισσες, 2) πολός κόσμος: μι-λίσ' ού κόσμους, 3) στή φράση: δένου του μιλίσ', έτοιμάζομαι για άνα-χώρηση: τόδισι του μιλίσ'· τόχ' διμένου του μιλίσ'.

μιλίσσια τά, όλες οί κυψέλες, τά κνάκια του μελισσοурγού: πηι (πήγε) στά μιλίσσια· θά πάμι τά μιλίσσια στού πεύκου ζδ' (στή) Κασσάρια. "Όταν του μιλίσ' γένουνδαν - γένδαν, πλήθαινε, του χώρ'ζαν' κι εκείνο πού έμενε τό έλεγαν μανάδ', κι εκείνο πού πετούσε και τό επαιρναν τό έλεγαν π'λί: πώς τάχ'ς τά μιλίσσια; 1) μισάτα, δηλ. κρηθρες και μέλισ-σες ως τή μέση τής κυψέλης, 2) ταπέκεια, δηλ. πάνω από τή μέση, 3) σ'κνάτα, δηλ. οί κρηθρες φθάνουν ως τά σχοινιά, μέ τά όποια δένουν τίς πάνες στά κνάκια και 4) στά στρουσίδγια, δηλ. του μιλίσ'· είνι γι-νουμένου, οί κρηθρες γεμάτες μέλι και του μιλίσ' πατσιασμένου χαμ'λά στά στρουσίδγια· τά κοφίνια, τά κνάκια τά τοποθετούν άναπο-δα μέ τό άνοιγμα προς τό έδαφος, οί μέλισσες λοιπόν, άφου γέμισαν τό κοφίνι, ξεχύνονται στά άχυρα και τά χόρτα, τά στρουσίδγια, πού στρώνουν οί μελισσοурγοί χάμω.

μιλίσσια, τά καμένα μιλίσσια, τοπων.

μιλουζούμ' τό, σ' ένα καρτούδ' έβαζαν νερό και λίγο μέλι και βουτούσαν ψωμί και τό έτρωγαν.

μιλώνου, ρ., μελώνω, αλείφω μέ μέλι: μιλώθ'κα και στή φράση: μιλώνου του Χριστό, τήν παραμονή των Χριστουγέννων έτρωγαν σαραγλί κι μέλουναν του Χριστό.

Μινδές ό, ένας μέθυσος πού έκανε και τόν προφήτη και πού στό μεθύσι του έπεσε από ένα μπαλκόνι και σκοτώθηκε, γι' αυτό κάποιον πού του μοιάζει κάπως τόν λένε Μινδέ και από αυτόν έμεινε και ή φράση: σάλ-δα Μινδέδ'κα.

μιτέρ τό, χαμηλός καναπές. Τούρκ.

μιδέτ, έπιφ.: άμάν μιδέτ' είπα μιδέτ, είπα άμάν. Τούρκ.

μιδισιές ό, στρόφιγγα σε πόρτα ή παράθυρο. Τούρκ.

μιρακλαδίζου, ρ., βάζω σέ μεράκι καί μέσ. **μιρακλαδίσ'κα**, μπήκα σέ μεράκι. Τούρκ.

μιραλαίς ό, Τουρκος άξιωματικός, παρατσ. γιά κάποιον πού κάνει τόν σπουδαίο καί λέει άνοησίες: *μήν ζυπνās του μιραλαί άπ' τούν ύπνου του βαθύ!* Δημ. Τούρκ.

μιριά ή, 1) τό μέρος: *σί πχιά μιριά του εκρυψις; τά χώρσα σί δγιό μιρές*, 2) στή φράση: *άπου μνιά μιριά νά σί δγιεί ή μάνα σ'!*, 3) ή μία μεργιά, ή μία πλευρά του φορτιού ένός ζώου' όλο τό φορτίο ήταν άπό τίς *δγιό μιρές*, μία άπό δώ καί μία άπό κεί.

μιράς ό, βοσκότοπος. Τούρκ.

μιρέβου, ρ., άμτβ., ήμερεύω, γίνομαι ήμερος: *ήμέριψι λ'γάκ'*, *δέ ξέρου, τί έ-γίνι.*

μιριμέτ τό, επιδιόρθωση: *έχου ένα σουρό μιριμέτχια νά κάμου*, καί στή φράση: *σουλάν μιριμέτ*, γερό ξύλο. Τούρκ.

μιριμιτώ, ρ., κάνω μερεμέτια. Τούρκ.

μιρίσιου ή, παρατσ.

μιρουδούλ' - **μιρουφάι**.

μιρούσιου τό, μεροκάματο: *τί μιρούσιου παίρνιτι;*

μιρώνου, ρ., 1) μτβ. ήμερώνω, καθησυχάζω κάποιον: *σύρι να μιρώις* (ήμερώσεις - ήσυχάσεις) *λίγου του πιδί*, 2) άμτβ. γίνομαι ήμερος, ήσυχάζω: *μέρουσι του πιδί.*

μιρτζιάν' τό, μικρή γυάλινη χρωματιστή χάντρα' τά **μιρτζιάνια** τά έβαζαν, τά κεντούσαν συνήθως στίς **σκέπις** (μπόλιες). Τούρκ.

μισάλ' τό, στενόμακρη ύφαντή πετσέτα, πού τή χρησιμοποιούσαν κυρίως γιά νά σκεπάσουν τό ψωμί (τά **πλαστά**) ζιd' **πνακουτή**, όσο νά γίν', γιά νά τό φουρνίσουν' άκόμα τή χρησιμοποιούσαν γιά νά άπλώνουν καί νά λιάζουν τά **τραχανά**.

μισάτα, είναι τά **μιλίσσια**, βλ. λ.

μισιάζου, ρ., φθάνω στή μέση: *μέσιγισι του π'θάρ'* (τό πιθάρι μέ τό λάδι πήγε στή μέση).

μισά'δρα ή, έντοιχισμένη συνήθως ντουλάπα, άλλά καί μικρό δωμάτιο, άποθήκη, γιά νά βάζουν τά ρούχα, τά κλινοσκεπάσματα.

μισιακός, επίθ., μισά - μισά, συνεταιρικός, μ'σιάρκους.

μισιαρλίκ' τό, ὁ συνεταιρισμός μισά - μισά: *βάζουμι μισιαρλίκ'*;

μισιβέζ'κους, επίθ., ὁ ἀβέβαιος, ὄχι σίγουρος: *οὐ στύλους εἶνι μισιβέζ'κους*,
ἀλλὰ καὶ ὁ φίλος καὶ ὁ σύντροφος *εἶνι μισιβέζ'κ'*. Τούρκ.

μισίρκα τά, μικρά λιμνίσια ψάρια.

μισίρκα ή, ή γαλοπούλα, **bibila**.

μισκίν'ς ὁ, τιποτένιος, βρωμιάρης.

μισ'μυργιάζου, ρ., μεσημεριάζω, κοιμοῦμαι τό μεσημέρι.

μισ'μυργιάτ'κους, επίθ., μεσημεριανός ὕπνος, ἐπισκέπτης κ.λ.π.

μιταλλίκ' τό, ὑποδιαίρεση στό γρόσ' καὶ γενικά τά **μιταλλίγια**, δηλ. χρήμα-
τα. Τούρκ.

μιτάνια ή, 1) γονυκλισία: *πόσις μιτάνις ἔκαμης*; 2) ή χάντρα' *μιτάνις* ήταν οἱ
μουνούδεις, οἱ *δγυάρις*, τά **κουϊνάκια**, πού ἔπαιζαν, ὅπως τώρα τούς
βώλους.

μιταξένιους καὶ μιταξουτός, επίθ., αὐτός πού εἶναι φκιαγμένος ἀπό μετάξι
καὶ μτφ. λεπτεπίλεπτος: *δίπ μιταξένιους εἶσι, δέ βαστᾶς*.

μιτζιτ τό, νόμισμα, τό 1/5 τῆς τουρκικῆς λίρας, 20 γρόσια. Τούρκ.

μιτιρίζ' τό, τό χαράκωμα.

Μιχάλ'ς, Μιχαήλους, Λάκας.

μίχους ὁ, ὁ χαζός: *δίπ μίχους εἶσι*;

μ'λάρ' τό, τό μουλάρι.

Μ'λᾶς ὁ, ὁ Μελάς.

μ'λιά ή, ή μηλιά.

μ'λιάδ' τό, θάμνος μέ λουλούδια, ὅπως τοῦ **γάβριου**, τοῦ **ζιλνίκ'** κ.λ.π.

μλιόρ τό, ἄρσεν. κατσίκι 1-2 χρονῶν.

μ'λόγουρνου τό, ή γούρνα, ή δεξαμενή τοῦ μύλου, πού μάζευε τό νερό γιά
τήν κίνησή του.

μ'λώνου, ρ. ἀμτβ., σιωπῶ, κλείνω τό στόμα μου: *κάτσι κί μούλουνι* (σώ-
παινε) *μούλουζι γιά καλά!*

μ'νί τό, τό μουνί, μ'νάρα, μ'νούδ', μ'νίλα, μ'νίλις *μυρίτζ'*, αλλά και μ'νές *μυρίτζ'*, μ'νόψειρα κ.λ.π.

μνιαγρίζου, ρ., μιαουρίζω για τή γάτα, αλλά και για τούς άνθρ., πού γκρι-
νιάζουν: *τί μνιαγρίζης οὐλ' μέρα;*

Μνούχ' ή, τοπων.

μνουχιζου, ρ., εὐνουχιζώ.

μνούχους ό, ό εὐνουχισμένος.

μ'δός, ἐπίθ., μουντός.

μό, μόν', ἐπίρ., μόνο: *μό γιῶ λόγια εἶσι' μόν' ἔλιγα.*

μόκου, ἐπίρ., σιωπή: *κάνι μόκου.* Βενετ.

μόλια τά, παιδικό παιγνίδι ἔστηναν 4-5 πλάκες ἀντικρυστά σέ ἀπόσταση 10-15 μέτρων ὅποια ομάδα παιδιῶν μέ λιγότερες βολές ἔριχνε τίς πλάκες (τά **μόλια**) τῆς ἀντίπαλης ομάδας ἀνακηρύσσονταν νικήτρια.

μόλ'τσα ή, 1) ή βότριδα, 2) μτφ. ή κολλητσίδα: *τί μόλ'τσα, εἶνι, δέ ξικουλ'νάει δίπ.*

μό^μβιλου τό, 1) τό ἐπιπλο, 2) τό χαμένο ὑποκείμενο: *τί μί τούφρις ἰδῶ αὐτό τοῦ μό^μβιλου!* Γαλλ.

μόνι,ἐπίρ., ό,τι και τό **μό, μού, μόν'**: *θά σί τοῦ δώσου, μόνι πού θάνι* (εἶναι) *λίγου μικρό.*

μότσ - **μότσ**,ἐπιφ. μέ τό ὁποῖο καλοῦν τά μουλάρια και ἄλογα.

μού, ἐπίρ., ό,τι και τό **μό, μόν'**: *μού βουλ'κά, εὐχή νά ἔλθουν βουλ'κά τά πράγματα, αλλά και για βουλ'κό θάνατο.*

μουαζίρ τό, ό πρόσφυγας: *γιόμουσι οὐ τόπους μουαζίργια.*

μουαβέτ τό, 1) διασκέδαση μέ φαγητό, χορό, τραγούδι, αλλά και ἀπλή διασκέδαση, κουβέντα, 2) μτφ.: *ἔχ'μουαβέτ*, εἶναι ἀστεῖος, διασκεδαστικός. Τούρκ.

Μουγρής ό, ἐπών. και παρατσ.

μουδάτου τό, ὕφαντό σύμφωνο μέ τή μόδα: *μουδάτα σιδόνια.*

μουζαβίρ'ς, ἐπίθ., βλ. **μιζαβίρ'ς**. Τούρκ.

Μαυζδράκ'ς ό, ἐπών.

μουκαέτ'ς, ἐπίθ., αὐτός πού φροντίζει, δέν παραλείπει κάτι: *δέν ἔγινα μουκαέτ'ς.*

μουκαϊτσίά ἢ, ἢ φροντίδα, τό ἀντίθ. **ἀμουκαϊτσίά.** Τούρκ.

μούκας ὁ, αὐτός πού δέν μιλάει καί δέν συναναστρέφεται ἄλλους: *δίπ μούκας εἶνι.*

μούκουσ ὁ, ὁ μπαμπούλας: *ἔρχιτι οὐ μούκουσ,* φοβερίζουν τά μικρά.

μούλα ἢ, τό θηλ. μουλάρι.

μουλαϊνέβου, ρ., ἀμτβ. μαλακῶνω: *μουλαϊνισι οὐ πόνουσ.*

Μουλ'βόπυργουσ ὁ, τοπων.

μουλινές ὁ, κλωστές γιά κέντημα.

μούλκ' τό, τό κτῆμα: *θά πά νά δγιῶ τά μούλκια μ'.* Τούρκ.

μουλουχτός, ἐπίθ., ντροπαλός, μαζεμένος, σιωπηλός.

μουλτιζίμ'ς ὁ, ὁ πλειοδότης στά δέκατα κυρίως: *μαζῶχ'καν οὐλνοι οἱ μουλτιζίμ'δισ στού παζάρ γιά τά δέκατα.*

μουλώνου, ρ., βλ. μ'λώνου.

μου[#]βασίρ'ς ὁ, δικαστικός κλητήρας. Τούρκ.

μουνάδιρουσ, ἐπίθ., αὐτός πού τρώει καί δέν χορταίνει, σάν νά εἶναι μονάντερος.

μουνιάζου, ρ., μονοιάζω: *δέ μουνιάζ'ν καί μτβ.: δέ bouρῶ νά τ'ς μουνιάσου.*

μουνόκιρου τό, τό μονόκηρο, κάτι πολύ πολύτιμο: *τού φ'λάει (φυλάγει) σά μουνόκιρου.*

μουνόκλουνου τό, ειδική ὕφανση' περνοῦσαν μόνο μιά κλωστή στά μ'τάργισ.

μουνούδα ἢ, γυάλινη μιτάνια, βλ. λ.

μουνουρούφ, ἐπίρ., μέ μιά ρουφηξιά.

μούδιρ' ἢ, ἢ μούργα πού μένει στόν πάτο στά δοχεῖα μέ λάδι: *μί τ'ς μούδιρις* κάνουν σαπούνι.

μουνόγβα ἢ, μικρό χόρτο, πού τό βολβό του τόν ἔτρωγαν.

μουνουβίνα ἢ, ρακί πού ἔβγαζαν ἀπ' τά ὑπολείμματα τό μέλι πού ἔμεινε στίς κρηθρες.

μουδού^νς ό, παρατσ.

μουραφέτ τό, βλ. μαραφέτ. Τούρκ.

μούργους ό, άγροϊκος, σκύλος.

μουρδαρέβου, ρ., κυνηγῶ γυναϊκες, κάνω άταξίες, βρωμίες. Τούρκ.

μουρδάρ'ς, επίθ., ό γυναικάς, άλλά και ό βρωμιάρης: *τί μουρδάρ'κου πού είνι!* Τούρκ.

μουρουγλός, επίθ., χαζός.

μουρουθάμαχτους, επίθ., αυτός πού μεγαλοποιεί, θαυμάζει και άπορεί για πράγματα μωρά, άπλά.

μουρσέβου, ρ., άνοίγω τήν όρεξη, βάζω κάποιον σέ πειρασμό για κάτι, συνήθως κακό και άπαγορευμένο: *μούρσιπι τού πιδί στ'ς άσουγάδισ, άσχημες δουλειές σεξουαλικές και μέσ.* **μουρσέβουμι**, 1) έρεθίζομαι, μέ πιάνει ή έπιθυμία για κάτι κακό ή άπαγορευμένο: *μουρσέφ'καν τά πρόβαρα στού τριφύλ' (στό ξένο λιβάδι), 2) για τά ζῶα, τράγους και κριάρια πού μυρίζουν τά θηλυκά και τά πιάνει όργασμός.*

μουσαφίρ'ς ό, ό ξένος, ό φιλοξενούμενος, πού τού κάνουν τά **μουσαφιρλίκια**. Τούρκ.

μουσκάρ' τό, τό μοσχάρι, ό χαζός: *δγιέ τουν, δίπ μουσκάρ' είνι.*

μούσκλα ή, όνομα κατσίκας μέ άσπρα αυτιά και γένια.

μουσκου-, ά' συνθ. αντί μοσχο-: *μουσκου-κάρφ', μουσκου-στάφ'λου, μουσκου-βουλῶ, μουσκου-πουλῶ.*

μουσμουλέβου, ρ., ψάχνω σχολαστικά και άργά: *τί μουσμουλέβ'ς τόσις ῶρις;*

μούσμουλους, επίθ., αυτός πού **μουσμουλέβ'**, ό σχολαστικός, πού χασομεράει πολύ: *ξέρ'ς τί μούσμουλους είνι;*

Μουσταφάς ό, παρατσ. Τούρκ.

μουταφτσής ό, ό σχοινάς, αυτός πού έφκιανε **καζίλια** για **σαϊσματα** κ.λ.π. Τούρκ.

μουτέβου, ρ., για τά ζῶα (άλεπούδες, γάτες, κότες) πού τούς έπεφταν οι τρίχες και βρίσκονταν σέ όργασμό, **άλλά και μουτιμέν'** (γυναίκα).

μουτζουκλαίω, ρ., ψευτοκλαίω.

μουτζούρ'ς ό, 1) μουτζουρωμένος έργάτης, 2) παιγνίδι, πού όποιον χάσει τόν μουτζουρώνουν.

μουτιμένους, μτχ., γιά τά ζώα πού **μούτιβαν**, άλλά και γυναΐκες, πού γλυκοκοιτάζουν άνδρες: *εΐνι μνιά μουτιμέν'!*

μούτσινους, έπίθ., πολύ μικρός: *εΐνι δίπ μούτσινου τού καημένου.*

μουφλουζέβου, ρ., χρεωκοπῶ: *κρίμα, μουφλούζιφι.*

μουφλούιζ ό, μουφλούζης, χρεωκοπημένος.

μουχι τό, τά **μουχιά** είναι παράσιτα πού βγαίνουν κυρίως στους τοίχους, κεραμίδια, δένδρα κ.λ.π.

μουχτάρ'ς ό, ό δήμαρχος, ό πρόεδρος.

βα'γέρ'ς ό, ό τραπεζίτης. Ίταλ.

βά'γους ό, ό πάγκος. Ίταλ.

βαγλαρώνου, ρ., δένω γερά: *τούν βαγλάρουσι κί τούν ίκλεισι στού κατώι.*

βαγδαδί τό, τό νταβάνι, πού δέν είναι φκιαγμένο μέ σανίδες, άλλά μέ σοβά. Τούρκ.

βαζμάς ό, ειδικό ύφασμα μέ τό όποίο έδεναν οί γριές τού **ρακτσιν'** στό κεφάλι. Τούρκ.

βαιά - **βαιά**, έπίρ., πολύ λίγο: *βαιά - βαιά έσκαφισ.*

βαϊλδῶ, ρ., κουράζομαι πολύ σωματικά και ψυχικά: *βαϊλτσα νά πλαλῶ' ά-μάν βαϊλτσα!* Τούρκ.

βαϊρ τό, τό άκαλλιέρηγο και γι' αυτό ρουμανιασμένου χωράφι, τό χωράφι πού **βαϊργιασι**. Τούρκ.

βακαμίσους, έπίθ., παρακατιανός, καμπίσιος χωριάτης.

βακαλούμ, γιά νά δοϋμε! στή φράση *βακαλούμ νέ ούλατζιάκ*, γιά νά δοϋμε τί θά γίνει. Τούρκ.

βακίρ' τό, ό χαλκός, ένα μαγειρ. σκεϋος' τά **βακίργια**, τά μαγειρ. σκεϋή τού σπιτιού: *οϋλα τά βακίργια θέλ'ν γάνουμα.* Τούρκ.

βακράτσα ή, χάλκινο, μπακιρένιο δοχείο, όπου έβραζαν νερό, γάλα, φαγητό' ό παπάς πού γυρίζει και άγιάζει τήν πρωτομηνιά και τά Φῶτα εχ' τού **βακρατσούδ'**. Τούρκ.

βακράτσα και βακράτσας, περιγελ.

Βακρατσάς ό, έπων.

βάκρατσους ό, περιγελ.

βαλαμούτ τό, ή άπάτη. Τούρκ.

βαλαβάν ή, τοπων.

βάλιους, έπιθ., ζώο, συνήθως γίδα, μέ άσπρη βούλα, τούφα στό κεφάλι.

βαβάκα ή, άσπρο έκλεκτό σταφύλι, **χουργιγίτ'κου**.

βαβάκους, έπιθ., κατάλευκος.

βαβαλής ό, ό γερομπαμπαλής, ό πολύ γέρος. Τούρκ.

βαβαλιάρ'ς, έπιθ., αυτός πού **βαβαλιζ'**, μπερδεύει τά λόγια του. Τούρκ.

βάβαλου τό, κάρφος, σκόνη κ.λ.π.: *πάει ένα βάβαλου στού μάτι μ'.*

βαβατζιάνους, έπιθ., γενναίος. Τούρκ.

βαβατούρα ή, ή μεγάλη φωτιά μέ φλόγα: *άναψα μνιά βαβατούρα μί κλαδγιά.*

βαβατουργιάζου, ρ., 1) μτβ. άνάβω: *βαβατούργιασι μνιά σουσουρά* καί 2) άμτβ.: *βαβατούργιασι ή φουτχιά.*

βαβάτσ'κους, έπιθ., ό γενναίος. Τούρκ.

Βαβές ό, παρατσ.

βαβιστάνους, έπιθ., ό παπιστάνος καί γενικά αυτός πού δέν πιστεύει στό Θεό: *τί, βρέ, ισύ εισι δίπ βαβιστάνους!*

βαβόγιρους ό, ό έσχατόγηρος.

βαβόγρια ή, ή πολύ γριά.

βάβου ή, ή **γισγιά**. Σλαβ.

βαβουκλί τό, γυναικεία ζακέτα γεροντική, φοδραρισμένη μέ βαμβάκι γιά νά κρατάει ζέστη.

βαβουκλιά ή, θάμνος σάν τή κουμαργιά.

βαβούσκα ή, τό μούρο.

βάνιου τό, τοπων.

βά'δα ή, κέντημα, πού κρεμοϋν συνήθως πάνω άπό τό κρεβάτι.

βα'δαράς ό, λέγουν τούς καμπίσιους πού τούς θεωροϋν παρακατιανούς.

ba'dés ό, παρατσ.

bađiriζου, ρ., χρεωκοπῶ: *πάει αὐτός, baτίρ'σι.*

baξιβάνους ό, αὐτός πού ἔχει μπακτσέ. Τούρκ.

baξιβαντζής ό, ό,τι καί ό **baξιβάνους**. Τούρκ.

baraβάρ - barabár, ἐπίρ., κοντά - κοντά, σέ συναγωνισμό: *πααίνιτι barabár - barabár.*

barabiriζουμι, ρ., συναγωνίζομαι: *τί, βρέ, barabiriζισι μι τά πιδιγιά;*

bardák' τό, τό κανάτι καί τά **bardákia**, τά κουρουφέξαλα.

háρι μ', δέν τό ἔλεγαν οἱ Πολυγυρινοί, τό πῆραν ἀπό τούς πρόσφυγες. Τούρκ.

Βάρις οἱ, τοπων.

barιστώ, ρ., παρουσιάζομαι καί παραδίδομαι, ἐνῶ εἶμαι παράνομος, φυγόδικος: *τά παιδιά πού παίζου τούς κλέφτις, όταν προφθάνουν καί πιάνουν τό σημεῖο, πού φυλάγεται, φωνάζουν: barίστσα.* Τούρκ.

barbakás ό, ό αὐλόγυρος τῆς καλύβας, σπαρμένος συνήθως μέ γρασίδι γιά τά οἰκόσιτα ζῶα.

barbas ό, ό θεῖος, ἀλλά καί κάθε μεγαλύτερος: *γιά δγιέ, τί θέλ' αὐτός οὐ bάρbas.* Ἴταλ.

basirdō, ρ., 1) πετυχαίνω μέ τή βολή τό στόχο: *τού basíρτσι, τού σκότουσι,* 2) πιάνω κάποιον ἐπ' αὐτοφώρω: *μάς basíρτσι νά φλιούμιστι κόδιψι νά μάς basirdíō' ἀπάν' τ'ς κираσιές!*

basíρτζμα τό, 1) ἐπιτυχία στό στόχο: *bráβου basíρτζμα!*, 2) πιάσιμο ἐπ' αὐτοφώρω: *μάς ἔκαμι ἕνα basíρτζμα!*

baská, ἐπίρ., σιγά.

bástardous, ἐπίθ., ὕβριστικό ὄχι μέ τήν κυριολεξία, κάτι σάν τό **καρατά** καί τό μαλάκα: *ā, ré bástardi, τά κατάφιρις.* Ἴταλ.

bastárkou τό, κυριολεκτικά τό νόθο. Ἴταλ.

baták' τό, ό άπατεώνας. Τούρκ.

bataktsilík' τό, ή άπάτη. Τούρκ.

bataktshés ό, ό,τι καί τό **baták'**. Τούρκ.

βαταλιάζου, ρ., ξεπέφτω, ἀχρηστεύομαι: *βγήκαν οι κῶλ' κί βατάλιασαν τά μ'νιά' βατάλιασι δίπ.* Τούρκ.

βατάλ'ς, ἐπίθ., καί **βατάλ'κους**, ὁ ξεπεσμένος, παλιός. Τούρκ.

βαταριά ἢ, ἡ ὄμοβροντία: *Ἰρξαν* (ἔριξαν) *μνιά βαταριά κί Ἰβγαν.* Τούρκ.

βατζιάκ' τό, ἡ κνήμη. Τούρκ.

βατζιάν'ς ὁ, παρατσ.

Βατζιόλας ὁ, ἐπών.

βατίκας ὁ, παρατσ.

βατιρίζου, βλ. *badirίζου*.

βάτσα ἢ, καί ὁ **βάτσους**, τό χαστούκι: *θά σί δώσου μνιά βάτσα* (ἢ ἔναν *βάτσου*). Ἑβραϊογερ.

βατσέβου, ρ., μπαίνω στά νερά μέ γυμνά τά χέρια καί τά πόδια, πλιατσουρίζω.

βάτσιακας ὁ, ὁ βάτραχος, οἱ **βατσιακοί** καί τά **βατσιακούδγια**.

βατσιό τό, τό τυροκομεῖο.

βάτσιους ὁ, παρατσ.

βατχαβά, ἐπίρ., τζάμπα: *βατχαβά τά ἔδουκισ' βατχαβά τρώει τά λιφτά.*

βαχάρ' τό, τό μπαχαρικό. Τούρκ.

β'γιόδ' τό, ἡ πηγὴ, ἡ βρύση (ὄχι τό φρέαρ, τό πηγάδι πού τό λέγουν **βαθουπήγαδου**) ἔχομε πολλά τοπων. μέ τό **β'γιόδ'**, πού σημαίνει βρύση, πηγὴ: *τ' Παπαχρήστ' τοῦ β'γιόδ'*, *τ' Κουροῦ τοῦ β'γιόδ'* καί τά **β'γιόδγια** ὅπως λέγουν τίς ἔξη βρύσες πηγές πού βρῆκαν καί βρίσκουν τώρα τίς λένε βρύσες ἢ νερά: *τ' ψαθᾶ τοῦ νιρό, τ' Σπανοῦ ἢ βρύσ'.*

β'δῶ, ρ., πηδῶ: *β'ήδα Μι'δέδ'κα' θά β'δήσου, β'δῶ'δας* (πηδώντας).

βέ, ρ., προστ. τοῦ μπαίνω, μπές: *βέ μέσα* (μπές μέσα).

βέκρους ὁ, ὁ μεκρής.

βέμαγας ὁ, παρατσ.

βζιάους ὁ, ὁ κοντός καί μικρόσωμος: *τί αὐτόν δού βζιάου θά φουφθῶ!*

βήγδας, μτχ., μπήγοντας.

βήδ'μα τό, τό πήδημα, τό άλμα: *Ένα κί τού βήδ'μα, δγυό κί τού βήδ'μα,*
τό τριπλοῦν.

βήου, ρ., 1) μπήγω: *τί τά βήις (μπήγεις) αὐτοῦ τά παλούκια;*, 2) καβαλι-
κεῶ: *τού βήου καβάλα*, 3) βάζω ἀπό κάτω, νικῶ: *τούν έβηξα ἀπού*
κάτ'.

βιζαχτάς ό, ό μπεζαχτάς, τό συρτάρι μέ τά λεφτά, ή κάσα μέ τά χρήματα:
τώρα θ' ανοίξου τού βιζαχτά!!! Τούρκ. βλ. **κάσα**.

βιζίμ, στή φράση: *βιζίμ - τακίμ*, ταίρι μέ μάς, τό ίδιο πράγμα: *εἶνι βιζίμ - τα-*
κίμ, ἀπό τό ίδιο **τακίμ**, ἄνθρ. μέ τά ίδια ἐλαττώματα. Τούρκ.

βιζιρνῶ, ρ., βαρυέμαι: *τούν βιζέρσα*. Τούρκ.

βιθ' τό, τό ἐνοίκιο τοῦ χωραφιοῦ σέ γέννημα, τό **ἀδίσπουρου**.

βιδῶ, ρ., **λιβίζομαι**, καλοτυχίζω: *τούν βιέτσα τού γιρατά!*

βικαέδ' τό, τό βερεσέδι. Τούρκ.

βικιάρ'ς ό, ό μπεκιάρης. Τούρκ.

βικρής ό, ό μπεκρής. Τούρκ.

βικρουλιάζου, ρ., μεθοκοπῶ. Τούρκ.

βικρούλιακας ό, ό μεθύστακας. Τούρκ.

βικρουλιάρ'ς, ἐπίθ., αὐτός πού **βικρουλιάζ'**. Τούρκ.

βικτσής ό, ό ἀγροφύλακας. Τούρκ.

Βιλέτσιους ό, ἐπίθ.

βιλί τό, τό φανερό: *δέν εἶνι βιλί*. Τούρκ.

βιλιαλιδ'κους, ἐπίθ., αὐτός πού δημιουργεῖ μευλιάδες. Τούρκ.

βιλιάς ό, ό μευλιάς. Τούρκ.

βιλιτζίκ' τό, 1) τό βραχιόλι, 2) μιá δουλειά, Ένα ἐπάγγελμα: *νά έχ' τού πιδί*
Ένα βιλιτζίκ'. Τούρκ.

βιλ'βιδ' τό, τά **βιλ'βιδγία**, τά στραγάλια: *δó μ' μυιά πιδάρα βιλ'βιδγία*.
Τούρκ.

βιλουνιά ή, 1) ή βελονιά, 2) ή πιρουνιά: *νά πάρου μυιά βιλουνιά πικρακόλ-*
λις;

βιλουνιάζου, ρ., 1) περνῶ τήν κλωστή στή βελόνα: *βιλόνιασίμι, δέ γλέπου,*
2) πιρουνιάζω: *βιλόνιαζι, τί καρτιρεϊς;*

βί^ββασης ό, ό άξιωματικός. Τούρκ.

βιβίλα ή, ή γαλοπούλα.

βινάς ό, μεγάλο, ψηλό, καλοκτισμένο σπίτι: *ά, μά, έναν βινά πού σήκουσι!*

βινέκ^κ τό, τό άλογο ίππασίας. Τούρκ.

βινές ό, ό κίναιδος. Τούρκ.

βινιβρέκ^κ τό, τό κατ' έξοχήν παλιό Πολυγυρινό παντελόνι. Τούρκ.

βινισ^σ τό, γυναικείο πανωφόρι χωρίς μανίκια.

βιδαέτ τό, τό Δημαρχείο. Τούρκ.

βιδέλ^λ τό, ό φόρος για τήν άπαλλαγή άπό τό στρατό. Τούρκ.

βιρδώνου, ρ., μπερδεύω: *μί βέρδουσις' τί μί βιρδών^νς κί δέ μ' άφήν^νς νά λου-
γαργιάσου;*

βιρικιάτ^τ, έπίρ., εύτυχώς: *βιρικιάτ' έβριζι!* Τούρκ.

βιρικιέτ τό, άφθονία παραγωγής άγαθών: *πουλλά βιρικέτχια φέτου.* Τούρκ.

βιριντζί, έπίρ., ώραία, καλά. Τούρκ.

βιρβάτ, έπίρ., άσχημα: *τάκαμιν βιρβάτ!* Τούρκ.

βιρβατέβου, ρ., κάνω άτακτη ζωή: *θά πάου στ' Σαλονικί^κ νά βιρβατέβου.*
Τούρκ.

βιρβάτ^τς ό, ό ζωηρός, ό γυναικάς. Τούρκ.

βιρδάκ^κ τό, τό ξύλο: *σί χρειάζιτι ένα βιρδάκ^κ.* Τούρκ.

βιρδές ό, ή κουρτίνα και *καραγιόζ-βιρδέ.* Τούρκ.

βίσ - βίσ, έπιφών. μέ τό όποιο καλουν τά γουρούνια.

βισλίκα ή, και *καρ^αδάρα* έλεγαν τό μεγάλο χάλκινο νόμισμα σαν τό
10λεπτο του Γεωργίου του Α'. Τούρκ.

βίτ, έπίρ., δλωσ διόλου: *βίτ λουλός.* Τούρκ.

βιτίζου, ρ., τελειώνω: *βίτις του σκάψ^ψμου;* Τούρκ.

Βιτισίν^νς ό, έπών.

Βιτσιός ό, έπων.

βιχλιβάνης ό, ό παλαιστής, ό παληκαράς. Τούρκ.

βλάζου, ρ., συναντώ, πιάνω έπ' αὐτοφώρῳ: *τούν έβλαξα νά κλέβ'.*

βλάζουμι, συναντιέμαι άναπάντεχα: *βλάχ'καν στού δρόμου.*

βλάναβους, έπίθ., άγαθός, αὐτός πού γελιέται εύκολα.

βλα'γέτα ή, κουβέρτα έτοιμη, όχι ύφαντή.

βλαδάζου, ρ., άμτβ., σκάω στό κλάμα, κυρίως στά μωρά: *βλάδαξι στού κλάμα.*

βλαξιά ή, καί τό **βλάξ'μου**: *έκαμαν ένα βλάξ'μου*, μιá άνεπιθύμητη συνάντηση.

βλάστρ' τό, τό έμπλαστρο.

βλάστρ'ς ό, 1) ό πλάστης' στρογγυλό λεπτό ραβδί, μέ τό όποίο άνοίγ'ν τά *πέτουρα* (τά φύλλα) *στού πλαστήρ'* γιά τίς πίτες, 2) *σά βάρου του βλάστρ'*, *θά σί πώ!*

βλαστρώνου, ρ., στρώνω, ρίχνω χάμω: *τούν βλάστρουσι χαμ'λά* καί μέσ. **βλαστρώνουμι**, στρώνομαι, πέφτω κάτω: *βλαστρώθ'κι στού δρόμου*, συνήθως άπό άρρώστια.

βλιατσέβου, ρ., ό,τι καί τό **βατσιέβου**: *βλιατσιψα λ'γάκ' ζα' γούρνα.*

βλιότσιμα τό, βλ. **βλιατσέβου**.

βλιουκατώ, ρ., χύνω άσυλλόγιστα, άφειδώλευτα λάδι, κρασί κ.λ.π.: *τί βλιουκατās έτσ' του ρακί; βλιουκάτσι λάδ'μί τή ψ'χή τ'ς.*

βλόκους ό, παρατσ.

βλουγούρ' τό, τό πληγούρι, τό χοντραλεσμένο στά χειρομύλια σιτάρι' ήταν συνηθισμένο φαγητό τών Πολυγυρινών στό σπίτι, αλλά περισσότερο στά **παναίργια** καί γι' αὐτό τούς Πολυγ. τούς έλεγαν **βλουγουράδισ'** μέ τό **βλουγούρ'** κάνουν καί τά **τραχανά**. Τούρκ.

βλουκός ό, ό φράχτης: *άκλουστα κι άφαντα κι στού βλουκό πλουμένα*, άκόμα δέν τά κλώσαμε καί δέν τά ύφάναμε καί λέμε πώς τά άπλώσαμε κι **δλας** στό μπλουκό, στό φράχτη.

βόγδανους ό, ό βοεβόδας, ό ήγεμόνας.

Βουγδανιά ή, οι παραδουνάβιες ήγεμονίες: *ανάθιμάσι βουγδανιά κί σύ κί τά πουτάμνια σ'.*

βόζια ή, ή θεία.

βόβρικας ό, ό κοντός, πού κορδώνεται για νά φανεϊ: *για δγιέ τουν, του βόβρικα.*

βόντσα ή, μικρό κόκκινο σάρκωμα στά τρυφερά βλαστάρια του πουργαριού, στους **ροδαμούς**.

βόρτζ τό, τό χρέος: *δέ βόρισάμι νά ζιπληρώσουμι άκόμα του βόρτζ πού μάς άφκι ού μακαρίτζς.* Τούρκ.

βόσ'κους, επίθ., χαλαρός. Τούρκ.

βόδ'κας ό, ποντικός.

βουγάτσια ή, βλ. **πουγάτσια**.

βουγιουρδί τό, ή διαταγή. Τούρκ.

βουγιούρουμ, όρίστε: *βουγιούρουμ νά φάμι.*

βούζ', επίρ., πολύ κρύο: *τά χέργια μ' είνι βούζ' άπ' του κρύου.*

βουζικά ή, θάμνος πού τά κλαδιά του είχαν πολλή ψύχα, έντεριώνη, και έτσι έβγαζαν άπό τό στέλεχος τήν ψύχα και έφκιαναν τά **φλιακατήργια**. βλ. λ.

βουζουργιάζου, ρ., 1) μτβ. κάνω σέ κάποιον τό τραπέζι, τόν φ'λέβου και τρώγει καλά: *τούν βουζουργιάζ' άράδα,* 2) έγώ τρώω καλά, φιλοξενούμενος άπό κάποιον: *σήμια βουζούργιασσα στου βάρβα μ'.*

βουιά ή, ή μπογιά. Τούρκ.

βουιατζής ό, μπογιατζής. Τούρκ.

βουιατζιδ'κα τά, ή γειτονιά τών μπογιατζήδων.

βουιαδίζου, ρ., μπογιαντίζω. Τούρκ.

βούκας ό, παρατσ.

βουκέτου τό, ή άνθοδέσμη. Γαλλ.

βουκέτους ό, παρατσ.

βούκλα ή, δοχείο για νερό, φκιαγμένο άπό πολλά συναρμοσμένα μικρά, κέδρινα συνήθως, σανιδάκια' είχε δυό μεταλλικά στόμια, **γρίλικια**,

ζαβνάργια, γιά νά πίνουν καί μιά άλυσιδένια κρεμάστρα, γιά νά τήν κρεμοῦν στό σαμάρι. Λατιν.

βουκτσιάς ό, 1) τετράγωνο υφασμα, δπου μαζεύουν καί δένουν ρουχα, 2) δ-στερα τό υφασμα αυτό μαζί μέ τό περιεχόμενο: *πάρι τού βουκτσιά σ' κί τράβα*. Τούρκ.

βουκώνου, ρ., 1) βάζω στό στόμα βουκιές, τρώγω, 2) κλείνω τό στόμα καί τήν αντίδραση κάποιου βουκώνοντάς τον μέ χρήματα: *τούν βούκουσα κί γλύττουσα*.

βούλα ή, τό τόπι.

βουλάκι μ', καλέ μου καί κοροϊδευτικά συνήθως: *τί λές, βουλάκι μ'!*

βουλέτου τό, τό σημείωμα: *μ' Ιστλι* (ξστειλε) *ένα βουλέτου*. Ίταλ.

Βουλιώ ή, όνομα.

βου^μβασίρ'ς ό, βλ. **μου^μβασίρ'ς**. Τούρκ.

βουβέβου, ρ., διαπομπεύω καί **βουβέβουμι**, διαπομπεύομαι: *σύρι στού γόσμου* (κόσμο) *κί βουβέψ' κί γύρ'σι στού σπίτι σ' κί πουρέψ'*, δηλαδή γύριζε παρακαλώντας τόν κόσμο όλο καί άφοῦ δεις ότι σέ κοροϊδεύουν, γύρνα στό σπίτι σου καί κοίταξε νά βουλευτείς, δπως μπορείς μόνη σου.

βουβλίθρα ή, ή φυσαλίδα τού νερού, συνήθως όταν βρέχει, στους δρόμους, στέγες κ.λ.π., αλλά καί οί φυσαλίδες πού κάνει ό άνθρ., όταν πνίγεται.

βουβνίζ', ρ., στό γ' πρόσ. μόνο, βουμπουνίζει, βροντάει.

βουβότα ή, μπομπότα' είδος κέικ άπό καλαμποκίσιο άλεύρι, βλ. **κατσιμάκ'**. Βενετ.

βούβουνας ό, έντομο πού πετώντας βουίζει' έχει 3 ειδών **βουβουνοί**, 1) *χρυσουβούβουνας*, 2) *χουδρουβούβουνας* καί 3) *κουραδουβούβουνας*.

βουβούνας ό, κοροϊδ. γιά τούς άνόητους.

βουβούν'ζμα τό, οί βροντές: *κάμν' ένα βουβούν'ζμα!*

βουβούτμα τό, οί βροντές: *κάμν' ένα βουβούτμα!*

βουβούτσ' τό, τό ζωύφιο: *φουβάτι τά βουβούτσια*.

βουβούτσου ή, γυναίκα πού λεπτολογεί καί χασομεράει.

βουβρέκια τά, τά άμελέτητα (άρχίδια) τών σφαχτῶν. Τούρκ.

βουβτάει, μόνο στό γ' πρόσ., βροντάει, **βουβνίζ'**: *άστράφτ' κί βουβτάει.*

βουβταριά ή, ή βροντή: *άκου βουβταρές!*

βουβτῶ, ρ., τά βροντῶ άπό κάτω, τά παρατῶ: *τά βουβούτσι άπού κάτ' θά τά βουβτήσου χαμ'λά κί θά φύου.*

βούνια τά, στή φράση: *ῶς τα βούνια*, ῶς τήν άκρη, ῶς τήν κορυφή. Βενετ.

βουδαλάς, έπιθ., ὁ άγαθός, ὁ χαζός. Τούρκ.

βουδίκ' τό, τό ποντίκι: *βουδκουκούραδα.*

Βουδούρ', έπόν. Τούρκ.

βουδρέλ' τό, τό σιδερένιο δοκάρι.

βουρανί τό, τό σπανακόρουζο.

βούρας ὁ, ὁ ντελής, παληκάρι: *έλα, ρέ, βούρα μ', νά σί δγιῶ!*

βουρέκ' τό, τό τυροπιτάκι. Τούρκ.

βουρλιάζου, ρ., περνῶ τά χλωρά φύλλα τοῦ καπνοῦ στήν ειδική βελόνα.

βούρλιασμα τό, βλ. **βουρλιάζου**.

βουρμάς ὁ, 1) ὁ μηχανισμός τῆς λάμπας πετρελαίου πού άνεβοκατεβάζει τό φυτίλι καί συγχρόνως είναι ή ύποδοχή, ή θέση, πού μπαίνει τό λαμ-
βουγυάλ', 2) κοροϊδευτικά γιά τούς άδέξιους καί άχρηστους.

βουρβουλόι τό, βλ. **βουρβουλουγῶ** (παράλ. **σταχουλόι**, **τσαβρουλόι**).

βουρβουλουγῶ, ρ. (δπως **σταχουλουγῶ** - **τσαβρουλουγῶ**), μαζεύω ὁ,τι μένει μετά τό κανονικό μάζεμα τῆς έλιᾶς. βλ. **χαμουλόι**.

βουρό τό, τό γραφεῖο (πού ήταν καμιά φορά σιφονιέρα).

βουρῶ, ρ., 1) μπορῶ: *βουρεῖς νά έρτ'ς μνιά μέρα...*, 2) στή φράση: *δέ βουρῶ*, είμαι άρρωστος.

βουσιαδῶ, ρ., χύνω πολύ κάτι, κυρίως γιά νά φκιάσω τό φαί: *τί βουσιαδᾶς έτσ' του λάδ';*

βούσιους ὁ, παρατσ.

βουσ'κέρνου, ρ., χαλαρώνω, συνήθως τά σχοινιά: *βουσ'κάρσι λ'γάκ' του φόρτουμα' βουσ'κάρσαν τά σκ'νιά* (σχοινιά). Τούρκ.

- βουσούλα ή, σημείωμα: *γράψι μνιά βουσούλα, τί σί χρουστῶ*. Ἴταλ.
- βουστέρα ή, ή σαύρα.
- βουστιρίκα ή, ή σαύρα.
- βουτίν᾿ τό, τά βουτίνια, ψηλά παπούτσια κουμπωτά. Ἴταλ.
- βούτσα ή, τό πέος, ή ψωλή. Σλαβ.
- βουτσαράς ό, αὐτός πού ἔχει μεγάλη βούτσα, παληκάρι. Σλαβ.
- βουτσούλας ό, ό γενναῖος. Σλαβ.
- βούτσους ό, ό,τι καί ή βούτσα. Σλαβ.
- βούφατα, στή φράση: *βούφατα τά τσούκαλα, ἀνάξια λόγου: τόσην ὥρα σί κρένου κί σύ βούφατα τά τσούκαλα!*...
- βούχαβους, ἐπίθ., μαλθακός, ἀσουλούπωτος.
- βουχιτίζου, ρ., αἰσθάνομαι κόρον, βαριέμαι κάτι: *βούχ'τσα τού γάλα*.
- βράκ, στή φράση: *βράκ λακριδί*, σώπα, μή μιλάς. Τούρκ.
- βράσκα ή, ἄνθρωπος χλωμός, ἀρρωστιάρης (μέ πρισμένη συνήθως κοιλιά).
- βρασκιάρ'ς, ἐπίθ., συνήθως τό *βρασκιάρ'κου πιδί*, παιδί ἀρρωστιάτικο μέ πρισμένη κοιλιά: *τί αὐτόν τού βρασκιάρ' φουβάσι;*
- βράστ, στή φράση: *βράστ χαμ'λά*, τά πετῶ κάτω καί...
- βράτ'μους, ἐπίθ., ό φίλος καί συνήθως παράνυμφος' τό ἴδιο καί ή **βρατίμ'σα**.
- βρέ'δα, ἐπίρ., μέσα, στή φυλακή: *τούν ἔχουσαν βρέ'δα*.
- βριάνα ή, βλ. **ἀβριάνα**.
- βρίκ' τό, τό πέος, κυρίως τῶν παιδιῶν: *σά δέ μᾶς δειξς τού βρίκι σ', δέν ἔχ' φούσκα* ὅταν ἔσφαζαν τά γουρούνια, γιά νά δώσουν τή **φούσκα**, τήν κύστη, στά παιδιά, ἔπρεπε πρῶτα νά βγάλουν καί νά δείξουν τού βρίκ' τή φούσκα τή φούσκωναν καί ἔπαιζαν' τό μπρίκι τοῦ καφέ τό λέγουν **καφέηρικου**. Τούρκ.
- βρισίμ τό, εἰδική στριμμένη κλωστή γιά κέντημα. Τούρκ.
- βρου'γίδ' τό, σιδερένιο ἐξάρτημα τοῦ ἀργαλιοῦ, πού χρησίμευε γιά νά κρατάει τό πανί τεντωμένο καί νά εἶναι εὐκολότερη ή ὕφανση.
- βρούμ'τα, ἐπίρ., μπρούμυτα, πρηνηδόν: *ἔπισι βρούμ'τα*.

βρουμούτ'μα τό, τό νά ρίξεις κάποιον **βρούμ'τα** ἢ νά πέσεις ἐσύ **βρούμ'τα**.

βρουμ'τῶ, ρ., 1) μτβ. ρίχνω κάποιον **βρούμ'τα**: *τὸν βρουμούτσα χαμ'λά*, 2) ἀμτβ. πέφτω **βρούμ'τα**: *βρουμ'τῶ κί τὸν ἀρπάχνου ἀπ' τὰ πουδάργια*.

βρούσ'κους, ἐπίθ.: *βρούσ'κου κρασί*. Ἰταλ.

βρουσ'νός, ἐπίθ., ἐμπροσθινός: *τά βρουσ'νά τὰ πουδάργια*.

βρουστέλα ἢ, ἢ ἐμπροσθέλα, ἢ ποδιά. Σλαβ.

βρουστούρα ἢ, ἢ κοιλιά: *γιά δγιέ τουν, μινιά βρουστούρα!*

βρουστούρας, ἐπίθ., κοιλαράς.

μ'σάδ' τό, τό μισό συνήθως καρβέλι (πλαστό): *βάλι μι κανένα μ'σάδ' στού δρουβά*.

μ'σιάζου, ρ., βλ. **μισιάζου**.

μ'σιάρκους, ἐπίθ., μισιακός, συνεταιρικός: *μ'σιάρκους γάδαρους νέ ζεϊ, νέ ψουφάει* (οὔτε ζεϊ, οὔτε ψοφάει, δέν ἔχει προκοπή).

μ'σιάρ'ς ὁ, ὁ συνεταιῖρος στίς ἀγροτικές δουλειές, αὐτός πού παίρνει τίς ἐλιές, τό ἀμπέλι κ.λ.π. νά τὰ καλλιεργεῖ καί νά μοιράζεται τό εἰσόδημα μέ τόν ἰδιοκτήτη.

μ'σιρέβου, ρ., σακατεύω: *τοῦ μ'σέριψι τοῦ πιδί π' τοῦ ξύλου ἢ ἀπ' τή δ'λειά καί μέσο*: *μ'σιρέβουμι: μ'σιριμένους, μ'σιρέφ'κα*.

μ'σιρός, ἐπίθ., μ'σιριμένους, σακάτης.

μ'σός, ἐπίθ., μισός, στή φράση: *μ'σές εφαι*, δηλ. ἔφαγε ὄχι μισές ἀλλά πάρα πολλές ξυλιές.

μ'σούδα ἢ, ἢ μέση: *ἀμάν, ἢ μ'σούδα μ'*.

μ'σουκόβου, ρ., ὅ,τι καί τό **μ'σιρέβου**, σακατεύω, τσακίζω τή μέση: *τοῦ μ'σόκουπι τοῦ πιδί μ'σουκόφ'κα*.

μσούρ τό, τό μεγάλο πιάτο.

μσούρα ἢ, ἢ πιατέλα, ἢ γαβάθα.

μτάρ' τό, τὰ **μτάργια** εἶναι ὕφαντικό σύνεργο μέ σχοινένιο πλέγμα, ὅπου παραμάτζαν (βλ. **παραματίζου**) τό νῆμα, *τοῦ στ'μόν' γιά νά φάν'* (ὕφανουν) *τοῦ πανί*.

μ'τζούρ' τό, μέτρο βάρους γιά τὰ δημητριακά' *ἓνα μ'τζούρ'* ἦταν συνήθως ἓνα σακί, 50 ὀκάδες.

μύθους ό, κυρίως στη φράση: *ἀφήνου μύθουν*, γιά άνθρ., πού κάνουν κάτι έξαιρετικά κακό και γι' αυτό γίνονται διάσημοι: *ἀφήκι μύθουν ή άτιμ'!*, *αι, μαρή, νά τιλειώσουμι d' πλύσ'*, *θ' ἀφήκουμι μύθου!*

μυλαύλακου τό, τό αύλάκι πού πηγαίνει τό νερό στού μ'λόγουρνου.

μυξιάρ'ς, επίθ., αυτός πού τοῦ τρέχουν οί μύξες, ό φουκαράς.

μυξουμάd'λου τό, τό μαντήλι.

μυόφτυσμα τό, τό μυγόφτυσμα.

μυρίζου, ρ., στη φράση: *μύρ'σα τά δάχ'λα μ'*, δέν υπέθεσα, δέν φαντάσθηκα: *ναί, μύρ'σα τά δάχ'λα μ'*, *διτι θά έρτ'ς!*

μύρλα ή, σιγανό κλάμα, παράπονο: *χίρσις* (άρχισης) *πάλι τ' μύρλα;*

μυρλιάζου, ρ., παραπονιέμαι κλαίοντας: *τί μυρλιάζις ουλ' τ'ν ώρα;*

N

νάζι² τό, τό νάζι, *ναζιάρ'ς*, *ναζιάρ'κους*. Τούρκ.

ναί-δα και ναί-δας, τί λές, πώς; *ναί-δα, μήνα θέλ'ς κι άλλα!*

νάκαρα τά, βλ. *ανάκαρα*.

ναμάζι² τό, στη φράση: *τί βρέ ναμάζι² κάμν'ς*, όταν κάποιος πλένεται όλη τήν ώρα. Τούρκ.

ναματιρό τό, τό μπουκάλι πού βάζομε τό *νάμα'* βλ. *ανάμα*.

νανά ή, ή νουνά.

νανάς ό, ό νουνός: *θά πάου στού νανά d' bouγάτσια*.

νάρτηκας ό, ό νάρθηκας τής εκκλησίας.

Ναστασιώ, *Άναστασία*, *Ναστασουδά*, *Τασιώ*, *Τασουδά*.

Νάτσιους ό, *Νατσιούδ'ς*, *Θανάσης*.

νέ - νέ, σύνδ. διαζευκτικός, ουτε - ουτε: *νέ στού σακί, νέ στού σακούλ'!*

νε'γόρδε: *τί γίνιτι ή Γιώρ'ς; τώρα ή Γιώρ'ς, νε'γόρδε!* πέθανε.

νερέβου, ρ., μετβ. στη φράση: *μί νείριψι*, *διτι..*, είδα στό όνειρο, *διτι...* και μέσ. *νειρέβουμι*.

νείσα, ἄς εἶναι, τέλος πάντων: νείσα, θά πάου.

νείμα τό, χωράφι ὀργωμένο γιά νά σπαρεῖ τόν ἐπόμενο χρόνο: φέτου ἄφ'κα πουλλά νείματα.

νί ἀντί νέ: νιρό, νιβρικός, νιρουφίδα.

νιάζ', ρ., στίς φράσεις *μί νιάζ'*, *δέ μί νιάζ'*, μ' ἐνδιαφέρει, δέν μ' ἐνδιαφέρει.

νιάρ-νιάρ, γιά ἄνθρ., πού συνεχῶς γκρινιάζουν: *ὦ! νιάρ-νιάρ, σί βαρέθ'κα!*

νικατώνου καί ἀνικατώνου, ρ., ἀνακατώνω: *τί νικατών'ς αὐτοῦ; τί νικατώνισι;*

νικουλώνου, ρ., σηκώνω τά ρούχα κάποιου, ὥστε νά φαίνεται ὁ κῶλος του: *τί τοῦ νικώλουσις τοῦ πιδί; θά κρυώσ';* καί μέσ.: *τί μί νικουλώνισι ἔτσ';*

νικώλουμα τό, τό σήκωμα τῶν ρούχων...: *κίρός γιά νικώλουμα εἶνι;* ὅταν θέλομε νά ἀποτρέψομε κάποιον ἀπό μιά δουλειά, πού ἐπιχειρεῖ σέ ἀκατάλληλη περίσταση. βλ. νικουλώνου.

νινέ ή, ή γιαγιά. Τούρκ.

νινέκους ό, παρατσ.

νινί τό, τό μωρό' ὀρθότ. νηνί.

Νινιγιάν'ς, παρατσ.

νινίκας, ἐπίθ., ή νινίκα, τό νινίκ', ὁ γινατσής, αὐτός πού κρατάει τό γινάτι.

νινιό τό, τό μυαλό: *δέ δου πλάει* (δέν τό πωλεῖ) *οὐ Καραβατάκ'ς* (χασάπης) *τοῦ νινιό.*

νιρό τό, τό νερό, νιρόβραστους, νιρουλός, νιρουτριβή, νιρώνου.

νιρούβλιγκους, ἐπίθ., νερουλός: *τί φασουλάδα εἶνι αὐτήν', δίπ νιρούβλιγκους.*

νιρουβούλ' τό, τό πολύ νερουλό: *δίπ νιρουβούλ' εἶνι.*

νιρουφίδα ή, νερόφιδο καί μτφ. ὅποιος πίνει πολύ.

νισαδίρ τό, ή γαλαζόπετρα. Τούρκ.

νισάφ τό, 1) τό μέτρο, ή οικονομία: *νισάφ δέν ἔκαμι,* 2) ἔλεος: *νισάφ, μωρέ!* Τούρκ.

νισιστές ό, ή ἄχνη ἀπό ἐκλεκτό ἀλεύρι' μέ τό νισιστέ πασπάλιζαν τό ζυμάρι, γιά νά γίνουν καλά τά πέτουρα (φύλλα) γιά τίς πίτες. Τούρκ.

νιτέρνου, ρ., τελειώνω μιά δουλειά: *λέου νά νιτάρου ὡς τού βράδ'*. Ἰταλ.
νιφτήρ' τό, ὁ νικτήρας.

νώνου, ρ., 1) καταλαβαίνω: *δέ νιώθ'ς κά' δίπουτι*, 2) ξυπνῶ στὸν ὕπνο καὶ
ἀντιλαμβάνομαι κάτι: *σ' ἐνιουσα πού ἤρτις' δέν ἐνιουσα δίπ πού πῆρις
d' γάπα* (τὴν κάπα).

νουγῶ, ρ., καταλαβαίνω: *δέ νουγᾶς νά τού φκιάις* (φκιάσεις).

νουδγιάζου, ρ., σκοπεύω, δοκιμάζω: *νούδγιασι νά τού πάρ', μά πού παρά-
δεις*;

νουματίζου, ρ., δίνω ὄνομα σέ κάτι: *νουμάτσι του*.

νουματοί καὶ νουμάτ' οἱ, μόνο στὸν πληθ.: *πόσ' νουματοί θά εἶμιστι*;

νουβέτ, ὁ ὑπνάκος, στή φράση: *πῆρα ἓνα νουβέτ*, τὸν πῆρα λιγάκι. Τούρκ.

νουδάς ὁ, ὁ ὄντάς, τό καλό δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ. Τούρκ.

νουδούδ' τό, ὑποκορ. τοῦ νουδάς. Τούρκ.

νουρά ἢ, ἢ οὐρά καὶ νουρίτσα (ὁ κόκυξ), νουρούδα.

νουφούζ τό, πιστοπ. ἰθαγένειας. Τούρκ.

δαβάδ' τό, τὰ *δαβάδγια*, οἱ νταβάδες, τὰ ταψιά. Τούρκ.

δαβάν' τό, ἡ ὀροφή στά δωμάτια, καμωμένη συνήθως ἀπό σανιδόξυλα (πέ-
λις). Τούρκ.

δαβανιάζου, ρ., βάζω, φκιάνω *δαβάν'* στό σπίτι' συνήθως τὰ δωμάτια ἦταν
ἀδαβανιάστα μέ τὰ *δαβάνια* τῆς στέγης. Τούρκ.

δάβανους ὁ, μεγάλη μυίγα πού τσιμπάει τρομερά: *γιόμουσι τού β'νό δαβα-
νοί*.

δαβάς ὁ, τό ταψί. Τούρκ.

δαβατούρ τό, φασαρία, θόρυβος: *τί δαβατούρ ἦταν αὐτό*; Τούρκ.

δαβίζου, ρ., ζητῶ ἐπίμονα: *οὔλου δαβίζ' κι οὔλου παραπουνιέτι*. Τούρκ.

δαβρανδίζου, ρ., δυναμώνω ὕστερα ἀπό ἀρρώστια, συνήθως γιά ζῶα: *da-
βράντσι τ' ἄλουγου*, ἀλλά καί γιά ἀνθρώπους: *δαβραντζμένους γύρ'σις
π' τὰ βάνια*. Τούρκ.

δαβράντζμα τό, τό δυνάμωμα. Τούρκ.

δά'γα, ἐπίρ., τοῖς μετρητοῖς: *δά'γα τού βαρά* (παρά).

dagáda ή, ή ταγγάδα.

dagés, επίρ., *μυρίζ'* **dagés**, ταγγίλα.

dagιάζου, ρ.: *δάγιασι του λάδ'*.

dagλαράς ό, ό μαντράχαλος. Τούρκ.

dagrés ό, τό ντέφι. Τούρκ.

daik' τό, τό στήριγμα.

daidw, ρ., *δαγιανδw*, 1) μτβ. στηρίζω κάτι: *daítσι του νά μή πέσ'*, 2) σταματώ: *daítσι τουν' θά τούν δαιαδήσουμι, δσου νά έρτ'ς*, 3) άμτβ. σταματώ *έγw*, δέ *βαστw*: *δέ δαιαδw, daítσα και μέσ. daiaδyoyuμι*, κρατιέμαι: *δέ δαιαdyέτι, θά τούν γιουρδήσ'*. Τούρκ.

dála ή, 1) στό πιό κρίσιμο σημείο, στην πιό πολλή δουλειά, άκριβώς: *dála μισ'μέρ'*, καταμεσήμερο, 2) στή φράση *άπάν' ζ'dála, στά μαμούδyia*, όταν οί μεταξοσκώληκες θέλουν τό πιό πολύ τάισμα και οί άνθρωποι είναι πνιγμένοι στή δουλειά. Τούρκ.

dalák' τό, άρρώστια *στά γιδοπρόβατα' dalákiaζαν τά σ'κώτchia τ'ς, πρήζ-dan ή κοιλιά τ'ς κί ψουφοϋσαν*. Τούρκ.

dalakiasμένους, μτχ., βλ. **dalák'**.

dalakiár'ς, επίθ., βλ. **dalák'**.

dalasbéka ή, ή γεμάτη, χορτασμένη κοιλιά: *τ'ν έκαμис τ' dalasbéka σ'*.

dále, λέγουν τούς Άρβανίτες πού μένουν στον Πολύγυρο και τούς άκοϋν συχνά νά μεταχειρίζονται αυτή τή λέξη.

dáma, επίρ., άντάμα, μόνο στή φράση: *δέν άφήν' τά dyio dáma*, δέν άφήνει τίποτε άπειραχτο, στή θέση του.

damár τό, 1) τό λατομείο, 2) ή ράτσα, ό άνθρωπος: *είνι ένα damár*, βλ. **σκλουδάμαρου**. Τούρκ.

damouzlík' τό, έκλεκτή ράτσα άναπαραγωγής: *τόχουμι για damouzlík'*. Τούρκ.

dabán' τό, τά **dabánia** είναι τά χοντρά δοκάρια, πού μαζί μέ τή βασική **άγριδιά**, στηρίζουν τή στέγη' συνήθως τά σπίτια παλιά ήταν **άδαβάνιαστα**, χωρίς **daβán'** κι έτσι κανείς έβλεπε στην όροφή μόνο **dabánia** και γι' αυτό έλεγαν: *άπ' τά βάνια μιτράει τά dabánia*, δηλ. γύρισε άπό τά μπάνια, άρρώστησε, γιατί όλες οί παραλιές ήταν γεμάτες έλονοσία, και τώρα ξαπλωμένος στό κρεβάτι μετράει τά **dabánia**.

δαβλαδουρόκανου τό, ροκάνι, πού κάνει τούς **δαβλάδεις**.

δαβλάς ό, 1) άποπληξία, συμφόρηση, 2) πρόσθετο, ένθετο ξύλινο στόλισμα στό κάτω μέρος τής πόρτας και άλλου. Τούρκ.

δαούλ' τό, μεγάλος **τούβανους** σάν γκραγκάσα, πού τό έπαιζαν όχι μόνο του, αλλά για νά συνοδεύει τούς **ζουρνάδεις**. Τούρκ.

δαουλτζής ό, αυτός πού παίζει τό **δαούλ'**. Τούρκ.

Δαούτ'ς, έπων.

δάρα ή, τό άπόβαρο: *για βγάλι d' δάρα, νά δγιουμι πόσου είνι σαφί*. Τούρκ.

δαρίζου, ρ., δωρίζω, ειδικά τά δώρα πού χαρίζει ή νύφη στους συγγενείς και φίλους του γαμπρού: *τί σί δάρ'σι Ισένα*;

δάς, σύνδ., όταν: *δάς κίνησι γ ή 'Αμέρ άγάς*. Δημ. τραγ. βλ. **δδας**.

-δας, -ντας, 1) κατάληξη τής ένεργ. μετοχής μέ κάποια συνήθως μεταβολή στό θεματικό χαρακτήρα: *φυτέβ-δας τά καπνά, θά φύγουμι τ'ς Ιφιρι* (έφερε) *σέρ-δας, βδών-δας* (πηδώντας), *σβήν-δας, σέβ-δας* (σεβαίνοντας), 2) κατάλ. μτχ. Μ.Φ.: *καθουμή-δας*, καθιστός, βλ. λ.

δάτς, στή φράση: *θά σι κάμου δάτς*.

δ'γάν' τό, τηγάνι.

δ'γανίτα ή, ή τηγανίτα.

δ'γανίζου, ρ., τηγανίζω.

δέ, παρακελ., δι'δε: *δέ, βρέ, άκόμα τρώς*;

δέβερ τό, ό γύρος: *θά κάμου ένα δέβερ στά χουργιά νά πάρουμι ένα δέβερ*; (στό χορό).

δέγλιας ό, ό μαντράχαλος: *κουτζιάμ δέγλιας!*

δέδα, έπίρ., 1) ξάπλα: *θαρρῶ ταχιδ θά είμι δέδα!*, νομίζω αύριο θά είμαι ξάπλα άπό άρρώστια ή κούραση, 2) όλάνοικτα: *τ' άφήκεις ουλα δέδα*.

δέδουμα τό, τό τέντωμα, ξάπλα: *κί του κάτσμου καλό κί του δέδουμα καλύτιρου*.

δερbedέρ'ς ό, παληκάρι, περήφανος.

δέτζιρ'ς ό, και **τέτζιρ'ς** και **τζέτζιρ'ς**, ό τέντζερις, πού μαγειρεύουν. Τούρκ.

δέφτ, έπίρ., χαλάλι: *δέφτ νά σί γέν'*.

διβιρλ'γα ή, 1) στή φράση: *φέρει μινί διβιρλ'γα*, ένα γύρο στο χορό, 2) στή φράση: *τούν εφίρι διβιρλ'γα*, τόν κατάφερε.

dl'ga, έπίρ., γεμάτα: *σί τούφιρα dl'ga* (τό καλάθι, σακί, δοχείο κ.λ.π.). 'Ι-ταλ.

διλάλ'ς ό, ό τηλάλης, δημόσιος κήρυκας πού *δγιαλαλουσι* τίς άποφάσεις τών άρχών: *άκουστι χώρα, τ' άβέλια μαζώχκαν, άπουλύκ'τι τά πράματα*, δηλ. άφηστε έλεύθερα τά ζώα, άφού δέν πρόκειται νά κάνουν ζημιά. Τούρκ.

διλής ό, ό ντελής, 1) παληκάρι, 2) **διλικάτους**, βλ. λ. Τούρκ.

διλικάτους, έπίθ., ντελικάτος, λεπτός, κομψός. Λατιν.

δίλ'μου, βλ. **δίλ'μου** καί **δίλ'μα**.

Διμίρ'ς, έπόν., Ντεμίρης. Τούρκ.

διβισίρ τό, ή κιμωλία. Τούρκ.

διβίχ' τό, παρατήρηση: *χίλια διβίχια* τούν *εκαμα*, μά *αυτός του χαβά* τ'. Τούρκ.

διβιχιάζου, ρ., παρατηρώ: *τζιάβα* τούν *διβίχιασα*, *αυτός τίπουτα*. Τούρκ.

δινικές ό, ό τενεκές. Τούρκ.

δινικιτζής ό, βλ. **τινικιτζής**. Τούρκ.

διδώνου, ρ., τεντώνω: *τού δέδουσι* πουλύ *τού σκ'νί*.

διδώνουμι, ρ., τεντώνομαι, *ξαπλώνω* γιά ύπνο: *τί άπού τώρα* *διδώθ'κεις*;

δίπ καί **ταδίπ**, έπίρ., 1) διόλου: *δέν εχου δίπ δραχμή*, 2) όλως διόλου στή φράση *διπ κατά δίπ*: *δίπ κατά δίπ* λουλός, *γιά δέσ'μου*. Τούρκ.

διργιαδές ό, ό άνεπρόκοπος, ό άχρηστος γιά όλα: *ξιδγιαλέχ'κι* ένας *διργιαδές*, *τί νά σί πώ!* Τούρκ.

διρέκ' τό, 1) στύλος, 2) γιά άνθρωπο ψηλό, στήτό: *σουστό* *διρέκ'*. Τούρκ.

διρλίκ' καί **διρλίγ'** τό, άνθρωπος πού *διρλικών'*, τρώγει πολύ: *ένα* *διρλίκ'*, *μή δά ρουτάς!* Τούρκ.

διρλίκουμα τό, τό νά τρώγει κανείς λαίμαργα καί πολύ: *εκαμι* ένα *διρλίκουμα*, *Θιός* νά *σί φ'λάει*. Τούρκ.

διρλικώνου, ρ., τρώγω λαίμαργα καί πολύ: *νά, φάι* (φάγε), *διρλίκουσι*, *νά* *δγιοϋμι* *θά χουρτάις*; Τούρκ.

διρμάν τό, συγκρατημός, γιατριά: *δέ βουρῶ νά τούν γάμου διρμάν ' διρμάν δέν εἶχ'* δέ γίνιτι *διρμάν* . Τούρκ.

διρβιές ὁ, ὁ περιορισμός: *τούν εἶχ' ἕναν διρβιέ, τί νά σί πῶ*. Τούρκ.

δισκιρές ὁ, ἡ διαταγή, κρατικό ἔγγραφο. Τούρκ.

διφτίσ' τό, ἡ ἔρευνα: *εἰκαμαν διφτίσ' σδ' γαλύβα τ'*. Τούρκ.

δ'λάπ' τό, τό ντουλάπι: *τού δ'λάπ' εἶνι ἀνοιχτό*. Τούρκ.

δ'λάπ'ς ὁ, 1) τό ντουλάπι: *πάλι στού δ'λάπ' εἶσι*; (γιά ψωμί);, 2) τό καβουρ-
διστήρι τοῦ καφέ: *πού εἶνι ἡ δ'λάπ'ς γιά δού γαφέ*; Τούρκ.

δμάρκου τό, τό δίδυμο: *τί, μαρή, σά δμάρκα μνιάζ' ἄυτά!*

δόβουλου, στή φράση: *δόβουλου κί δῶ κί πίσου*, φώναζαν τά παιδιά στό
παιγνίδι, τά **σκλαβάκια**, δηλ. πήγαινε καί γύρνα γρήγορα πίσω. (βλ.
Βαμβακούδη, Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς, τ. 21-22).

Δό'γα ἡ, ἡ Μαργιῶ'γα, Μαρία.

δόβρους, ἐπίθ., ντόμπρος, ἴσιος. Σλαβ.

δόνα, στή φράση *δόνα-φόκα*, ὄλα τά φῶτα ἀναμένα: *τάχ'ς οὔλα δόνα-
φόκα*, μεγάλη φωταψία.

δονανμάς καί **δουνανμάς** ὁ, μεγάλη φωταψία: *τί δονανμάς εἶνι αὐτός;*

δουβάρ' τό, τό ντουβάρι, ὁ τοῖχος καί μτφ.: *δίπ δουβάρ'*! Τούρκ.

δουγραματζής ὁ, ξυλουργός, μαραγκός. Τούρκ.

δουγρού, ἐπίρ., ἴσια: *τράβα δουγρού κί θά τού βρεῖς*. Τούρκ.

δουγζιάζου, ρ., παγώνω: *δόγζιασαν τά χέργια μ'*.

δούι - **δούι**, κοροϊδευτικό ἐπιφώνημα: *δούι - δούι, αὐτόν τούν ἐπισι τοῦ βρα-
κί τ'!*

δούκα, ἐπίρ., ὁ, τι καί τό **δά'γα**, ἀμέσως, τοῖς μετρητοῖς: *δούκα τού βαρά
(παρά) πρῶτα*.

δουλαμάς ὁ, χωριάτικο γιλέκο πού τό φοροῦσαν οἱ ἄνδρες πάνω ἀπό τόν ἄ-
λατζιά. Τούρκ.

δουλμές ὁ, ὁ ντολμές, ὁ ἀρνησίθρησκος.

δουμάν' τό, μεγάλη φωτιά μέ καπνό: *τόδουσι δουμάν'* . Τούρκ.

δουμανιάζου, ρ., ἀνάβω μεγάλη φωτιά: *δουμάνιασί του*, καί γεμίζει ὁ τόπος

ἀπό τόν καπνό, τά τσιγάρα: *δουμάνισι τού σπίτ' ἀπ' τά τσιγάρα*.
Τούρκ.

δουβέκ' τό, τό πέτρινο γουδί, ὅπου *ἔσπαζαν* (καθάριζαν ἀπό τίς φλοῦδες)
τό σιτάρι γιά τά *κόλ'βα* καί τά *τραχανά*.

δουβλα ἦ, τουρκ. χρυσό νόμισμα, δύο λίρες, ἀλλά καί ἄλλα χρυσά φλου-
ριά πού κρεμοῦσαν οἱ γυναῖκες γιά κοσμήματα. Γαλλ.

δουβλέκ' τό, εἶδος κουδουνοῦ, ἀρκετά μεγάλο, πού κρεμοῦσαν στά *γιου-
σέμνια*, βλ. λ. *γδούν'*.

δουβρέ, παρακελ. ἐπιφών. κυρίως γιά τά σκυλιά στό κυνήγι, ἀλλά κοροῖδ.
καί γιά ἀνθρώπους πού μαλώνουν.

δουνεράκια τά, στό Δημ. τραγ.: *τά κουρίτσια Σέρβικα τά λένε δουνεράκια,
δουνεράκια, δούνε-δουνεράκια...*

δουνιάς ὁ, ὁ κόσμος: *ψεύτικους δουνιάς!* Τούρκ.

δουράς ὁ, παιγνίδι μέ μεταλλικά νομίσματα· τά παιδιά τό ἔπαιζαν μέ πεν-
τάρες καί δεκάρες καί ὑστερότερα μέ δραχμές· οἱ μεγάλοι τό ἔπαιζαν
παλιότερα μέ μεγαλύτερα νομίσματα καί μέ *μιτζίτχια*· βάζει ὁ καθένας
ἓνα νόμισμα, τά στοιβάζουν καί ἔπειτα μέ τή σειρά χτυποῦν μέ ἓνα με-
ταλ. βῶλο καί ὄσα γυρίζουν ἀπό τήν ἄλλη ὀψη τά κερδίζουν. Τούρκ.

δουρός ὁ, 1) τό μέρος ὅπου σταυλίζονται τά βόδια κυρίως, ἀλλά καί τά
γουρούνια: *εἶνι τά γιλάδγια στού δουρό*, 2) μτφ. γιά τούς ἀνθρ. στή
φράση: *βρῆκι τού δουρό τ'*, βρῆκε τό δρόμο του.

δούρους, ἐπίθ., στητός, γερός. Ἰταλ.

δούσ'κους, ἐπίθ., σκέτος, ἴσιος.

δράβαλα τά, μόνο στόν πληθ.: *ἔχουμι δράβαλα*, φασαρίες.

δραγασιά ἦ, βλ. *ἀδραγασιά*.

δραγάτ'ς ὁ, ὁ δραγάτης, κυρίως ἀμπελοφύλακας.

δράλα ἦ, ἡ ζάλη.

δραλίζουμι, ρ., ζαλίζομαι: *δέ βουρῶ ν' ἀνιβῶ, δραλίζουμι*.

δρασκαλώνου, ρ., ἀναριχῶμαι: *δρασκάλουσι στή μ'λιά, νά μᾶς κόπ'ς κανέ-
να μῆλου· τούν ἔβλαξι δρασκαλουμένου στή μ'λιά*.

δρασκλιά ἦ, ἡ δρασκελιά: *νά, μινιά δρασκλιά τόπους!*

δρασκ'λῶ, ρ., δρασκελῶ, διασκελίζω: *νά μή σί δγιῶ κί δρασκ'λῆς τού κα-
τώφλ'.*

δρατμάς ὁ, γυναικεῖο κάλυμμα γιά τό κεφάλι στίς γριές, ἄσπρο συνήθως·
γιά νά τόν φορέσουν ἔπρεπε πρῶτα νά βάλουν τό **ραχτισῖν** καί νά τό
δέσουν μέ τό **βαζμά'** ἔτσι ὁ δρατμάς κρατιόταν ψηλά καί ὁμορφα, με-
γαλόπρεπα.

δρίστα ἡ, ἡ νεροτριβή, ὅπου **δριστίζ'ν**, μαλακώνουν, λειαίνουν χοντρά μάλ-
λινα ροῦχα (τ'ς γρίζ') καί κάπες· τέτοια **δρίστα** ὑπῆρχε στό **Λουζίκ'**.

δριστάρ'ς ὁ, αὐτός πού δουλεύει τή **δρίστα**.

δριστίζου, ρ., βάζω τά ροῦχα στή **δρίστα**.

δρουβάδ' τό, ὁ τουρβάς, συνήθως στόν πληθ. τά **δρουβάδγια**, ὅταν εἶναι
πολλοί οἱ τουρβάδες: *γιά πάρι σιαπέρα τά δρουβάδγια*. Τούρκ.

δρουβάς ὁ, ὁ τουρβάς, βλ. **τρουβαγιάζου**. Τούρκ.

δρουλάπ' τό, ὁ δρόλαπας, δυνατός ἀέρας.

νυφουστουλιάζου, ρ., κάνω τά ἔξοδα γιά τήν προίκα κόρης, ἀδελφῆς
κ.λ.π.: *τ' νυφουστόλιασι καλά, μά...*

νυχτέρ' τό, ξενύχτι, νυκτερινή δουλειά.

νυχτιρέβου, ρ., κάνω **νυχτέρ'**· μαζεύονταν τά βράδια κορίτσια καί γυναῖ-
κες γνωστές, τό χειμῶνα καί μέ τό φῶς τῆς φωτιᾶς ἢ τῆς λάμπας ἔ-
πλεκαν, **ἔγριναν**, **ἔκλουθαν** κ.λ.π. κουβεντιάζοντας, τραγουδώντας
καί καμιά φορά χόρευαν κι ὄλας: *θά νυχτιρέψουμι ἀπόψι;*

νυχτών', ρ., ἔρχεται ἡ νύχτα καί **νυχτώθ'κα** στοῦ **δρόμου**.

δῶν'ς, βλ. **ἄι-Δῶν'ς**.

Ξ

ξαμώνου, ρ., βλ. **ἀξαμώνου**. Λατιν.

ξανακυλῶ, ρ., μόνο γιά ἄρρωστο πού ἔγινε καλά καί ξαναέπεσε ἄρρω-
στος: *ξανακύλ'σι γιά τά καλά*.

Ξανθή ἡ, παρατσ.

Ξανίσέρνου, ρ., σιάχνω, διορθώνω τά κεραμίδια τῆς στέγης, πού ἔσπασαν ἢ ἔξφυγαν ἀπό τῆ θέση τους καί περνάει ἢ βροχή: *λέου, νά ξανασύρου κουμμάτ' τού σπίτ'.*

Ξάρ τό, τά ξάργια, τά ξαρουμά'γουρα, τά στολίδια, στό Δημ. τραγ.: *μόν' ἢ Παπαγιουργάκινα πόχει τά ξάργια τά πουλλά, τά ξαρουμά'γουρα.*

Ξάφου ἢ, δνομα καί Ξαφούδα.

Ξιαγουράζω, ρ., ἔξαγοράζω.

Ξιαγουρνῶ, ρ., ἀμτβ., μόνο στήν ἀρν. μορφή: *δέ Ξιαγουρνάει οὐ κόπους.*

Ξιακρίζου, ρ., προσπαθῶ νά βρῶ τίς ἀκρες, νά πάρω πληροφορίες: *δέ βόρισα νά Ξιακρίσου τίπουτα.*

Ξιακούλ'νῶ, ρ., ξεκολλῶ: *Ξικόλ'σι τού χιρούλ'.*

Ξιαλλάζου, ρ., βλ. ἀλλάζου.

Ξιαλουνίζου, ρ., 1) τελειώνω τά ἀλώνια, ἀλλά καί ἄλλες δουλειές, κυρίως ἀγροτ.: *Ξιαλών'σις νουρίς φέτου,* 2) ἀποτυγχάνω σέ μιὰ ἐπιχείρηση, χάνω, χρεωκοπῶ: *πάει αὐτός Ξιαλών'σι.*

Ξιανίγρῶνου, ρ., βλ. ἀνίγρῶνου.

Ξιαδιρέβου, ρ., ψάχνω νά βρῶ τ'ς ἀδίρις, τά χνάρια κυρίως στό κυνήγι: *Ξιαδίριψίτι τίπουτι;*

Ξιαπλώνου, ρ., πλαγιάζω: *Ξιάπλουσις ἀπού τώρα;* ἢ *Ξιάπλα* καί τό *Ξιάπλουμα.*

Ξιαπουλ'νῶ, ρ., ἀφήνω τελείως ἐλεύθερο, ἀσύδοτο κάποιον: *τού Ξιαπολ'κι τού πιδί τ'ς δρόμ' τούν Ξιαπολ'καν νά κάμν' δ, τ' θέλ' καί στή Μ.Φ. Ξιαπουλ'νοῦμι,* γυρίζω νά βρῶ κάποιον: *Ξιαπουλύθ'κι νά τούν γυρέβ',* ἢ νά ἐπιτύχω κάτι: *Ξιαπουλ'νοῦδα νά βροῦν δ'λειά.*

Ξιαραδγιάζου, ρ., βγάζω κάποιον ἀπό τήν ἀράδα του, τῆ σειρά του καί τήν παίρνω ἐγώ, κυρίως γιά τούς ἀδελφούς καί τίς ἀδελφές, πού παντρεύονται πρὶν ἀπό τούς μεγαλύτερους τους: *οὐ Γιώρ'ς τ'ς Ξιαράδγιασι οὐλνοι.*

Ξιαραθ'μῶ, ρ., ἀντίθ. τοῦ ἀραθ'μῶ, ἀπολαμβάνω καί παύω νά ζητῶ κάτι πού ἐπιθυμοῦσα: *Ξιαραθύμ'σα τά σύκα.*

Ξιαρίζου, ρ., καθαρίζω τό σταῦλο ἀπό τίς κοπριές: *Ξιάρσα τ' ἀχούρ'.*

Ξιαρμαθγιάζου, ρ., βγάζω ἀπό τήν ἀρμαθιά τους σκόρδα, σύκα κ.λ.π.

Ξιρμαθγιάζουμι, ανθρ. πού βγαίνουν συνέχεια, σάν άρμαθιά, από κάπου:
Ξιρμαθγιάζει άράδα.

Ξιαρμυρίζου, ρ., βάζω στό νερό για νά φύγει τό άλας, ή άρμύρα, όπως τόν παστό μπακαλιάρο.

Ξιαρρουστ'κό τό, δ,τι καί τό άρρουστ'κό.

Ξιαστουχώ, ρ., δ,τι καί τό άστουχώ, δηλ. λησιμονώ.

Ξιβγάζου, ρ., 1) ξεπροβοδῶ, 2) ξεπλένω τά πλυμένα ρούχα.

Ξιβλάσταρου τό, τό βλαστάρι: στά κάλαντα τού άι-Βασίλη: ... *κι άπάνου
στά Ξιβλάσταρα πέρδικις κατοικοῦσαν...*

Ξιβουτανίζου, ρ., βγάζω τά **βουτάνια**, τά άγριόχορτα από τό άμπέλι, τόν κήπο κ.λ.π.: *τέλειουσι τού Ξιβουτάν'ζμα.*

Ξιβρακώνου, ρ., βγάζω τό βρακί από κάποιον: *τούν Ξιβρακώνουμι*; Ελεγαν τά παιδιά, όταν ήθελαν νά τιμωρήσουν ή νά πειράξουν κανένα άλλο παιδί' τό **Ξιβράκουμα** ήταν προσβολή, καί τό μέσο. **Ξιβρακώνουμι**: *Ξιβρακώθ'κι ηρουστά στου γόσμου' κιρός για Ξιβράκουμα*;

Ξιθ'λυκώνω, ρ., ξεθηλυκώνω, ξεκουμπώνω.

Ξιγυρίζου, ρ., 1) πάω καλύτερα στην ύγεια: *Ξιγυρ'σις, βλέπου*, 2) στή φράση **Ξιγυρ'σμένους**, πολύ μεγάλος: *μ' έδουκι ένα Ξιγυρ'σμένου κουμμάτ', 3) Ξιγυρίζουμαι, καταντῶ: *Ξιγυρισ'κι ένας καλπουζάνους.**

Ξιγλώνου, ρ., βγάζω τήν **Ιγλα**.

Ξιδγαλέου, ρ., διαλέγω: *Ξιδγιαλίξι τ'ς καλνοι καί μέσο.: Ξιδγιαλέχ'κι ένας...*, ξεχώρισε, έγινε.

Ξιζέβου, ρ., λύνω από τό ζυγό τά ζῶα: *Ξέζιψί τα νά Ξιανισάν'.*

Ξιζώνουμι, ρ., βγάζω τό ζουνάρι κ.λ.π.: *Ξιζώσ'κα κί άνέσανα.*

Ξιθαρρώ, ρ., παίρνω θάρρος: *Ξιθάρρισαν τά μ'κρά.*

Ξιθαρρητ'κά, έπίρ., ξεθαρρεμένα: *τρῶι κί πίνι* (τρῶγε καί πίνε) *Ξιθαρρητ'κά, μή άρέπισι.*

Ξικ' τό, 1) τό λειψά ζυγισμένο: *μί τόδουκις Ξικ', Ξικ'κου*, 2) στή φράση *Ξικ' νά σί γέν'*, νά σου βγει σέ κακό, σέ ζημία' τό λέγουν γι' αυτούς πού άδικα παίρνουν κάτι. Τούρκ.

Ξικάνου, ρ., ξεκάνω.

ξικαπίστρουτους, επίθ., χωρίς καπίστρι, χωρίς κανένα φραγμό: *ξικαπίστρουτου γαδούρ'*.

ξικ'κουσ, επίθ., βλ. ξικ̂, ὁ λειψά ζυγισμένος: *τά διν' ούλα ξικ'κα*. Τούρκ.

ξικλώθου, ρ., 1) κυριολ. ξεκλώθω κάτι, 2) μτφ. πεθαίνω: *πάει αυτός, ξέκλουσι*.

ξικουλουβαρίζου, ρ. (βλ. *κουλόβαρους*), ξεγυμνώνω κάποιον καί μέσ. *ξικουλουβαρίσ'κα*, ξεγυμνώθηκα.

ξικουλώνουμι, ρ., κάνω κάτι σέ υπερβ. βαθμό: *ξικουλώνιτι στού διάβασμα' ξικουλώθ'κι στού φαί, στού γαμήσ'*.

ξικόφτου, ρ., 1) αποκλείω κάτι: *στού ξέκουσα, δέ βαίνου* (πηγαίνω), 2) υπολογίζω κυρίως ζημία: *ξέκουσι 50 δρχ. ού βικτσής*, 3) απομακρύνομαι από κάποιον: *ξέκουσα απ' d' βαρέα τ'*.

ξικρούου, ρ., τό ρίχνω έξω: *σύρι στ' Σαλουνίκ'*, *νά ξικρούκ'ς λ'γάκ'*.

ξιλακώνου, ρ., σκάβω λάκκο γύρω από τίς ρίζες δένδρων, φυτών.

ξιλιμνιάζουμι, ρ., βγάζω τό λαιμό μου: *ξιλιμνιάσ'κι νά δγρει, τί κάμνουμι*.

ξιμισιάζου, ρ., τσακίζω τή μέση κάποιου, τόν σακατεύω: *τούν ξιμέσιγσι απ' τού φόρτουμα, ξιμισιάσ'κα π' τή δ'λειά*.

ξιμουσταλιάζου, ρ., στέκω, μένω κάπου πολλή ὥρα περιμένοντας άδικα κάτι: *ξιμουσταλιάζ' ούλ' μέρα απ' δξου π' τού σπίτι τ'ς τί ξιμουστάλιασμα κάμν' αυτός...*

ξινηστ'κόνου, ρ., έξαντλώ κάποιον μέ τή νηστεία, τήν πείνα: *τά ξινηστ'κουσι τά πιδγιά καί μέσ. ξινηστ'κώθ'κα*.

ξιδάρ τό, υποδιαίρ. στό γρόσ': *ειδα, έχ'ς καθόσσα* (κάμποσα) *ξιδαρούδγια*. Τούρκ.

ξιδόνου, ρ., ξεντώνω: *τού ζίτσαν τού πιδί κί κρούσι ξιδύθ'κα κι έπισα*.

ξιόψ, επίρ., επάνω, επάνω, επιφανειακά: *μί πήρι ξιόψ* (ή σφαίρα, ή *βάτσα* κ.λ.π.).

ξιοῦμι, μέσ. του ξῶ, ξύνομαι: *ξιοῦμι κί δέν άδγείάζου*, κοροϊδ. γι' αυτούς που δήθεν είναι πολύ άπασχολημένοι καί δέν ευκαιροῦν, γιατί έχουν πολλή... δουλειά, ... *ξιοῦδι*, ξύνονται.

ξιούρας ὁ, ὁ άνόητος, φλύαρος, συνήθως *γιρουξιούρας*.

ξিপαιάζου, ρ., ξεπαγιάζω.

ξίπαπαδγιάζουμι, ρ., μού βγαίνει τού παπάδ' από τό πολύ γαμήσι: ξίπαπαδ-
γιάσ'κι άπ' τού γαμήσ'.

ξίπαραδγιάζου, ρ., παίρνω καί τόν τελευταίο παρά άπό κάποιον: *μί ξίπα-
ράδγιάσι ού κίρατατάς καί μέσ. ξίπαραδγιάσ'κα.*

ξίπαρταλιάζου, ρ. (βλ. παρταλιάζου), σχίζω άπό άμέλεια τά ρούχα, τά πα-
πούτσια, τά κάνω παρτάλια: *τά ξίπαρτάλιασις δίπ τά ρούχα σ'
ξίπαρταλιόσ'κι τού π'κάμ'σου σ'.*

ξίπάτουμα τό (βλ. ξίπατώνου), 1) ξεχερσωμένο χωράφι: *τί θά βάλ'ς (φυτέ-
ψεις) στου ξίπάτουμα;* 2) ξεθέωμα, κούραση.

ξίπατώνου, ρ., 1) σκάβω καί έκχερσώνω μέρος μέ θάμνους (δασική συνή-
θως έκταση), γιά νά τήν κάνω χωράφι, κυρίως έλαιώνα' γι' αύτή τή
δουλειά, πολύ σκληρή, έφερναν καί χρησιμοποιούσαν τούς *gëg* δις
(γκέγκηδες - Άρβανίτες): *θά ξίπατώσου άκόμα ένα κουμμάτ',* 2) ξεθε-
ώνω, κουράζω πολύ κάποιον: *τούν ξίπάτουσι στη δ'λειά' ξίπαθ'κα
στη δ'λειά.*

ξίπιζέβου, ρ., ξεκαβαλικεύω.

ξίπιζώνουμι, ρ., βγάζω τή ζώνη, άλλά καί άλλα ρούχα: *δίπ ξίπιζώνατους
είσι.*

ξίπιρχαίνου, ρ., συνήθως γιά τό φούρνο, όταν καταλαγιάζει ή φλόγα άπ' τά
κλαδιά καί είναι κατάλληλη ώρα γιά φούρνισμα: *άδι, μαρή, ού φούρ-
νους ξίπιρχαίνι κι σύ άκόμα δέν ίφιρις τ'ς πνακουτέ!*

ξίπουπουλιάζου, ρ., 1) βγάζω τά πούπουλα: *ξίπουπούλ'σι, μαρή, d' κότα,* 2)
κερδίζω, παίρνω άπό κάποιον καί τήν τελευταία δραχμή: *τούν
ξίπουπούλ'σαν καλά στά χαρτχιά.*

ξίργιστάρ' τό, στενό πριόνι μαραγκού.

ξίσαμάρουτους, έπίθ.: *ξίσαμάρουτου γαδούρ',* κυριολ. καί μτφ.

ξίσκατώνου, ρ., καθαρίζω κάποιον άπό τά σκατά, γενικότερα περιποιού-
μαι κάποιον γέρο ή άνάπηρο: *χρόνια τούν ξίσκατόνι κι αύτός δέ d'ν
άφ'κι κάδίπουτα.*

ξίσκαρίζου, ρ., βγάζω τό κοπάδι στό σκάρο.

ξίσκίστας ό, αύτός πού φοράει ξεσχισμένα ρούχα.

ξίσκλιδίζου, ρ., ξεσχίζω σέ σκλίδις, κομματάκια: *άμα σί τσακώσου, θά σί
ξίσκλιδίσου!*

ξισκῶ, ρ., ξεσχίζω: *ξέσ'ξίς του τιτράδιου μ' ξισ'κίσ'κα ξισκισμένους.*

ξισ'λουιούμι, ρ., συλλογιέμαι πολύ, χωρίς ἀποτέλεσμα: *ξισ'λουίσ'κα, δέ ξέρου, τί νά κάμου!*

ξισ'νιρίζου, ρ., ὅ,τι καί τό σ'νιρίζου, δηλ. συνερίζομαι: *δέ δούν ξισ'νιρίζου.*

ξισουέβου, ρ., ὅταν χάνεται, χαλνάει τό σόι: *ξισοψάμι.*

ξισπουρίζου, ρ., παίρνω καί τό σπόρο, καί τήν τελευταία δηλ. δραχμή ἀπό κάποιον, κυρίως στά χαρτχιά: *τούν ξισπούρ'σαν.*

ξισταχυάζου, ρ., 1) γιά τά φυτά βγάζω τό στάχυ, ὠριμάζω, ξεπερνῶ: *ξιστάχυασαν τά ραδίκια,* 2) γιά τούς ἀνθρ. πού μεγάλωσαν: *δέ γάμν' κάδι-πουτι* (δέν ἀξίζει τίποτε), *ξιστάχυασι.*

ξιστιργιάζ', ρ., ξαστερώνει: *ξιστέργιασι, θά κάμ' κρούου.*

ξιστιριά καί ξιστιργιά, ἡ ξαστεριά, στή φράση: *ξιστιργιά του γρέκ' βλ. γρέκ'.*

ξιστιρνός, ἐπίθ., ὁ ἔσχατος, συνήθως: *θά πάρ'ς τ' ξιστιρνή,* δηλ. τίποτε.

ξισ'τχῶ, ρ., παύω, σταματῶ νά εἶμαι στοιχτός, βλ. *σ'τχῶ: ἤρτι κιρός κι Παναγιά πού ξιστοιχοῦν οἱ δοῦλοι.* Δημ. τραγ.

ξιτζιαλιάζου, ρ., βγάζω τά *τζιάλιακα*, τά ἐντόσθια τῶν ζώων: *τού ξιτζιάλιασι του καημένου του σκ'λί.*

ξιφουρλαμίσ, μόνο στή φράση: *ξιφουρλαμίσ βάβου* (μπάμπου), γιά κάποιον πού ξόφλησε στή ζωή, στήν ἐπιχείρηση, στά χαρτχιά κ.λ.π.

ξιφρίζου, ρ., 1) μτβ., τρομάζω κάποιον: *μί ξίφριξίς,* 2) ἀμτβ., *ξίφριξα.*

ξιφριμένους, μτχ., ὁ τρομαγμένος.

ξιχαρτζίζου, ρ., κάνω *χάρτς*, βγάζω *χάρτς*, βλ. λ.

ξιχύνου, ρ., 1) χύνομαι ἔξω ἀπό κάποιο δοχεῖο: *ξίσι του προυζύμ'*, ὅταν *παραγίν'* καί χύνεται ἔξω ἀπό τό δοχεῖο, πού τό *ἀνέπχιασαν*, 2) ὅταν μετά ἀπό πυρετό βγάζω ξεθυμάσματα στά χεῖλια: *ξίσα π' δού πυριτό.*

ξιφειργιάζου, ρ., 1) ψάχνω καί καθαρίζω κάποιον ἀπό τίς ψεῖρες: *τρόμαξα νά του ξιφειργιάσου,* 2) καθαρίζω καί περιποιοῦμαι κάποιον: *τούν ξιφειργιασι καλά-καλά κι ὕστιρα τ'ν ἀπαράτ'σι.*

ξίψουμα, ἐπίρ., χωρίς ψωμί, γι' αὐτούς πού πηγαιναν *παραλουνίτις* καί *στοιχοί*, τό ἀντίθ. *σύψουμα*, βλ. λ.

Ξ¹λάγουρου τό, τό άγουρο πεπόνι.

Ξ¹λόγουρνα ή, γούρνα άπό ξύλο, τοπων.

Ξ¹μίζου, ρ., έπιδιορθώνω σκφούνια και άλλα μάλλινα πλέκοντας νέες φτέρνες, μύτες κ.λ.π.: *μί ξούμ'σις τά σκφούνια;*

Ξ¹νάδα ή, ή κουταλιά παλιό γιαούρτι πού τήν κρατούσαν και τήν χρησιμοποιούσαν για νά κάνουν τό νέο γιαούρτι.

Ξ¹νίζου, ρ.: *ζύν'σι του γάλα.*

Ξ¹νίζουμι, ρ., νιώθω ξυνίλα: *άλλους εφαί τά δαμάσ'κ'να κι άλλους ξ¹νίζιτι.*

Ξ¹νίθρα ή, χόρτο ξυνό, πού τό έτρωγαν τά παιδιά: *εφαα πουλλές ξ¹νίθρις κι μούδγιασα.*

Ξόλ¹τους, έπίθ., ό άπολυμένος, πού δέν συμμαζεύεται.

Ξτέλ¹ τό, τό πιάτο, ό δίσκος μέ τά κόλ¹βα, τό χριστέλι.

Ξτόδουλους ό, ό Χριστόδουλος.

Ξτόφουρους ό, άι-Ξτόφουρους, Χριστόφορος.

Ξτοϋ του, τά Χριστούγεννα: *τ' Ξτοϋ θά πάμι στοϋ χουργιό.*

Ξτώ, ρ., χρεωστῶ.

Ξυλουκέρατου τό, τό χαρούπι.

Ξυνώρας, έπίρ., ίσια-ίσια μέ τήν ὠρα, πρίν νυκτώσει.

Ξυπουλ¹νοϋμι, ρ., τό αντίθ. του πουδένουμι, βγάζω τά παπούτσια: *ξυπουλύθ'καν κι πήραν τ'ς δρόμ', ξυπόλ¹τους.*

Ξῶ, ρ., ξύνω: *μή δού ξῶς του σπειρί.*

Ο

οβγιους ό, τό πύο: *οβγιασι του σπειρί.*

οβιθρου τό, τό μέρος στό ξύλινο αλέτρι, όπου προσαρμόζονται τά δυό ξυλάφτγια.

οζ - **γιαλδί**, καλῶς δρισες. Τούρκ.

-οί, κατάλ. όνομ. και αίτ. του πληθ. των όνομάτων και έπωνύμων, πού κανονικά θά έπρεπε νά κάνουν σέ-ές -άδες -ήδες (καθηγητές -άδες): *σιά-*

λιακας - *σιαλιακοί, ψουργιάρ'ς - ψουργιαροί, Καφαδάρ'ς - Καφαδαροί, αλλά και ψουργιάρ'δης και Καφαδάρ'δης.*

-οί, κατάλ. αίτιατ. πληθ. τῶν ὀνομάτων σέ -ὄς ἀντί τοῦ κανονικοῦ -οῦς: *σί πῆα σι' οὐλνοι τ'ς γιατροί* (σέ πῆγα σέ ὄλους τοὺς γιατρούς) *σί πόσ'νοι ἀλ'νοι τοῦ εἴπις;* (σέ πόσους ἄλλους τό εἴπες;).

ὄλάν, στή φράση: *ὄλάν κιοπέκ*, δηλ. παλιόσκυλο. Τούρκ.

ὄνι - *ὄνι (παπαλόνι)*, ἐπικήδειος ψαλμός τῶν παιδιῶν στίς ψεύτικες κηδεῖες.

ὄδα, ὄδας, χρον. σύνδ., ὄταν: *ὄδά 'ρτι τοῦ Σάβατου, τοῦ μέγα Σάβατου κ' οἱ μέρις οἱ καλές* (ὄταν ἦρθε - ἦρτι τό Σάβατο) Δημ. τραγ. *' ὄδας ἄκουσα*, ὄταν ἄκουσα.

ὄνδουκούς, ἐπίρ., στήν κατάλληλη ὥρα, νά τος. Τούρκ.

ὄξου, ἐπίρ., ἔξω: *ὄξου ἀπού 'δῶ.*

ὄπα, ὄπλα, ὄπλας, παρακελ. ἐπιφ., 1) στό χορό, 2) γιά νά σηκωθεῖ ἓνα παιδί: *ἔλα, ὄπλας...*

ὄργους ὄ, ἓνα κομμάτι χωράφι, μιά *σπουριά* περίπου, πού στό ὄργωμα τό ξεχώριζαν (γιατί δέν ἦταν εὐκολο μέ τά βόδια νά ὄργώσουν ὄλο μαζί ἔνα μεγάλο χωράφι) *καί στοῦ θέρου* (θερισμό) ξεχώριζαν ἓνα τέτοιο κομμάτι στό χωράφι καί ἔλεγαν: *ἄδι νά πάρουμι αὐτόν τούν ὄργου ἦ ἄδι νά βγάλουμι ἄκόμα αὐτόν τούν ὄργου κί νά φάμι.*

ὄρμάν' τό, βλ. ρ'μάν'.

ὄρνιου τό, τό ὄρνιο' μτφ. γιά νά χαρακτηρίσουν τόν ἀπρόσεκτο καί τό χαζό: *ἔ, ὄρνιου, δέ γλέπ'ς;*

ὄρσι, 1) ἀπάντ. ἀντί τοῦ ὄρίστε: *μαρή, ποῦ εἶσι; ὄρσι μάνα, τί θέλ'ς;*, 2) ὄρίστε, νά, πάρε, μέ κάποια δόση χαζομάρας: *ὄρσι κόβου Λουκουβίτ'κου!*

ὄτούρ, κάθησε. Τούρκ.

ὄύ, ἄρθρο ἄρσ. ἀντί τοῦ ὄ: *ὄύ μύλους, ὄύ Θανάις.*

ὄύβριός ὄ, ὄ Ἐβραῖος, ἦ *ὄύβριά, ὄύβρέισα: ὄύβρέικα μνήματα.*

ὄύγξ', ἐπιφ. γιά νά σταματοῦν τά φορτηγά ζῶα.

-*οῦδα*, ὑποκορ. κατάλ. θηλ. ὄνομ.: σκάλα *σκαλούδα*, πόρτα *πουρτούδα*, *Λέν' Λινούδα.*

-οὔδι, -οὔδ', ὑποκορ. κατάλ. ὀνομάτων ὄλων τῶν γενῶν: τινικές τινίκοῦδ', σκαμνί σκαμνοῦδ', πόρτα πουρτούδ'.

οὐζανδίζου, ρ., τραβῶ σέ μάκρος, ἀργῶ: τοῦ οὐζάντσισ σήμιρα' βλ. παραουζανδίζου. Τούρκ.

οὐιδίζου, ρ., παρομοιάζω: οὐ κ'φός δ, τ' δέν ἀκούει τοῦ οὐιδίζ' και ἀμτβ., ὁμοιάζω: ὄιτσαν κί ζ'βιθέργιασαν. Τούρκ.

οὐκνά ή, ή κνά, κινά, σκόνη μέ τήν ὁποία ἔβαφαν οἱ γυναῖκες τά μαλλιά τους. Ἄραβ.

οὐλουένα, ἐπίρ., ὀλοένα: δέ θάνι (δέν θά εἶναι) οὐλουένα κί καλημέρα.

οὐλούρμι, γίνεται; καταλαβαίνεις; θά βρεῖς τοῦ βιλιά σ', οὐλούρμι;

οὐλους, ἐπίθ., ὄλος: ποῦ γυρίζς οὐλ' μέρα; πληθ. οὐλνοι: οὐλνοι τ'ς ἀλ'νοι τ'ς Ἴτσαν (ἔντυσαν). Τούρκ.

οὐμάδα ή, ἴσια, πλατιά, χειροπιαστή πέτρα, μέ τήν ὁποία ἔπαιζαν, τ'ς οὐμάδισ, τά πήλια κ.λ.π.: τ'ς οὐμάδισ θά παίζουμι;

οὐμούτ' τό, ή ἐλπίδα: δέν ἔχου πουλλά οὐμούτχια. Τούρκ.

οὐμώνου, ρ., ὀρκίζομαι: ὀμουσι κι ὀλας οὐ ἄτιμους!

οὐδας και οὐδα, ἐπιφ. σέ ξάφνιασμα, συνήθως δυσάρεστο: οὐδας, καημένι (καημένε), μί ἔσκιαξίς! οὐδα! τούν σ'καίνουμι!

οὐβγιάζου, ρ., πιάνω πύο: ἀμάν! ὀβγιασι οὐ γιράς!

οὐξός ὀ, ὀ ἱξός, τό γκί τῶν Χριστουγέννων, παράσιτο πού βγαίνει στά δένδρα.

οὐψτιά ή, ή πισινέλα, ὀ πέτσινος συνήθως καπουλοδέτης, πού συγκρατεῖ τό σαμάρι νά μή ξεφεύγει μπροστά ἰδίως στόν κατήφορο: τῆς Ὀρμύλιας τοῦ χουργιό εἶνι γιμάτου κλιφταργιό, κλέβουν μῆλα κί ἀ'γούργια κί τ'ς οὐψτές ἀπ' τά γαδούργια.

οὐργιάζου, ρ., μαλώνω σκληρά: μί οὐργιαξι κί μ' ἔδγιοϋξι.

οὐρδα ή, ή μυτζήθρα: οὐρδα κί ματάν' τ'ς κυρίας τοῦ φουσταν'.

οὐρσοῦζ ὀ, ὀ γρουσουζης, ἰδιότροπος. Τούρκ.

οὐρσουζέβου, ρ., γρουσουζεύω: μᾶς οὐρσοῦζιπι, μᾶς ἔφερε γρουσουζιά. Τούρκ.

οὐρσουζιά ή, ή γρουσουζιά. Τούρκ.

οὐρταλίκ τό, τό μεγάλο δόντι πού βγάζουν τά μεγάλα ζῶα στά 5 τους χρόνια. Τούρκ.

οὐρτιρμάς ὁ, ἡ τέτοια ρύθμιση ἀπό τόν τσοπάνο στά κουδούνια τοῦ κοπαδιοῦ, ὥστε νά ἀκούονται ἀρμονικά: *ἡράβου, κατάφιρις ἔναν οὐρτιρμά!!!*

οὐρτώνου, ρ., καταλαβαίνω: *δέν οὐρτώνῃς κάδίπουτι!*

οὐσούλ τό, ὁ τρόπος, τό τερτίπι, ἡ συνήθεια: *γιουμάτους οὐσούλια εἶσι' γιά νά ὀγιοῦμι, θά τιλειώσ'ν τά οὐσούλια σ'*; Τούρκ.

ὄχῆνα ἡ, ἡ ὄχιά.

ὄχτους ὁ, ἡ ἀπόκρημνη ὄχθη καί πληθ. τά **ὄχτχια**.

Ἄοχτχια τά, τοπων.: *τ' Μαμάν' τά ὄχτχια*.

Π

πά, ρ., στή θέση τοῦ πάω, σέ ὄλα τά πρόσ.: *θά πά φέρου νῆρό' θά πά νά κόψουμι ξύλα' νά πά φέρτι ξύλα*.

παγαδώνου, ρ., ἀμτβ., μαλακώνω: *παγάδουσι οὐ πόνους*.

παγάνα ἡ, κυρίως στό κυνήγι γιά τά **ἀγρέγουρνα**: *παίρν' παγάνα τά β'νά*.

πα'γάρ τό, ἐξέδρα ἢ τραπέζι δεξιά στήν εἴσοδο τῆς ἐκκλησίας, ὅπου στέκονται οἱ ἐπίτροποι, πού πωλοῦν τά κირγιά καί γυρίζ'ν τοῦ δίσκου καί μαζεῦουν τίς εἰσφορές: *ἄς εἶνι καλά τοῦ πα'γάρ*, ἔλεγαν γιά κάποιον πού πλούτιζε, γιάτί δῆθεν σάν ἐπίτροπος ἔκλεβε ἀπό τό πα'γάρ.

παζάρ τό, 1) σέ μᾶς ὄχι τόσο ἡ ἀγορά μέ τά μαγαζιά, ὅσο ἡ κεντρική πλατεία: *πέρασις ἀπ' τοῦ παζάρ', τί νέα;*, 2) ἡ διαπραγματεύση γιά τήν τιμή: *πουλλά παζάργια κάμν'ς*. Τούρκ.

παζαρίσιους, ἐπίθ., γι' αὐτούς πού περνοῦν πολύν καιρό στό παζάρ': *σήμι-ρα οὐλ' μέρα ἤμαν παζαρίσιους*. Τούρκ.

παζαρλίκ τό, τό παζάρεμα: *ἀρχίν'σις πάλι τά παζαρλίκια*. Τούρκ.

παζβάν'ς ὁ, 1) ὁ νυχτοφύλακας: *τί παζβάν' θά σί βάλουμι, νά φ'λάις* (φυλάγεις) *ποῦ θά πάμι;*, 2) αὐτός πού τρώγει πολύ: *ὀγιέ τουν, τοῦ παζβάν', πῶς τρώει!* Τούρκ.

παζβάν'κα, ἐπίρ., γι' αὐτούς πού τρῶν σά **παζβάν**'δισ. Τούρκ.

παίδα ή, ή παγίδα.

παίδ' τό, τό πλευρό, κυρίως στή φράση: *θά σί τσακίσου τά παίδγια*.

παίδιμα τό, ό παιδεμός, τό βασάνισμα: *μί τράβ'ξι ένα παίδιμα!*

παλαβώνου, ρ., 1) μτβ., κάμνω κάποιον παλαβό: *τούν παλάβουσι τού φουκαρά, 2) άμτβ., γίνομαι παλαβός: παλάβουσι ού φουκαράς.*

παλαιζου, ρ., γυρίζω και ψάχνω χωρίς άποτέλεσμα: *παλαίζα ούλ' μέρα κι δέ βρήκα κάδίπουτα.*

παλαμαριά ή, ξύλινο κυρτό έργαλείο, πού τό κρατοϋν οί θεριστές στήν παλάμη του άριστερου χεριου, για να χειροβολιάζουν καλύτερα τά θερισμένα στάχυα και για να μήν κόβονται με τό δρεπάνι.

παλαμίζου, ρ., βάζω τήν παλάμη μου στό εϋαγγέλιο και όρκίζομαι: *μ' έβαλις κι παλάμ'σα άδικα.*

παλαμουδέρνου, ρ., με πονοϋν, *μι δέρν'* οί πατοϋσες μου από τό πολύ περπάτημα: *παλαμουδείρα να σί γυρεύου.*

παλέ-, α' συνθ. όνομάτων, για να δείξει τό παλιό, τό άσχημο και κακό: *παλέ-πουρτα, παλέ-σπ'του, παλέ-γ'δου* (παλιόγιδο).

Παλέ-πουρτα ή, τοπων.

παλι-, α' συνθ. έπίσης όνομάτων, για να δείξει ό,τι και τό παλέ-: *παλι-βγιάδα, παλι-γάδαρου, παλι-μούλαρο.*

Παλι-κλησιά ή, τοπων.

παλιούρ' τό, ό θάμνος με άγκάθια, ή παλιουριά.

παλιουρουκόπους ό, κλαδευτήρι πού κόβουν τά παλιούργια.

Παλι-φυλακή ή, τοπων.

παλιπουρπατ'μέν' ή, αϋτή πού τριγυρίζει από δώ και από κεϊ, ή παρδαλή.

παμπόρ' και παπόρ' τό, τό βαπόρι: *άλαφρουπάμπουρου.*

πάν' και άπάν', έπ.ρ., 1) επάνω: *θά μι βγάλ'ς άπού πάν' κι ψεύτ'*, 2) χωράφι, σπίτι κ.λ.π. πού βρίσκεται κοντά, πιό πάνω από τό δικό μας: *θά πάου πού πάν'* (στό σπίτι, τό χωράφι του γείτονα).

πάνα ή, 1) ή πάνα του μωρου, 2) ή πάνα πού καθαρίζουν τό φοϋρνο, ή φουρνόπανα, 3) ή πάνα του έλαιοτριβείου, τό τσουπί, πού ανάμεσά τους βάζουν τό ζιμάρ, τίς άλεσμένες έλιές, για τό πιεστήριο.

πανάδα ή, μεγάλη κηλίδα στό πρόσωπο, συνήθως από τόν ήλιο καί στίς εγκυες γυναίκες: *γιόμουσα πανάδισ*.

Παναΐα ή, ή Παναγία.

Πανάιου ή, ή Πανάγιου, Παναγιώτα.

παναΐρ τό, 1) κάθε πανήγυρη πού γίνεται στό έξωκλήσια, 2) ή έμποροπανήγυρη κυρίως του 'Αγίου Μάμαντος, *αι-Μάμα παναΐρ*, 3) στή φράση *αι-Μάμα παναΐρ*, γιά νά δείξουν τήν άκαταστασία καί τή σύγχυση, πού ύπάρχει κάπου: *τί, βρέ, αι-Μάμα παναΐρ είνι ιδω;*, 4) γιά νά δείξουν τό πλήθος: *οϋ, λάθη παναΐρ*. Τούρκ.

παναΐργιώτ'ς, έπίθ., ό πανηγυριώτης: *γυρνοϋν οι παναΐργιωτ'ς*.

παναΐρίτσ' τό, τό χαμομήλι.

Παναιώτ'ς ό, ό Παναγιώτης.

πανάρ' τό, τό χαρτόνι πού δένουν τά βιβλία, τό έξώφυλλο.

παναρώνου, ρ., τυλίγω ένα βιβλίο ή τετράδιο μέ κάλυμμα, συνήθως μέ **πανάρ'**: *θά μί παναρώις του τιτράδιου;*

πανί τό, 1) όποιοδήποτε πανί, 2) *βάζου πανί*, έτοιμάζω τά άπαραίτητα, γιά νά ύφάνω κάτι, *άλατζιά*, καρπέτα, μαξηλάργια κ.λ.π.: *έβαλα πανί, δέ βουρω νά έρτου*.

πανιάζου, ρ., 1) καθαρίζω τό φοϋρνο μέ τό φουρνόπανο, πρίν φουρνίσουμε τά πλαστά, 2) γίνομαι άσπρος σάν τό πανί, 3) θαμπώνουν τά μάτια μου: *πάνιασαν τά μάτχια μ'*.

πανουγόμ' τό, 1) τό πρόσθετο βάρος εκτός από τό κύριο φορτιό, πού έβαζαν πάνω στό σαμάρι: *ρίξ' του πανουγόμ'*, 2) γενικά μία πρόσθετη φροντίδα: *έχουμε κι αυτόν πανουγόμ', δέ μάς φτάν' τάλλα!*

πανουγράφου, ρ., γιά τούς μπακάληδες πού γράφουν στό διωτέργια τους μέ τά βερεσέδια περισσότερα από τά πραγματικά: *ξέρ'ς πόσα μί πανόγραφι!*

πανουθιό μ', έπίρ., από πάνω μου: *τί κάθισι πανουθιό μ' σάν αρχάγιλους!*

πανδατίφ τό, κάθε κόσμημα πού κρεμοϋν οι γυναίκες από τό λαιμό. Γαλλ.

πανδέρα ή, ή παντιέρα.

Πανδιλέμουνας ό, Παντελεήμονας: *κ'τσοί, στραβοί στοϋν αι-Πανδιλέμουνα*.

παπάδ' τό, ἡ βάλανος τοῦ πέους' βλ. ξίπαπαδιγιάζουμι.

πάπαλα, μόνο του συνήθως καὶ δείχνει ὅτι τέλειωσαν, δέν ἔμεινε τίποτε ἀπό φαγητά, τρόφιμα κ.λ.π.

παπάρα ἢ, πρόχειρο πρωϊνό φαγητό, γιά τά παιδιά κυρίως, καμωμένο ἀπό κομμάτια ψωμί (συνήθως ξεροκόμματα), πού τά ἔριχναν σέ βρασμένο νερό μέ λάδι καί φούσκωναν' κάπως πλουσιότερη ἦταν μέ τριμμένο τυρί ἢ μέ μέλι: *ἡ παπάρα ὡς δ' δουρτάρα* (πορτάρα-ἐξώπορτα). Σλαβ.

παπαρδέλα ἢ, ἡ φλυαρία καί παρατσ. Παπαρδέλ'ς.

παπαρχίδ' τό, 1) εἶδος χόρτου μέ βολβό, πού τόν ἔτρωγαν, ὅπως οἱ καστανίτσις καί οἱ μουδόκβις, 2) τά παπαρχιδγια, ἀνοησίες, φλυαρίες.

παπαρώνου, ρ., σκεπάζω, κουκουλώνω.

Παπαρουμένους ὁ, παρατσ.

παπάς ὁ, στή φράση: *νά σί πεί ἡ παπάς στ' αὐτί*, κατάρα γιά κάποιον πού μᾶς λέει ἢ δέ μᾶς λέει κάτι.

παπαφίγρους ὁ, κάθε τί ψηλό. Βενετ.

Παπέν'ς ὁ, παρατσ.

Παπίδ'κου τό, τοπων.

παπίλα ἢ, τό ξεθύμασμα, τό πρήξιμο στά χεῖλια ὕστερ' ἀπό πυρετό: *ἐβγαλῖς παπίλις*.

παπόρ τό, βλ. παμπόρ.

παπούδ' τό, παπούδγια, φασόλια νερόβραστα γιά σαλάτα.

παπ'τσής ὁ, ὑποδηματοποιός: *παπ'τσίδ'κου*, ὑποδηματοποιεῖο.

παπουργιάζου, ρ., ἀμτβ., σουφρώνω: *παπούργιασαν τά κ'κιά*, ἢ *τά χέργια μ' ἀπ' τοῦ πλύσ'μου*.

παρά, πρόθ., α' συνθ. μέ ρήματα γιά νά δείξει 1) ὑπερβολή: *παπατρώου, παπαρίνου*, 2) συναγωνισμό: *παπατρέχουμι; παπαβ'δοῦμι; παπαρίχουμι;*

πάρα, ἐπίρ., πολύ: *πάρα καλός* καί στή φράση: *πάρα τσιόκ*.

παραγίνουμι, ρ., 1) παραωριμάζω: *παραέγιναν τά σύκα*, 2) γίνομαι φόρτωμα, ἐνόχληση σέ κάποιον: *μί παράγινις, κατάλαβις;*

Παραδεῖς ὁ, Παραδείσης, 1) ὄνομα, 2) προσων. γιά βόδια: *ἔ, παραδεῖσ'*, *κανέλ'*, φωνάζουν στά δύο ζεμένα βόδια.

παραδείσιος, ἐπίθ., τοῦ παραδείσου: *παραδείσιον πτηνόν*.

παρακαλιῆ ἢ, βοήθεια, ειδική συνδρομή ἀπό συγγενεῖς καί φίλους, γιά νά τελειώσει γρήγορα μιά βιαστική δουλειά, συνήθως ἀγροτική: *ἦρταν παρακαλιῆ γιά τοῦ ἀρύγου* (τρύγο).

παρακαμνίς ὁ, μεγάλη ἔορταστική πυρά τήν παραμονή τοῦ ἁι-Γιαννιοῦ, πού τήν ἔφκιαναν στήνοντας στό ἔδαφος σέ μιά πλατεία ἕναν κορμό δένδρου (6-7 μέτρα) καί στοιβάζοντας γύρω-γύρω ἀπ' αὐτόν κλαδιά, κουτσιόνια κ.λ.π. ὁ συναγωνισμός ἀνάμεσα στίς γειτονιές ἦταν, ποιά γειτονιά θά φκιάσει τό μεγαλύτερο **παρακαμνί** καί θά τόν κρατήσῃ περισσότερο (γιά τό ἔθιμο βλ. Φ. Τάσιου, «Τραγοῦδια Πολυγύρου», Λαογραφία, τ. Ι', τεύχ. Α-Β, σελ. 262. 1929).

παρακιρίδης οἶ, σέ ἕνα δημοτ. δίστιχο, πού λέγουν γιά τ'ς **καρκατζαλοῖ**: *παρακιρίδης εἶμιστι, παράκιρα μή γάθιστι, κουκιά μή ξιματίζιτι κι ἀρβίθ-χια μή μασάτε*.

παραλαλῶ, ρ., 1) παραληρῶ, παραμιλῶ στόν ὕπνο μου, κυρίως γιά τούς πολύ ἄρρωστους: *παραλαλοῦσι οὐλ' τ' νύχτα*, 2) γιά κάποιον πού λέει ἀκατανόητα: *τί, βρέ, παραλαλᾶς*;

παραλουνίτ'ς, ἐπίθ., αὐτοῖ πού προσλαμβάνονται ἀπό τούς μεγαλοζευγαράτους, γιά νά δουλέψουν στό **θέρου** καί στ' **ἀλώνια** τους, μέ ὀρισμένη ἀμοιβή: *πῆγα παραλουνίτσα κι πῆρα πέδι σακιῆ σ'τάρ'*.

παραμάζουμα τό, 1) αὐστηρό μάλωμα: *μί πάτσι ἕνα παραμάζουμα, τί νά σί πῶ!*, 2) φόρα, ὀρμή: *στάσ' νά πάρου παραμάζουμα* (συνήθως γιά νά πηδήσουν).

παραμαζώνου, ρ., 1) μαλώνω κάποιον αὐστηρά: *μί παραμάζουσι, σά νά ἤ-μαν κανένας κλέφτ'ς*, 2) παρασέρνω κάποιον ἀπό τή βία: *ε, θά μᾶς παραμαίς!* καί στή Μ.Φ. **παραμαζώνουμι**, ἀπό τή βία ἢ τήν ἀδυναμία **πир-δικλώνουμι**, σκοντάφτω καί πέφτω: *τί μί παραμαζώνισι σά μιδ'ζμένους*;

παραματίζου καί **παραματῶ**, ρ., περνῶ τό νῆμα, *τού στ'μόν' στά μ'τάργια καί στοῦ χτέν'*, γιά νά ὑφάνω.

παραμάτ'ζμα τό, βλ. **παραματίζου**.

παραμάχαλα, ἐπίρ., ἔξω ἀπό τή δική μας γειτονιά: *τί, βρέ, δέν ἔχουμι ἰδῶ κουρίτσια κι πῆις* (πῆγες) **παραμάχαλα**;

παραμιρίζου, ρ., 1) μτβ., παραμερίζω, βάζω κάτι παράμερα: *παραμέρ'ξι*,

βρέ, d' γαρέκλα, 2) άμτβ., πηγαίνω και κρύβομαι κάπου παράμερα, για να μη με πιάσουν (φυγοδικῶ): *παραμέρ'ξι ζd' γαλύβα λfγic μέρις.*

παραβάρ και **παραβιρίζουμι**, βλ. **hαραbάρ** και **hαραβιρίζουμι**. Τούρκ.

παράνουμα τό, τό επώνυμο.

παραόξου, επίρ., πιό έξω: *γiά βγιέ παραόξου κι θά σi δείξου!*

παραουζανδίξου και **παραουζανδῶ**, βλ. **ουζανδίξου**, τραβῶ σε μακρος τήν επίσκεψη, διαμονή κ.λ.π.: *ádi, του παραουζάντσαμι*. Τούρκ.

παραπαίζου, ρ., 1) άμτβ., πηδῶ, τρέχω χαρούμενα: *παραπαίζ' του κατσικ'*, 2) μτβ., κάνω να τρέχει και να μην ξερει τι να κάνει κάποιον: *τούν παραπαίζ' σά d' γάτα μι του πουδικ'*.

παράς ό, τό μικρότερο σε αξία νόμισμα επί Τουρκ.: *δέν αξιζ' έναν bará χιλια του bará*. Τούρκ.

παρασιάζουμι, ρ., 1) στέκομαι δίπλα σε κάποιον για να μετρηθῶ μαζί του: *έλα να παρασιαστοῦμι του bói*, 2) συναγωνίζομαι με κάποιον σε κάτι: *παρασιάζ'di του bήd'μα*.

παρασκάρ' τό, νυχτερινή βοσκή: *βγιήκαν του παρασκάρ' τά πράματα* βλ. **σκαρνῶ**.

παρασῶλ' τό, ἡ ὀμπρέλα. Ἴταλ.

παρασούμ' τό, τό παρατσούκλι: *οῦ, άπου παρασούμγια άλλου τίπουτι!*

παρασουμνιάξου, ρ., βγάξω παρατσούκλι σε κάποιον: *δέν αφήκι άνθρουπου, πού να μή δούν παρασούμνισι*.

παραστατό τό, τό πάνω μέρος άπό τό κούφωμα, τό πλαίσιο, τῆς πόρτας ἡ του παράθυρου: *θά σταθῶ ιδῶια του παραστατό*.

παραστέκομι, ρ., συμπαρίσταμαι, βοηθῶ: *μι παραστάθ'κι πουλύ στ'ν άρρώστια μ'*.

παράτιρους, επίθ., παράταιρος: *αῦτά τά παπούτσια είνι παράτιρα*.

παρατουρίζου, ρ., αλλάζω φάτσα άπό φόβο και τρόμο: *παρατόρ'σι σά δάκουσι* (τό άκουσε) και *παρατουρζμένους άπ' του βόνου* (πόνο).

πάρα τσιόκ, πάρα πολύ.

παραφέρνου, ρ., 1) παρομοιάζω, μτβ.: *τούν παραφέρνου μι τούν ιθ'κό μας του Γιῶρ'*, 2) άμτβ., μοιάζω: *σά δέ bάρ, θά παραφέρ'* (σάν δέν πάρει...

λένε για τὰ παιδιά, πού ἂν δέν εἶναι ἴδια μέ τούς γονεῖς, κάπως θά μοιάσουν).

παραφκιάνου, ρ., ὑπερβάλλω, τό παρακάνω: *τού παράφκιασις, τού ξέρ'ς;*

παραφλάου, ρ., παραφυλάγω: *παραφλάου νά δγιῶ, πότι θά ἔρτ'.*

παραχώνω, ρ., χώνω γενικά κάτι στό χῶμα, ἔπειτα θάπτω: *τούν παράχουσαν σήμιρα.*

Παρδάλ'ς, ἐπίθ., προσων. συνήθως για βόδια καί σκυλιά μέ στίγματα παρδαλά.

παρέκ', ἐπίρ., παρακεῖ: *στάσ' λ'γάκ' παρέκ'.*

παρηγουριά ἢ, 1) γενικά ἡ παρηγοριά, 2) τό εἰδικό τραπέζι πού παραθέτουν στό σπίτι τοῦ νεκροῦ μετά τήν κηδεῖα του καί στό ὁποῖο κάθονται οἱ πολύ συγγενεῖς καί φίλοι τοῦ νεκροῦ, για νά παρηγορήσουν τούς οἰκείους· γίνεται συνήθως καλό φαγοπότι μέ φασολάδα, ἀλλά καί μέ ἐκλεκτά ψάρια: *κουνόμ'σις χέλια για d' παρηγουριά;*

πάριξ, ἐπίρ., πάρεξ: *δέν ἀκούου ἄλλον, πάριξ τούν ἀξάδιρφου.*

παρλαπάν'ς, ἐπίθ., ὁ ἄσυμμάζευτος, ὁ ἀτημέλητος, πού ἔχει τὰ ροῦχα του τσαλακωμένα: *για δγιέ τουν τού παρλαπάν', τί τάφκιασι τὰ ροῦχα τ'!*

παρλαπανιάζου, ρ., τσαλακώνω τὰ ροῦχα: *δέ βουλέβισι, τὰ παρλαπάνιασις οὔλα τὰ ροῦχα σ'!*

παρτάλ' τό, ξεσχισμένο ροῦχο, κουρέλι: *παρτάλια τάκαμις τὰ ροῦχα σ'.* Τούρκ.

παρταλιάζου, ρ., ξεσχίζω τὰ ροῦχα, τὰ κάνω **παρτάλια**: *τού παρτάλιασις, βρέ, τού π'κάμ'σου σ' καί μέσ.: ἤρτι καταπαρταλιασμένους.* Τούρκ.

παρτσιάδ' τό, 1) τό κομμάτι, τό ξεσκλίδι ἀπό σφαγμένο ζωντανό: *ἓνα παρτσιάδ' ἀπού τ' ἀρνί' παρτσιάδγια θά σί κάμου, ἄμα σί τσακώσου,* 2) ὅ,τι καί τό **παρτάλ'**. Τούρκ.

παρτσιαδγιάζου, ρ., 1) κομματιάζω ἓνα σφαχτό: *τού παρτσιάδγιασαν τού γρούν',* 2) ὅ,τι καί τό **παρταλιάζου**. Τούρκ.

παρτσιακλός, ἐπίθ., παρᾶξενος, ἐλαφρός: *τί παρτσιακλά εἶνι αὐτά, πού λές' ἄια τήν d' παρτσιακλή!*

πάσαένας ὁ, ὁ καθένας: *δέ βουρεῖ οὐ πάσαένας νά...*

πασάνι, πόσα εἶναι; παιδικό παιγνίδι· αὐτοῖ πού τούς **ἐπισι** (ἔπεσε, τούς ἔλαχε) νά εἶναι καβάλα, ρωτοῦν τούς ἀπό κάτω, πού τούς κρατοῦν

κλειστά τὰ μάτια, πόσα είναι τὰ δάχτυλα, πού δείχνουν' αν τὰ πετύχουν, τότε οί ἀποκάτω καβαλικεύουν αὐτούς πού ἦταν καβάλα.

πασβάν'ς ὁ, βλ. παζβάν'ς.

πασιάς ὁ, παρατσ.

Πασκαλιά ἡ, τό Πάσχα.

Πασκαλιά ἡ, ὄνομα.

πασπαλάς ὁ, κομμάτια χοιρινό κρέας, πού τὰ ἔβραζαν καί τὰ διατηροῦσαν μέσα στή λίγδα γιά τό χειμώνα.

πασπατέβου, ρ., ψάχνω νά βρῶ κάτι: *τί πασπατέβ'ς αὐτοῦ;*

πασταλιόζου, ρ., τὰ ξηρά πιά φύλλα τοῦ καπνοῦ τὰ στοιβάζω ἀνάλογα μέ τό μέγεθος καί τὰ κάνω τέγρια.

παστός ὁ, οὐσιαστ., τὰ παχιά μέρη τοῦ γουρουνιοῦ, πού τὰ ἔβγαζαν λουρίδες, τὰ κομματίζαν, τὰ ἀλάτιζαν καί τὰ πάστωναν γιά τό χειμώνα, ὅπως καί τίς πιτσουρούδεις, τή λίγδα καί τό πασπαλά.

παστράδα ἡ, πάστρα: *μνιά παστράδα, τί νά σί πῶ!*

παταγώνου, ρ., μαρμαρώνω ἀπό ξάφνιασμα ἢ φόβο: *πατάγουσα σά δούν ἄκ'σα* (σάν τόν ἄκουσα).

πατατούκα ἡ, καί τό πατατούκο, τό παλτό: *τί, ρέ, ἀπού τώρα δ' πατατούκα;* (ἀπό τώρα φόρεσες τό παλτό). Ἰταλ.

πατήρ' τό, τό πατητήρι, ὁ ληνός' μεγάλος τετράγωνος καί ὄχι στρογγυλός σάν τούς συνηθισμένους κάδους, ὅπου ἔβαζαν τὰ σταφύλια γιά τή ζύμωση.

Πατήργια τὰ, τοπων. κοντά στόν **ἄι-Βλάσ'**, ὅπου ὑπάρχουν μεγάλες πέτρινες κοιλότητες σάν πατητήργια' παλιότερα εἶχαν ἄρκετό νερό καί πήγαιναν τὰ παιδιά καί ἔκαναν μπάνιο, γιατί τότε δέν πήγαιναν στή θάλασσα.

πάτηρου τό, σανίδα χοντρή γιά πατώματα, συνήθως στήν ἔκφραση: *κουλουκύθια στοῦ πάτηρου*, γιά τὰ ἀνόητα καί ἀνώφελα.

πατηρουσάν'δου τό, σανίδα κατάλληλη γιά νά φκιάνουν πατήργια καί μτφ. κάτι μεγάλο: *γιαῖ δγιέ τουν, κόβ' κάτ' φιλιά* (φέτες ψωμί) *σά βατηρουσάν'δα!*

πατέλ'ς, ἐπιθ., χωλός: *αὐτήν, βρέ, εἶνι δίπ πατέλου!*

πατίκας ό, παρατσ.

Πατιλδάς ό, τοπων.

πατιλός, επίθ., ό χωλός.

πατιλουπέτρινα ή, ή χωλή γυναίκα του Πέτρου.

πατιρίτσα ή, 1) ή πατερίτσα του Δεσπότη, 2) πατιρίτεις, δυό ψηλά ξύλα με μιά διχάλα, ένα τσιγατάλ', στο κάτω μέρος' τά παιδιά πατούσαν σ' αυτά τά τσιγατάλια, ανέβαιναν στις πατιρίτεις και περπατούσαν μ' αυτές για παιγνίδι.

πατιρδί τό, και βατιρδί, ή φασαρία: ένα πατιρδί, τί νά σί πώ!

πατίτρα ή, οι πατίτρις του άργαλειού, πού τίς πατούσαν οι ύφάντρες και μ' αυτές κανόνιζαν ν' ανεβαίνουν και νά κατεβαίνουν οι κλωστές και νά ύφαινονται τά διάφορα είδη άπό ύφαντά: μουδάτου, μουνόκλουου κ.λ.π.

πατιλιζάνα ή, 1) ή μελιζάνα, 2) περιγελ. γι' αυτούς πού έχουν μεγάλη και κόκκινη μύτη.

πατό τό, συνήθως στον πληθ. τά πατά, τά παπούτσια.

πατούμινου τό, συνήθως στον πληθ. τά πατούμινα, τά παπούτσια.

πατούνα ή, 1) τό πέλμα: σκληρήνι ή πατούνα άπ' τ' ξυπουλ'σις, 2) στο σκ'φούν' τό κάτω μέρος, πού σκεπάζει τό πέλμα: άκόμα δέ ήτσα (μπίτσια - τελείωσα) d' πατούνα, λέγει ή γυναίκα πού πλέκει σκ'φούνια.

πατσάρα ή, μεγεθ. του πατσι.

πατσάρας, επίθ., αυτός πού έχει μεγάλο πατσι.

πατσές οι, ό πατσάς.

πατσι τό, τό κεφάλι, βλ. πατσάρα, πατσουδ'.

πασιά ή, ή πατημασιά: τ' άι-Ν'κόλα ή πασιά, τοπων.

πασιζόν, ρ., στην έκφραση: του μιλισ' είνι πασιζομένου, δηλ. οι κηρηθρες και οι μέλισσες ξεχύνονται άπό τό κνάκ' βλ. μιλισ', μιλισσια.

πάτσους ό, μεγάλο πατσι.

Πάτσους ό, παρατσ.

πατώ, ρ., 1) πατώ κάτι, 2) πατώ τά σταφύλια στον κάδο, 3) πατώ κάποιον, πού είναι κρωμένος και πιασμένος, με τά πόδια στις πλάτες: έλα,

βρέ, νά μί πατήϊς λ'γάκ' του βράδ', δέ bouřw díp νά σαλέψου, 4) στή φράση πάτ'σαν του χουργιά ή του σπύτ', όταν κλέφτες, άντάρτες κ.λ.π. τά καταλάβουν καί τά λεηλατήσουν.

πατώνου, ρ., 1) πατικώνω μέ κουκ'νόχουμα (κοκκινόχωμα) τό δάπεδο στό φτωχικά σπίτια, γιά νά φκιάσω τό πάτωμα, 2) φθάνω στόν πάτο.

πάφλας ό, έλασμα τενεκεδένιο ή καί άπό πολυτιμότερα μέταλλα, μέ τό όποιο έντυναν καί στόλιζαν όπλα καί διάφορα άλλα σκεύη. Τούρκ.

παχά τά, τά παχιά κομμάτια κρέας, τά παχάδγια.

παχνί τό, ή φάτνη.

παχνιάζου, ρ., βάζω στό παχνί τήν τροφή τών ζώων, κυρίως άχυρο καί χόρτο: *δέ δά πάχνιαςις άκόμα τά πράματα;*

πέ, πέτι, πίτι, ρ., προστ. του λέγω, πές, πέστε: *πέ μι, που τόβαλις' πίτι τουν νά μή ξαναέρτ'.*

πεζεβέ'γς ό, καί **βεζεβέ'γς**, ό άπατεώνας, ό παλιάνθρωπος. Τούρκ.

πέκ έφένδη, μάλιστα, καλά. Τούρκ.

πέλα ή, λεπτή σανίδα' μέ τίς *πέλις daβάνιαζαν* (έκαναν τό ταβάνι) τά σπίτια.

πέργυρους ό, ό αϋλόγυρος.

πέστρα ή, προσων. κασίκας μέ άσπρο χρώμα στην κοιλιά.

πέταβρου τό, σανίδι, μικρό, λεπτό καί όχι ροκανισμένο' τά **πέταβρα τά έβγαζαν** (τά ξύλευαν) μόνοι τους στό βουνό καί τά χρησιμοποιούσαν γιά διάφορες πρόχειρες κατασκευές (φράκτες, καλύβες, κοτέτσια), κυρίως όμως γιά νά τά καρφώνουν στό δοκάριο τής στέγης καί νά κάνουν τή σκεπαστή, που πάνω της τοποθετούσαν τά κεραμίδια.

πέτ'νους ό, ό πετεινός.

πέτουρου τό, τό φύλλο που άνοίγουν **μί του βλάστρ' στού πλαστήρ',** γιά νά κάνουν τίς πίτες.

πέφκ τό, μικρή ύφαντή κουβέρτα: *νά στρώσου πέφκια δώδिका, σιδόνια δικατέσσιρα.* Δημ. τραγ.

πέφτου, ρ., 1) πέφτω καί ύστερα πέφτω γιά ύπνο: *άπου τώρα επισις;*, 2) στή φράση **πέφτου τά πράματα,** πηγαίνω νά βοσκήσω τή νύχτα τά ζώα στό βουνό: *θά πά νά πέσου του μ'λάρ* καί 3) στό γ' πρόσ. **μί επισι,** δηλ. μου έλαχε.

πηγάδ', βλ. *βγιάδ'*.

πήδ'μα, βλ. *βήδ'μα*.

πήλ' τό, συνήθως στόν πληθ. τά *πήλια*, παιδ. παιγνίδι' *ἐπαιρναν* ὅλα τά παιδιά ἀπό ἓνα κομμάτι κεραμίδι καί τά *ἴσταναν* (ἔστηναν) σ' ἓνα *κουκουρίκου'* ἓνα ἀπό τά παιδιά κληρώνονταν νά φ'λάει τά πήλια καί οἱ ἄλλοι μέ τίς οὐμάδεις τους προσπαθοῦσαν νά τοῦ τά ρίξουν.

πήλ'ις ὁ, παιδικό παιγνίδι μέ λεφτά, πού τό *ἐπαιζαν* στήνοντας ἓνα κομμάτι ἀπό κεραμίδι ἢ μιὰ ἄλλη μικρή πέτρα καί στοιβάζοντας ἐπάνω ὁ κάθε παίκτης καί ἓνα ὀρισμένο μεταλλ. νόμισμα' *ἐριχναν* ἔπειτα οἱ παῖκτες μέ τή σειρά τους τήν οὐμάδα καί προσπαθοῦσαν νά πετύχουν καί νά ρίξουν τόν πήλι μέ τά νομίσματα καί ὅσα ἀπ' αὐτά ἔμεναν κοντύτερα στήν οὐμάδα παρά στόν πήλι τά κέρδιζαν, ὅσα πήγαιναν κοντύτερα στόν πήλι *ἐριχναν* οἱ ἄλλοι παῖκτες νά τά κερδίσουν. Λένε ὅτι παλιότερα τόν πήλι τόν *ἐπαιζαν* καί μεγάλοι μέ μεγαλύτερης ἀξίας νομίσματα.

πηρέτχιου τό, ἡ περιποίηση: *πηρέτχιου* νά *δγιοῦν* τά *μάτχια* σ'.

πηχτή ἡ, φαγητό πού κάνουν βράζοντας κεφάλι ἀπό γουρούνι.

π'θαμή ἡ, ἡ *πιθαμή*.

π'θάρ' τό, τό *πιθάρι'* στά *π'θάργια* *ἐβαζαν* λάδι καί ἦταν 300ρικά, 200ρικά κ.λ.π., δηλ. *ἐπαιρναν* 300, 200 κ.λ.π. ὄκ. λάδι.

πιδέξιους, ἐπίθ., ὁ *ἐπιδέξιος*: τά *μιταξοτά βρακιά* θέλουν *πιδέξιου* *κώλου*.

πιδιμός ὁ, ὁ *παιδεμός*, τό *παιδιμα*, τό *βασάνισμα*: *νάβλιπεις* *τοῦ βιδιμό* τ'!

πίζλας ὁ, μεγάλο πεζούλι, τοπων.

πιζούλ' τό, χαμηλός τοίχος ἀπ' ἔξω ἀπό τά σπίτια, συνήθως στό δρόμο' τά *πιζούλια* τά ἔκαναν γιά νά πατοῦν καί *καβαλικεύουν* στά ζῶα, ἀλλά καί γιά νά *κάθονται* τά βράδουα οἱ γυναῖκες τῆς γειτονιᾶς καί νά *κάνουν* *σόβουρου*.

πιζούλα ἡ, μεγάλο πεζούλι.

πιθαμός ὁ, κυρίως στή φράση: *εἰνί πιθαμός*, δηλ. *κάνει* πολύ κρύο.

πιθιρ'κά τά, τά *πεθερικά*.

πικράγουρου τό, ὁ *καρπός* τῆς *πικραγγουριᾶς*.

πικρακόλλα ή, τό πικρό ραδίκι, πού ώμό βγάζει κάτι πού κολλάει λίγο: *μ' Ιστλαν (έστειλαν) νά μαζώξου πικρακόλλις.*

πιλατέβου, ρ., γυροφέρνω καί καλοπιάνω κάποιον, αλλά καί τόν στεναχωρώ, γιά νά πετύχω κάτι: *ώρις τούν πιλατέβ'' γιά νά δγιοῦμι θά τούν καταφέρ';*

πιλέκα ή, τό κομμάτι τοῦ ξύλου, πού βγαίνει στό κόψιμο καί τό πελέκημά του.

πιλικούδ' τό, καί ή **πιλικούδα**, ύποκορ. τῆς **πιλέκας**: *θά καεῖ τοῦ πιλικούδ'! φέρι μι, μαρή, λίγις πιλικούδις, ν' ἀνάψου τ' φουτχιά.*

πινέτου ή, ή **παινεσιάρα** ή **πίνισιά**, ό **ἐπαινος**· ό **πινισιάρ'ς**, ἐπίθ., ό **καυχησιάρης**: *στῆς πινέτους τήν αὐλή τρία σακούλια κρέμουνταν, τόνα πείνα, τάλλου λίμα, τάλλου πίνισιά γιμάτου.*

πινίρ τό, μαστιχάτο κουφέτο.

πιδάρα ή, ή πεντάρα.

πιδακόσια τά, τά πεντακόσια.

πιδέξ̂, στή φράση: *μᾶς κάμν' τοῦ βιδέξ̂*, μᾶς κάμνει τόν καμπόσο.

πιδέξου ή, αὐτή πού μᾶς κάνει τή σπουδαία: *έβγα πιθιρά πιδέξου - γιά νά δγιεῖς τοῦ γιό σ' τοῦ χέζα - πού σί φέρνει πιρδικούλα - πιρδικούλα πινιμένη - ώς τά γόνατα χισμένη, σατιρ. Δημ. τραγ. τοῦ γάμου.*

πιδόλιρου τό, μεγάλο χρυσό νόμισμα, τό πεντόλιρο, πού τό εἶχαν κυρίως κόσμημα γιά τό λαιμό οἱ γυναῖκες.

πιπίλ' τό, εἶδος μανιτάρι σέ σχῆμα ὀμπρέλας.

πιπιλιό ή, ή στάχτη.

πιπιλόγατους, ἐπίθ., αὐτός πού κάθεταί πολύ κοντά στό τζάκι σάν τή γάτα.

πιπιλουβάλουμα τό, σταχτόπανο, εἰδικό χοντρό πανί· σ' αὐτό **έβαζαν** **πιπιλιό** καί σκέπαζαν τήν κοφίνα, γιά νά **καλαθχιάσ'ν** (βλ. λ.) τά **ἄσπρόρουχα** μέ τήν κατασταλαή, πού γινόταν.

πιπίν' τό, συνήθως στόν πληθ. τά **πιπίνια**, τό στόμα, τά χεῖλια, ή μύτη καί τά γύρω τους μέρη στό πρόσωπο: *τούν τσάκ'σι τά πιπίνια.*

πιδάτουμα τό, τό κλείσιμο, τό ἀμπάρωμα τῆς πόρτας.

πιδάτ'ς ό, ξύλινη συνήθως ἀμπάρα τῆς ἐξώπορτας: *έβαλις τοῦ βιδάτ'*

πιρατώνου, ρ., βάζω τό σύρτη, τήν άμπάρα στήν έξώπορτα καί γενικότερα κλειδώνω: *πιράτουσις καλά;*

πιρβάξ̂ τό, τό γεΐσο στό παράθυρο. Τούρκ.

πιργέλιου τό, τό περιγέλασμα, τό κορόιδεμα.

πιργιλῶ, ρ., περιγελῶ, κοροϊδεύω κάποιον' συνήθως τού πιργέλιου άρχιζε μέ τό *δοῦ-δοῦ* (βλ. λ.): *κυρία, αὐτός μί πιργιλάει καί πιργιλατζής, ἐπίθ., λεγόταν αὐτός πού συνήθιζε νά πιργιλάει.*

πιρδίκλα ή, ή τρικλοποδιά: *τού γιαρατά, μ' έβαλι πιρδίκλα κί γι' αὐτό μ' ἴρξι (μέ έριξε) ή πιρδίκλα ήταν μεγάλο όπλο καί μεγάλη τέχνη στό πάλαιμα τῶν παιδιῶν.*

πιρδικλώνου, ρ., 1) βάζω τρικλοποδιά σέ κάποιον, 2) μπερδεύω καί άπασχολῶ κάποιον: *Ἰσια - Ἰσια μάς πιρδικλών'ς, άι στ'ν άκρια καί μέσο. πιρδικλώνουμι, 1) μπερδεύομαι: τί μί πιρδικλώνίσι στά πόδγια μ';, 2) γιά τά ζῶα πού τά δέν' (τά δένουν) έξω νά βοσκήσουν καί καμιά φορά μπερδεύονται στό σχοινί, μέ τό όποίο τά δένουν: *πιρδικλώθ'κι τού έρμου κί τρώμαξα νά τού λύσου, 3) μπερδεύω τά βήματα καί παραπατῶ: γέρασα, δέ βουρῶ νά πιρπατήσου, πιρδικλώνουμι!**

πιρήφανους ό, παρατσ.

πιριδρουμνιάζου, ρ., τρώγω τού πιριδρουμου, δηλ. πάρα πολύ: *έλα, πιριδρόμνιασι, μό νά χουρταίς.*

πιριδρουμους ό, στίς φράσεις: *τρώου δού biridrouμου καί κακό πιριδρουμου νάχ'ς (νά έχεις).*

πιρικουκλάδα ή, ή περιπλοκάδα, άγριόχορτο πού άπλώνεται καί ριζώνει στό χῶμα σάν τήν άγριάδα' τήν τρώγουν πολύ όλα τά ζῶα καί γι' αὐτό τή μάζευαν, όπως καί τή *καλαβαρή*, γιά νά τή δίνουν αντί γιά άλλο χόρτο στά ζῶα στό σπίτι.

πιρικνάδα ή, ή περικνάδα' μικρό στίγμα, μικρή κηλίδα στό πρόσωπο, πού δύσκολα έξαφανίζεται.

πιριλαβαίνου, ρ., καταπιάνομαι κάποιον νά τόν βρίσω, νά τόν δείρω κλπ.: *τούν πιρίλαβι κί τούν άρχισι...*

πιριχώ, ρ., περιχύνω: *μί πιρέισι (περιέχυσε) μί τού λάδ'.*

πιρδάκ̂ τό, βλ. *birdáκ̂*. Τούρκ.

πιρουνιάζου, ρ., 1) παίρνω πιρουνιές (βλ. *bilouniáζου*), 2) στή φράση: *μί πιρούνιασι τού κρύου.*

πιρπατσιά ή, 1) ή περπατησιά, 2) ειδικό καλό τριπόδισμα τῶν ἀλόγων (σάν τό **ἀραβάν**): *δέ ξέρ' πιρπατσιά του ἄλουγου σ'*, 3) μτφ. τρόπος τοῦ φέρεσθαι: *τόρα θ' ἀλλάξου πιρπατσιά*; καί κοροϊδ.: *παλιά φουράδα, κινούργια πιρπατσιά*.

πιρπιρίτσα ή, κορίτσι πού σύμφωνα μέ τό ἔθιμο τό ἔγδυναν καί τό στόλιζαν μέ πρασινάδες καί λουλούδια καί μ' αὐτό ἔκαναν λιτανεία γιά νά βρέξει, ἔλεγαν μάλιστα καί τούς στίχους:

*πιρπιρίτσα πιρπατεῖ
του θιό παρακαλεῖ,
βρέξι θέ μ' νά γέν' τά σ'τάργια
γούβνου - γούβνου τά κριθάργια.*

πιρ'σέβου, ρ., περισσεύω: *δέ bir'σέβ' τίπουτι* καί ή παροιμία: *μουνό δέν εφτανί κί διπλό πιρίσσιβι*.

πιρσ'νός, ἐπίθ., περυσινός.

πιρσκίῶνου, ρ., 1) κάνω πεσκέσι, προσφέρω κάτι σέ κάποιον τζάμπα: *τί, βρέ, στου πέσκιουσις τ' ἀρνί*; 2) λέγω, μαρτυρῶ ἕνα μυστικό δικό μου ή ξένο σέ κάποιον: *πρόφτασι κί σί τά πέσκιουσι*; Τούρκ.

πιρτσίν' τό, εἶδος καρφιού. Τούρκ.

πίτα ή, ή πίτα πού κάνουν μέ **πέτουρα**, φύλλα, καί εἶναι πολλῶν εἰδῶν: *σπανακόπ'τα, τυρόπ'τα, τραχανόπ'τα, κουλουκ'θόπ'τα, γαλατόπ'τα, σ'κουτόπ'τα, κριατόπ'τα, μαν'ταρόπ'τα* καί χωρίς πέτουρα *κουλουβαρόπ'τα*.

πιτάκ' τό, πουλάκι, πού ἀρχίζει καί πεταρίζει.

πιτακούδ' τό, ὁ,τι καί τό **πιτάκ'**· βλ. **κουλουβάσ'κα**.

πίτας καί **πίτινα**, παρατσ.

πιτιφρής ὁ, παρατσ.

πιτναράκος ὁ, μικρός πετεινός καί παρατσ.

πιτούμινου τό, ὁ χαρταετός.

πιτριά ή, ὁ ὑπαιγιμός: *μί πέταξι μνιά πιτριά*.

πιτρινάς ὁ, παρατσ.

πιτροβουλῶ, ρ., πετροβολῶ, λιθοβολῶ.

πιτροζάχαρ' ή, τό κἀνδίο, ή κρυσταλλωμένη ζάχαρη.

πιτροζούλ'μα τό, σκληρό ὀδυνηρό ζούλημα καί πρήξιμο στά πέλματα τῶν ποδιῶν, πού τό πάθαιναν τά παιδιά, ἐπειδή ἔτρεχαν ξυπόλυτα καί χτυποῦσαν στίς πέτρες.

πιτρομάχους ὁ, πούλι πού κάνει τή φωλιά του στίς πέτρες καί στά πεζούλια.

Πιτρομάχους ὁ, παρατσ.

πιτροπόλιμους ὁ, συνηθισμένη μάχη μέ **πιτροβόλ'μα** ἀνάμεσα στά παιδιά ἀπό διάφορες γειτονιές.

πιτροχιλιδόνα ἡ, χελιδόνη μεγαλύτερο ἀπό τό συνηθισμένο, μαῦρο χωρίς τό ἄσπρο στήν κοιλιά, πολύ δυνατό καί γι' αὐτό φαίνεται ὅτι πληθαίνουν τώρα, ἐνῶ χάνονται τά ἄλλα χελιδόνια.

Πιτσέλας ὁ, παρατσ.

πιτσκάρ τό, μικρό παιδί, κάποιος μικρός πού δέν λογαριάζεται: *τί, αὐτό τοῦ πιτσκάρ θά φουφθῶ;* Τούρκ.

πίσκου τό, ὅ,τι καί τό **πιτσκάρ**. Τούρκ.

πιτσουράς ὁ, παρατσ.

πιτσουρούδα ἡ, οἱ **πιτσουρούδες** εἶναι μικρά χοιρινά κομματάκια, πού μένουν, ὅταν βράζουν τά παχιά μέρη τοῦ γουρουνιοῦ γιά νά βγάλουν τή λίγδα· τίς διατηροῦσαν μέσα **στή λίγδα**, **στίς ζβάνις**, γιά προσφάγι τό χειμῶνα.

πιτώνου, ρ., 1) βάζω πετσί, πάτο στά τσαρούχια, στά τσιτίκια κ.λ.π., 2) **στή φράση:** *θά σί πιτσώσου καμνιά* (βάτσα).

πιχιά ἡ, ἡ οὐσία πού χρησιμοποιοῦσαν, γιά νά πήξουν τό τυρί, ἡ **μαιά** τήν ἔβγαζαν ἀπό μία σακουλίτσα, πού ἦταν κολλημένη στήν ἄκρη τῆς κοιλιᾶς στά ζῶα.

πιτ'χαίνου, ρ., 1) ἐπιτυγάνω, 2) συναντῶ: *τούν ἀπίτ'χα στοῦ παζάρ'.*

πιχλιβάν'ς ὁ, ὁ πεχλιβάνης, παλαιστής, παληκαράς: *τί πιχλιβάν' θά σί βάλουμι, νά μᾶς κουμαδέρν'ς;* Τούρκ.

π'κάδ' τό, ταῦρος ἐπιβήτορας.

π'λάδα ἡ, ἡ πουλάδα, κότα.

πλάζουμι, ρ., **στή φράση:** *δέ βλάζιτι ἀνθρώπους· ψυχῆ δέ βλάζιτι*, δέν ὑπάρχει, δέ φαίνεται ἄνθρωπος.

πλάι τό, καί ἡ **πλαιά**, ἡ **πλαγιά**, ἡ **ποδιά** τῶν βουνῶν καί λόφων γύρω ἀπό τό χωριό: *κάηκαν τά πλάια*.

πλαϊζού, ρ., **πλαγιάζω**: *τί ἀπού τώρα πλάιασις;*

πλάκου-, α' συνθ. ὀνομάτων γιά νά δείξει γυναικες πού **πλακώνονται**: *πλάκου-Λέν'*, *πλάκου-Πέτρινα*.

Πλακοῦδισ οί, τοπων.

πλακουτούρα ἡ, **μεγάλη πέτρινη πλάκα**, πού τή στήνουν **παγίδα**, γιά νά πιάσουν **πουλιά**: *δέ δ'ν Ἰστ'σις* (δέν τήν ἔστησες) *καλά δ' πλακουτούρα* *κί δέ θά τσακώις κάδίπουτα* καί **μτφ.** στή φράση: *ἐπισι ζδ'* (στή) *πλάκουτούρα*, γιά τούς **πελάτες** πού **ἐπεφταν** **στά δίχτια** **ἐπαγγελματιῶν** (**δικηγόρων**, **γιατρῶν** κ.λ.π.).

πλακῶνου, ρ., 1) **σκεπάζω**: *τά πλάκουσι τοῦ χιόν'*, 2) **γαμῶ**: *δ' πλακῶν' οὐ κισρατάς!* *αὐτήν πλακῶνιτι, ρέ.*

πλάλα ἡ, ἡ **πηλάλα**, **τό τρέξιμο**: *τόβαλα ζδ' βλάλα* (στήν **πλάλα**) *ἀδι τρέχα* *μνιά πλάλα ὡς τά β'γιάδγια* *νά μᾶς φέρ'ς λίγου νιρό.*

πλάλους ὁ, ὁ, **τι καί ἡ πλάλα**: *ἔκαμα ἕναν βλάλου!*

πλάλω, ρ., 1) **ἀμτβ.**, **τρέχω**: *πλάλα, ρέ, θά σί τσακῶσ'ν*, 2) **μτβ.** **μεταφέρω** **κάτι τρέχοντας**: *πλάλα τα μνιά στιγμή, θά τούν προφτάις* (**προφθάσεις**).

πλάν' ἡ, ἡ **πλάνη**, **ἐργαλεῖο μαραγκοῦ** γιά νά **πλανίζ'ν** (**λειαινουν**) **τά σανίδια**.

Πλανά ἡ, **χωριό**: *μάλουι ἡ Πλανά μί τ' Φουτίδα πχιά* (**ποιά**) *ἐχ' τά πρισότιρα...* *παλιούργια!*

πλάδαζου, ρ., **ταράζομαι** **ὄλος ἀπό τά γέλια**, **τό κλάμα**, **τόν πόνο**: *δέ δ' ἀκους, μαρή, τοῦ καημένου, πλάδαξι στοῦ κλάμα.*

πλαρίν' τό, τό **μικρό γαϊδουράκι**, **μουλαράκι**, **ἀλογάκι**.

πλαστήρ' τό, **μιά ξύλινη στρογγυλή ἐπιφάνεια ἀπό σανίδια**, **δπου πλάθουν** **μέ τό ζ'μάρ** **τά πλαστά** **καί ἀνοίγουν** **μί τοῦ βλάστρ'** **τά πέτουρα** (**τά φύλλα**) **γιά τίς πίτες** **μέ τό πλαστήρ'** **γύρ'ζαν** **τήν πίτα** **γιά νά ψηθεῖ** **καί ἀπό τήν ἄλλη μεριά** (**ὅταν τήν ἔψηναν** **ἀκόμη στό τζάκι** **καί ὄχι στό φούρνο**).

πλαστό τό, τό **καρβέλι** **πού πλάθουν** **στό σπίτι**, **μεγάλο**, **στρογγυλό**, **3 κιλά** **τουλάχιστο**.

πλάτ' ή, ή πλάτη, στή φράση: *κί τσαρούχια b'd bláti s'* (άπό τήν πλάτη σου), δηλ. δικά σου' τό έλεγαν αυτό, έκαναν αυτή τή συμφωνία, οί μεγαλοκτηματίες, γεωργοί καί κτηνοτρόφοι μέ τούς **στοιχτούς**, πού έπαιρναν γιά νά τούς δουλεύουν, χωρίς τήν ύποχρέωση νά τούς παρέχουν ύπόδηση.

πλατσουμύτ'ς ό, παρατσ.

πλέγου, ρ., 1) κολυμπώ: *πλέγ'ν στά βαθιά*, 2) επιπλέω: *δέ πλέγου ιδώ*.

πλειότιρους, επίθ., περισσότερος: *πήρις τού πλειότιρου ισύ*.

π'λί τό, 1) τό πουλί, τό πουλερικό: *δέ μαζώχκαν άκόμα τά π'λιά*, 2) τό π'λί, τό σμήνος πού φεύγει, πετάει, όταν χουρίζ'ν τό μελίσι. βλ. λ.

πλιά, επίρ., πλέον, πιά: *οὔβας πλιά!*

πλιάκαρου τό, ό,τι καί τό **πίσκου**, ό πολύ μικρός: *ήρτι κι αυτό τού πλιάκαρου νά μάς προμ'θέψ'*.

πλιατσαρίζου, ρ., 1) κάνω μέ τά χέρια πλιάτς-πλιούτς στό νερό: *τί πλιατσαρίζς στου λάκου;*, 2) χτυπώ κάποιον μέ τίς παλάμες σιγά - σιγά στό σώμα ή στό πρόσωπο: *τούν πλιατσαρίζ' μινά ώρα*.

Πλιάτσαρ'ς ό, παρατσ.

πλιάτσ'κου τό, 1) τό λάφυρο, τό πλιατσεικολόγημα, 2) στόν πληθ. τά **πλιάτσ'κα**, τά συμπράγκαλα: *πάρι τά πλιάτσ'κα σ' κί τράβα*. Άλβ.

πλίχουρους, επίθ., ό άπλόχωρος, φαρδύς: *μ' ήρτι λ'γάκ' πλίχουρου* (τό ρούχο).

πλόκ' τό, μεσότοιχος πρόχειρος, όχι κτιστός, πού τόν έκαναν πλέκοντας συνήθως **ψουράκις**, κλαδιά πικροδάφνης καί έπειτα τόν σουβάτιζαν.

πλόσκα ή, όχι ξύλινη άλλά φκιαγμένη, όπως καί ή φλάσκα, άπό ένα είδος νεροκολοκύθας' τήν χρησιμοποιούσαν γιά νά βάζουν κρασί.

π'λούδ' τό, ύποκορ. τού πουλί.

πλουκάρ' τό, τό μαλλί πού βγάζουν όλόκληρο, σάν μιά γούνα, όταν κουρεύουν τά πρόβατα.

πλουκός ό, βλ. **βλουκός**, φράχτης πού τόν έφκιαναν πλέκοντας κλαδιά.

πλουμίδ' τό, τό στολίδι: *γιμάτους πλουμίδγια*.

πλουσία ή, παρατσ.

πλόχειρου τό, αὐτό πού χωράει ἢ χούφτα: *Ἐνα πλόχειρου τραχανά.*

π'λῶ, ρ., πουλῶ: *ζδ' β'λῶ, δ' παίρν'ς;* σοῦ τήν πουλῶ, τήν παίρνεις;

πνακουτή ἢ, ἢ πινακωτή, οἰκιακό σκεῦος, πού τό ἐφκίαναν συνήθως ἀπό τόν κορμό δένδρου, πού τόν ἐσχίζαν στή μέση καί τό ἕνα μισό τό πελεκοῦσαν ἔτσι ὥστε νά φκιαχτοῦν κοῖλα χωρίσματα· σ' αὐτά ἔβαζαν τά πλαστά, ὅταν ζύμουναν καί τά σκέπαζαν μέ τά μισάλια, ὅσο νά γίν' τοῦ ψουμί καί ὕστερα μέ τ'ς πνακουτές τά πήγαιναν στό φοῦρνο καί τά ἔψηναν.

ποίσιους, ἐπίθ., στή φράση: *οὔ ποίσιους, οὔ δεῖξιους.*

πόλκα ἢ, 1) γυναικεῖο παλτό, 2) εἶδος χτενίσματος συνήθως γιά τούς ἀνδρες.

πόρδους ὁ, ἢ πορδή: *μί πουρδοί δέ βάφ'ν αὐγά.*

πότ'ζμα τό, πότισμα.

πού, πρόθ. βλ. ἀπού, πού πάν', πού κάτ', πού κείθι: *θά πάου πού κείθι (πού πάν', πού κάτ'),* ἐννοοῦν γειτον. σπίτι ἢ χωράφι, κτῆμα ὀρισμένο.

πουγάλια, ἐπίρ., βλ. ἀπουγάλια: *πουγάλια, βρέ, θά τούν ζυπνής.*

πουγάτσια ἢ, εἰδικό φταζ'μίτ'κου (ἐπτάζυμο) ψωμί, πού ψήνουν στό ταψί μέ σουσάμι καί αὐγό ἀπό πάνω, γιά νά τό πᾶν τό Πάσχα στό νανά (νουνό).

πουδάγρια ἢ, ἢ ποδάγρα.

πουδαράς, ἐπίθ., αὐτός πού ἔχει μεγάλα πόδια.

πουδένουμι, ρ., βάζω τά τσαρούχια, παπούτσια: *καρτέρι μι νά πουδιθῶ.*

πουδιά ἢ, 1) ἡ ποδγιά, ἐμπροσθέλλα καί πληθ. οἱ πουδές, 2) ἡ πλαγιά ἐνός λόφου ἢ βουνοῦ: *τ'ς πουδές τ' δι-Λιά.*

πούκιους ὁ, ἕνα μεγάλο καρύδι· μ' αὐτό καί μέ ἄλλα συνηθισμένα στό μέγεθος ἔπαιζαν τά παιδιὰ τά καρύδγια· ἔβαζε δηλ. τό κάθε παιδί 1-2 καρύδια μέσα σ' ἕναν κύκλο καί ἔπειτα ρίχνοντας δού βούκιου ἀπό ὀρισμ. ἀπόσταση προσπαθοῦσαν νά βγάλουν ἀπό τόν κύκλο ὅσο τό δυνατό πιό πολλά καρύδια, πού ἔτσι τά κέρδιζαν.

πούκιους ὁ, παρατσ.

πουλακαμένους, ἐπίθ., φουκαράς, ταλαίπωρος: *πουλακαμένη μ', τί ἔχ'ς νά τραβήξ'ς ἀκόμα!*

πούλ'-πούλ', επιφώνημα, μέ τό όποιο φωνάζουν τίς κότες, γιά νά τίς ταΐσουν ή νά τίς κλείσουν στό κοτέτσι.

πούλ' τό, τό χαρτόσημο καί ύστερότερα καί τό γραμματόσημο: *πόσα πούλια νά βάλου;* Τούρκ.

πούλια τά, μικρά έπαργυρωμένα ή έπιχρυσωμένα κέρματα, μέ τά όποια στόλιζαν τά κρόσια στίς σιάρπια, στά λαχούργια καί τά καλά τραπεζομάντηλα. Τούρκ.

πουλιάνα ή, βλ. άπουλιάνα.

πουλιτέβουμι, ρ., άκούομαι, γίνομαι τής μόδας: *Ικείνουν δού γιρό πουλιτέβδαν πουλύ ή Βρουγδανίνα κ' ή Νίνα, πού προουτοφόρισαν μιρτζιάνια κί μιταξουτή πουδιά.*

πουλκάκ' τό, ύποκορ. τής πόλκας, γυναικειό σακάκι, ζακέτα.

πούλ'τώρα, έπίρ., βλ. ταπούλ'τώρα, πρίν άπό λίγο.

πούλ'φώνου, ρ., κουράζω, καταπονώ: *τούν πουλίφουσι στή δ'λειά* (ή στό ξύλο, τό διάβασμα κ.λ.π.) καί μέσ. *πούλ'φώνουμι: πουλ'φώθ'κα στού βλάλου.*

πουνίδ' τό: *μί τάραξαν τά πουνίδγια μ', οί πόνοι μου.*

πουδίκ' τό, τό ποντίκι. βλ. **houτίκ'**.

πουδκουκούραδα καί **houδκουκούραδα**, τά άποπατ. άπό τά ποντίκια.

πούπλου τό, τό πούπουλο, τό πολύ έλαφρό: *Ένα πούπλου είνι.*

πουρδιάς ό, 1) αυτός πού ρίχνει πολλούς πόρδους, 2) ό φοβιτσιάρης (βλ. καί Έναν Ιρ'ξι): *τί, βρέ, αυτόν δού πουρδιά φουβήθ'κεις;*

πουρδιάς ό, παρατσ.

πουρδου-.1) α' συνθ. όνομ., γιά νά δείξει κάτι παρακατιανό: *πουρδου-ράκ'*, τό τελευταίο, άδύνατο ρακί, πού βγάζουν στά καζάνια, 2) α' συνθ. κύριων όνομ., γιά νά δείξει κάποιον πού λέει άνοησίες, φλυαρίες: *πουρδου-Ν'κόλας.*

πουρδουδάμασκ'νου τό, καί **πουρδουδάμασκ'νου** καί **πουρδάμασκ'νου**, Ένα είδος δαμάσκηνα.

πουρδουρούφας ό, αυτός πού ρουφάει τή μύξα του, ό μυξιάρης.

πουρέβου καί **πουρέβουμι**, ρ., περνώ, οικονομούμαι: *Ιγώ πουρέβου κί δί-*

χους κρασί' σύρι στού γόσμου κί βουβέψου κί γύρ'σι στού σπίτι σ' κί
πουρέψου. παροιμ.

πουριά ή, ή δίοδος, τό πέρασμα στά χωράφια, στά κτήματα: μ' Ικλεισι δ'
πουριά γιά τ' άβέλ'.

πουρνάρ' τό, τό πουρνάρι' ύποκορ. πουρναρούδ' καί μεγεθ. πουρνάρα.

Πουρνάρις οί, τοπων.

Πουρναρούδ' τό, τοπων.

πουρτάρα ή, ή μεγάλη πόρτα, πουρτουδ', ή μικρή πόρτα.

πουτούρ τό, φαρδύ μπενεβρέκι. Τούρκ.

πούτσα καί πούτσους, βλ. βούτσα καί βούτσους. Σλαβ.

πράμα τό, 1) τό ζῶο, δλα τά οικόσιτα ζῶα, κυρίως τά φορτηγά: τά βόλιψις
τά πράματα; 2) μτφ. ό άνθρ. πού συμπεριφέρεται σάν ζῶο, πράμα: άια,
βρέ, του πράμα δέ γρέν' (κρένει)!

πραματίνα ή, ατή πού είναι πράμα, ζῶο.

πραμάτχια ή, ή πραμάτια, τά έμπορεύματα, πού μεταφέρουν καί πουλουν
άπό μέρος σέ μέρος, κυρίως στά παναίργια οί μικρέμποροι, οί πραμα-
τευτάδες: Ιφιραν οί Λιαριγουβνοί τ'ς πραματχιές τ'ς.

πρασ'νιγρ'ς, επίθ., αὐτός πού έχει κακή, πρασινοκίτρινη δψη, ό άρρωστιά-
ρης.

πρατσαλιζου, ρ., γιά τά κλαδιά τής έλιās καί του πουρναριου κυρίως, πού
δταν καίγονται κάνουν πράτης - πράτης καί πετουn τσιξς.

πρέπ', ρ., 1) άπρόσ., πρέπει, είναι άνάγκη, 2) προσ., ταιριάζει είναι ώραίο:
δέ σί πρέπ' αὐτό του φ'σταν' (δέν σέ ταιριάζει, δέν σέ πηγαίνει): γι' αὐτό
επριψι ού χουρός, γι' αὐτό δμόρφηνε ό χορός, λέει ή μάνα περήφανη,
πού βλέπει τό γιό της νά σέρνει τό χορό.

πρήσκλα ή, τό σύκο πού φούσκωσε, αλλά άκόμα δέν ώρίμασε τελείως: μή
δρῶς (τρῶς), βρέ, τ'ς πρήσκλις, θά πρηστουν τά χείλια σ'.

πρήσκλας ό, κοροϊδ. γιά κάποιον πρησμένο, χοντρό.

πριάβαρα, επίρ., γυρτά, στό πλάι' λέγουν γιά τά φορτωμένα ζῶα, πού γέρν'
λίγο άπό τή μιá μιριά καί γιά τούς άνθρ., πού δέν περπατουn ίσια καί
γέρνουν άπό τό ένα πλευρό.

πριακόν τό, τό άκόνι, ή λίμα πού άκονίζουn τά τσεκούρια, μαχαίρια κ.λ.π.

πριακουnίζου, ρ., άκονίζω.

πρικί τό, ψάρι τής λίμνης.

πριόβουλου ό, μικρός σιδηρένιος χαλκάς, πού χτυπώντας τον στή τσιακ-μακόπετρα άναβαν τό φυτίλι ή τήν ίσκα.

πρόλουγας ό, 1) τό μικρό αύγό πού γεννοϋn οι κότες πρίn τήn ώρα του, 2) πείραγμα γιά τούς μικρούς: *δγιέ τουn του πρόλουγα!*

προμερόθεν, έπίρ., λέγουn κοροΐδ. στή φράση: *προμερόθεν, βλάχε μ' τά-λουγα*, γιά κάτι πού έπρεπε νά γίνει ένωρίτερα.

πρόξινους ό, παρατσ.

πρόσφουλου τό, 1) τό αύγό πού άφήνουn στή φωλιά, γιά νά γεννοϋn οι κότες, 2) κάτι πού βάζουn σάν βάση γιά νά πολλαπλασιαστεί: *θά άφήκου γιά πρόσφουλου ένα κατουστάρ'κου'* πολλές φορές τά παιδιά κατά λάθος έπαιρναν άπό τή φωλιά τό πρόσφουλου καί έτρεχαν κρυφά στό μπακάλη καί έπαιρναν μ' αυτό ζαχαράτα, караμέλις κ.λ.π. καί τότε άκουγόταν στή γειτονιά τ' άναθέματα τής μητέρας: *ανάθιμά σι, δαίμουνα...*

προυβιά ή, τό τομάρι του πρόβατου, άλλά καί άλλων ζώων: *πήρι d' βρουβιά π' του γρουν' νά φκιάσ' τσαρούχια.*

προυγόν τό, ό προγονός.

προυγίδ τό, βλ. **βρου'γίδ**.

προυζύμ τό, 1) ή μαγιά, τό ξυνισμένο ζυμάρι, πού τό κρατοϋn άπό τήn προηγ. ζύμη καί πρόκειται νά τό χρησιμοποιήσουn στή νέα ζύμη τό διατηροϋσαν συνήθως στό **γαβάν** ή σέ μιá πήλινη κούπα: *κράτ'σις, μαρή, προυζύμ*; 2) τό παρασκευάσμα πού κάνουn *άνιπχιάνονδας του προυζύμ*, άνακατεϋοντας δηλ. τή μαγιά, τό ξυνισμένο μικρό κομμάτι ζυμάρι, τό βασικό προυζύμ' μέ νερό καί περισσότερο άλεύρι σ' ένα μπακράτσι ή σ' έναν τέντζερη' αυτό τό νέο προυζύμ' τό τυλίγουn στά ζεστά γιά νά **γίν'**, νά φουσκώσει, καί ύστερα μ' αυτό νά ζυμώσουn τό ψωμί στή μεγάλη **ζ'μουκόπανα**.

προυμ'θέβου, ρ., συμβουλευώ: *τούν προμηθήψα, μά ποϋ νά μ' άκούσ'.*

προυμί, έπίρ., προτοϋ: *άδιστι νά πααίνουμι, προυμί μās βαρεθοϋνε κ' οι έ-μουρφες τής γειτονιάς θέλουn νά κοιμηθοϋνε. Δημ. δίστ.*

προυνιά ή, θάμνος άγκαθωτός πού κάνει τά **προυνα**, τά τσάπρουνα και **προυνίτ'ς** ένα είδος μανιτάρι· μαλλιά **προυνάτα** στό χρώμα και **δαμάσκ'να προυνάτα** στή γεύση.

προυνο τό, μικρός στυφός καρπός τής προυνιας, άλλου τό λέν τσάπρουνο.

Προυν'ς, παρατσ.

προυσκ'νω, ρ., 1) προσκυνῶ, 2) νυστάζω: *τί κάθισι κί προυσκ'νάς κί δέ βα-
αίν'ς* (πηγαίνεις) *νά πείς;* (πέσεις - κοιμηθείς), 3) στή φράση: *άκόμα θά
του προυσκ'νήσουμι;* (τό τραπέξι), όταν, άφου φάγουν, καθυστεροῦν
στό τραπέξι.

προυσώπατα τά, τά πρόσωπα, κυρίως εϊρωνικά: *σπουδαία προυσώπατα!*

προυτόιρους ό, έλεγαν προυτόιρου, τό γερο-Νίκο, τόν Κατερτζή.

προυτσιάδ' τό, τό μεγάλο άρσ. γίδι, του τραϊ και τό άρσ. πρόβατο, του κρι-
άρ, πού τά διατηροῦν καλά στά κοπάδια, γιά νά προυτσοῦν τίς κατσι-
κες και τίς προβατίνες· τά τραιά και τά κριάργια ήταν **γιουσέμνια** στά
κοπάδια.

προυτσῶ, ρ., λέγεται γιά τά **προυτσιάδγια**, **τραιά** κί **κριάργια**, πού καβαλι-
κεῦουν, **b'δοῦν** (πηδοῦν) τίς γίδες και τίς προβατίνες· όταν έλθει ό και-
ρός γιά τή δουλειά αυτή άπουλ'νοῦν τά **προυτσιάδγια**, **βρουμουλου-
γιοῦδι** τά θηλυκά και άρχίζουν και **μαρκαλιοῦδι**.

προυφταίνου, ρ., προλαβαίνω: *τούν πρόφτασα*· τό μέσ. **προυφταίνουμι**, ρ.,
1) Ικανοποιῶ, προλαβαίνω τίς άνάγκες κυρίως τής διατροφής ὡς τή
νέα έσοδεία: *θά προυφταστοῦμι μί τ' αυτό του χαμουλόι, ὡσπου νά βγά-
λουμι του λάδ'*, 2) στή φράση: *δέ bπρουφταίνουμι*, δηλ. μόλις προλα-
βαίνω κυρίως γιά κατούρημα, αλλά και άλλες άνάγκες: *άφκι μι, δέ
bρουφταίνουμι!*, *δέ bρουφταίνιστι*, λέγουν στά παιδιά, όταν βιάζονται
νά φάγουν, νά παίξουν κ.λ.π.

προυφταστήρα ή, κάτι πού προλαβαίνει νά Ικανοποιήσει μιά άνάγκη, π.χ.
ή **φαρφούνα**, ένα φτενό ψωμί, σάν τή λαγάνα, πού ψήνονταν γρήγορα,
γιά νά προυφταστοῦν, όσο νά ψηθοῦν τά κανονικά μεγάλα πλαστά· τό
Ιδιο προυφταστήρα είναι και του χαμουλόι στό λάδι, όσο νά γίνει τό
κανονικό μάζεμα τής έλιῆς και νά βγάλουν του λάδ'.

προυφτῶ, ρ., φυσῶ γιά νά βγάλω από τό στόμα τό γεμάτο λίγο-λίγο τό νε-
ρό, γιά νά ραντίσω μ' αυτό κάποιον ή κάτι, π.χ. τά ρούχα πού έχω γιά
σιδέρωμα.

προυχείμ τό, τό φθινόπωρο.

προυχούν τό, 1) ειδικό χωνί στην αρχή της καρούτας του μύλου, 2) παιδί με μεγάλο στομάχι, που τρώει πολύ.

προυχούνας ό, κοροϊδ., δπως τό προυχούν' για άχόρταγα παιδιά.

πρώτους ό, στή φράση: *πρώτ' Ιλια*, παιδ. παιγνίδι (βλ. Βαμβακούδη, Χρονικά της Χαλκιδικής, τ. 21-22).

π'τιάρ τό, άπό τήν κανονική ζύμη επαιρναν λίγο ζ'μάρ' και τό επλαθαν πλατιά σάν τή λαγάνα, για νά τό ψήσουν γρήγορα στό τηγάκι.

π'τούδα ή, ύποκορ. τής πίτας, ή μικρή πίτα: *εφκιασα μινιά π'τούδα, νά πουρέψουμι σήμια*.

Πτούν τό, τοπων. βουνοϋ.

πυκνάδα ή, τό πυκνό κόσκινο, ή σήτα, που βγάξει τό έκλεκτό σητίσιου άλεύρι.

πυρουστιά ή, και **πυρουστιά**, ό πυροστάτης, δηλ. πέτρες, τουβλα ή και χαμηλό σιδηρένιο τρίποδο, που βάζαμε στή φωτιά, στό τζιάκι ή στό χαρκόλακα, για νά βάλομε πάνω τόν τέντζερη με τό φαγητό.

πυρώνου, ρ., βάζω κοντά στή φωτιά και ζεσταίνω, *πυρώνου τά χέργια μ', τά πόδγια μ'* κ.λ.π. και μέσ. **πυρώνουμι**, κάθομαι κοντά στή φωτιά και ζεσταίνομαι: *θά καθήσου κουδά στου τζιάκ' νά πυρουθώ*.

πχιάνουμι, ρ., παθαίνω μερική ή όλική άκίνησία, παράλυση: *πχιάσ'κα' πχιάσ'καν τά πουδάργια μ'*.

P

ραβαίς τό, γιορτή, διασκέδαση. Τούρκ.

ραβανί τό, γλύκισμα.

ραβανός, έπιθ., ξανθός, καστανός' κυρίως για τίς έλιές, που δέν είναι πιά πράσινες ούτε τελείως ώριμες, μαυρες, αλλά ραβανές.

ραγάζ τό, φυτό του βάλτου' μ' αυτό γέμιζαν συνήθως τό έσωτερικό στάσάμαρια.

ραγάνα ή, τό σιγανό μουρμουριστό γαύγισμα των σκυλιών και μτφ. τό μουρμουριστό πείραγμα, κουτσουμπουλιά: *ή άθιόφουβους δέ σταμάτ'σι τ' ραγάνα*.

ραγάνα ή, και δ ραγάνας, παρατσ.

ραγανίζου, ρ., 1) για τό σκυλί, όταν γαυγίζει σιγανά μέ κλειστό τό στόμα του, 2) για τούς άνθρ., πού γαβγίζ'ν, πειράζουν μουργουριστά τούς άλλους: *ώρις ραγανίζ', κανέναν δέν άφ'κι.*

ραγουβύζ' τό, τό μπιμπερό.

ράι τό, σταμάτημα, στόπ, κυρίως στή δουλειά: *έδουκι ράι.*

ραίζου, ρ., ραγίζω: *μί ράισις d' καρδγιά μ'' ραΐσκι ού καθρέφ'ς.*

ρακί τό, τό ούζο πού βγάζουν μέ τήν άπόσταξη, βράζοντας δηλ. τά τσίπρα (στέμφυλα) τών σταφυλιών στά ρακουκάζανα, στά καζάνια (άμβυκες). Έτσι βγαίνει 1) ή πρώτ' ρακή, τού χάμκου, πολύ δυνατό ρακί, πού δέν τό πίνουν, αλλά τό χρησιμοποιούν συνήθως σάν οινόπνευμα (τρίψιμο σέ κρυολογήματα κ.λ.π.), 2) τό κανονικό ρακί πού πίνουν και 3) τελευταία τού πουρδουράκ', άδύνατο ρακί, πού δέν έχει τά κανονικά γράδα, δέν τό πίνουν και τό χρησιμοποιούν, για νά καθαρίζουν τζάμια κ.λ.π. Έκτός άπό τό ρακί, τό ούζο πού βγαίνει άπό τά τσίπρα, έχομε και τό κούμαρου, πού τό βγάζουν άπό τά κούμαρα και τή μουδουβίνα, πού τήν έβγαζαν άπό τά ύπολειμματα τό μέλι, πού έμεναν στίς κρηήθρες, Τούρκ.

ρακτιν' τό, ένα φέσι κομμένο στή μέση, μικρό, πού τό γέμιζαν μέ μαντήλια και τό έδεναν οί γριές μέ τόν βαζμά στήν κορυφή στό κεφάλι, για νά μπορεί νά κρατιέται ψηλά και δμορφα δ δρατμάς.

ραμαδάν'ς δ, δ άνοικονόμητος.

ράμμα τό, 1) κάθε κλωστή για ράψιμο: *έχου ράμματα για d' γούνα σ',* 2) δ σπάγγος μέ τό βαρίδι, τό νήμα τής στάθμης, πού έχουν οί κτίστες.

ραβαχείλας δ, κοροϊδ. γι' αϋτούς πού έχουν κατεβασμένα τά μούτρα.

ραβέτα ή, και δ ραβέτας, τεμπέλης.

ράφ' τό, τό ράφι. Τούρκ.

ραφίδ' τό, ή γραμμή, ή χαρακιά άπό τσίμπημα, κυρίως δμως άπό δυνατό ξύλο μέ μαστίγιο, βούρδουλα και λουρί: *σ'κώθ'καν ραφίδγια άπ' τού ξύλου.*

ράχ' ή, ή ράχη τού βουνοϋ.

ράχ' ή, τοπων.: τ' Μαλάμ' ή ράχ'.

ράχισ οί, τοπων.

ραχόν' τό, ή ράχη του βουνου.

ραχόνα ή, μεγάλη ράχη.

ραχόνις οί, τοπων.

ρ'βίθ' τό, τό ρεβίθι καί τά ρ'βίθια.

ρέγουμι, ρ., όρέγομαι, επιθυμώ: *τούν ρέγιτι ή ψ'χή μ'.*

ρεζί τό, τό Γαλλικό Μονοπόλιο καπνου.

ρέζιγους, επίθ., 1) ό μή σίγουρος, έτοιμόρροπος, γιά τά κτίσματα κυρίως, όπως: *δ' βλέπου ρέζιγ' τ'σκάλα*, 2) γιά τούς άνθρ. ό μή σταθερός: *πουλύ ρέζιγους σούδρουφους*.

ρείχ' τό, θάμνος' μέ τίς ρίζες του κάνουν τίς πίπες.

ρεβεςκές ό, καί ριβισκές, ό τεμπέλης, άνεπρόκοπος.

ρέδα-ρέδα, επίρ., βαριά καί άργά, τεμπέλικα: *τί μί πααίν'ς ρέδα-ρέδα, σί βα-ρέθ'κα*.

ρεδίφ-άσκέρ, ό ξεφεδρος, ό άτακτος στρατιώτης, ό ασύντακτος. Τούρκ.

ρ'ζόγαλου τό, τό ρυζόγαλο.

ρήμα, επίρ., άσχημα, όχι επιτυχημένα: *έχ' ίλές φέτου; ρήμα έχ'!* πήγαν καλά οί έξιτάσεις; *ρήμα πήγαν* βλ. ρ'μάζου.

'Ρήν' ή, όνομα, ή Ειρήνη, Ρηνούδα.

'ρην'κός, επίθ., ειρηνικός.

ρ'θούν' τό, τό ρουθούνι.

ριβέντ' τό, φάρμακο' μ' αυτό, μέ τήν κίνα καί άλλα βότανα κ.λ.π. Έκαναν τά ματζιούνια.

ριβόλ' τό, τό πιστόλι.

ριζές ό, ό,τι καί ό μιδισιές, στρόφιγγα...

ριζίλ' τό, ό έξευτελισμός: *μ' έκαμι ριζίλ'!* Τούρκ.

ριζιλέβου, ρ., έξευτελιζω: *μί ριζίλιψι του παλιόπιδου*. Τούρκ.

ριζιλίκ' τό, ό έξευτελισμός: *τέτχιου ριζιλίκ'...* Τούρκ.

ριζιμνός, επίθ., μέ ρίζες στο χώμα: *ριζιμνιά πέτρα*.

ριδίκουλου τό, ρεζιλίκι.

ριπιπί, στή φράση: *μί πααίν'* ριπιπί, φοβοῦμαι: *τούν πῆι ριπιπί!*

ριτκάδα ή, ή μνησικακία, ή μανία εκδίκησης.

ριτικός, επίθ., εκδικητικός.

ριτσιέλ' τό, τά ριτσιέλια είναι φέτες από μεγάλα κόκκινα κολοκύθια, πού μέ τό πιμέζ' τά έκαναν γλυκά και τά διατηρούσαν στίς ζβάνις. Τούρκ.

ρισέτα ή, ή λατρ. συνταγή.

ρίχνου, ρ., 1) άπλά ρίχνω ένα πράγμα, 2) κλάνω κυρίως από ζόρισμα και από φόβο: *έναν Ιρξί!* (ένν. πόρδου), δηλ. φοβήθηκε πολύ και δέν έριξε έναν αλλά πολλούς, 3) *ρίχνου στ'ν άκρια*, άποθηκεύω: *ρίξι καμιά 30ριά φουρτχιά ξύλα στ'ν άκρια για του χ'μώνα*, 4) στή φράση: *ρίχνου τά πόδγια μ'*, επιταχύνω τό βήμα: *ρίξ' τα λ'γάκ'*, άμα θέλ'ς νά προλάβουμι και 5) άποβάλλω, *άπουρίχνου: τούρ'ξι του πιδί* στή Μ.Φ. *ρίχνουμι*, 1) επιτίθεμαι: *τούν ρίχ'κι π' τά μάτχια τ'*, 2) όμοιάζω: *ρίχ'κι στ' μάνα τ'ς*, όμοίασε τή μάνα της.

ρ'μάδ' τό, κάθε τί έρημο: *τί νά του κάμου αυτό του ρ'μάδ'*; *νά του πλήσου: δέ d' άγουράζ' κανένας!*

ρ'μάζου, ρ., α) έρημώνω, 1) μτβ.: *μί ρήμαξις του σπίτ'*, 2) άμτβ.: *ρήμαξι ου τόπους*, β) άποτυγχάνω τελείως, δέν τά καταφέρνω διόλου καλά: *κιρδιλίξ'ς*; (κερδίξεις στά χαρτιά); *ρ'μάζου' του τέλειουσις του σπίτ'*; *του ρήμαξα*.

ρ'μάν' τό, τό ρουμάνι, μέρος στό βουνό μέ πολύ πυκνή βλάστηση από θάμνους, πού δέν μπορεί κανείς εύκολα νά τό περπατήσει, γιατί οί θάμνοι, πουρνάρια, κουμαριές, άρια, ρείχια κ.λ.π. έμποδίζουν πολύ. Τούρκ.

ρ'μανιάζου, ρ., καταντῶ, γίνομαι ρ'μάν' για τά χωράφια, πού δέν καλλιεργούνται και γεμίζουν άγριους θάμνους: *ρ'μάνιασι του έρ'μου!* (τ' άμπέλι, τό χωράφι, ό έλαιώνας). Τούρκ.

ρνίθ' τό, τό άρνίθι, τά ρνίθια και άρνίθια.

ρνίθα ή, βλ. ή άρνίθα, οί ρνίθις.

ρ'ξιιά ή, όσο χρειάζεται για μία βολή: *δó μ' λίγου βαρούτ' για μνιά ρ'ξιιά*.

ρόβ' τό, ό δροβος, δημητρ., τροφή κυρίως ζώων: *δίχους ρόβ' δέκατου!*, δηλ. νά πληρώνεις, χωρίς νά χρωστās.

ρουβέλ' τό, 1) ξέσκισμα: *ἤρτι τά χάλια τ', ρουβέλ' σουστό άπού πάν' ώς κάτ', 2) τό ξεσκισμένο ρούχο: ρουβέλια τάκαμς τά ρούχα σ'.*

ρουβιλιάζου, ρ., καταξεσχίζω: *τά ρουβέλιαςις τά ρούχα σ'.*

ρουβιλιάζουμι, μέσ. ρ., καταξεσχίζομαι: *ρουβιλιαζμένους δίπ.*

ρου'γίζου, ρ., κόβω τά κλαδιά ενός δένδρου (δρῦς, δξύά κ.λ.π.), γιά νά φάνε τά γιδουπρόβατα τά φύλλα: *θά πάμι στου β'νό, νά ρου'γίσουμι τά πρόβατα.*

ρουδαμός ό, τρυφερά ρός βλασταράκια του πουρναριου' ό ρουδαμός είχε συνήθως *hόντςις* και ήταν πολύ καλός μεζές για τά ζώα.

ρουδάν' τό, 1) ύφαντικό έξάρτημα στά σύνιργα, πού τά άποτελοῦν ή άνέμ' και τό ρουδάν' μέ τά σύνιργα μασούρ'ζαν τό νήμα στά μασούργια, 2) μτφ. α) στή φράση: *μί πααίν' ρουδάν',* μέ πιάνει διάρροια, ευκοιλιότητα και β) στή φράση: *ρουδάν' πααίν' ή γλώσσα τ',* δηλ. φλυαρεί, μιλάει γρήγορα.

ρουδανίκους ό, στή φράση: *μί πααίν' ρουδανίκους,* φοβοῦμαι πολύ: *ά! φεύγ'ς! νά! σί πηι ρουδανίκους!*

ρουδιζου, ρ., ψήνω, κυρίως φέτες ψωμί στή φωτιά για νά κοκκινίσουν και νά γίνουν σάν φρυγανιές: *ρόδ'σι μι κανέ φιλί* (ψωμί) *για του κρασουβρόχ'.*

ρουέβου, ρ., 1) μοιράζω: *ρόιψα τά κόλ'βα,* 2) σκορπῶ άσυλλόγιστα: *ρουέβ' άράδα χιλίρ'κα' τά ρόιψι ούλα.*

ρουκάν' τό, ή μικρή πλάνη του μαραγκου.

ρουκανίζου, ρ., 1) λειαινῶ μέ τό ρουκάν' ξύλα και σανίδια, 2) ρουκανίζ', κατατρώγει τό σκουλήκι τά ξύλα, επιπλα κ.λ.π., 3) μτφ. κατασπαταλῶ τήν περιουσία: *τά ρουκάν'σι ούλα.*

ρουπιές ό, τούρκ. φλουρί.

ρούπ' τό, 1) τό 1/8 τής πήχης, δηλ. 0,08 του μ. ή πήχη μέ τά 8 ρούπια είχε 0,64 του μ., 2) στή φράση: *ρούπ' νά μή δού κ'νήις* (κινήσεις), μήν κουνηθείς διόλου. Τούρκ.

ρούσι, ρ., προστ. τό ρύσαι ήμῶς άπό του πονηρου' στά κάλαντα του 'Αγ. Βασιλειου έλεγαν στό τέλος: *ρούσι κί τούν άφέντη μας, ρούσι κί τή γιρά μας* (τήν κυρά μας).

ρούσους, έπίθ., άνθρ. μέ πυρόξανθα μαλλιά: *ρούσα κί μιλαχρινή.* Δημ. τραγ.

ρουσὸλ' τό, τό σιρόπι, πού ἔβαζαν συνήθως στά ζαχαράτα, πού γι' αὐτό λέγονταν καί ρουσουλάτα.

ρουσουῆουλ' ἢ, τό ἐρυσίπελας, τό φουκιά.

ρουγάλα ἢ, καί τό ρόχαλο, ἢ χλαμπάτσα.

ρούχου τό, κάθε ρούχο, 1) τά φορέματα: *μί ἔπλυνίς τά ρούχα μ'*;, 2) τά κλινοσκεπάσματα: *φέρι μι τά ρούχα νά στρώσου' σήκουσι τά ρούχα' γειά στά ρούχα δέ χουράει*, δηλ. ὁ γερὸς δέν κάθεται στό κρεβάτι καί 3) εἰδικά τό πανωφόρι: *ποῦ βγαίν'ς δίχους τοῦ ρούχου σ'*;

ρ'φῶ, ρ., ρουφῶ: *ρ'φάει ἀράδα τ' μύξα τ'*.

Ρχάγιλους ὁ, στή φράση: *εἶνι γιά τούν ἄι-Ρχάγιλου*, εἶναι τρελός γιά τόν ἄγιο Ἀρχάγγελο.

ρ'χός, ἐπίθ., ρηχός.

ρ'χούδ' τό, ὑποκ. τοῦ ρούχου: *νά δώσου (πουλήσω) καμινιά γίδα, νά πάρου τίπουτα ρ'χούδγιγ γιά τά πιδιῆ.*

ρώγαλους ὁ, ἢ ἀράχνη' βλ. γαρλουπάν'.

Σ

σ', ἀντων., σοῦ, σί, σ': *σί τοῦ ἔδουκα, σ' τοῦ ἔδουκα.*

Σαββάτου τό, τό Σάββατο: *ἓνα Σαββάτου βράδι, μινιά Κυργιακή προῦι.* Δημ. τραγ.

σαγιάκ' καί σαιῆκ' τό, χοντρό μάλλινο ὕφασμα, πού τό ὕφαιναν συνήθως μόνοι τους γιά ἀνδρικά κυρίως ρούχα, κουδουκάπια, σακάκια κ.λ.π. Τούρκ.

σαῖζμα τό, 1) σαγή, καμωμένη ἀπό γιδότριχα γιά νά σαῖζ'ν τά φορτηγά ζῶα, 2) μεγάλο χαλί φκιαγμένο ἀπό τούς σχοινάδες (σκ'νάδισ, μουταφτσηῆδισ) πού τό ἔστρωναν στό πάτωμα σάν κουρελοῦ, συνήθως πάνω ἀπό τή ψάθα.

σαῖζου, ρ., βάζω τή σαγή στά ζῶα: *σαῖζ'ν τά πράματα' τοῦ σῆμισις τοῦ μ'λάρ'.*

σακατλίκ' τό, ἀδυναμία, ἀναπηρία, κακή συνήθεια: *οὔλου σακατλίκις εἶσι.*

σακιάζου, ρ., μαζεύω σέ σακιά, κυρίως δημητριακά: *ādi, nā sakīāsoumi*
του *ᾠτάρ*.

σακίν, μακρυνά, μή γιά ὄνομα τοῦ Θεοῦ: *σακίν, μή γνέσι* (κουνιέσαι) *dīp!*
σιωπή: *σακίν, μή γρέν'ς!* (κρένεις). Τούρκ.

σακούλα ἢ, στή φράση: *ναί, τώρα θά λύσου τ' σακούλα* (μέ τά χρήματα), ὅ-
ταν τοὺς ζητοῦσαν χρήματα καί δέν εἶχαν νά τοὺς δώσουν. βλ.
κόβους.

σακουράφα ἢ, μεγάλη χοντρή βελόνα, γιά νά ράβουν κυρίως σακιά.

σαλαί τό, αὐτό πού κάνουν οἱ χωρίς ὄπλο συνήθως καί νεότεροι συνοδοί
τῶν κυνηγῶν, πού μέ τίς δυνατές φωνές τους *σαλαίζ'ν*, διώχνοντας
δηλ. ὀδηγοῦν τά θηράματα, κυρίως ἀγρέγουρνα, στά δόχια τῶν κυνη-
γῶν.

σαλαϊτάδισ οἱ, αὐτοί πού κάνουν τό σαλαί.

σαλάμ, ἐπίρ., σίγουρα, χωρίς ζημιά: *ἦσαν σαλάμ* (ἦρθαν σῶοι). Τούρκ.

σαλαματῶ, ρ., πηγαίνω πέρα δῶθε μέσα στό σπίτι: *τί μί σαλαματᾶς οὐλ' τ'ν*
ῶρα;

σαλαμέτ τό, εὐσπλαχνία, σωτηρία: *δέν ἐχ' σαλαμέτ*. Τούρκ.

σαλάμκος, ἐπίθ., 1) σίγουρος: *εἶσι σαλάμκος ὅτι ἦρτι;*, 2) σῶος, ἀκέραι-
ος: *γύρσι σαλάμκος*. Τούρκ.

σαλαῶ καί σαλαίζου, ρ., 1) μέ φωνές ὀδηγῶ τό κοπάδι: *ἔ, ἔ, σαλαίσι σιαδῶ*
τά γίδγια, 2) μέ μεγάλες φωνές διώχνω καί ὀδηγῶ τό θήραμα στό δόχι
τοῦ κυνηγοῦ βλ. *σαλαί*, 3) κουνῶ, τινάζω ἐλαφρά ἓνα δένδρο, γιά νά
ριζῶ τοὺς καρπούς: *σαλαίσι λ'γάκ' d' καρυά, νά πέσ'ν τά καρύδγια*.

σαλέβου, ρ., ἀμτβ., κουνιέμαι: *μή σαλέβ'ς dīp ἀπ' αὐτοῦ*.

σάλιακας ὁ, καί σαλιακός, βλ. *σιύλιακας*.

σαλιόρ τό, εἶδος γλυκίσματος μέ ζυμάρι, πού τό ἐπλαθαν σέ φύλλα χοντρά
πού τά γέμιζαν μέ καρύδγια τὰ *σαλιόργια* τὰ ἔκαναν συνήθως τά
Χριστούγεννα γιά νά μιλώσ'ν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά καί στίς γιορτές τους,
γιά νά κερνοῦν.

σαλιόστρα ἢ, μικρή πετσέτα πού κρεμοῦν στά μωρά, γιά νά μή λερώνουν
τά ροῦχα τους.

σαλδῶ, ρ., κάνω σάλτο, πηδῶ μέ ὀρμή: *σαλδῶ κί τούν ἀρπάχνου ἀπ' τοῦ*

λίμω· σάλδα άπού δω, φεύγα γρήγορα άπό έδω· και στην παροιμ. φράση: σάλδα Μι'δέδ'κα· βλ. Μι'δέξ. Τούρκ.

σαλός, επίθ., ό χαζός, ό άνόητος.

σαλτανάτ τό, 1) τό άξιωμα, τό καμάρωμα: *τραβάει ένα σαλτανάτ!*, δηλ. παρουσιάζεται μέ μεγαλοπρέπεια, καμαρώνει, 2) τό έπάγγελμα: *άλλαξις σαλτανάτ*; Τούρκ.

σαμαμίδ' τό, τό σαμιαμίδι, τό σαμαμίθι.

σάμαδι, έπίρ., 1) σάμπως: *σάμαδι ήρτις νά μί δγιεις!*, 2) ίσως: *σάμαδι θά βρέξ'*.

σαμαρουσκουτ' τό, χοντρό σκουτί, μέ τό όποίο κάνουν τά σαμάρια.

σα'βαλαχαέρσουν, καλημέρα. Τούρκ.

σαμσελέ, έπίρ., σίγουρα, χωρίς ζημιά: *γιαττουζα (νά τος) ού Γιώρ'ς πηι κί γύρσι σαμσελέ!* Τούρκ.

σανίδ' τό, 1) τό κοινό σανίδι, 2) τό ράφι στον τοίχο, άρκετά ψηλά, για νά μήν τό φτάνουν οί γάτες, δπου άράδιαζαν τά πλαστά.

Σανίδγιο, τά, τοπων.

σαν'δώνουμι, ρ., πέφτου κάτω ξερός, λιποθυμώ: *τ' άκουσι κί μιιά βουλά (άμέσως) σαν'δωθ'κι.*

σα'δέ, έπίρ., σίγουρα, φανερά: *σα'δέ χάιβάν'.*

σα'δέδ'κους, επίθ., σίγουρος.

σαπίτ'ς ό, ένα είδος φίδι, πού πιστεύουν ότι σαπίζει όποιον δαγκώσει.

Σαπ'νάς ό, παρατσ.

σαπράκ' τό, κάτι σάπιο (άνθρ., ζωο, φυτό): *άίπ σαπράκ' είνι αυτός!*

σαραγλί τό, γλύκισμα σάν τό μπακλαβά, πού είχε δμως για γέμισμα εκτός από τά καρύδια και σουσάμι ή μόνο σουσάμι· τό έκαναν τά Χριστ/να για νά μιλώσ'ν του Χριστό.

σαρ'δίζου, ρ., συμπληρώνω 40 ήμέρες, κυρίως για τίς λεχώνες: *σαράτσι.*

σαρ'd'ζμένους ό, παρατσ.

Σαραφείμ'ς ό, ό Σαραφιανός, Σεραφείμ.

σαρίκας ό, παρατσ.

σαρκώνου, ρ., πιάνω τόπο, χορταίνω: *δέ σαρκών' ή σαλάτα.*

σαρμάς δ, γιαπράκι, πού τυλίγεται δμως μέ λάχανο και δχι άμπελόφυλλα.
Τούρκ.

σασιρμάς δ, ή σύγχυση, ή παρεξήγηση. Τούρκ.

σασιρδίζου, ρ., 1) μτβ., συγχύζω, άναστατώνω: *μί σασίρτ'σι μί τ'ς φουνές τ', 2) άμτβ.: σασίρτ'σα μί τ'ς χαζουμάρις τ'.* Τούρκ.

σατίρ τό, μεγάλο μαχαίρι, σάν μπαλτάς, γιά νά κόβουν κρέατα. Τούρκ.

σαφί, καθαρό βάρος χωρίς τό αντίβαρο, *d' dára: τρεις ούκάδισ σαφί.*

σαχνιάζου, ρ., μουχλιάζω: *σάχνιασαν οί ιλές ζd' γβάρα (στή κβάρα).*

σβάνα, σβανάς, σβίκ κ.λ.π., βλ. ζβάνα, ζβανάς...

σβάραχου τό, οί βρόγχοι στά ψάρια.

σβάρνα ή, άγροτ. εργαλειό γιά νά σπάνουν τούς σβώλους και νά ίσοπεδώνουν τά όργωμένα χωράφια.

σβάρνα, έπίρ., στή φράση: *τά πηρα ουλα σβάρνα.*

σβαρνιάρ'ς, έπίθ., αυτός πού σβαρνιάζει τά ρουχα του και παρασέρνει τά γυ-ρω του πράγματα, ό άκατάστατος.

σβαρνίζου, ρ., 1) παίρνω κάτι σβάρνα: *σβαρνίζ' τά ρουχα τ', 2) σέρνω κατά γης κάτι: *τούν σβάρνισαν ώς του σπίτι τ', 3) σπάνω τούς σβώλους μέ τη σβάρνα και ίσιάζω ξνα όργωμένο χωράφι.**

σβηστήρ' τό, ή γομολάστιχα.

σβόδας, μτχ. του σβω, σβήνω, 1) μτβ.: *σβόδας τ' φουτχιά ιβγαμι (φύγα-με), 2) άμτβ.: *σβόδας ή φουτχιά κρούσι του σπίτ'.**

σβούλ' τό, ό σβωλος στά χωράφια μετά τό όργωμα' τά σβούλια τά εσπαζαν και τά σκόρπιζαν μέ τη σβάρνα και τό σβουλοκόπο.

σβουλοκόπους ό, άγροτ. εργαλειό πού εσπαζαν τούς σβώλους μετά τό όργωμα.

σβουλοκουπω, ρ., σπάζω και σκορπιζω τούς σβώλους.

σβούλους ό, τό σβούλ' , ό σβωλος στό χωράφι.

σβω, ρ., σβήνω: *μη δου σβας, βρέ, του κιρι άορ.: *ζηφσα τ' φουτχιά προστ.: *ζηβα τ' φουτχιά μτχ.: σβόδας.***

σγάνα, σγανίζου, σγανουκουπῶ, βλ. ζγάνα, ζγανίζου κ.λ.π.

σέβα, σέβδας, βλ. σιβαίνου.

σεί τό, 1) κάθε πράγμα: *τί σέα εἶνι αὐτά; πάρι τά σέα σ' ἀπουδῶ*, 2) τό γυναι-
κειο αἰδοῖο: *τοῦ σεί τ'ς*.

σειῆσ' ἢ, ἢ μεγάλη κίνηση, προετοιμασία: *μιγάλ' σειῆσ' ἔχ'ν, τί γίνιτι;*

σειοῦμι, ρ., σείομαι, κουνιέμαι: *σειοῦδι τά δέδρα, σειοῦδι κ' οἱ κακτσές.*

σειρουλόι τό, τό συγγενολόγι: *πλάκουσι οὔλου τοῦ σειρουλόι γιά d' γληρου-
νουμνιά.*

σεισόκουλους, ἐπίθ., αὐτός πού κουνάει τόν κῶλο: *Πουλυγυρνές σεισό-
κουλῖς, Κασσαδρινές βαθράκις* βλ. *βαθράκα.*

σέλλα ἢ, 1) ἢ σέλλα πού *σιλλών'*, σελλώνουν, τά ἄλογα, 2) τό πάνω κύριο
μέρος στό βρακί (ἐκτός ἀπό τά καλαμοβράκια): *τούν λείπ' ἢ σέλλα π'
τοῦ βρακί τά δγιό τά βρακουπόδγια*, παροιμ. γι' αὐτούς πού ξεκινοῦν
κάτι, χωρίς νά ἔχουν τίποτε καί τούς λείπουν τά πάντα.

Σέλτσ τό, τοπων.

σέρνου, ρ., 1) γιά ζῶα, γίδια καί πρόβατα κυρίως πού βρίσκονται σέ ὄργα-
σμό καί θέλουν νά καβαληθοῦν: *σέρν' ἢ γίδα μας, θέλ' (πρέπει) νά d'
πάμι στοῦ προυτσιάδ*, 2) μτφ. γιά ἀνθρώπους πού ἐπιθυμοῦν πολύ ὑ-
περβολικά κάτι (σάν τά ζῶα πού σέρν'): *θαρρῶ σέρν'ς γιά χαρτχιά, ρα-
κί κ.λ.π.*

σέρτ'κου, ἐπίθ., σέρτικος, βαρὺς γιά πράγματα: *σέρτ'κου καπνός*, ὀξύ-
θυμος γιά τούς ἀνθρ.: *πολύ σέρτ'κου τ' ἀφιδικό.* Τούρκ.

σέρτ'ς ὀ, ὀ σέρτικος ἀνθρ. Τούρκ.

σηδέβου, ρ., σηδεύω, ἀρραβωνιάζω: *σήδιψι τ'ν ἀδιρφή τ' καί μέσο: ση-
δέφ'κι, μαρή, ἢ Μαρίγια;*

σηδέματα τά, τ' ἀρραβωνιάσματα.

σήτα ἢ, πυκνό κόσκινο, ἢ πυκνάδα, πού βγάζει πολύ λεπτό ἀλεύρι τό σητί-
σιου ἀλέβρ' γιά γλυκά καί πίτες.

σητίσιους, ἐπίθ., 1) τό πολύ λεπτό ἀλεύρι, τό σητίσιου, 2) μτφ. κάθε τι λε-
πτό καί ἐκλεκτό ἢ *σητίσια*, παρατσ. μιᾶς δμορφης.

σί, σι, ἀντων. ἀντί σοῦ: *σί τοῦ ἔδουκα, σί τοῦ ἔκλιψαν* βλ. σ'.

σιά, πρόθ., εις, πρός: *σιά τ'ς Καλύβις*, κυρίως μέ τοπ. ἐπίρ.: *σιαδῶ, σιακεῖ, σιακάτ', σιαπάν', σιαβρουστά*, στό μέλλον.

σιάδ' τό, τό ἴσιο μέρος: *βρέ ἓνα σιάδ' νά καθήσουμι.*

σιαδῶ, **σιαδῶθι**, ἐπίρ., πρός τά ἐδῶ.

σιάζου, ρ., 1) κατευθύνομαι: *σιάζ' σιαδῶ* (κατά δῶ) *γιά πού Ἰσιασις;* 2) μτφ. τραβῶ γιά ἓνα στόχο, σκοπό: *αὐτός Ἰσιασι γιά τού Παν/μιου, δέν ἀλλάζ'.*

σιακάτ'; ἐπίρ., πρός τά κάτω καί εἰδικά τίς Καλύβες τοῦ Πολυγύρου: *θά πάου σιακάτ'.*

σιακάτ', **σιακεῖ**, **σιακεῖθι**, ἐπίρ., πρός τά κάτω κ.λ.π.

σιακατ'νός, ἐπίθ., αὐτός πού εἶναι ἀπό **σιακάτ'**; ἀπό τίς Καλύβες τοῦ Πολυγύρου, *σιακατ'νά σταφύλια* (ὠρίμαζαν πιό γρήγορα καί ἦταν πιό γλυκά).

σιακάς ὁ, τό ἄστεϊο: *τί σιακάδισ θά λέμι τώρα;*

σιάλιακας ὁ, καί ὁ **σιαλιακός** καί πληθ. οἱ **σιαλιακοί**, τό σαλιγκάρι: *ἔβριξι, πᾶμι γιά σιαλιακοί;*

σιαματάς ὁ, ἡ φασαρία, ὁ καυγάς.

σιαμσαλός, ἐπίθ., ὁ χαζός.

σιαπάν', ἐπίρ., πρός τά πάνω: *σιαπάν' στού β'νό.*

σιάπκα ἡ, εἶδος σκούφου. Τούρκ.

σιάργαβους, ἐπίθ., γκριζος, στή φράση *σιάργαβους λύκους*, γιά τόν γκριζωπό, γηραλέο καί γι' αὐτό ἐπικίνδυνο λύκο, ἀλλά καί γιά κάθε ἄλλο ἐπικίνδυνο.

σιάρπα ἡ, ἡ ἐσάρπα, γυναικεῖο κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Γαλλ.

σιασέτ τοῦ, ὁ καυγάς: *ἔκαμι ἓνα σιασέτ, τί νά σί πῶ;* Τούρκ.

σιαστίζου, ρ., ἄορ.: *σιάτσα, σά δούν εἶδα.*

σιαφάς ὁ, κυρίως στή φράση: *κάμνου κάτι μί τοῦ σιαφά μ'*, δηλ. μέ τήν ἡσυχία καί εὐχαρίστηση: *πααίν'* (ἢ *τρώει*) *μί τοῦ σιαφά τ'.* Τούρκ.

σιανᾶλ' ὁ, αὐτός πού μπαμπαλίζει, τά λέει ἀργά καί μπερδεμένα καί δέν μπορεῖ νά κινηθεῖ καί νά κάμει κάτι γρήγορα. Τούρκ.

σιβαίνου, ρ., μπαίνω, άόρ. σέβκα, προστ. σέβα, μτχ. σέβδας (σιβαίνοντας μπαίνοντας): σέβα μέσα κί θά δγιοῦμι.

σιβδάς ό, ό σεβδάς, τό μεράκι, ό πόθος: τί σιβδάς είνι αύτός! Τούρκ.

σίβους, έπίθ., ό γκρίζος: ή σίβα, κατσικά ή άλλο ζωό μέ γκρίζο χρώμα. Σλαβ.

σιγάτσου τό, πριόνι μαραγκοῦ, στενό έμπρός καί φαρδύ πίσω' μ' αύτό πριονίζει κανείς πρός τά έξω, ένῶ μέ τά άλλα πριόνια πρός τά μέσα.

σιγούῶν' τό, βλάχικο γυναικειό φόρεμα. 'Αλβ.

σιγλιδίζουμι, ρ., σεκλετίζομαι, στεναχωροῦμαι: σιγλιδίσ'κα πουλύ γιά τού πιδί.

σιγουράντζα ή, ή ασφάλεια, ή σιγουριά: είνι σιγουράντζα;

σίδηρου τό, 1) τό μέταλλο, σίδηρο, 2) τό σίδηρο γιά σιδέρωμα, 3) σιδερένια παγίδα γιά θηράματα, λαγούς, λύκους κ.λ.π.: ποῦ τούστ'σις τού σίδι-ρου; ποῦ τό έστησες, 4) σιδερένιο εργαλείο, λίγο γυριστό στήν άκρη, πού τό προσαρμόζουν σ' ένα κοντάρι, γιά νά τραβοῦν τά κάρβουνα έξω από τό φούρνο, όταν ξιπιρχάῶν'.

σικλέτ τό, ή στεναχώρια' βλ. σιγλιδίζουμι: έχου πουλλά σικλέτχια! Τούρκ.

σιλάδ' τό, ράχη βουνοῦ πού διαμορφώνεται σάν σέλλα: τ' παπά τού σιλάδ', τοπων. καί τ' Τσιακμάκ' τά σιλάδγig, τοπων.

σιλάχ' τό, δερμάτινη ζώνη, πού στόν Πολύγυρο, φοροῦσαν μόνο οί χασά-πηδες, γιά νά βάζουν στίς θήκες του τά χασαπουμάχια. Τούρκ.

Σιλιό τό, τοπων., μέρος πού μοιάζει μέ σιλάδ'.

σιλδίζου, ρ., λυώνω, γυαλίζω κάτι από τήν πολλή χρήση: τ'ς σίλτσις τ'ς άλτσιάδεις στά παπούτσια σ' καί μτφ.: σίλτσι ή γλώσσα μ' νά σ' τά λέ-ου.

σιμίτ' τό, χασ'κου κουλούρι πολυτελείας γιά μās μέ σουσάμι' τά έκανε μόνο ό 'Ηπειρώτης μπάρμπα Κώτσιους στό φούρνο, πού άργότερα πήρε ό γερο-Θάνος. Τούρκ.

σιμισιές ό, τό σόι: γαμῶ τού σιμισιέ σ'. Τούρκ.

σι'δούκ' τό, σεντούκι. Τούρκ.

σιουδέρνου, ρ., πετυχαίνω: νά σιουδάρ'ς νά τούν βρεΐς νά κ'μάτι καί 2) ά-πρός. τυχαίνει, συμβαίνει: δέ σιουδάρσι νά τούν βρω' στού μαγαζί.

σιούρδους ό, παράξενος, παρατσ.

σιούτους, επίθ., κερασφόρο ζώο, πού δέν έχει κέρατα: *αγόρασαν μιά σιού-
τα Μαλτέζ'κ'.*

σιρβιτσιά'λ, τό, αυτό μέ τό όποιο κάνουν τό κλύσμα.

σιργιανώ, ρ., γυρίζω, περπατώ χαζεύοντας, κάνοντας σιργιάν' (τό): *πού
σιργιανās τέτχιν' ώρα;* Τούρκ.

Συργιάνου ή, όνομα, ή Στυλιανή, Στιργιανή.

σίρκα τά, ψάρια τής λίμνης.

σιρμαιά ή, ή σιρμαγιά, όλο τό έμπόρευμα, ήπραμάτια κάποιου: *πάει, ή κα-
ημένους, ή σιρμαιά τ'.* Τούρκ.

σιρμαές ό, ό,τι και ή σιρμαιά: *ούλους τ' ού σιρμαές είνι σ' ένα τσιουβάλ'.*
Τούρκ.

σιρβέτ τό, τό ήδύποτο, κάθε τί γλυκό: *σιρβέτ τούν έκαμισ τού γαφέ* (καφέ).
Τούρκ.

σιρδάρ'ς ό, ό άκόλουθος, ό φύλακας (δπως στό "Αγιο "Όρος): *τούν άκλου-
θάει σά σιρδάρ'ς.* Τούρκ.

σιρσέμ'ς, επίθ., νευρικός και άνάποδος: *πού τούν βρήκис αυτόν τού σιρ-
σέμ'ς;* Τούρκ.

σιρσιμνιάζου, ρ., συμπεριφέρομαι νευρικά, είμαι σιρσέμ'ς: *τί σιρσιμνιάζις
έτσ'?* Τούρκ.

σιτζίμ τό, χονδρός σπάγγος.

σιτίσια ή, βλ. σητίσις.

σιφτές ό, ή πρώτη πώληση, ή άρχή στό πούλημα: *άκόμα δέν έκαμα σιφτέ.*

σκάι τό, τά σκάια, τά σκάγια στά φυσέκια. Βενετ.

σκαλιά ή, ή σικαλιά, πού μέ τό μεγάλο στέλεχος τή χρησιμοποιούσαν για
νά κάνουν τά διματ'κά. βλ. λ.

σκάμα τό, ή σαπουνάδα: *δέ βγάζ' δίπ σκάμα αυτό τού σαπούν'.*

σκαματίζου, ρ., 1) σαπουνίζω, 2) βγάζω σκάμα: *δέ σκαματίζ' αυτό τού σα-
πούν'.*

σκαμνιά ή, βλ. άσκαμνιά.

σκαμνούδ' τό, 1) ύποκορ. τῆς σκαμνιάς: *τά σκαμνούδγια*, 2) ύποκ. τοῦ σκαμνί.

σκαβάζου, ρ., καταλαβαίνω: *δέ σκαβάιζς κάδίπουτα*.

σκανιάζου, ρ., 1) μτβ. ἐκνευρίζω, στεναχωρῶ κάποιον: *γιατί μί σκανιάιζς ἐστ';;*, 2) ἀμτβ. ἐκνευρίζομαι: *σκάνιασα Ιχτέ μί τοῦ ζέβυρου*.

σκάνου, ρ., 1) σκάνω, ραγίζω: *ἐσκασαν τά χείλια μ'*, 2) ὅ,τι καί τό σκανιάζου: *μ' ἐσκασι οὐ κιαρατάς' ἐσκασα ἀπ' τοῦ κακό μ'*.

σκαπιτῶ, ρ., φεύγω γρήγορα: *τοῦ σκαπέτσι*.

σκαρβέλ' τό, *τά σκαρβέλια* εἶναι *τά 4 ξύλινα ἀγκιστρα (πιάστρες) στό σαμάρι, 2 ἔμπρός καί 2 πίσω' ἀπ' αὐτά περνοῦν τοῦ φόρτουμα (δηλ. τά σχοινιά), γιά νά φορτώσουν καί δέσουν τοῦ φουρτχίου καί σ' αὐτά πιάνονται τά παιδιά καί οἱ ἀτζαμηδες, ὅταν καβαλικεύουν σαμαρωμένα ζῶα: τσακῶσ' καλά στά σκαρβέλια*.

σκαρνῶ, ρ., 1) μτβ. βγάζω στό παρασκάρ, στή νυκτερ. βοσκή, *τά γιδοπρόβατα: τώρα θ' ἀρχίσου νά σκαρνῶ τά πρόβατα*, 2) ἀμτβ. κυρίως γιά τά γίδια, πού πάνε μόνα τους στή νυκτερ. βοσκή: *νά! σιαδῶ σκαρνοῦν τά γίδια*.

σκάρφ' ἦ, καρπός μικρός φυτοῦ, ὅπως τό μοσχοκάρφι, πού τό ἔβαζαν σάν παυσίπονο στά δόντια τους· ὁ πόνος περνοῦσε ἀλλά τά δόντια συνήθως χαλοῦσαν.

σκαρφαλώνου καί σκαρφαλώνουμι, ρ.: *σκαρφάλουσα (καί σκαρφαλώθ'κα) στοῦ πλατάν'.*

σκατά τά, συνήθως στόν πληθ. (έν. σκατό): *σκατά νά φᾶς*.

σκατές, ἐπίρ., σκατίλα: *μυρίζ' σκατές*.

σκατές ὁ, ὕβριστ. γιά τούς χαμένους: *ᾶ, βρέ, κί σύ σκατέ!*

σκατίνα ἦ, μεγεθ. τοῦ σκατό: *νά φᾶς μινιά σκατίνα!*

σκατζόχοιρους ὁ, ὁ ἀκανθόχοιρος.

σκατζουργιάζου, ρ., μαραζώνω: *σκατζούργιασι δίπ οὐ καημένους!*

σκατζοῦρ'ς ὁ, παρατσ.

σκατό, τό, 1) τό ἀνθρώπ. περίττωμα, 2) μτφ. ὅ,τι καί ὁ σκατές: *ᾶ, βρέ, κί σύ σκατό!*

σκεβές ό, 1) ή κοιλιά, 2) ύβριστ. γι' αὐτούς πού τρώγουν πολύ καί ἔχουν μεγάλη κοιλιά.

σκέπ' ή, 1) μεταξωτό κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν γυναικῶν, σάν τή σιάρπα, 2) τό νευρώδες διάφραγμα τῶν σφαχτῶν, πού τό γεμίζουν μέ ρύζι, σταφίδες κ.λ.π. καί τό ψήνουν στό φούρνο.

σ·κιᾶ ή, 1) τό δένδρο ή συκιά, 2) τό χωριό ή Σ'κιᾶ (Συκιά).

σκιᾶζου, ρ., ξαφνιάζω, τρομάζω: οὐβας, μ' ἔσκιαζις! σκιᾶχ'κα.

σκιᾶθα ή, ψάθινο καπέλο.

σκιᾶξ'μου τό, τό σκιάξιμο: μί πάτ'σι ἓνα σκιᾶξ'μου!

σκιβρώνου, ρ., στραβῶνω, καμπουριᾶζω κυρίως γιά τά ξύλα καί τά πατώματα, ἀλλά καί γιά τούς ἀνθρώπους.

σκίζα ή, καυσόξυλο, μεγάλο κομμάτι ἀπό κορμό δένδρου, σχισμένο συνήθως μέ σφήνες· τίς σκίζις τίς χρησιμοποιοῦν συνήθως ἐκεῖ πού χρειάζεται δυνατή φωτιά, στούς φούρνους (ἀρτοποιεῖα), ρακουκάζανα καί παλιᾶ λιοτρίβια.

σκιπαστή ή, ή στέγη μέ τά κεραμίδια· ὅταν ἔμπαινε ὁ ξύλινος σκελετός τῆς στέγης μέ τό κεντρικό μεγάλο δοκάρι καί τούς μαχιᾶδισ καί τά πέταβρα, πρίν ἀρχίσουν νά βάζουν τά κεραμίδια, συνήθιζαν οἱ συγγενεῖς καί φίλοι τοῦ νοικοκύρη νά στέλνουν δῶρα γιά τούς μαστόρους, μαντήλια κ.λ.π. καί ὁ πρωτομάστορας εὐχαριστώντας, ἐνῶ οἱ ἄλλοι μαστοροὶ χτυποῦσαν ρυθμικά τά σφυριά, διαλαλοῦσε: καλωσόρισε τό φιλοδώρημα ἀπό τόν κύριο... ὄσα λουλούδια στό βουνό καί γέννημα στούς κάμπους, ὄσα βρύσες καί νερά καί ποταμοὶ μεγάλοι, τόσα καλά καί ἀγαθά νά τοῦ δίνει ὁ Θεός· εὐχαριστοῦμε τό δῶρο.

Σκιπιτάρ'ς ό, ὁ Ἀρβανίτης.

Σ'κιώτ'ς ό, καί ή Σ'κιώτσα, οἱ κάτοικοι τῆς Συκιάς.

σ'κ'λήκ' τό, τό σκουλήκι.

σ'κ'λί τό, τό σκυλί καί μτφ. γιά τόν ἄνθρωπο: ἀνήμιρου σ'κ'λί.

σ'κ'λίτ'κουσ, ἐπίθ., σκυλίσιος: αὐτά (τά ἄγουρα φρούτα συνήθως) δέ βιρνοῦν οὔτι ἀπού σ'κ'λίτ'κουν (κῶλο ἐννοεῖται).

σ'κ'λιμουρίζου, ρ., μουρμουρίζω σάν τό σκυλί μέ θυμό ή μέ παράπονο: τί κάθισι κί μί σ'κ'λιμουρίζς αὐτοῦ;

σ'κ'λούδ' τό, 1) τό σκυλάκι, 2) λουλούδι: τά σ'κ'λούδια ἀν'ξαν.

σ̄κ'λουδάμαρου τό, *δαμάρ'*, άνθρωπος σάν τό σκυλί, κυρίως τό σκληρό ἄτακτο παιδί: *εἶνι ἓνα σ̄κ'λουδάμαρου αὐτό!*

σκ'μίζου, ρ., σκορπῶ, σπαταλῶ τό ψωμί, τό τυρί κ.λ.π. κόβοντάς το ἄσχημα ἢ τρίβοντάς το: *μὴ σκ'μίζς ἔτσ' τοῦ τυρί' σκούμ'σις οὐλου τοῦ πλαστό.*

σ̄κ'νάς ὁ, οἱ σ̄κ'νάδης (οἱ σχοινάδες) ἐφκίαναν μέ τά καζίλια ἀπό γιδότριχες σαῖσματα, δρουβάδης, δισάκια, τρίχινα γερά τσιουβάλια κ.λ.π.

σ̄κ'νάτα τά, βλ. *μιλίσσια*.

σ̄κ'νί τό, τό σχοινί.

σ̄κ'νίζου, ρ., 1) γιά τό γουρούνι πού σκαλίζει μέ τό ρύγχος του τό χῶμα: *τοῦ γρουν' κί τοῦ σουρλά νά τοῦ κόπ'ς θά σ̄κ'νίζ',* 2) στό παιδικό παιγνίδι, τό χαλβά, ὁ χαμένος ἐπρεπε νά βγάλει μέ τό στόμα ἓνα παλουκάκι, πού κτυποῦσαν καί ἐβηγαν οἱ ἄλλοι στό χῶμα: *ἄδι τώρα, σκούν'σι νά φᾶς τοῦ χαλβά* (τοῦ ἔλεγαν).

σκόβου καί σκόφτου, ρ., ἀποτρέπω, ἐμποδίζω κάποιον νά κάμει κάτι: *μ' ἔσκουσι οὐ ἀδιρφόζ μ' κί δέ μ' ἄφκι* (ἄφησε) *νά d' πάρου* (νά τήν παντρευτῶ) *μὴ δούν σκόφτ'ς, βρέ, ἄφκι τουν νά πάει.*

σκουλ'νῶ, ρ., σχολῶ, παύω ἀπό κάποια δουλειά, σχολεῖο συνήθως: *τί ὦρα σκουλ'νάτι; σκόλασάμι τοῦ μισ'μέρ'.*

σκουλόβγιου τό, τό ἐμπόδιο: *τί; μ'κρό σκουλόβγιου ἦταν αὐτός;*

σκουλουβῶ, ρ., ἐμποδίζω: *ἄδι στ'ν ἄκρια, νά μὴ μᾶς σκουλουβάτι.*

σκούλους ὁ, τό πίσω μέρος τοῦ τσεκουριοῦ: *δός του, βρέ, μνιά μί τοῦ σκούλου.*

σκουδουφλῶ, ρ., ψάχνω στό σκοτάδι καί πέφτω πάνω σέ διάφορα ἀντικείμενα: *σκουδούφλησα ὦρα, ὥσπου ν' ἀνάψ'ν τά φῶτα.*

σκούδρα ἡ, ἡ ἀναποδιά, ἡ ἀποτυχία: *ὄ, τ' νά πχιᾶσ' αὐτό τοῦ πιδί, σκούδρα' δπ' νά στρίψου, σκούδρα.*

σκουξιᾶ ἡ, τό σκούξιμο, ἡ δυνατή κραυγή: *πάτ'σα μνιά σκουξιᾶ, μά τίπουτι.*

σκούτα ἡ, ἡ κάτω ἄκρη, γωνία στά ἀνοιχτά φορέματα, παλτά, σακάκια κ.λ.π.: *μάζου, βρέ, τ'ς σκούτις ἀπ' τοῦ πατατούκου σ'.*

σκουτίδα ἡ, τό σκοτάδι: *εἶνι δίπ σκουτίδα.*

σκουτ'νό τό, συνήθως για τὰ ζῶα πού παθαίνουν κάτι, όταν π.χ. τυλίγονται καί περδικλώνονται στό σχοινί τους, όταν πέφτουν κ.λ.π.: *ὦ, ρέ τού σκουτ'νό!*

σκουτ'νό τό, παρατσ.

σκόφτου, ρ., ὅ,τι καί τό σκόβου: *μή δούν σκόφτ'ς, ἄφσι τουν νά πάει.*

σκράπα ή, ὁ ἀνεπίδεκτος για γράμματα, τοῦβλο. Βενετ.

σκρόπχιους, ἐπίθ., ὁ σπάταλος, ὁ σκρουπουχέρ'ς πού τὰ κάνει ὄλα σκρουπουχώρ'.

σκρουπουτή ή, ἀναρριχ. φυτό μέ λουλούδι σάν τόν *ἄι-Γιάν'* (ἀγράμπελη).

σκρόφα ή, 1) ή γουρούνα: οἱ ἀρχαιοκάπηλοι ψάχν' νά βροῦν τ'ν ἀντίκα, πού ἔχει στή μία ὀψη της, τ' *σκρόφα μί τὰ γουρτζιλούδγια*, 2) ή κακή γυναίκα: *σκότουμα θέλ' ή σκρόφα.*

σκύψας ὁ, ὁ σκυφτομετάνιας.

σκ'φούν' τό, σκουφούνι, μάλλινη χοντρή πλεκτή κάλτσα.

σκύβαλου τό, τὰ ὑπολείμματα ἀπό τό κοσκίνισμα, τὰ κότσαλα, ὕστερα κάθε ἀπομεινάρι: *τί τὰ σκύβαλα ἄφκιτι για τί μένα;*

σ'κώνου, ρ., 1) σηκώνω, 2) ξυπνῶ κάποιον: *σήκουσί μι προυί' σ'κώθ'κα πουλύ προυί,* 3) στή φράση: *σ'κώνου τούν ἄι-Βλάσ', τούν ἄι-Λιά* κ.λ.π., δηλ. *οἱ κουνουμάδισ* (οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἐπίτροποι) *σ'κώνουν τούν ἄγιου*, ὅταν, ἐκτός ἀπό τή λειτουργία στό ἐξωκλήσι, κάνουν καί παναῖρ, δηλ. ὅταν προετοιμάσουν καί φκιάξουν καί φαγητά για τοὺς παναίργιωτίς' συνήθως βράζουν κρέας, φασουλάδα καί προπαντός *βλουγούρ'.*

σ'λόγας ὁ, αὐτός πού σ'λουέτι, δηλ. κάθετα συλλογισμένος καί διστακτικός, χωρίς νά ἀποφασίζει καί νά κάνει τίποτε.

σ'λουιούμι, ρ., 1) συλλογίζομαι: *σ'λουίσ'κα, ξισ'λουίσ'κα, δέ βρήκα πῶς θά τούν γαταφέρου νά ἔρτ',* 2) κάθομαι ἀναποφάσιτος καί δέν ἀποφασίζω νά κάνω κάτι: *τί σ'λουέσι, βρέ, κί δέ δούν ἀρπάχ'ν'ς;*

σ'μά, ἐπίρ., σιμά καί ρ. σ'μώνου: *για σ'μῶσι νά σί δγιῶ!*

σ'μάδ' τό, 1) ὁ στόχος, τό σημεῖο σκόπευσης: *τόβαλῖς μακρυνά τού σ'μάδ',* 2) τό σημεῖο ἀναγνώρισης: *δέ βρίσκου τὰ σ'μάδγια,* 3) στή φράση: *τού βάζου στου σ'μάδ',* βάζω σκοπό ν' ἀποκτήσω κάτι: *τόβαλα στου σ'μάδ' αὐτό τού χουράφ' καί* 4) δεῖγμα: *δέν ἄφ'καν* (ἄφησαν) *οὔτι ἕνα για σ'μάδ'* (σύκο, λουλούδι κ.λ.π.).

σ̂μαδέβου, ρ., 1) σκοπεύω: *δέ σ̂μάδιπις καλά*, 2) βάζω σημάδι: *τά σ̂μάδι-
πα αυτά τά καρπούζια*, 3) τσακίζω κάποιον, του κάνω σημάδγια: *τούν
σ̂μάδιπαν του φουκαρά*.

σ̂μαζώνου, ρ., συμμαζεύω: *σ̂μάζουξι λ̂γάκ̂ τά πουδάργιγ σ̂* και μέσ.: *σ̂
μαζώνουμι*, 1) μαζεύομαι στην άκρη: *σ̂μαζώξ̂ λ̂γάκ̂* και 2) μαζεύομαι
στό σπίτι: *τί άπού τώρα σ̂μαζώνισι*;

σμιγάδ̂ (ζμιγάδ̂) τό, μίγμα από σιτάρι και κριθάρι, μέ τό όποιο ζύμωναν
και έκαναν ψωμί, όταν πήγαινε νά τελειώσει τό σιτάρι, στό τέλος της
έποχης: *Νά, μάς έμεινε λίγου σμιγάδ̂ νά πουρέψουμι*.

σμίξ̂ (ζμίξ̂) ή, τό σμίξιμο δυό ποταμιών και τοπων.

σμιριά (ζμιριά) ή, είδος σουσουράς.

σμούχρια, έπίρ., βλ. ζμούχρια.

σ̂βέθυρους, σβουρός κ.λ.π., βλ. ζβέθυρους, ζβουρός κ.λ.π.

σ̂νάφ̂ τό, τό σινάφι, ή συντεχνία. Τούρκ.

σ̂νάχ̂ τό, τό συνάχι.

σ̂νέρα ή, 1) ό συνερισμός, ή ζήλια: *ή σ̂νέρα τ̂ δέ λέγιτι!*, 2) αυτός πού συνε-
ρίζεται: *είσι μινιά σ̂νέρα!*

σ̂νί τό, τό σινί.

σ̂νίριζου, ρ., και σ̂νίριζουμι και ξισ̂νίριζουμι, συνερίζω και ζηλεύω, λο-
γαριάζω κάποιον: *τί τούν σ̂νίριζς αυτόν; δέ δούν σ̂νίριζουμι*.

σ̂νιφέρου τό, τό συμφέρον.

σ̂νιφέρνου, ρ., παρομοιάζω, αναγνωρίζω: *τί μι γλέπ̂ς, δέ μι άγνωρ̂σις;
μωρέ σί σ̂νιφίρα λ̂γάκ̂, μά δέν ήμαν σ̂γουρους*.

σόι τό, 1) ή συγγένεια: *είμιστι σόι*, 2) οι συγγενείς: *προυσκάλισα ούλου του
σόι*, 3) ή καταγωγή: *άνθρωπου άπού σόι κί σκ̂λί άπού κουπάδ̂*, 4) τό
είδος: *τί σόι ζύλα είνι αυτά;* και 5) στή φράση: *δέν είμι σόι*, δέν είμαι τό-
σο καλά. Τούρκ.

σόβουρους ό, ή βραδυνή παρέα και κουβέντα των γυναικών της γειτονιάς
στό δρόμο· βλ. ζβουρός, ζβουρέβου. Σλαβ.

σουβαρής ό, Τούρκος έφιππος χωρ/κας. Τούρκ.

Σουβαρήδης οι, τοπων. Τούρκ.

σούγλα ή, ή σούβλα. Λατιν.

σουγλί τό, μυτερό εργαλείο ξύλινο ή σιδερένιο· βλ. *τσαγαρουσουγλ'*, *σουγλουδ'*.

σουγλίζου, ρ., καί σουγλώ, κεντῶ μέ τό σουγλί: *τί μί σουγλίζις* ή *τί μί σουγλάς*; *νά σουγλίσουμι ένα κατσίκ'*. Λατιν.

σούδα ή, στενή τάφρος γύρω από τά κτήματα, νά μήν τά πατάει τό νερό: *ή σούδα θέλ' καθάρ'ζμα*. Λατιν.

σουέβου, ρ., γίνομαι σόι, συγγενής μέ κάποιον: *θαρρῶ, θά σουέψουμι* (θά συγγενέψομε μέ κάποιον γάμο) καί στή Μ.Φ.: *σουέβουμι μί τού Ν'κόλα* (είμαι σόι). Τούρκ.

σούζα ή, 1) τό στήσιμο τοῦ σκυλιού ή ἄλλου ζώου στά δυό πιανά πόδια, ἀρκετά δύσκολο καί γι' αὐτό 2) μτφ. γιά τούς ἀνθρ.: *τουν εἶχ' σούζα!* Ἴταλ.

σουϊκός, ἐπίθ., αὐτός πού εἶναι ἀπό σόι, ἀπό καλή ράτσα: *σουϊκός γάτους*. Τούρκ.

σουϊλής, ἐπίθ., ὅ,τι καί ὁ σουϊκός. Τούρκ.

σουκακού ή, αὐτή πού γυρίζει ὄλο στά σοκάκια, στούς δρόμους καί δέ μαζεύεται στό σπίτι. Τούρκ.

σουλατσέρνου, ρ., κάνω βόλτες πέρα-δῶθε ἄσκοπα. Ἴταλ.

σουλάτσου τό, ή ἄσκοπη βόλτα. Ἴταλ.

σουλούπ' τό, καί τό σ'λουπ', ή φόρμα, ή φκιασιά, κυρίως στό πρόσωπο ἀλλά καί γενικά στόν ἀνθρ.: *τί σουλούπ' εἶνι αὐτό*; Τούρκ.

σουλφάτου τό, δισκίο κινίνο.

Σουλτανία ή, ὄνομα Σουλτάνα.

Σουλτάν', στή φράση: *Σουλτάν' μιριμέτ'*, πολύ ξύλο. Τούρκ.

σουβάσης ὁ, ὁ ἐπιστάτης, ὁ ἐπικεφαλής.

σουβρέ, ὅ,τι καί τό δούβρέ.

σουβουρέβου, ρ., κάνω σόβουρου: *εἶλα νά σουβουρέψουμι ἀπόψι* βλ. *ζβουρέβου*. Σλαβ.

σουνέτ' τό, ή περιτομή. Τούρκ.

σουνίτέβου, ρ., κάνω σουνέτ'. Τούρκ.

σουδούμ' τό, τό χαρακτηριστικό: *τά σουδούμνια τ' δείχν' Κατσ'κάδ'κα*.

σουδουμνιάζου, ρ., παρομοιάζω: *τούν σουδούμνιασα μί του Θανάσ'.*

σουρβιά ή, δένδρο πού κάνει στυφό καρπό, τά σουρβα.

σουργούν' τό, ή έξορία: *τούν πήγαν σουργούν'.* Τούρκ.

σουρλάς ό, 1) τό ρύγχος του γουρουνιού κυρίως, αλλά και άλλων ζώων: *του γρούν' κί του σουρλά νά του κόπ'ς, θά σκ'νίζ', 2) μτφ. γιά τους άνθρ.: άν'ξι του σουρλά τ' κί ξέρασι βρουμνίες!* Σλαβ.

σουρδίζου, ρ., 1) μτβ. προκαλώ διάρροια: *μή δρώς (τρώγεις) πουλλά δαμάσκ'να, θά σί σουρδίς'ν, 2) άμτβ.: μί σουρτσι, μ' έπιασε διάρροια.*

σουρτζίμα τό, ή διάρροια: *τούν έκαμι ένα σουρτζίμα!*

σουρουπών', άπρόσ. ρ., πέφτει τό σούρουπο: *σουρούπουσι, άδι μαζέβιτί τα.*

σούρ'πα, έπίρ., είναι σούρουπο: *θά ήταν σούρ'πα, όταν ξικίν'σαμι.*

σουρτουκλίμες ό, αυτός πού γυρίζει άσκοπα, τεμπέλης. Τούρκ.

σουρτούκου τό, τό πανωφόρι, τό παλτό. Τούρκ.

σουρτούκ'ς, έπίθ., και σουρτούκου ή γυναίκα, αυτοί πού γυρίζουν άσκοπα στους δρόμους. Τούρκ.

σουσούρα ή, θάμνος σαν τό ρείκι, άνθίζει τό φθινόπωρο και τότε πηγαίνουν τά *μιλίσσια στ' σουσούρα.*

σουσουρίσιους, έπίθ., ό,τι γίνεται από τή σουσούρα: *σουσουρίσιου μέλ', λιγο πικρό και παχύρευστο.*

σουχπέτ' τό, διασκεδαστική κουβέντα: *για σταματήσι του σουχπέτ'.*

Σπαθές οί, τοπων. από τό *σπαθιά.*

σπαζούλας, έπίθ., 1) ό σπασμένος, αυτός πού έχει κήλη, 2) αυτός πού τρώγει πολύ: *αία τους ου σπαζούλας, πώς τρώει!*, 3) αυτός πού δέν μπορεί νά βαδίσει καλά: *δγιέ τουν του σπαζούλα, πώς πααίν'!*

σπαλαθριά και σπάλαθρου, άγκαθωτός θάμνος μέ κίτρινα λουλουδάκια.

σπαλέτου τό, μάλλινο, πλεκτό συνήθως, σάλι. Βενετ.

σπαργώνου, ρ., για όλα τά θηλαστικά, κυρίως όμως για τίς γυναίκες, πού από τό πολύ γάλα πετρώνουν οί μαστοί τους: *σπάργουσι, δε δουρεί νά β'ζάξ' του πιδί.*

σπαρτίνα ή, τό χοντρό σχοινί' *σπαρτίνις* λέγονταν και τά χοντρά σχοιινιά πού μαζεύονταν και έσφιγγαν τούν *αργάτ'* στου κάτιργου.

Σπαρτούδγια τά, τοπων. από τά μικρά σπάρτα.

σπέντζα ή, 1) τό πουλί ό σπίνος, 2) μτφ. άνθρωπος αδύνατος και λεπτός:
σά σπέντζα είνι.

σπειργιάρ'ς, έπίθ., αυτός πού έχει πολλά σπειριά.

σπερνιγώδας, μτχ., μόνο στή φράση: *ρίχνου σπερνιγώδας*, ρίχνω δηλ. κάτι, πέτρες συνήθως, μέ τό δεξί χέρι κάτω από τή μασχάλη του άριστερου, όπως όταν σπέρνουν. Αυτό τό κάνουν τά παιδιά, όταν συναγωνίζονται στό ρίζιμο τής πέτρας, πού τή ρίχνουν κανονικά ή σπερνιγώδας.

σπέρνικα τά, έπίρ., κι αυτό μόνο στή φράση: *ρίχνου τά σπέρνικα* και σημαίνει ό,τι και τό *σπερνιγώδας*: *θά παραρίζουμι, αλλά τά σπέρνικα*.

σπίρτου τό, τό οινόπνευμα: *ούδας, σπέρτου είνι*, για πολύ δυνατά ποτά. ΄Ιταλ.

σπιρτουλόους ό, τό καμινέτο. ΄Ιταλ.

σπιταρόνα ή, τό μεγάλο σπίτι.

σπληνίζου, ρ., ό,τι και τό *δμουνίζου*, θυμώνω, εκνευρίζω κάποιον: *μί σπληνίζ' ού κιτρατάς μί του στόμα τ'* (μέ τά λόγια του), και στή Μ.Φ.: *τούν σπληνίζουμι, γιατί ούλου μάς κουρουϊδέβ'.*

σπόργια τά, ό πασατέμπος.

σπόρους ό, 1) ό σπόρος, 2) μτφ. ό πολύ μικρός: *τί θέλ'ς Ισύ, βρέ σπόρι*;

σπουλλάτ' τό, εις πολλά έτη, εύχαριστώ: *δός τνοι (δός τους) κι άλλα, θαρρῶ θά σί ποϋν του σπουλλάτ' ή θαρρῶ θ' άκούις του σπουλλάτ'.*

σπουργιάνους ό, 1) τό σπουργίτι, 2) μτφ. για άνθρ. πού περπατοϋν πηδηχτά σαν σπουργίτχια.

σπουριά ή, τό 1/4 του Τουρκικού στρέμματος, δηλ. 400 τ.μ.

σπουρ'κό τό, ό σπόρος: *τά σπουρ'κά δέ βγῆκαν καλά*.

σπ'τότουπους ό, τόπος, μέρος κατάλλ. για σπίτι, οικόπεδο.

σταβάρ' τό, ό κύριος άξονας, σκελετός του άλέτρ'.

στάζου, ρ., 1) άμτβ.! *στάζ' ού δινικές*, 2) μτβ. ρίχνω σταγόνες: *ε, βρέ, γλέπι, νά μή στάκ'ς λάδγια και στή Μ.Φ. στάζουμι, βρέχομαι, λερώνομαι: ε, δρνιου, γλέπι βρουστά σ', θά σταχτεις*.

στάλα ή, 1) ή σταγόνα: *αρχισαν κι πέφτ'ν στάλες*, 2) τό πολύ λίγο: *δῶσι μι κι μένα μινιά στάλα* (τυρί - κρέας κ.λ.π.).

σταλαχίδα ή, σάν έπιφ.: σταλαχίδα μ', τί θά κάμου; λαχτάρα μου.

σταλαχίζουμι, ρ., λαχταρῶ, άγωνιῶ: σταλαχίσ'κα, δσου νά έρτ'ς.

σταλιά ή, δ,τι καί ή στάλα, 1) σταγόνα: έκαμι σταλιές - σταλιές, δηλ. σταγόνες, λεκέδες, 2) τό πολύ μικρό, τό πολύ λίγο: δῶσι μι μινιά σταλιά τυρλί μινιά σταλιά τόπους' μινιά σταλιά άνθρουπους κί θέλ'κι αὐτός τοῦ θ'κό τ'!

σταλίζου, ρ., κάνω στάλου, γιά τά πρόβατα καί τά γίδια, πού τό καλοκαίρι ξεκουράζονται καί δροσίζονται στή σκιά δένδρων συνήθως: σταλίζ'ν τά πράματα.

σταλούδα ή, δ,τι άκριβῶς καί ή σταλιά: δῶσι μι μινιά σταλούδα... καί μινιά σταλούδα άνθρουπους κί...

σταματ'κά τά, έπίρ. μόνο στή φράση *b'δῶ τά σταματ'κά*, πηδῶ χωρίς φόρα, συνήθως τό άπλόν άλμα: *τώρα νά b'δήσουμι τά σταματ'κά*, υστερα άπό τό άλμα μέ φόρα, πού ήταν ένα κί τοῦ *b'δ'μα* καί *δγίό κί τοῦ b'δ'μα*.

στάμνα ή, 1) ή κοινή ύδρία, 2) μέτρο γιά τά ύγρά: *βαρέλ' 60 στάμνις*.

στανιό τό, 1) τό ζόρι, ή βία: *θά σί τοῦ πάρου μι τοῦ στανιό*, 2) στήν ύβριση. φράση: *γαμῶ τοῦ στανιό σ'.*

σταξιή ή, τό στάξιμο, ή κηλίδα: *έχ'ς ένα σουρό σταξιές στά ρουχα σ'.*

στάσ', προστ., στάσου.

στασίδ' τό, τό ειδικό μέρος στίς έκκλ., δπου στέκονται καί καμιά φορά κάθονται: *έφκιασαν κινούργια στασιδγια*.

σταυρί τό, ή άρθρωση τής μέσης: *μί πόνισι τοῦ σταυρί μ' άπ' τοῦ φόρτουμα*.

Σταυρός δ, τοπων.

σταυρουπόδ', έπίρ., ειδικό κάτσ'μου μέ σταυρωμένα τά πόδια: *κάθιτι σταυρουπόδ' κί σ'λουέτι*.

σταυρώνου, ρ., 1) δτι τό κοινό σταυρώνω, σταυρουβιλουνιά κ.λ.π., 2) καί μτφ.: *μί σταύρουσι νά τ' τοῦ δώσου, μά...*, 3) άνταμώνω: *δέ σταυρών'ς άνθρουπου*.

σταφνίζου καί σταφνίζουμι, ρ., μόνο στίς φράσεις: *μί στάφνισι καί σταφνίσ'κα*, δταν άπό μιά άπότομη κίνηση ή τό σήκωμα βάρους μās πιάνει ξαφνικός πόνος στή μέση μας.

σταφύλια τά, ήταν δύο κυρίως ειδῶν, 1) τά κοινά λημνίσια (παραλλαγή τής

Λήμνου), πού τά είχαν γιά κρασί καί 2) τά χουργιάτ'κα, πού τά είχαν γιά ἐπιτραπέζια, ὅπως τίς βαβάκις, βαλάντοβα, μοσχάτα κ.λ.π.

σταχουλόι τό, τό σταχολόγημα.

σταχουλουῶ, ρ., οἱ σταχουμαζῶχτρις ἔκαμναν σταχουλόι, μάζευαν δηλ. ὄσα στάχυα ἔμεναν στά χωράφια μετά τό θερισμό.

στειλιόρ' τό, ὁ στειλεός, 1) τό ξύλο πού σάν χερούλι μπαίνει στό τσεκούρι, τήν τσάπα, τοῦ θ'κέλ κ.λ.π., 2) τό γερό ξυλοκόπημα: θέλ'ς ἕνα στειλιόρ'

στείργισ τά, τά στειῖρα γίδια καί πρόβατα.

στείρια ἦ, ἦ στειῖρα γίδα καί προβατίνα.

στειρουμλιόρ' τό, τό στειῖρο μλιόρ'. βλ. λ.

στήνου, ρ., 1) στήνω κάτι: στήσι ἕναν κουτσουνούρ', 2) βάζω τή συμμετοχή μου σ' ἕνα παιγνίδι: αὐτόνους δέν ἴστ'σι, δέν ἔβαλε δηλ. τή μιτάνια, τή δεκάρα, τό καρύδι κ.λ.π.

στιμέρνου, ρ., καί στιμάρου, ἐκτιμῶ: δέ δούν στιμέρν' κανένας αὐτόν. Ἴταλ.

στινό τό, ὁ στενός δρόμος, τό στενοσόκακο.

στινούρα ἦ, τό μονοπάτι μέ θάμνους ἀπό δῶ καί ἀπό ἐκεῖ, πού χωρίζει τά κτήματα: μᾶς χουρίζ' μνιά στινούρα.

στινουρύμ' τό, ὅ,τι καί τό στινό.

Στιργιανός ὁ, ὄνομα ὁ Στέργιος.

στιργιώνου, ρ., 1) μτβ. στερεώνω: νά στιργιώσουμι λίγου δού δολίχου (τόν τοῖχο), 2) ἀμτβ.: δέ στέργιουσι αὐτό τοῦ σπίτ'.

στιφανώνου, ρ., παντρεῦω σάν πατέρα, ἀδελφός, κουμπάρος: νά τ' στιφανώσου τ' Μαρλίγια κ' ὕστιρα γλέπουμι καί στή Μ.Φ.: δέ στιφανώθ'καν ἰδῶ.

στ'λώνου, ρ., 1) μτβ., στερεώνω: νά στ'λώσουμι τοῦ σπίτ', τ'ς ἰλές κ.λ.π., 2) ἀμτβ. κυρίως στή φράση: δέ στ'λών' τά πόδγια μ', τοῦ κουρμί μ', 3) ἐπιμένω: στ'λών' σά γαδούρ'.

στοίβα ἦ, ὁ σωρός κυρίως ἀπό ξύλα: δγιό στοίβις ξύλα.

στοιχτός ὁ, αὐτός πού μπαίνει σάν ἐργάτης, παραγιός σ' ἕναν γεωργό ἦ σ' ἕναν κτηνοτρόφο γιά ἕνα διάστημα μέ ὄρισμ. ἀμοιβή, βλ. συχῶ.

στόμ' τό, τοπων.

στόμας ό, τό στόμα: ού στόμας τ' βρουμάει.

στουματάρ'ς, στουματαρού, επίθ., αὐτοί πού στομώνουν.

στουμώνου, ρ., 1) ἀντιμιλῶ: τούν στόμουσα γιά καλά!, 2) στόμουσι τό μαχαίρι, τό τσεκούρι κ.λ.π., όταν ή κόψη τους έξασθενίζει.

στουηέτσ' τό, άσπρη μπογιά γιά τά παπούτσια. Τούρκ.

στουρίδ' τό, τό χαρακτηριστικό στήν όμορφιά: έχ' καλά στουρίδγια.

στραβου-, α' συνθ. όνομ. καί ρημ.: στραβου-μύτ'ς' στραβου-λαίμνιασι, γιά νά δγιεϊ τί κάνουμι.

στραβουλῶ, ρ., έξαρθρώνω ένα μέλος του σώματος: στραβουλ'ξα του χέρι μ' (καί έξβαλα του χέρι μ').

στράτα ή, 1) ό δρόμος: τσιακαλόστρατα, άλατόστρατα, 2) γιά τό πρώτο περπάτημα τών παιδιών: στράτα-στρατούδα.

στρατάρα ή, μεγάλος δρόμος.

Στρατάρα ή, τοπων. άμαξιτου δρόμου, πού κάποτε άρχισαν νά φκιάνουν οί Τουρκοί γιά νά ένώσουν τόν Πολύγυρο μέ τή Θεσ/νίκη.

στράφ, επίρ., τζάμπα: στράφ πāν τά έξουδα.

στρέου, ρ. καί στρέγου, 1) στέργω, δέχομαι: στρέεις νά π'λήσουμι του μ'λάρ'; δέ μί στρέγ'ν νά παίξου κ' λγώ, 2) φέρνω γούρι: δέ μ' έστριζις, γι' αὐτόν πού ήρθε δίπλα μας καί μās έξκαμε νά χάσομε στά χαρτιά ή άλλα παιγνίδια.

στρέφου, ρ., σκάβω βαθιά, φέρνω τά πάνω-κάτω σ' ένα χωράφι, όταν είναι χέρσο, γιά νά τό κάνω κατάλληλο νά φυτέψω δένδρα, άμπέλι κ.λ.π. (τώρα τό κάνουν μέ τρακτέρ): θά στρέψου ίκεινου του χουραφούδ', νά του βάλου άβέλ'.

στρέμμα τό, τό παλιό Τούρκ. είχε 1.600 τ.μ.

στρέψ'μου τό, τό βαθύ σκάψιμο' βλ. στρέφου.

στριμματούδγια τά, τοπων., μικρά χωράφια πού έστριψαν.

στριφτάρ' τό, ένα είδος μανιτάρι.

στρόγ'λους, επίθ., στρόγγυλος.

στρούγα ή, ή στάνη, συνήθως μικρότερη άπό τό μαντρί' στή στρούγα βούρ-

γιαζαν (έκλειναν μέσα) τά γιδοπρόβατα, γιά νά τά άρμέξουν, ένω στό μαντρί, πιό μεγάλο, κούρνιαζαν καί κοιμούνταν. Βλάχ.

στρουḡλάτου τό, τό τυρί στήν πρώτη φάση στό πήξιμο· δηλ. μόλις άρμεγαν καί μάζωναν τό γάλα, τό έβραζαν στά καζάνια, ύστερα τό μάιαζαν (έβραζαν τή μαιά, μαγιά) καί τότε άρχιζε νά πήξει· αυτό τό έλεγαν στρουḡλάτου καί τό έβραζαν στίς τσαδίλις γιά νά στραγγίσει καί έτσι είχαν τό κανονικό τυρί.

στρουσιδ' τό, αυτό πού στρώνομε γιά στρώμα· συνήθως στόν πληθ. τά στρουσιδγια, δλα τά ρούχα πού χρειάζονται γιά νά κοιμηθούν, γιά στρώσιμο καί γιά σκέπασμα.

στρουσιδγια τά, βλ. μιλίσσια.

στ'φύζου, ρ., είμαι στ'φός, στυφός.

στ'χειό τό, τό στοιχειό.

στ'χειώνου, ρ., άμτβ., γίνομαι στοιχειό: στοίχειουσι αυτό τού σπít'.

στ'χῶ, ρ., 1) βάζω κάποιον δικό μου (παιδί, άδελφό κ.λ.π.) στοιχτό, δηλ. έργάτη, παραγιό σέ έναν γεωργό ή κτηνοτρόφο γιά ένα διάστημα, συνήθως από τόν αι-Δημήτρη ως τό καλοκαίρι· πολλοί γονεΐς τά παιδιά τους, πού δέν θέλ'ν τά γράμματα τά φοβερίζουν, ότι θά τά στ'χήσ'ν (θά τά στοιχήσουν) καί 2) άμτβ. μπαίνω έγώ στοιχτός: φέτου θά στ'χήσου στού βάρβα Δημητρό, ξιστοίησα άπ' τούν... βλ. ξιστ'χῶ.

συ^μβιρίλουγου τό, βλ. ζιβιρίλουγου.

συ^μβρά'γαλα τά, τά άπαραίτητα γύρω μας άντικ., τό νοικοκυριό: πάρι τά συ^μβρά'γαλα σ' κί τράβα.

σύγμα τό, τό σύγκαμα, έρεθισμός τού δέρματος από τό πολύ περπάτημα καί από τό τρίψιμο τῶν ρούχων.

συκουφάους ό, πουλί καί παρατσ.

συλουϊκά τά, τό μυαλό: έλα στά συλουϊκά σ'.

σύνιργου τό, 1) κάθε εργαλειό, 2) στόν πληθ. τά σύνιργα είναι ύφαντικό εργαλειό, πού άποτελείται από τήν άνέμ' καί τό ρουδάν' (βλ. λ.) καί χρησιμεύει νά μασουρίζ'ν τό νήμα, νά τό μαζεύουν δηλ. στά μασούργια.

σύρι, προστ., πήγαινε: σύρι νά φέρ'ς νιρό.

σύρμα τό, 1) κοινό σύρμα, 2) στενό δρομάκι έξω στά δάση: τσακαλόσυρμα.

συρματῶ, ρ., 1) πρωτοπερπατῶ γιά τά μωρά: *συρματάει* τού μ'κρό, 2) γιά τούς ἀρρώστους, πού ἀρχίζουν νά σηκώνονται: *ἐμαθα, συρμάτ'σι οὐ Γιώρ'ς*.

συσταίνουμι, ρ., διστάζω, ντρέπομαι: *συσταίνιτι* νά σί τοῦ πεῖ.

συφέρν', ρ., συμφέρει.

σύψουμα, ἐπίρ., μέ φαγητό καί μέ ψωμί· οἱ στοιχοτοί πήγαιναν στή δούλεψη κάποιου μέ ὄρισμ. ἀμοιβή καί μέ τή συμφωνία νά τούς δίνουν ψωμί (σύψουμα) ἢ νά μήν τούς δίνουν (ξίψουμα)· ἀκόμα συμφωνοῦσαν, ἂν θά τούς ἔδιναν τά ἀναγκαῖα τσαρούχια ἢ ὄχι: *κί τσαρούχια π'δ' πλάτη σ'* (δηλ. δικά σου).

σφάζου, ρ., 1) τό κοινό σφάζω, 2) στή φράση: *μί σφάζ', μ' ἔσφαξι*, μέ πιάνει ξαφνικός πόνος, ὁ σφάχτ'ς: *ποῦ σί σφάζ' κί ποῦ σί πουνεῖ*.

σφαλάγ', τό, πρησμένος ἀδένας στό λαιμό.

σφαλαγιάρ'ς ὁ, ἐπών.

σφαλνῶ, ρ., κλείνω: *σφάλ'σι δ' πόρτα*.

σφάχτ'ς ὁ, ὁ ξαφνικός πόνος· βλ. σφάζου.

σφηνώνου, ρ., 1) τό κοινό βάζω σφήνα, 2) στή φράση: *τού σφηνώνου*, τό βάζω στήν τρεχάλα: *κί σά δού σφήνουσι οὐ Μαυρουδής*.

σφιδύλ', τό, τό σφοντύλι: ... *θά σί φανεῖ οὐ οὐρανός σφιδύλ'*.

σφιδόνα ἡ, 1) ἡ σφενδόνη, πού σκοτώνουν πουλιά ρίχνοντας πέτρες, 2) μτφ. φεύγα γρήγορα: *τόρα, σφιδόνα* (ἐνν. νά γίνεις).

σφιδουνίζου, ρ., 1) ρίχνω μέ ὄρμη: *τού σφιδόν'σι π' τού παραθύρ'*, 2) φεύγω γρήγορα: *τού σφιδόν'σαν οὐλν'*.

σφίξα ἡ, ἡ βιασύνη: *πουλλές σφίξις, βλέπου*.

σφουγάτου τό, φαγητό μέ παστό τηγανισμένο μέ αὐγά καί φρέσκα κρεμμυδάκια.

σφούγ', τό, συνήθως στή φράση: *τόρα σφούγια*, νά τά φάμε ὄλα, ὥστε νά καθαρίσομε τά πιάτα καί τό τραπέζι.

σ'χασιά ἡ, ἡ σιχασιά: *μνια σ'χασιά ἦταν οὐλα*.

σχίξα ἡ, βλ. σκίζα.

σ'χουρνῶ, ρ., συγχωρῶ: στίς φράσεις: *θέ σ'χουρέσ'* καί *θχιό σχουρές τουν*, πού λέγουν στά μνημόσυνα.

Τ

τ', 1) τό ἄρθρο τοῦ: τ' πατέρα, τ' σπιτχιουῦ, 2) κτητ. ἄντων. πού δείχνει ἕναν κτήτορα γ' προσ.: τ' ἀβέλι τ', τά χουράφια τ'.

τάβλα ἢ, ποτέ τό τραπέζι, ἀλλά τό τραπεζομάντηλο, πού ἔστρωναν στό τραπέζι: στρῶσι d' τάβλα νά φάμι καί ὕστερα καί κάθε πετσέτα τοῦ φαγητοῦ: βανί d' τάβλα σ', θά λιρουθεῖς. Λατιν.

ταή ἢ, ἡ τροφή: ἔδουκισ τοῦ μ'λάρ d' ταή τ'.

ταῖν' τό, 1) ἡ κανονική μερίδα ταΐσματος τῶν ζώων: τάδουκισ τοῦ ταῖνι τ'ς;, 2) γενικά ἡ τροφοδοσία ἄνθρ.: τ'ς ἔκουψι τοῦ ταῖν'. Τούρκ.

ταῖφάς ὁ, 1) ἡ οἰκογένεια: ἔχ' μιγάλουν ταῖφά, 2) ἡ ὁμάδα τῶν καπεταναίων: οὐ καπιτάν-Γαρέφ'ς μί δού ταῖφά τ'. Τούρκ.

τακίμ τό, 1) τό ζευγάρι: ἕνα τακίμ πέταλα, 2) τό ταίρι: εἶνι βιζίμ-τακίμ. Τούρκ.

ταλαγάν' τό, μεγάλη μάλλινη κάπα μέ κουκούλα σάν αὐτή πού φοροῦν οἱ σκοποὶ στρατιῶτες τό χειμῶνα' τό φοροῦν οἱ τσοπάνηδες καί ὄσοι ταξιθεύουν τό χειμῶνα' τοῦ ταλαγάν' φωνάζουν κοροϊδεύοντας, ὅταν πιάσει τό καλοκαίρι κανένα ξαφνικό κρύο.

ταλίμ τό, 1) στρατ. γυμνάσια: τ'ς κάμν' ταλίμ (τοὺς στρατιῶτες), 2) τό παιδεμα: ἡ νύφ' κάμν' ταλίμ d' πιθιρά. Τούρκ.

ταμάμ, ἐπίρ., 1) ἀκριβῶς: ταμάμ γιά τοῦ φαῖ ἤρτις' εἶνι ταμάμ 5 οὐκάδισ, 2) μῆ, ὄχι τέτοια: ταμάμ! τέτχιᾶ νά ὀγιεῖ! καί ἐντονότερα στή φράση: τάς ταμάμ. Τούρκ.

ταμάχ' τό, ἡ πλεονεξία: ἕκαμα ταμάχ' νά τοῦ σκάψου οὐλου.

ταμαχιάρ'ς, ἐπίθ., ἀχόρταγος, πλεονέκτης. Τούρκ.

ταμαχιάρ'κου, ἐπίθ., ἀχόρταγος: τί ταμαχιάρ'κου πιδί! Τούρκ.

ταμένους, μτχ., ἐκτός ἀπό τήν κοινή σημασία τοῦ τάζω καί στή φράση: εἶμι ταμένους, ἐτοιμάζομαι, προορίζομαι: γιά πού εἶσι ταμέν';

ταμόνι, ἐπίρ., 1) δοκιμαστικά, στά ψέμματα' στά παιγνίδια συνήθως, όταν δέν τά ἤξεραν καλά ἢ δέν ἦταν καλά προετοιμασμένοι, πρὶν ἀρχίσει τὸ κανονικὸ παιγνίδι, ἔλεγαν: *θά παίξουμι μινά βουλά ταμόνι*, 2) όταν κάποιος ἀρνιέται ἕνα χρέος ἢ κάποια ἄλλη ὑποχρέωση, λένε: *τί, ταμόνι ἐπιζάμι;* (παίζαμε).

ταβάν' τό, καί ὁ **τάβανους**, βλ. **dabán'** καί **δάβανους**. Τούρκ.

τανικούκουρδα, ἐπίρ., βλ. **ἀνικούκουρδα**, **τανάσκλα**.

ταδίπ, ἐπίρ., ὅλως διόλου: *Ἰς, δίπ, τίπουτι, ταδίπ: δέ δου θέλου ταδίπ αὐτό του ταξίδ'*.

τανύζου, ρ.: *του τάν'σις πουλύ του σκ'νί καί στή Μ.Φ., καταβάλλω μεγάλες προσπάθειες γιά κάποιο σκοπό: τανύσ'κα ὡς ἰκεῖ πού δέ βουρούσα, μά δέ τά κατάφιρα.*

ταξιλδάρ'ς ὁ, ὁ φοροεισπράκτορας. Τούρκ.

ταπέκεια, βλ. **μιλίσεια**.

ταπουλτώρα, ἐπίρ., πρὶν ἀπό λίγο: *εἶδεις του Γιώρ; ταπουλτώρα πέρασι ἀπὸ δῶ.*

ταραδάμ τό, **τά ταραδάμνια** εἶναι χαρμόσυνες κωδωνοκρουσίες ἀπό πολλές καμπάνες μαζί γιά νά γιορτάσουν τήν ἀνάσταση: *βαροῦν τά ταραδάμνια.*

ταραπχανάς ὁ, τό νομισματοκοπεῖο, στή φράση: *κόβ' ταραπχανά*, δηλ. κερδίζει πολλά χρήματα. Τούρκ.

ταρατόρ τό, σκορδαλιά. Τούρκ.

ταράφ τό, ἡ τάξη, ἡ συντεχνία: *δικό μας ταράφ*. Τούρκ.

ταραχίζου, ρ., συγχύζω: *μή μί ταραχίζς καί στή Μ.Φ: ταραχίσ'κα.*

τάς - **τάς**, ἐπιφ. πρόκλησης πού κάνουν τά παιδιά προτείνοντας καί τήν ἀνοιχτή παλάμη τους στά κριάργια, τά τραίχ καί τίς κατσικις, γιά νά ἀγριέσουν καί νά ὀρμήσουν νά τούς κουτρήσουν, γιά παιγνίδι βέβαια.

τάς - **ταμάμ**, ἀκριβῶς, πολύ σωστά: *σί ἤρταν τάς - ταμάμ* (τά ροῦχα, παπούτσια κ.λ.π.)

Τασιώ ἡ, βλ. **Ναστασιά**.

ταύτου, ἄντων., 1) στήν ἔκφραση *γιά ταύτου*, γι' αὐτό τό λόγο, γι' αὐτή τήν αἰτία: *δέ μί τούφρις, γιά ταύτου κ' ἰγώ ἴβγα*, 2) γιατί ἔτσι θέλω: *γιατί δέ βῆς (πῆγες) στοῦ Σχουλειό; γιά ταύτου.*

τάφ' ή, τό θειάφι, πού χρησιμοποιοῦν σά φυτοφάρμακο στ' ἀμπέλια.

ταφχιάζου, ρ., ρίχνω *d'* τάφ' στ' ἀμπέλι καί τό τάφχιασμα.

ταχιά, ἐπίρ., αὔριο: ταχιά δέν ἔχουμι σχουλείου καί στήν παροιμ. φράση:
ταχιά τούν κλαῖν' κί ταχιά μέρα εἶνι.

ταχιά τ'ν ἄλλ', ἐπίρ., αὔριο, μεθαύριο: ταχιά τ'ν ἄλλ' θά δγιοῦμι!

ταχ'νέβου, ρ., ξυπνώ, σηκώνομαι πολύ πρωί: ταχ'νίσις σήμιρα.

ταχ'νή ή, ἕνα πρωινό: ἔλα μνιά ταχ'νή νά πάμι στ' ἀβέλ'.

ταχ'νό, ἐπίρ., πρωί: ταχ'νό - ταχ'νό ξικίν'σις.

ταχύ - ταχύ, ἐπίρ., πολύ πρωί: τί ἔπαθις κί μί γβανήθ'κις ταχύ-ταχύ;

ταχταλίδ'κους, ἐπίθ., εἶδος ὕφαντοῦ, πού ὕφαιναν μέ δυό σαίτες.

τέγκ' τό, δέμα πασταλιασμένου καπνοῦ' καπνά δέν κάνουν στόν Πολύγυρο, κάποτε ὁμως καλλιεργοῦσαν' πρώτα ἔσπερναν τό σπόρο στά **καρίκια** γιά τό **χασλαμά**, πού τήν ἀνοιξη τόν ἔβγαζαν καί τόν φύτευαν στό χωράφι' τά καπνά τά σκάλιζαν 1-2 φορές καί ὅταν τά φύλλα ἀρχιζαν νά κιτρινίζουν τά μάζευαν πολύ πρωί, τά βούρλιαζαν, τά ξέραιναν στόν ἥλιο, τά ἔκαναν **σανδάλια** καί τά κρεμοῦσαν σέ δροσερό μέρος καί τό χειμώνα τά παστάλιζαν καί τά ἔκαναν **τέγκια**.

τελάλης ὁ, βλ. **διλάλ'**ς. Τούρκ.

τέν'δα, ἐπίρ., τελείως ἀνοικτά: τ' ἀφῆκις οὐλα τέν'δα.

τέσσιρα, ἀριθ., στή φράση: πααίν' στά τέσσιρα, πολύ γρήγορα.

τέτζιρ'ς ὁ, καί τζιέτζιρ'ς καί δέτζιρ'ς. Τούρκ.

Τέτραδους ὁ, ή Τετάρτη: ἤρτ' ή Τέτραδους πά(ει) ή βδόμαδους.

Τζαχίλ'ς ὁ, ἐπών.

τζιγιάπ τό, ἐξήγηση, δικαιολογία: τί τζιγιάπ θά δώις στοῦ *βατέρα* σ'; Τούρκ.

τζιγέρ τό, τό σπλάχνο: τά τζιγέργια μ'. Τούρκ.

τζέτζιρ'ς ὁ, τά τζιτζιρέδγια, οἱ τζιτζιρέδεις, τά τζιτζιρουόδγια. Τούρκ.

-τζής, παραγωγική κατάληξη οὐσιαστ., πού δείχνει ἐπάγγελμα: *βουιατζής*, *κλαριντζής*, *ζουρνατζής*, *κυρατζής*.

τζγαρίζου, ρ., τσιγαρίζω: τζγαρ'σμένα *κρουμούδγια*.

τζγάρους ὁ, τό τζγάρισμα: θέλ' τζγάρουν τοῦ *κρουμούδ'*.

τζιαλιάζου, ρ., πατῶ καὶ λυώνω: *μί τζιάλιασις τά σύκα.*

τζιάλιακου τό, 1) τό ἐντόσθιο: *τού πάτσι (τό παιδί τό αὐτοκίνητο) κί πιτάχ' -
καν τά τζιάλιακα τ' ὄξου, 2) τό πολύ μικρό παιδί: γιά δγιέ του τού τζιά-
λιακου! θέλ' νά κρῖν' κι ὄλας!*

τζιάβα, ἐπίρ., 1) δωρεάν: *τού πῆρα τζιάβα, 2) ἄδικα, μάταια: τζιάβα ἔκαμῖς
τόσουν δρόμου.* Τούρκ.

τζιαβατζής, ἐπίθ., αὐτός πού θέλει νά παίρνει καί νά ζεῖ τζιάβα, σέ βάρος
ἄλλων. Τούρκ.

τζιαναβέτ'ς, ἐπίθ., ὁ δύστροπος. Τούρκ.

τζιάνουμ, προσφών., καλέ μου, ψυχὴ μου: *τζιάνουμ, θ'κά σ' εἶνι, πάρ'τα.*
Τούρκ.

τζιαδές ὁ, ὁ μεγάλος, κανονικός δρόμος, ὄχι τό μονοπάτι: *τράβα λίγου πα-
ρακάτ' κί θά βρεῖς τού τζιαδέ.* Τούρκ.

τζιαρλιάρ'κους, ἐπίθ., λυωμένος, πατημένος: *οὐλῖς οἱ δουμάτις εἶνι τζιαρ-
λιάρ'κις.*

τζιαφέτ τό, μικρὴ διασκέδαση, γλεντάκι: *εἶχαμι ἰφέ ἕνα τζιαφέτ.* Τούρκ.

τζικέτα ἦ, ἡ γυναικεία ζακέτα. Γαλλ.

τζιλέπ'κου τού, τά τζιλέπ'κα ἦταν φόρος τῶν κτηνοτρόφων γιά τά ζῶα
τους καί τά ἔβγαζαν στή δημοπρασία, ὅπως τά δέκατα. Τούρκ.

τζ'βίδ' τό, τό τσιμπίδι.

τζ'βῶ, ρ., τσιμπῶ: *τζίβα τουν λ'γάκ' νά ξυπνήσ' μί τσίπ'σι.*

τζῖν', ἐπίρ., γιά παιγνίδι, ἀλλά καί γιά νά ξεκουράσουν τά μικρά παιδιά, οἱ
μεγάλοι τά παίρνουν στίς πλάτες τους' χαμηλώνουν λίγο οἱ μεγάλοι
καί τά παιδάκια πιάνονται ἀπό τό λαιμό τους καί κρέμονται στίς πλά-
τες τους: *πάρι μι λίγου τζῖν', ἀπόστασα.*

Τζιούλας ὁ, παρατσ.

τζιουτζιουκλέρ τό, τό πολύ μικρό παιδί: *τί μί γβάν'σις κί τά τζιουτζιουκλέρ-
για σ' ἰδῶ;*

τζιριμές ὁ, 1) τό πρόστιμο: *τουν ἰρ'ζαν τρανό τζιριμέ, 2) ἡ ζημία: δέν ἤρταν
οἱ δικταῆδις ν' ἀπουκόψ'ν τού τζιριμέ, 3) ἄνθρωπος ἄχρηστος, μόνο
γιά ζημία: σουστός τζιριμές.* Τούρκ.

τζιριμιτζου, ρ., βάζω πρόστιμο: *τουν τζιριμέτ'σαν γιρά.* Τούρκ.

τζιρλιάρ'κους, ἐπίθ., βλ. τζιαρλιάρ'κους.

τζίρους ὁ, 1) ἡ κατανάλωση, τό δοῦναι - λαβεῖν στό ἐμπόριο: *τί τζίρου ἔχτι;* Ἴταλ., 2) τό ἀλμυρό καί νόστιμο ὑγρό, πού ἔμενε ἀπό τό πήξιμο τοῦ τυριοῦ, αὐτό πού στράγγιζε ἀπό τίς τσαδίλις· τό ἔδιναν γιά τροφή στά γουρούνια.

τζίτζιρας ὁ, τό ἔθιμο γενικά καί ἡ κουλούρα, πού ἔκαναν καί πρόσφεραν οἱ ζιβγαράτ' (γεωργοί) σάν ἀπαρχή (προσφορά) ἀπό τό πρῶτο σιτάρι τῆς σοδειᾶς, τό πρωτοαλεσμένο καί πρωτοζυμωμένο· τήν κουλούρα αὐτή τήν περνοῦσαν στά κέρατα σ' ἓνα βόδι καί πήγαιναν στά **h'γιάδγια** (στίς ἔξι βρύσες), ὅπου λέγοντας κάποια ἐπωδὸ τήν ἔβρεχαν καί τή μοίραζαν στόν κόσμο.

τζιτζιργιάζου, ρ., στή φράση: *τζιτζιργιάζ' οὐ ἤλιους*, κάνει πολλή ζέστη.

τζίφους ὁ, ἀποτυχία: *τζίφους σήμιρα τοῦ κυνήγ'.*

τζιχρές ὁ, ἡ καλή ὑγιεινὴ ὄψη: *εἶσι στοῦ τζιχρέ σ'.*

τζούφια, στή φράση: *τύφλα στά τζούφια σ', τύφλα στά γαβά σ'* (τά μάτια).

τζούφιους, ἐπίθ., ὁ κούφιος: *δίπ τζούφια εἶνι αὐτά τά καρύδγια.*

τηγάν', τηγανίζου κ.λ.π., βλ. dγάν', dγανίζου κ.λ.π.

τηγανίτα ἡ, γλύκισμα, εἶδος λουκουμάδες.

τί, ἀντί τοῦ κοινοῦ **τά**, μαζί, μέ, στίς φράσεις: *μί τ' ἰμένα, μί τ' ἰσᾶς, μί τ' αὐ- τ'νοί, ἀλλά καί γιά τί μένα, γιά τ' αὐτήν'.*

τίδα καί τίδας, στή φράση: *ἄμ τίδα, θά σί τοῦ πουτίσουμι κι ὄλα!*

τιζάχ' τό, ὁ πάγκος: *θά πιράις ἀπ' τοῦ τιζάχ'.* Τούρκ.

τιζέρνου, ρ., τεντώνω, μτβ. καί ἀμτβ.: *τέζαρι τοῦ σκ'νί καί τιζάρ'σι τοῦ σκ'νί, καί μτφ. τά τινάζω, πεθαίνω: τά τιζάρ'σι αὐτός.* Ἴταλ.

τικνιφέζ ὁ, ὁ τεκνεφέζης, ἀδύνατος, ἀσθενικός: *πουλύ τικνιφέζ'σί γλέπου.* Τούρκ.

τικνιφέζ'κους, ἐπίθ., γιά ἄνθρ., ἀλλά κυρίως γιά ζῶα: *πουλύ τικνιφέζ'κου τοῦ ἔχ'ς τοῦ γαδούρ'.* Τούρκ.

τιλατίν' τό, εἶδος κατεργασμένου δέρματος, μόνο στή φράση: *τούν ἔκαμι τιλατίν',* τόν κακοποίησε πολύ. Τούρκ.

τιμάρ τό, ἡ περιποίηση τῶν ζώων κυρίως, τό ξυστρί, βλ. τ'μαρέβου. Τούρκ.

τιμινάς ό, ό τεμενάς, ό χαιρετισμός τών Τούρκων. Τούρκ.

τιβιλχανάς, επίθ., ό τεμπέλης. Τούρκ.

τιβίχ^κ τό, ή παρατήρηση, επίπληξη: *χιλία τιβίχια τούν έκαμα, νά μή ξαναπάει*. Τούρκ.

τιβιχιάζου, ρ., παρατηρώ, επιπλήττω: *άδικα τούν τιβιχιασα, αυτός τού θ'κότ'*. Τούρκ.

τινάχτής ό, ειδικός γιά τό τίναγμα τής έλιās: *γιά τού μάζουμα θά πάρουμι Λουκουβίτις, μά τιναχτήδισ Πουλυγυρνοί*.

τι'γα, επίρ., πολύ γεμάτο: *σί τούφιρα τι'γα* (τό σακί, τόν τενεκέ κ.λ.π.). Τούρκ.

τινικιτζής ό, αυτός πού ασχολείται γενικά μέ τενεκέδες, φανάρια, σόμπες, κολλήματα κ.λ.π. Τούρκ.

τιντίνα ή, στή φράση: *τούν έκαμαν τιντίνα*, τόν ξετίναξαν, τόν ξεγύμνωσαν τελείως από λεφτά, ιδίως στά χαρτχιά (χαρτοπαίγνιο).

τιδώνου, ρ., βλ. *διδώνου*.

τιργιάζου, ρ., 1) βάζω μαζί τά όμοια πράγματα: *αυτά δέ διργιάζ'ν*, 2) πληρώνω κάποιον, εργάτη κυρίως, όπως πρέπει: *τούν ταίργιασα κί πήι στού καλό τ'*, 3) στή Μ.Φ.: *τιργιάσ'καν*, έλυσαν τίς διαφορές τους, κυρίως όικονομ.

τιριπλίκ^κ τό, είδος εύρωπ. βαμβακερής κλωστής.

τιρλίκ^κ τό, κάτι σάν τό *τσιτίκ^κ* τά *τιρλίκια* τά έφκιαναν στό σπίτι σάν πασούμια, από πάνω μέ ένα χοντρό ύφασμα μάλλινο καί από κάτω γιά πάτο έβαζαν γερή τσόχα ή κετσέ' τά *τιρλίκια* τά φοροϋσαν οι γυναίκες στό σπίτι ή, όταν ήταν ξηρός καιρός, καί στίς γειτονίες ή καί σέ διάφορες δουλειές, γιά νά μάσουν έλιές κ.λ.π. Τούρκ.

τιρβιές ό, βλ. *διρβιές*. Τούρκ.

τιρτίπ τό, τό τέχνασμα, τό κόλπο: *οϋλου τιρτίπχια εισι*. Τούρκ.

τιρτιπλής, επίθ., αυτός πού κάνει *τιρτίπχια*. Τούρκ.

Τιτράδ' ή, ή Τετάρτη.

Τιτράδ'ς ό, παρατσ.

τιφαρίκ^κ τό, τό στολίδι: *σουστό τιφαρίκ^κ είνι*. Τούρκ.

τ'λιγάδ' τό, διχαλωτό δεκανίκι, μιά πήχη περίπου, πού χρησιμεύει νά τ'λιγαδγιάζ'ν τό νήμα, κυρίως τό μαλλί, τό εκλουθαν καί τό μάζευαν στ' άδράχτ', άπ' αυτό τό τ'λιγάδγιάζαν καί τό εκαναν πήχης καί τίς πήχης τίς έβαζαν στ'ν άνέμ' καί μέ τά σύνεργα μασούρ'ζαν τό νήμα.

τ'λιγαδγιάζου, ρ., 1) μαζεύω τό νήμα μέ τό τ'λιγάδ', 2) ρίχνω ένα δεκανίκι σάν τό τ'λιγάδ', γιά νά χτυπήσω κάποιον στά πόδια, σάν νά θέλω νά τ'λιγαδγιάσου τά πόδια του: *τούν τ'λιγάδγιάσιμί τού βαστούνι τ'.*

τ'λούπα ή, 1) μεγάλη νιφάδα χιόνι: *ρίχν' κάτ' τλουπίς!*, 2) τούφα λαναρισμένο μαλλί σέ σχήμα παραλληλόγραμμο πού τό εκουβαν έτσι μέ τά λανάργια καί έπειτα τό ξαναλανάριζαν καί εκαναν τ'ς γύρ' στή ρόκα γιά κλώσιμο σέ μās τυλίγουν γύρους καί όχι τ'λουπίς, όπως σέ άλλα μέρη.

τ'λουπάν' τό, τό λεπτό σάν τό τούλι, λευκό συνήθως ύφασμα, πού χρησιμεύει 1) νά κάνουν οί γυναίκες ένα ειδικό κάλυμμα γιά τό κεφάλι τους, πού τό φορούσαν κυρίως στίς σπιτικές δουλειές, 2) σάν σουρωτήρι, γιά νά σουρώνουν τό γάλα, χαμομήλι κ.λ.π. Τούρκ.

τ'μαρέβου, ρ., βλ. *τιμάρ*, 1) περιποιούμαι, τακτοποιώ τό σπίτι κυρίως: *τ'μάριψι, μαρή, λ'γάκ'*, *θά έρτ'ν αυτνοί κί θά μās γιλουν*, 2) φυλάγω κάτι γιά άργότερα: *τ'μάριψί του, θά σί χρειαστεί*. Τούρκ.

τ'νάζου, ρ., 1) τινάζω τά ρούχα: *νά τνάιζς d' τραχλιά σ'*, 2) τινάζω ένα καρποφόρο μέ τή βέργα, γιά νά ρίξω κάτω καί νά μαζέψω δού γαρπό, 3) στή φράση: *θά σί τ'νάζου καμνιά* (βάτσα κ.λ.π.), 4) στή φράση: *τού τ'νάζου, φεύγω γρήγορα: κί σά δού τ'νάζου...* καί 5) *τά τ'νάζου, πεθαίνω: τά τίναξι ού φουκαράς*.

τόι τό, μεγάλο κουτό πουλί καί μτφ. χαζός άνθρωπος: *δίπ τόι είνι*. Τούρκ.

τόκα ή, ή χειραψία: *ελα, μνιά τόκα*. 'Ιταλ.

τόμ, χρον. σύνδ., μόλις: *τόμ ήρτι, τούν τρουιουῤρσαν* (τριγύρισαν) *τά σόια*.

τόντς τό, βλ. τούντς.

τόσην' καί τόσηνια, άντων., τόσην: *είδα μνιά τόσηνια νιρουφίδα*.

τού, άρθρο, σέ φράσεις πού σημαίνουν συνήθως φεύγω: *τού τ'νάζου, τού δίνου, τού σφηνώνου, τού τσιπρώνου, τού μαζώνου* κ.λ.π.

τουκάδα ή, άρσ. καί θηλ. μετάλλινη πόρπη, πού ήταν παλιότερα τό κυριότερο μέσο, γιά νά κουμπώνουν τά έσώρουχα.

τούλ' τό, λεπτό λευκό ύφασμα γιά νυφικά, μπομπονιέρες κ.λ.π.

τουλούμ τό, άσκόσ δερμ., πού μέσα μεταφέρουν κρασί καί τουλουμνιάζουν τό τυρί, τό τουλουμίσιου.

τουβανιάζου, ρ., γίνομαι τούβανο, πρήζεται ή κοιλιά μου: *τούν βρήκαν τουβανιασμένου.*

τούβανουσ ό, 1) τό τούμπανο, όργανο μουσικό, ό *δούβανους*, τό *δαούλ*, πού συνόδευε συνήθως τούς ζουρνάδισ, 2) μτφ.: *γίν'κι ή βούζα μ' τούβανους.* Τούρκ.

τούντς τό, άρκετά μεγάλο κουδούνι, πού κρεμοϋν στά κοπάδια, γιά νά τά άκοϋν καί νά μήν τά χάνουν καί μτφ. στή φράση: *εγίνι τού κιφάλι μ' τούντς* (κουδουνίζει, βουίζει). Τούρκ.

τουπ'κόσ, επίθ., τοπικός: *εχ' ιδω τουπ'κό νιρό.*

τουπτάν, επίρ., χονδρικά: *νά σί τά δώσου τουπτάν, τά παίρν'ς.* Τούρκ.

τουπτσή ό, ό κακοπληρωτής, ό χρεώστης. Τούρκ.

τουργιάζου, ρ., γιά τά ζώα πού μαζεϋονται στό δουρό, στό μαντρί καί πέφτουν νά κοιμηθοϋν.

Τουρκουλίμαρα τά, νεκροταφείο γιά τούς Τούρκους' βρισκόταν εκεί πού είναι ή πλατεία μπρός από τό Διοικητήριο.

τουρλού, επίρ., άνακατεμένα πολλά είδη: *είνι τουρλού-τουρλού.* Τούρκ.

τουρλουτός, επίθ., αυτός πού είναι τεντωμένος σάν τροϋλλος: *τουρλουτός κώλους.*

τουρλώνου, ρ., προβάλλω τεντώνω τήν κοιλιά, τόν κώλο κ.λ.π.: *τί τούν τουρλών'ς ετσ' τού γώλου σ'.*

τούρνα ή, μεγάλο ψάρι τής λίμνης δχι τόσο νόστιμο καί έξυπνο καί γι' αυτό μτφ. ό χαζός: *δίπ τούρνα είνι, βρέ!*

τουρσί καί τουρσιου, δουμάτις, πιπέργια, λάχανου τουρσί ή τουρσιου. Τούρκ.

τούτην καί τούτηνια, άντων., αυτή: *τούτηνια ή άσκαμνιά δέν εχ' δίπ babou-skic.*

τραβῶ, ρ., 1) σύρω: *τράβ'ξι τού χέρι σ',* 2) βγάζω μέ τήν κάνουλα τό κρασί από τόν κάδο, όπου πατήσαμε τά σταφύλια: *τράβ'ζις ή άκόμα;*

τραγανός, επίθ., κυρίως γιά σταφύλια κριτσαν'στά μέ γερή, φρέσκη φλούδα καί Τραγανός, έπων.

τραγ'δῶ, ρ., τραγουδῶ.

τραγούδ'μα τό, στή φράση: *ἀδι, τῶρα, δε θέλ' τραγούδ'μα* (τό τραπέξι, δταν χασομεροῦν στό τραπέξι μετά τό φαγητό).

τραῖ τό, ὁ τράγος καί στή φράση: *τούν κούριψι σά δραῖ*, δταν κουρεύουν κάποιον μέ ψαλιδιές σάν τούς τράγους.

τραῖσιους, ἐπίθ.: *τραῖσιου κρέας*.

τράκα ἢ, 1) ἡ σημερ. τράκα, τό σελέμισμα, 2) τό μικρό πυροτέχνημα, πού ἔκαναν τά παιδιά τυλίγοντας σφιχτά μπαρούτη μέσα σέ χαρτί' τά ἔριχναν τήν Ἀνάσταση. Ἰταλ.

τρακατήρ τό, καί ἡ **τρακατήρα**, κουδούνι πού κρεμοῦσαν στά γιδοπρόβατα, βλ. **γδούν'**.

τραμβάι τό, τό τράμ. Ἀγγλ.

τράμπα ἢ, ἀνταλλαγή πραγμάτων, κυρίως ὁμως ζῶων: *κάμνουμι τράμπα, νά σί δώσου τού βόδ' κί νά μί δώις τού μ'λάρ'*; οἱ τράμπες αὐτές γινόταν στούν ἄι-Μάμα, στό παναῖρ. Τούρκ.

τρανός, ἐπίθ., ὁ μέγας στό μπόι, τήν ἡλικία κ.λ.π., κυρίως ὁ ἐπίσημος: *πότι θά ἔρτ' οὐ τρανός;*

τραδαφ'λιά ἢ, τό φυτό μέ τά τραδάφ'λα, ἀλλά καί ὄνομα ἡ Τριανταφυλλιά.

τρανύτιρους, παραθ. τοῦ τρανός.

τράτους ὁ, ὁ καιρός, τό διάστημα, προθεσμία: *ἔχιτι ἀκόμα τράτουν*. Ἰταλ.

τραφιάζου, ρ., κάνω τράφους, σκάβω δηλ. τ' ἀμπέλι καί τραβῶ τό χῶμα ἀπό δῶ καί ἀπό κεί ἀπό τά κλήματα, τίς ρίζες τους, καί τό μαζεύω σέ μιά μακρουλή τούμπα, τόν **τράφο**, ἀνάμεσα σέ δυό σειρές κλήματα' αὐτό γίνεται μετά τό κλάδεμα, τό Φεβρ. ἢ Μάρτιο, γιά νά ξεσκεπαστοῦν καί νά πάρουν ἀέρα καί νερό τά κλήματα στίς ρίζες τους' τήν ἄνοιξη μέ τό **διφτέρζμα** γινόταν τό ἀντίθετο, σκέπαζαν δηλ. τίς ρίζες στά κλήματα μέ τό χῶμα τῶν τράφων.

τράφιαζμα τό, τό φκιαξίμο, τό σκάψιμο τῶν τράφων στ' ἀμπέλια.

τράφους ὁ, 1) αὐτή ἡ μακρουλή τούμπα, πού σκάβουν στ' ἀμπέλια, ἀνάμεσα σέ δυό σειρές κλήματα μέ τό τράφιαζμα, 2) στή φράση: *βγάζου δού δράφου*, δηλ., ἐπειδή τό σκάψιμο καί ἰδιαίτερα τό τράφιαζμα καί ὁ τράφους εἶναι πολύ κουραστικά, λέγουν εἰρωνικά ὅτι ἔβγαλαν δού δράφου γι' αὐτούς, πού νομίζουν ὅτι ἔκαμαν καμνιά δύσκολη δουλειά,

σάν τόν τράφο, ἐνῶ στήν πραγματικότητα εἶναι τιποτένια, εὐκολη; λέγει π.χ. Ἔνας: *Σήμιρα πῆγα κί γύρ'σα στ' Σαλουνίκ'!* καί τοῦ ἀπαντᾷ ὁ ἄλλος κοροῖδ.: *μωρέ, ἐβγαλῖς δού δράφου! τὶ μὶ διδῶνῖσι* (ξαπλώνεις), *δού δράφου ἐβγαλῖς;*

τραχανό τό, 1) συνήθως στὸν πληθ. τὰ **τραχανά**, γλυκὰ ὄχι ξυνά· **ζυματοῦν τραχανά**, δηλ. κάνουν τραχανά μέ βλουγούρ' καί γάλα σέ ἀναλ. 1 βλ. 3 γάλα· στό σπίτι τοῦ τσοπάνη βράζουν τό γάλα σ' ἓνα μεγ. καζάνι καί ρίχνουν μέσα, ζυματοῦν, τό βλουγούρ'· ἀφοῦ τ' ἀφήσουν λίγο, ὕστερα τὰ ἀπλώνουν στά μισάλια στὸν ἥλιο στὶς ταράτσες καί τὰ λιάζουν, ἔπειτα τὰ περνοῦν ἀπὸ τό κόσκινο, τὰ τρίβ'ν καί εἶναι ἔτσι ἔτοιμα, ἓνα ἀπαραίτητο τρόφιμο γιὰ τό σπίτι καί γιὰ πρόχειρες σουπες καί γιὰ τίς πίτες ὄλων σχεδόν τῶν εἰδῶν, 2) στή φράση: *ἔχου ἀπλουμένα τραχανά*, πού τὴν λέγουν γι' αὐτούς, πού δέν θέλουν νά βοηθήσουν καί προφασίζονται ὅτι ἔχουν ἀπλουμένα τραχανά, δουλειά δηλ. ἐπείγουσα, ὅπως τὰ ἀπλ. τραχανά, πού δέν μποροῦν νά τὰ παρατήσουν.

Τραχανιώτ'ς ὁ, τοπων.

τρέβλου τό, χόρτο, πού τό ἔκαναν σαλάτα σκέτη ἢ σκορδαλιά.

τρεῖς, ἀριθ., στή φράση: *ὡς τ'ς τρεῖς*, πού τὴν ἔλεγαν τὰ παιδιά, ὅταν ἤθελαν νά παίξουν ἓνα παιγνίδι καί ἔπαιζαν 1-2 φορές δοκιμαστικά, **ταμόνι** καί μόνο τὴν τρίτη φορά, ὡς τ'ς τρεῖς, τό ἔπαιζαν στά σωστά, κανονικά.

τριά ἢ, μεταξένια κλωστή, πού βγάζει ὁ μεταξοσκώληκας, τό μαμούδ', γιὰ νά φκιάσει τό κουκούλι του, μόνο στή φράση: *θά κουπεῖ ἢ τριά* ἢ *δέ θά κουπεῖ ἢ τριά*, δηλ. αὐτή ἢ κλωστή, πού κάνει τό μαμούδ' εἶναι μονοκόμματη καί ὅταν κοβόταν γιὰ κάποια αἰτία, σταματοῦσε τελειῶς καί δέν γινόταν πιά τό κουκούλι καί γι' αὐτό λέγουν: *ἔλα, βρέ, δέ θά κουπεῖ ἢ τριά*, δέν θά γίνει δηλ. καμιά ἀνεπανόρθωτη ζημία· π.χ. φωνάζουν κάποιον γείτονα: *ἔ, Γιώρ, γιὰ ἔλα ἓνα λίφτό νά...*, καί ἀπαντᾷ αὐτός: *ἔ, τώρα δέ βουρῶ, τρώου'* τότε ἡ γυναίκα του τὸν μαλώνει καί τοῦ λέγει: *θαρρῶ, θά κουπεῖ ἢ τριά!* ἢ *ἔ, βρέ, δέ θά κουπεῖ ἢ τριά* (δέν θά πάθουμε καμιά ἀνεπανόρθωτη ζημία, πού θ' ἀφήσεις γιὰ λίγο τό φαγητό). **τρές** λέγουν καί τίς λεπτές σάν χρυσές ἢ ἀσημένιες κλωστές, μέ τίς ὁποῖες στολιζοῦν τίς νύφες, τὰ στέφανα κ.λ.π. καί φκιάνουν τούς φιδόγκους, πού καρφίτσώνουν στά πέτα, στούς κουμπάρους, μπράτμους, μπρατίμισες κ.λ.π.

τριάρ τό, Τούρκ. νόμισμα, ὑποδιαίρ. στό γρόσι, ὅπως καί τοῦ κουσάρ, **ξηδάρ**...

τριάρ'ς ὁ, καί ἡ **τριάρ'σα**, αὐτός πού παίρνει τό 1/3 ἦταν αὐτοί, ἄνδρες καί γυναῖκες, πού πήγαιναν στά καλογερικά μετόχια ἢ στούς μεγαλοκτηματίες συνήθως γιά ν' **ἀνοίξ'ν τά μαμούδγια** τό μετόχι καί ὁ μεγαλοκτηματίας ἔδιναν στούς τριάρ'δεις τά κτίσματα, τίς ἀσκαμιές γιά τήν τροφή στά μαμούδγια καί αὐτοί ἔβαζαν τήν ἐργασία, πολύ κουραστική καί σκληρή ἀπό τήν παραγωγή οἱ τριάρ'δεις ἔπαιρναν τό 1/3, πού φαίνεται ὅμως ὅτι ἦταν ἱκανοποιητικό, γιατί πολλοί ἐπιδίωκαν νά πᾶν σ' αὐτή τή δουλειά.

τριδέβουμι, ρ., στή φράση: *τριδέβιτι ἢ δέν τριδέβιτι* αὐτό τό μονοπάτι, ὁ δρόμος: τριδέβιτι αὐτό τό μονοπάτι, ὅταν τό μονοπάτι τό περπατοῦν πολλοί καί εἶναι εὐκολοδιάβατο καί δέ δριδέβιτι τό ἀντίθετο.

Τρίκουρφου τό, τοπων.

τριμουχουχουλιάζου, ρ., τρέμω ἀπό τό κρύο.

τριμτσιακός, ἐπίθ., πολύ νευρικός, γινατσής: *καμάδα μ', ριζίλ' θά μάς κάμ' αὐτήν' ἢ τριμτσιακή.*

Τριόναρχου τό, ἑορτή τῶν 3 ἱεραρχῶν.

τριόρ τό, παιγνίδι πού παίζεται μέ βότσαλα σ' ἓνα χαραγμένο ἐπάνω σέ μνιά πέτρινη πλάκα τετράγωνο, πού μέσα του χαραίνεται ἓνας σταυρός' παρόμοιο τό **ἱνιόρ**.

τρουιούρ, ἐπίρ., τριγύρω: *τρουιούρ - τρουιούρ* στά **πλάια**, ὀλοτρόγυρα στίς πλαγιές.

τρουιουρίζου, ρ., 1) μτβ.: *μί τρουιουρίζ' ἀρρώστια*, μέ τριγουρίζει..., 2) ἀμτβ.: *τρουιουρίζ' σά χαζός*.

τρουιουρνῶ, ρ., ὅ,τι καί τό **τρουιουρίζου**: *τρουιουρνῶ - τρουιουρνῶ*, *μά δέ βρίσκου κάδίπουτι.*

τριπουσιόν' τό, τό *tirbusson*. Γαλλ.

τρίψανου τό, τό θρύψανο, τό τρίμμα: *μάσι τά τρίψανα* (ψωμί - τυρί) *ἀπ' τοῦ τραπέζ'.*

τριφτός, ἐπίθ., κυρίως **τριφτό**, γλυκό ἀπό κυδῶνι.

τρόπους ὁ, στή φράση: *τρόπους κί τσιαρές*, δηλ. μέ κανέναν τρόπο: *τί ἔκαμεις, τά πήρις; τίπουτα* (ἀπαντάει ὁ ἄλλος) *τρόπους κί τσιαρές* νά τούν *γαταφέρου.*

τρουβαδγιάζου, ρ., βάζω στο δρουβά τά απαραίτητα για φαγητό έξω στο χωράφι, τό βουνό, τό ταξίδι, στή δουλειά γενικά: *τούν τρουβάδγισα πρού-πρού κί τούν ξιπρουβόδ'σα* στή Μ.Φ.: *τρουβαδγιάσ'κα καλά κί ξικίν'σα*. Τούρκ.

τρουβαδόσκ'νου τό, 1) τό σχοινί γενικά τοῦ δρουβά, 2) ειδικά τό σχοινί πού κρεμιέται ὁ δρουβάς μέ τήν τροφή (κριθάρι - βρώμη) ἀπό τό λαιμό τῶν ζῶων, πού ἔτσι τρῶνε' ὅταν κοπεῖ τό σχοινί τοῦ δρουβά, κόβεται καί τό φαγητό, γιατί τό ζῶο δέν μπορεῖ νά φάει ἀπό τόν πεσμένο δρουβά, καί γι' αὐτό λέγουν: *τούν ἔκουσι τοῦ τρουβαδόσκ'νου*, δηλ. ἔπαυσε νά τοῦ δίνει χρήματα, νά τόν τρέφει. Τούρκ.

τρουβάς καί **δρουβάς** ὁ, τό τρίχινο ταγάρι, ὅπου βάζουν καί παίρνουν τό πρόχειρο φαγητό τους ὅσοι πηγαίνουν έξω ἀπό τό χωριό γιά δουλειά: *στά τρουβάδγια* ἔβαζαν ψωμί σέ μιά πετσέτα, τυρί, κεφτέδες κ.λ.π. συνήθως σέ *γαβάνια*, ἀρμυρόψαρα, κρομμύδια, ἑλιές κ.λ.π. καί ἀπαραίτητα κρασί καί ρακί' μέ τό δρουβά ἐπίσης ἔδιναν τήν τροφή στά ζῶα. Τούρκ.

τρουμάρα ἢ, στή φράση: *τρουμάρα μ'*, δυστυχία μου, συμφορά μου! καί στή φράση: *τί τρουμάρα ἦταν αὐτήν'*! καί ὄχι βαριά κατάρα: *τρουμάρα νά σ' ἔρτ'*.

τρούρα, ἐπίρ., γύρω-γύρω: *ἔλα τρούρα - ἔλα τρούρα, τά κατάφεις!* δηλ. τά ἔφερες ἀπό δῶ, τά ἔφερες ἀπό κεῖ, στό τέλος κατάφειρες αὐτό πού ἤθελες.

τ'ς, α) τό ἄρθρο, 1) τῆς: *τ'ς θυγατέρας, τ'ς αὐλῆς*, 2) τούς: *τ'ς ἀνθρώπ', τ'ς ἄδρ'* (τούς ἄνδρες), 3) τίς: *τ'ς καρπέτις, τ'ς δαμασκ'νές*, β) κτητ. ἄντων. γ' πρόσ., 1) γιά ἕναν κτήτορα θηλ. γέν.: *τοῦ σπίτι τ'ς, τ' ἀβέλι τ'ς*, 2) γιά πολλούς κτήτορες ὄλων τῶν γενῶν: *τά σπίτγια τ'ς*.

τρουχάλ' τό, 1) μεγάλη πέτρα, 2) σωρός ἀπό πέτρες ἐρειπωμένης καλύβας: *τ' Κατσίκα τοῦ τρουχάλ'*.

τρουχάλα ἢ, ἡ μεγάλη πέτρα.

Τρουχάλις οἱ, τοπων.

τρυγῶ, ρ., 1) ὁ τρύγους στ' ἀμπέλια, 2) *τρυγῶ τά μιλίσσια*, μαζεύω τό μέλι ἀπό τίς κηρήθρες, ἀπό τίς κυψέλες.

Τρυγών'ς ὁ, προσων. γιά βόδια.

τρυπουκάρ'δου τό, πολύ μικρό πουλί, τό λέγουν καί **τσιπουκάρδου**.

τρυπουξίῳ ὁ, μικρό πουλί πού τρυπώνει στούς θάμνους, ἔπειτα μτφ. καί τό παιδί πού ξέρει καί τρυπώνει παντοῦ καί βρίσκει πράγματα κρυμμένα, συνήθως γλυκά: *ποῦ τά βρῆκεις, βρέ τρυπουξίῳ*;

τσά, στή φράση: *ἔκαμα τσά νά σί δγιῶ*, ἔκαμα πολύν καιρό νά σέ δῶ καί σέ πεθύμησα.

τσαγανό τό, τό ἐνδιαφέρον, ἡ ἀνησυχία: *αὐτός οὐ ἀνθρουπους δέν ἔχ' δίπ τσαγανό*, δουλεύει δηλ. ρουτίνα, χωρίς ἰδιαίτ. ἐνδιαφέρον.

τσαγαρουσούγλ' τό, τό σουγλί τῶν τσαγαράδων.

τσακαλόσυρμα τό, βλ. **τσιακαλόσυρμα**.

τσακίζου, ρ., 1) σπάζω: *τσάκ'σα τ' στάμνα*, 2) πρόχειρος τρόπος νά ἀλατίζουν πράσινες ἐλιές' τίς μάζευαν, τίς τσάκ'ζαν, τίς χτυποῦσαν καί τίς ἀνοιγαν λίγο, τίς ἀλάτιζαν κί ἔτσι ἔκαναν τ'ς τσακ'στές ἰλές.

τσάκνου τό, μικρό, ξηρό κλαδί: *νά πάμι, νά μάσουμι λίγα τσάκνα γιά τ' φουτχιά*.

τσακ'στός, ἐπίθ., ὁ τσακισμένος, στή φράση *τσακ'στές ἰλές*, ἐλιές κοπανιστές πράσινες.

τσακώνου, ρ., 1) πιάνω: *τουν τσάκουσαν νά κλέβ'*, 2) στή φράση: *τσάκουσι τοῦ φαί*, ἔπιασε, τσίκνισε τό φαί καί στή Μ.Φ. **τσακώνουμι**, φιλονικῶ: *τσακῶθ'καν*.

τσαλίμ τό, τέχνασμα κυρίως τῶν παλαιστῶν καί γενικά κάθε τριτίπ καί σκέρτσο: *οὐλου τσαλίμνια εἰσι*. Τούρκ.

τσαλιμάκ' τό, ὅ,τι καί τό **τσαλίμ**: *πολλά τσαλιμάκια κάν'ς*. Τούρκ.

Τσαβρής ὁ, παρατσ.

τσαβρου τό, τό τσάμπουρο, ὁ σκελετός τοῦ σταφυλιοῦ χωρίς ρόγες, ἀλλά καί μέ ρόγες στά πανώτσαβρα. Βενετ.

τσαβρουλόι τό, αὐτό πού κάνουν τά παιδιά, ὅταν μετά τόν τρύγο πηγαίνουν στ' ἀμπέλια καί ψάχνουν νά βροῦν καί νά φᾶν' τά ξεχασμένα **τσαβρα** καί **πανώτσαβρα**. Βενετ.

τσαβρουλουῶ, ρ., κάνω τσαβρουλόι. Βενετ.

τσαδίλα ἡ, 1) ἡ πάνινη σακούλα, ὅπου στράγγιζαν τό τυρί, 2) τό χεσμένο βρακί τῶν μωρῶν, πού κρέμεται σά δ' τσαδίλα: *δ' γιόμουσις πάλι δ' τσαδίλα*; Σλαβ.

Тσαδίλας ό, παρατσ. Σλαβ.

τσάπ' ή, ή τσάπα. Ίταλ.

τσαπάδ' τό, τά τσαπάδγια είναι μικρά παρακλάδια, πού έχουν τά ξερά κλαδιά.

τσαπαδγίγρα, επίθ., βέργα, δεκανίκι πού έχει τσαπάδγια και γι' αυτό είναι πιά όδυνηρή γιά ξύλο· ό δάσκαλος ζητούσε νά του πάμε μνιά βέργα τσαπαδγίγρα.

τσαπαδουτός, επίθ., αυτός πού έχει τσαπάδγια: βέργα τσαπαδουτή.

τσαπιρδώνου ή, κοριτσάκι έξυπνο, ζωηρό.

τσάπρουνου τό, βλ. προύνο και τό σατιρ. γιά τούς Λουκουβίτις: τσάπρουνα κί σικαλούδα κί νιρό b' τσιουπουτουρούδα, φ'σέκ' ή Λουκουβίτκ' ή β'ζούδα.

τσαρούχ' τό, τό τσαρούχι, τό γρουνουτσάρχου, όχι σάν κι αυτά πού φορουν όι φουστανελλοφόροι τσολιάδες. Τούρκ.

τσατσαίνου, ρ., μόνο στη φράση: θά μί τσατσάν'ς, θά μί μαράν'ς τά...· όταν κάποιος απειλεί έναν άλλον μέ μιά απειλή τελείως ακίνδυνη και μή πραγματοποιήσιμη, ό άλλος του άπαντά: θαρρώ, θά μί τσατσάν'ς!

τσέργα ή, ή κάπα, ή βελέντζα.

τσιά ή, 1) ή σπίθα τής φωτιάς: άια μνιά τσιά, κόδιωι νά μί κάψ' του βινι-βρέκ'!, 2) ή σπίθα των ματιών: δγιέ την τσιές πιτούν τά μάτχια τ'ς άπ' του γινάτ'!

τσιαγνίζου, ρ., 1) γιά τά σκυλιά πού σιγογαυγίζουν, όταν πονούν, κρύνουν ή βρίσκουν τά ίχνη (τ'ς άδίρις) του λαγού: τί τσιαγνίζ' του παλιόσκ'λου ούλ' τ'ν ώρα;, 2) γιά τούς άνθρ. πού μουρμουρίζουν παραπονεμένα και μυξοκλαίνε: τί τσιαγνίζ'ς έτσο'!

τσιαγνιρό τό, άνθρ. πού τσιαγνίζ'.

τσιάζου, ρ., κάνω τσά (βλ. λ.), επίθυμώ πολύ: τσιάζου γιά νιρό' έτσιαξα γιά μνιά πίτα σπιτίσια.

τσιαίρ τό, λιβάδι, κατάλληλο γιά βοσκή: d' βακρατσά του τσιαίρ και τσιαίρ-για, τοπων. Τούρκ.

τσιακανίζου, ρ., χτυπώ τσιάκ-τσιάκ μέ ένα όποιοδήποτε έργαλειό, ένώ μέ τό τσιουκάβ' τσιουκανίζου.

Τσιακαλάδ'κα τά, τοπων.

τσιακαλόσυρμα τό, σύρμα, μονοπάτι για τσιακάλια.

τσιακίρ, στή φράση: **τσιακίρ-κέφ'**, εὐθυμία ἀπό πιστό, ὄχι ὁμως μεθύσι: *ἤρταμι στοῦ τσιακίρ-κέφ'*. Τούρκ.

τσιακμάκ' τό, τό τσακμάκι μέ τό φυτίλι καί τόν πριόβουλου. Τούρκ.

Τσιακμάκ'ς ὁ, ἐπίθ., καί τ' **Τσιακμάκ'** **τά σιλάδγια**, τοπων. Τούρκ.

τσιακμακῶ, ρ., 1) σκοπεύω, πυροβολῶ καί πετυχαίνω τό στόχο καί γι' αὐτό 2) *τουν τσιακμάκ'σι του γαθρό*, τόν πέτυχε, τόν πῆρε καί 3) στή φράση *τουν τσιακμάκ'σι*, πῆρε γιά λίγο τόν ὕπνο. Τούρκ.

τσιακ'πίν'ς, ἐπίθ., ζωηρός, ἐπιδέξιος, σκερτσόζος ἰδίως σέ ἔρωτ. κατακτήσεις. Τούρκ.

τσιαλιαπατούρα ἡ, ἓνα εἶδος αἰφνιδιασμοῦ πού ἔκαναν στά μαντριά αὐτοῖ πού ἀγόραζαν τά τζιλέπ'κα, γιά νά βροῦν τυχόν κρυμμένα καί ὄχι μετρημένα γιδοπρόβατα, γιά τά ὅποια δέν πληρώθηκε ὁ φόρος.

τσιαλιαπετεινός ὁ, 1) πουλί πού περπατάει πηδηχτά, 2) παρατσ. γι' αὐτοῦς πού περπατοῦν σάν τόν τσιαλιαπετεινό.

τσιαλιαπατῶ, ρ., τσαλαπατῶ, πατῶ καί λυώνω συνήθως σταφύλια καί φρούτα, λαχανικά, ἀλλά καί ἄνθρ., ζῶα κ.λ.π.: *τουν τσιαλιαπάτσι του τρακτέρ*.

Τσιαλίκ'ς ὁ, παρατσ. Τούρκ.

τσιαίμ τό, τό πεῦκο, πληθ. **τά τσιαίμνια**. Τούρκ.

Τσιαίμ'ς ὁ, ὁ Τσάμης: *στ' Τσάμ' του γιρό* (καιρό), στόν καιρό τοῦ Τσάμη Καρατάσου (1854).

τσιαμαδάν' τό, ἀνδρικό ὕφαντό γιλέκο, πού τό φοροῦσαν οἱ Πουλυγυρνοί μέ τήν ντόπια φορεσιά τους (βινίβρέκ' καί ἀλατζιά) σέ ἄλλα χωριά τό λέν λιβαδέ.

τσιαμβάης ὁ, ὁ ζωέμπορος. Τούρκ.

τσιαμτσιά ἡ, παρατσ.

τσιανάκ' τό, τό πιατικό καί κοροϊδ. γιά τούς δουλοπρεπεῖς, τούς τσιανακουγλύφτες. Τούρκ.

τσια'δήρ' τό, ἡ σκηνή. Τούρκ.

τσιαξίρ τό, είδος βνίβρέκ', αλλά και βρακί.

τσιαούης ό, ό λοχίας. Τούρκ.

τσιάπα ή, 1) σκυλί κυνηγετικό, πού γαβγίζει πολύ και επίμονα, 2) γυναίκα δύσκολη, πού γαβγίζει, πού πειράζει τούς άλλους και ιδιαίτερα τόν άντρα της: *αυτήν' ή τσιάπα, πού νά σ' αφήκ' νά πιράις, δίχους νά σί γαβγίξ'!*

τσιαπατσουλιάζου και τσιαπατσούλ'ς, τσαπατσουλιάζου, ανακατώνω κ.λ.π.

τσιαρδάκ' και τσιαρδί τό, είδος πρόχειρου φρέτζιου στόν κήπο, τ' άμπέλι κ.λ.π. Τούρκ.

τσιαρές ό, στή φράση: *τρόπους κί τσιαρές*, μέ κανέναν τρόπο, βλ. *τρόπους*.

τσιαρκ' τό, όλος ό μηχανισμός, μέ τόν όποίο έβγαζαν νερό άπό τά πηγάδια, τά βαθουπήγαδα, αυτός πού λειτουργούσε μέ τό ζώο, πού γύριζε.

τσιαρσί τό, ή αγορά. Τούρκ.

τσιαρτσιαφ τό, ή φόδρα, τό σινδόνι στό πάπλωμα.

τσιαρτσιαφώνου, ρ., βάζω τό τσιαρτσιαφ στό πάπλωμα.

τσιασίτ τό, τό είδος: *τσιασίτχια - τσιασίτχια παπούτσια*, πολλών ειδών.

τσιατ - *πάτ*, *δπως* - *δπως*, *ιδίως* γιά τό γράψιμο και διάβασμα: *τσιατ - πάτ* *τρόμαξα νά του διαβάσω του γράμμα*.

τσιατάλ' τό, τό διχαλωτό ξύλο: *βρέ* (βρές) *ένα τσιατάλ' νά κριμάσουμι δού δρουβά*. Τούρκ.

τσιατι τό, ό ξύλινος σκελετός της στέγης χωρίς τό έσωτ. ταβάνι, τά μαύρα συνήθως άπό τόν καπνό της φωτιάς δοκάρια της στέγης.

τσιατμάς ό, πρόχειρος μεσότοιχος, όχι κτιστός, φκιαγμένος μέ *πήχης* πού τίς σουβάτζαν, διαφορετικός άπό τό *πλόκ'*, βλ. λ. Τούρκ.

τσιατρα - *πάτρα*, *δ*,τι σχεδόν και τό *τσιατ - πάτ*, *έτσι* κι *έτσι*: *τσιατρα - πάτρα* *τόγραφα*.

Τσιατρας ό, *επών*.

τσιβί τό, τό καρφί: *τσιβί, τσιβί τσικάρ*, τό καρφί βγαίνει μέ τό καρφί. Τούρκ.

Τσιβιρίκου ή, παρατσ.

τσιβρινέ, στή φράση: *άσκουλσούν - τσιβρινέ*, μπράβο.

τσιβούρ τό, μουσικό όργανο μέ μικρό ήχειό καί μακρυά λαβή πού τό έπαιζαν συνήθως στό σπίτι γιά προσωπ. ψυχαγωγία καί όχι στίς δημόσιες διασκεδάσεις, χορούς κ.λ.π.

Τσιβουρτζής ό, έπών.

τσιβρές ό, ό τσεβρές. Τούρκ.

τσι'γέλ' τό, τό τσιγκέλι, τό άγκιστρο' στά τσι'γέλια κρεμοϋν συνήθως σφαχτά. Τούρκ.

τσι'γι τό, 1) ό άναβολέας γιά νά πατοϋν αύτοί πού καβαλικεύουν, 2) στή φράση: *στού τσι'γι πατώ*, είμαι έτοιμος νά...: *θά έρτ'ς νά πάμι στ' Σαλουνίκ'*; *δέ δούν γλέπ'ς στού τσι'γι πατάει*. Τούρκ.

τσι'γινές ό, ό γύφτος, ό τσιγκούνης. Τούρκ.

τσιγρίκ' τό, 1) τό μαγγάνι, τό χειροκίνητο, μέ τό όποίο βγάζουν νερό άπό τά πηγάδια, 2) κλωστικό σύνθετο έργαλειό μ' έναν τροχό, πού γυρίζοντάς τον κινούσαν έναν άξονα, μινά σιδηρένια βέργα, όπου τύλιγαν τίς τλοϋπισ τό μαλλί καί τίς έκλουθαν' στό χωριό μας συνήθως έκλουθαν μέ τή ρόκα καί ύπήρχαν πολύ λίγα τσιγρίκια.

Τσιγρίκα ή, τοπων.

τσικμές ό, ό,τι καί ό ζβανάς, κλαδευτήρι γιά άμπέλια.

τσικμιτζιές ό, 1) τό συρτάρι, όπου έβαζαν τά λεφτά, συνήθως οί μπακάληδες, 2) στή φράση: *ναί, τώρα θ' άνοιξου του τσικμιτζιέ!* πού τό έλεγαν, όταν δέν είχαν νά δώσουν χρήματα σέ κάποιον πού τούς ζητούσε. Τούρκ.

τσίκνα ή, 1) ή μυρουδιά άπό τσικνισμένο γάλα, φαγητό κ.λ.π., καθώς καί άπό ψημένο κρέας, 2) ό άνθρ. πού θυμώνει εύκολα: *είνι μινά τσίκνα αύτός!*

τσικνίρ'ς, έπίθ., αύτός πού θυμώνει πολύ.

τσικνιάς ό, 1) ό κρύος άέρας: *φ'σάει ένας τσικνιάς!*, 2) ό λαγός.

τσικνίζου, ρ., στή φράση: *τσικνίζου d' τρίχα: πώς μαζώχ'καν οϋλνοι! σά νά τσίκνισαν d' τρίχα.*

τσικνώνου, ρ., κάνω νά τσικνώσει τό φαγητό: *τ'ν έπαθα σήμιρα, τσίκνουσα του φαί.*

τσικνουλάι τό, 1) μικρός λαγός, 2) μτφ. καί ό άδύνατος άνθρ.

τσικουδῶ, ρ., 1) ἀκουμπῶ, ἐγγίζω κάτι: τσικούτσι ἢ δέ τζικούτσι ἔλεγαν, ὄταν στά διάφορα παιγνίδια ἀκουμποῦσε κάτι σ' ἓνα ἀπό τὰ ἀντικ. τοῦ παιγνιδιοῦ, 2) στίς φράσεις: *δέ τζικούτσι*, δέν τόφερε ἢ τύχη καί: *νά μή τζικουδήσ'*, νά μήν τό φέρει ἢ τύχη καί πετύχω, τότε...

τσιλα ἢ, καί μέ τό ἄρθρο τήν τ' *τζίλα*, ἢ διάρροια: *δπχιους κριν'* *κι ἀπουκριν'*, *φάει τσίλα κί σταφίδα κί τοῦ Μουσταφᾶ...*

τσιλίκ' τό, τό γερό σίδηρο, ὁ χάλυβας, ὁ πολύ δυνατός: *χέργια τσιλίκ'*. Τούρκ.

τσιλιπής ὁ, ὁ λεπτοκαμωμένος, ὁ εὐγενής. Τούρκ.

Τσιλνίδιρους ὁ, τοπων.

τσιμα-τσιμα, ἐπίρ., ἴσια-ἴσια, μόλις καί μετά βίας: *τσιμα - τσιμα τάφιρις...* Ἴταλ.

τσιμούδα ἢ, ἓνα κομματάκι: *δόσι μι κί μένα μινά τσιμούδα τυρί*.

τσιμ' *βέρ* τό, κάλυμμα γιά τό κεφάλι στίς γυναῖκες. Τούρκ.

τσιβλα ἢ, ἢ τσίμπλα.

τσιβλιάρ' *ς*, ἐπίθ., αὐτός πού ἔχει τσιβλις καί τά μάτια του τσιβλιάζ' *ν*.

τσιβρής ὁ, ὁ φιλάργυρος.

τσιόβανους ὁ, ὁ τσοπάνης. Τούρκ.

τσιουβάλ' τό, τό σακί. Τούρκ.

τσιουβαλιάζου, ρ., *σακιάζω* (βλ. λ.) καί μτφ. βάζω κάποιον στό τσιουβάλ', τόν κοροϊδεύω, τόν γελῶ: *τούν τσιουβάλιασι κί τοῦ πῆρι τοῦ χουράφ'*. Τούρκ.

Τσιούβαλους ὁ, παρατσ. Τούρκ.

τσιούγξ, ἐπιφ., γιά τό σταμάτημα τῶν ζώων, πού τά καβαλικεύουν καί τά φορτώνουν.

τσιούγους ὁ, καρούμπαλο ἀπό κτύπημα.

τσιουέν' τό, ρίζες φυτοῦ, πού μέ τό ζουμί τους καθάριζαν τά ροῦχα.

τσιουκάν' τό, σφυρί, μέ τό ὁποῖο οἱ κτίστες σπάζουν καί πελεκοῦν τίς πέτρες.

τσιουκανίζου, ρ., σπάζω καί πελεκῶ μέ τό τσιουκάν' πέτρες καί γενικά μαστορεύω.

τσιουλ'νάρ τό, μικρός σωλήνας στη βρύση, γιά νά τρέχει τό νερό.

τσιουλ'ναρίζου, ρ., όταν σπάσει ή τρυπήσει κάποιο δοχείο καί τρέχει πολύ:
πάει, χύθ'κι ούλου του λάδ', δέ γλέπ'ς πώς τσιουλ'ναρίζ' ού δινικές;

Τσιουλ'νάρ τό, καί **τσιουλ'νάργια** τά καί ή **τσιουλ'ναρούδα**, τοπων.

τσιουμάκ' τό, αυτό πού Ξμενε από τόν κορμό μικρῶν δένδρων (ἀπό τά δι-
δρούδγια, μικρές δρυς), πού τά Ξκοβαν οί τσοπάνηδες ὄχι ἀπό τή ρίζα
ἀλλά γιά εὐκολία λίγο ψηλότερα γιά νά ρουγίσ'ν τά γιδοπρόβατα.

τσιουμάκα ή, γερό κλωνάρι, **κουδουρούπ'**: *αὐτός θέλ' μινιά τσιουμάκα!*

τσιουμάκου ή, παρατσ.

τσιουβαναρού ή, ή γυναίκα τοῦ τσιόβανου, ή ἄξεστη. Τούρκ.

τσιουβάν'κα, ἐπίρ.: *θά φάμι τσιουβάν'κα*, δηλ. ὅπως οί τσιουβανοί, θά κα-
θήσομε κάτω σταυροπόδι καί θ' ἀπλώσομε τά φαγητά μας πάνω σέ
κλαδιά. Τούρκ.

τσιουβάν'κου, ἐπίθ., αὐτός πού ἀνήκει στούς τσοπάνηδες: *τσιουβάν'κου*
σκύλους.

τσιουβανόσκ'λου τό, τσοπάνικος σκύλος. Τούρκ.

τσιουβλέκ' τό, κάθε μικρό ἀντικείμενο: *μάζουνί τά τσιουβλέκια σ'κί τράβα*.

τσιουπλάκ' τό, τό μικρό μουλαράκι, τό πλαρίν', πρίν τό σαμαρώσουν.
Τούρκ.

τσιουπλάκ'ς ὁ, ὁ γυμνός. Τούρκ.

τσιουρβάς ὁ, ή σούπα καί κάθε νερουλό φαγητό: *τί τσιουρβάς εἶνι αὐτός,*
πού μᾶς Ξφκιασις; Τούρκ.

τσιουρδώνουμι καί **τσιουτσιουρδώνουμι**, ρ., κορδώνομαι, καμαρώνω, κά-
νω τό σπουδαῖο: *τί μί τσιουτσιουρδώνῖσι Ξτο;*

τσιούρξι, ρ., μόνο σ' αὐτόν τό χρόνο καί αὐτό τό πρόσ.: *τσιούρξι*, Ξβγαλε
στριγγή κραυγή ἀπό φόβο ή ἀπό μεγάλο ζόρισμα.

τσιουρούκ'κου, ἐπίθ., ἔλαττωματικός καί βλαμμένος γιά ἄνθρ., κυρίως ὁ-
μως γιά πράγματα: *τσιουρούκ'κου εἶνι τοῦ τραπέζ'.*

τσιουρούκ'ς ὁ, μόνο γιά ἄνθρ. βλαμμένους. Τούρκ.

τσιούτς τό, 1) τό ζῶο, γαιδούρι, μουλάρι, 2) κοροῖδ. γιά ἄνθρ.: *δίπ τσιούτς*
εἶνι.

τσιούτσιους, ἐπιθ., γιά δλα τά πολύ μικρά ζωντανά καί τόν ἄνθρ.: *dipi tsouttsinou eini* (τό παιδί).

τσιουτσιουλιάνους ό, ό κορυδαλλός καί κοροΐδ. γι' αὐτούς πού πάνε σάν κι αὐτόν.

Τσιουτσιουπάς ό, παρατσ.

τσιουτσιουρδώνουμι, ρ., βλ. τσιουρδώνουμι.

τσιπινιάς ό, παρατσ.

τσιπουκάρ'δου καί τσιπουμύδαλου τό, καρύδια καί μύδαλα μέ λεπτό εύκολοτσάκιστο τσόφλι.

τσιπουκάρ'δου τό, μικρό πουλάκι σάν τό τσιπουκάρ'δου, τό λέν καί τρουπουκάρ'δου.

τσιπυρου τό, τό ρακί πού βγάζουν βράζοντας τά τσίπρα. Τούρκ.

τσιπρα τά, τά στέμφυλα, αὐτά πού μένουν ἀπό τά σταφύλια, όταν βγάλουν τό κρασί.

τσιπρουβράζου, ρ., βράζω τά τσίπρα στά καζάνια (ἄμβυκες) γιά νά βγάλω τό ρακί. βλ. λ.

τσιπρώνου, ρ., στήν ἔκφρ. *τού τσιπρώνου*, τό σκάω, φεύγω κρυφά.

τσιράπ τό, 1) τό ἀγγεΐο τῆς νύχτας, τό γιό-γιό, 2) σπασμένο ἀγγεΐο, στάμνα κ.λ.π., πού τό χρησιμοποιοῦν γιά νά βάζουν νερό γιά τίς κότες. Τούρκ.

τσιρίδα ή, ή στριγγή κραυγή, τσιριξιά: *ἔβγαλι κάτ' τσιρίδισ!*

τσιρίζ' τό, κόλλα πού ἔκαναν καί χρησιμοποιοῦσαν οἱ τσαγκάρηδες καί οἱ ξυλουργοί. Τούρκ.

τσιρίζου, ρ., βγάζω τσιρίδισ, κραυγές: *τσιρίζ' σά νά τούν σφάζ'ν*. Τούρκ.

τσιρνιάζου, ρ., ἀμτβ., παγώνω: *τσιρνιάσαν τά χέργια μ'.*

τσιρνούχ' τό, μικρό ψάρι τῆς λίμνης.

τσιρόν' τό, μικρό ψάρι τῆς λίμνης.

τσιρόνου ή, παρατσ.

τσιρότου τό, κάτι σάν λευκοπλάστης, πού εἶχε ὁμως καί θεραπευτ. ιδιότητες, όταν τό κολλοῦσαμε πάνω στίς πληγές καί ἰδίως τά τυφλουκούδα, γιάτί τραβοῦσε τό πύο καί καθάριζε. Ἰταλ.

τσιρουπούλ' τό, 1) μικρό κοτόπουλο, 2) μικρό άγριοπούλι.

τσιρτσιβές ό, τό πλαίσιο στά τζάμια στά παράθυρα.

τσιτα-τσιτα, έπίρ., ίσια-ίσια: *τσιτα-τσιτα σ' ήρταν τά παπούτσια.*

τσιτιά ή, ή συμμορία' λέγουν έτσι ομάδες μικρών παιδιών πού κλέβουν φρούτα και κάνουν άλλες άταξίες: *εϊνι μινιά τσιτιά! μί ρήμαξι τού γή-που.* Τούρκ.

τσιτίκ' τό, τά *τσιτίκια* είναι ό,τι άκριβώς και τά *τιρλίκια*, βλ. λ.

τσιτσι τό, 1) τό κρέας στήν παιδ. γλώσσα, 2) στήν παροιμ. φράση: *νά λιλι, δόμ' τσιτσι*, νά λεφτά, δός μου κρέας, γιά κείνους πού άγοράζουν, χωρίς νά ρωτούν τήν τιμή και νά εξετάζουν τί παίρνουν.

τσιτσιδ', έπίρ., ξεγυμνωμένα: *δίπ τσιτσιδ' ήταν*, ήταν δλόγυμνος.

τσιτσίν'ς ό, έπόν. και ή *Μαρίγια ή Τσιτσίνινα.*

Τσιτσ'νός, έπίθ. Έθνικό, ό Σιατιστινός.

τσιτσιό τό, τό βρέφος, τό μωρό.

τσιφτές ό, μικρό έμπροσθογεμές όπλο. Τούρκ.

τσιφτσής ό, ό γεωργός, ζευγαράτος.

τσ'κάλ' τό, τό τσουκάλι.

Τσ'καλάς ό, τοπων.

τσ'κάρ τό, ή κορυφή λόφου ή βουνού: *ν' άνίβοϋμι ίκεινου τού τσ'κάρ κί...*

τσ'κούρ' τό, τό τσεκούρι, ή τσ'κούρα, τό τσ'κουρούδ'.

τσ'λιάρ'κου τό, τά παιδιά κυρίως αλλά και οι μεγάλοι πού τσ'λιούδι, πού τούς πιάνει εύκοιλίότητα και είναι άδύνατοι: *δίπ τσ'λιάρκου εϊνι αυτό.*

τσ'λιάρ'ς, έπίθ., αυτός πού τσιλέτι συχνά.

τσ'λῶ, ρ., 1) συνήθως στόν άόρ.: *μί τσίλ'σι*, κάτι μ' έφερε εύκοιλίότητα και στή Μ.Φ. *τσ'λιούμι*, μέ πιάνει εύκοιλ., 2) στή φράση: *τσίλ'σι ού μύλους*, άνοιξε δηλ., έσπασε τό φράγμα τής δεξαμενής τού μύλου, τού μ'λόγουρνου, και πλημμύρισε ό τόπος' τό έλεγαν τά παιδιά, όταν έσπαναν τά φράγματα πού έκαναν μέ τίς βροχές στούς χειμαρους' τό λέγουν και οι μεγάλοι και τώρα μφ., όταν σπάσει ένα μέτωπο και ξεχυθούν τά έχθρ. στρατεύματα: *τσίλ'σι ού μύλους' έφτασαν οι Γερμ. στ'ν Άθήνα.*

τσ'ḥṱ, βλ. τζ'ḥṱ, τσιμπṱ.

τσίνουμα τό, ἡ χαραγματιά, ἡ σχισμή στό ἀδράχτι, πού μπαίνει ἡ κλωστή.

τσ'νṱ, ρ., 1) τσινṱ, κυρίως γιά τά ζῶα πού κλωτσοῦν, τά τσ'νιṱρ'κα: τσ'νάει τού μ'λάρ', μή βααίṱ'ς κουδά, 2) στή φράση: τσίν'σι βῆδ'σι δσο θέλ'ς, δέ θά γίν' τού θ'κό σ'.

τσού - τσού - ἡρούτσου, ἐπιφ. γιά νά κοροϊδέψουμε καί νά δείξουμε ὅτι δέν λογαριάζουμε κάποιον, πού κάνει τόν σπουδαῖο καί μᾶς φοβερίζει.

τσούδ' τό, ὑποκορ. τοῦ Ἴτς (Ἴον-βιολέτα) ἔλεγαν τά παιδιά ἕνα πρόστυχο τρίστιχο: ἄν'ξαν τά Ἴτσια κ.λ.π. βλ. Ἴτς.

τσούδα ἡ, τό σημαδάκι, ἡ τελεία: εἶνι πουλύ μακρυνά, φαίνιτι σά μινά τσούδα.

τσουγράνα ἡ, 1) ἡ κτένα πού κτενιζόμαστε, 2) γεωργ. ἐργαλεῖο.

τσουγρανιά ἡ, ἡ γρατσουνιά.

τσουγρανṱ, ρ., καί τσουγρανιζου, γρατσουνίζω: μί τσουγραν'σι ἡ γάτα.

τσούζου, ρ., 1) πίνω: τσούζτου μινά κί κάτ', οὔτι θά καταλάβ'ς, 2) πίνω πολύ: τού τσούζ', 3) μου προξενεῖ πόνο κάτι: μί τσούζ' τού σπέρτου.

τσούκαλα, στή φράση: βούφατα τά τσούκαλα, βλ. βούφατα.

τσουλόχου ἡ, ἡ πόρνη, ἡ παλιογυναίκα; ἄια τῆν d'τσουλόχου, δίπ δέ δρέπιτι.

τσούλου ἡ, ἡ τσαπατσούλα.

τσουλουχάρα ἡ, μεγάλη τσουλόχου.

τσουπί τό, ἡ πάνα τῶν ἐλαιοπιεστηριῶν ἀνάμεσά τους βάζουν τού ζ'μάρ ἀπό ἄλεσμένες ἐλιές καί ἔπειτα τίς βάζουν στήν πρέσα, τίς πιέζουν καί βγάζουν τό λάδι.

τσουράκ' τό, τό σκουλαρίκι.

τσουρακάτους, ἐπίθ., αὐτός πού ἔχει τσουράκια: τσουρακάτα δαμάσκ'να, καί κατσίκα τσουρακάτ'.

Τσουράκας ὁ, παρατσ.

τσούρλα, ἐπίρ., στή φράση: τσούρλα στοῦ μινṱ, τύφλα στό μεθύσι.

τσούτσου ἡ, ἡ ἀργόστροφη: ἄια, μαρή, ἡ τσούτσου σ'λουέτι ἀκόμα!

τσόχα ή, 1) τό γνωστό ύφασμα ή τσόχα, 2) ειδικό γυναικείο παλτό για γριές μέ τραχηλιά από γούνα. Τούρκ.

τσ'τώνου, ρ., τεντώνω: *ἀκουῖσι σεῖς κί τσ'τῶσι τουν κί φκιάσι τουν ρου-
δανίκου* (τόν κῶλο), κοροῖδ., ἀκούστε καί βάλτε το στά πόδια από φόβο!

τύλους ό, τό ξύλινο στούπωμα, μέ τό όποῖο στουπώνουν βαρέλια μέ κρασί.

τυράνια ή, ή τυραννία, ή γανάδα, τό βασάνισμα: *τράβ'ζα μνιά τυράνια, ο-
σου νά τού φέρου!*

τυρουπίτ' τό, όχι ή τυρόπιτα' τό τυρουπίτ' τό έκαναν ζυμώνοντας άλεύρι μέ τυρί καί αυγά καί ψήνοντάς το σ' ένα βαθύ ταψί, πού τό άλειφαν μέ λάδι.

τύφλα ή, στίς φράσεις: *τύφλα στά γαβά σ', τύφλα στά τζούφια σ'.*

τυφλίτ'ς ό, φίδι τυφλό, πού βλέπει, λένε, μόνο μιά μέρα τό χρόνο, τού άγίου...

τυφλουκούγδου τό, σπειρί μεγάλο μέ πύο, χωρίς μύτη, αίχμη.

τυφλουπανιάζου, ρ., ρίχνω στάχτη στά μάτια καί τυφλώνω, μόνο μτφ. ξε-
γελῶ: *τί θά μάς τυφλουπανιάις ούλνοι* (δλους);

τ'φάν' τό, κύμα μεγ. κακοκαιρίας μέ χιόνια: *θ'μούμι, έκαμι ένα τ'φάν', πού
δέ βορούσαμι νά βγοῦμι ab' d' bόρτα!*

τ'φέκ' τό, στή φράση: *ώρα καλή κ' ή κώλους τ'φέκ'!*, όταν ξεπροβοδίζουν κάποιον κοροΐδευτικά. Τούρκ.

Υ

ύνι τό, βλ. γυνί.

ύπειργου τό, συνήθως στόν πληθ. τά ύπειργα, τά εργαλεία, τά σύνεργα: *γα-
μῶ τά ύπειργα σ'.*

ύπνουφαάς ό, ό ύπνοφαγάς, αυτός πού κοιμάται πολύ.

ύπουμουνέβου, ρ., κάνω ύπομονή: *πῶς νά ύπουμουνέψου μ' αυτόν τούν άν-
θρουπου;*

ύστιρνός, επίθ., ό ύστερνός, τελευταῖος κυρίως στή φράση: *παίρνου τά ύ-
στιρνά*, δηλ. παίρνω τά τελευταῖα ή τίποτε: *Ναί, τώρα πού ήρτις θά
πάρ'ς τά ύστιρνά! καί τά ξιστιρνά.*

ὕψουμα τό, όταν γιορτάζει κάποιος **σῶκων** **ὕψουμα**, δηλ. ζυμώνουν στο σπίτι 5 ἄρτους (βλ. λ.), τούς πηγαίνουν στην ἐκκλησία, τούς διαβάζει ὁ παπάς καί ἔπειτα τούς κόβουν σέ κομματάκια, πού τά μοιράζουν σάν ἀντίδωρο: *δίπλα, σήμιρα, σήκουσαν ὕψουμα γιά τού Νῆκόλα.*

Φ

φάβα ἡ, φαγητό πού κάνουν μέ κουκιά, πού τά βράζουν καί τά λυώνουν τή φάβα τῶν νησιῶν δέν τήν ἤξεραν ἐδῶ. Λατιν.

φαγανός, ἐπίθ., αὐτός πού τρώει καλά καί ἀπό ὄλα: *τού μανάρι μ' εἶνι πολὺ φαγανό.*

φαγρίζου, ρ., γίνομαι διαφανής: *φαγρίζ' τού φ'στάνι σ'.*

φαγουλάτου τό, αὐτό πού τρώγεται, κυρίως γλυκό: *ἐχ'ς κανέ φαγουλάτου;*

φαγούρα ἡ, 1) ὁ κνησμός: *μί τρώει, ἐχου φαγούρα*, 2) ἡ γκρίνια, ἡ φαγουμάρα: *οὐλ' μέρα φαγούρα, τί προουκουπή θέλ'ς;*

φαγουργιάζουμι, ρ., γκρινιάζω, τρώγομαι (μέ τά ροῦχα μου) *τί φαγουργιάζισι οὐλ' μέρα;*

φαγώνουμι, ρ., 1) Μ.Φ. τοῦ τρώγω: *φαγῶθ'καν τά ψουμνιά τ'*, 2) φιλονικῶ: *φαγῶνδι ἀπού πολὺν γιρό*, 3) προσπαθῶ, ἀγωνίζομαι: *φαγῶθ'κι νά d' παδρέψ'!*

φαίνου, ρ., ὑφαίνω: *ἡ Λέν' φαίν' μνιά καρπέτα* οὐ, *ηγῶ, τάχου φανῶμένα τά ροῦχα μ'* (τά προικιά μου).

φακιόλ' τό, ἄσπρο τ'λουπάν', πού τό ἔδεναν οἱ γυναῖκες στό κεφάλι, γιά νά μήν σκονίζεται, όταν ξεσκόνιζαν ἢ ἔκαναν ἄλλες τέτοιες δουλειές στό σπίτι καί στά χωράφια.

φαλιμέντο τό, ἡ χρεωκοπία: *βάρισι φαλιμέντο.* Ἱταλ.

φαλίρ'σι, ρ., συνήθως στόν ἄορ. καί μέλλ.: *φαλίρ'σαν αὐτ'νοί' αὐτός τραβάει νά φαλιρίσ'* (ἡ τραβάει γιά φαλίρζμα). Ἱταλ.

φανάρ' τό, 1) τό φανάρι: *δέ d' ἀναψαν ἀκόμα τά φανάργια σ'τ'ς δρόμ'*, 2) τοῦ *φανάρ'* τ'ς *κουζίνας*, ἓνα σάν ντουλάπι κρεμαστό, γύρω-γύρω μέ λεπτό σύρμα (γιά τά ἔντομα) τό κρεμοῦσαν σ' ἓνα δροσερό μέρος καί τό εἶχαν σάν ψυγεῖο σ' αὐτό φύλαγαν τά φαγητά, τό τυρί κ.λ.π.: *πάλι στου φανάρ' εἶσι;* ἔλεγε ἡ μητέρα στά παιδιά, όταν τά ἐβλεπε νά παίρνουν τυρί ἢ κάτι ἄλλο.

φαδάκα ή, ή τούφα, ή δέσημη λουλουδιών, τό βουκέτο: *μνιά φαδάκα τρ'αδά-
φ'λα.*

φαδάμα τό, τό φάντασμα: *εἶνι γιουμάτου φαδάματα.*

φαδαμένους, μτχ., ό φαντασμένος, ό άλαζονικός.

φάουσα ή, 1) ή φάγουσα, τό Έλκος καί 2) μτφ. γυναίκα γκρινιαρά, στομα-
ταρού: *τούν εἶφαί ή φάουσα' ή φάουσα νά σί φάει.*

φαργάν' τό, τό μεγάλο, τό βρωμερό στόμα: *ἄμα ανοίξ' του φαργάνι τ'ς!*

φαργάνου ή, αὐτή πού στουμών', πειράζει τόν κόσμο: *τί θά μί πείς λμένα,
μαρή φαργάνου;*

φαρδουμάν'κου τό, τό μεγάλο φαρδύ μανίκι: *καλά ν' τά φαρδουμάνικα, μά
νι γιά τ'ς Δισπουτάδης.*

φαρδουσύν' ή, ή νωχέλεια, ή άφροντισιά: *γιά δγιέ τουν, καημένη μ', φαρ-
δουσύν', πιδάρα δέ δίν'!*

φαρμακουμύτ'ς, επίθ., αὐτός πού πειράζει ἄσχημα μέ δηλητήριο.

φαρμακώνου, ρ., έκτός άπό τήν κύρια σημασία του, δηλ. δηλητηριάζω,
προξενώ λύπη, τό λέγουν καί μέ τή σημασία του τρώγω, όταν τό λέ-
γουν μέ θυμό ή παράπονο: *κάτσι νά φαρμακώις κί νά φεύγ'ς' ἄς κάτσου
νά φαρμακώσου μνιά χασιά.*

φαρφαράς ό, ό λογάς, ό καυχησιάρης. Τούρκ.

φαρφούνα ή, ψωμί σάν τή λαγάνα' τήν Έκαναν, όταν ζύμωναν, σάν πρου-
φταστήρα, επειδή ψήνεται γρήγορα, όσο νά ψηθούν τά κανονικά ψω-
μιά, τά πλαστά.

φασίτ'κου, επίθ., τής φάσας, δηλ. του φασιανού: *φασίτ'κου στουμάχ', πο-
λύ γερό στομάχι.*

φασ'λιά ή, ή φασουλιά, τό φυτό.

φασ'λόξ'λου τό, τό ξύλο, στό όποιο αναρριχάται καί μεγαλώνει ή φασου-
λιά' όταν κανείς νυστάζει καί κλείνουν τά μάτια του λέγουν: *θέλ'ν
φασ'λόξ'λα τά μάτχια σ'.*

φασούλ' τό, τά φασούλια ήταν πολλών ειδών: λουβιδγια, παρδαλά, γιου-
φτουφάσ'λα κ.λ.π.

φασούλις οί, τά μεγ. φασόλια.

φασούλας ό, αὐτός πού τρώει πολλά φασόλια καί γενικά πολύ.

φέγου, ρ., 1) φέγγω, φωτίζω: *φεγγαράκι μου λα^hbró, φέ'gi μι νά πιρταπῶ...*
φέξι μι κί γλύστηρησα, 2) ἀπρόσ. ξημερώνει: *εφίξι, ἄδι, ὄ'κῶνιστι, 3)*
 ὁ, τι καί τό **φαγρίζω**: *εφίξι τού παντιλόνι σ' καί εφίξι π' τ'ν ἄρρώστυχια,*
 4) στή φράση: *σί εφίξι, σου ἔτυχε κάποιο μεγάλο καί ἀπροσδόκητο*
καλό καί 5) στή φράση: θά σί φέξου μνιά (βασιά)...

φέξ^h ή, 1) τό φῶς, κερι, λυχνάρ', φανάρ', λάμπα κ.λ.π.: *φέρει μας, μαρή,*
μνιά φέξ^h, 2) στή φράση: *στ' χάσ' κί στ' φέξ^h, δηλ. πολύ σπάνια.*

Φέδης ὁ, παρατσ.

φέρσαλου τό, τό σχισμένο ροῦχο: *φέρσαλα τάκαμις τά ροῦχα σ'.*

φέσ^h τό, τό τούρκ. φέσι. Τούρκ.

φέσου ή, παρατσ. Τούρκ.

φηγού ή, 1) ή πρόχειρη, ή φκιαγμένη ἀπό δυό τοῦβλα ή δυό πέτρες, ὅπου ἄ-
 ναβαν φωτιά μέ ξύλα καί μαγεύρευαν, 2) ή σιδερένια φουφού ή κτισμέ-
 νη συνήθως μέ τοῦβλα, ὅπου ἔκαιγαν κάρβουνα. Βενετ.

φίβγα ή, καί ή **φιβγάλα**, ή φυγή, ή φευγάλα: *θά τού βάλου στ' φίβγα.*

φιβγιό τό, ή φυγή.

φίδαρους ὁ, παρατσ.

φιδόπ'καμσου τό, τό δέρμα πού ἀλλάζει καί ρίχνει τό φίδι.

φιλέκ^h τό, μόνο στήν ὄχι βαριά ὕβριση. φράση: *γαμῶ τού φιλέκι σ'.*

φιλί τό, 1) τό φιλί, 2) ή φέτα: *ἔνα φιλί καρπούζ^h, πίτα κ.λ.π., 3)* κυρίως ή φέ-
 τα ψωμί: *μόνι γιά τά φιλιά (τά κουμμάτχια) θά σ' ἔχουμι!*

φιλίνδα ή, ἑλαφρό ἐμπροσθογεμές ὄπλο. Τούρκ.

φιλίνδα ή, παρατσ. Τούρκ.

φιλόν^h τό, 1) τό φαιλόνιον, ἱερ. ἄμφιο, 2) λουρίδα ξεσχισμένου ροῦχου: *φι-
 λόνια μι τόκαμις τού π'κάμσου σ',* λουρίδες, λουρίδες, δηλ. σάν τά
 φαιλόνια τοῦ παπά.

Φιργάδα ή, παρατσ.

φίρμα τό, ή ριπή, τό αἰφνίδιο καί περαστικό κύμα κρύου, βροχῆς κ.λ.π.:
φίρμα εἰνι, θά πιράσ^h.

φिति^hνός, ἐπιθ., ἔφετινός' τό ἀντίθ. **πιρσ'νός**.

φιτφάς ὁ, αὐστηρή διαταγή: *τούν ἔβγαλι τού φιτφά!* Τούρκ.

φκιαίνου, ρ., 1) κάνω: *τόφκιασι τού σπίτ'*, 2) βάφω, γυαλίζω τά παπούτσια: *νά μί φκιάις τά παπούτσια μ'*, 3) ψήνω καφέ: *θά σί φκιάσου εναν γραφέ*, 4) στη φράση: *φκιαίνου τού κιφάλ'*, μεθῶ: *τόφκιασι πάλι τού κιφάλ'*, 5) συνάπτω σχέσεις, ιδίως έρωτικές: *τάφκιασι μί τ' Λέν'*.

φκιασιά ή, 1) τό φκιάξιμο: *πάει ή καρέκλα, ή φκιασιά τ'ς δέν ήταν τ'ς προουκουπής*, 2) τό κάμωμα, ή καταφερσιά: *τούν έκαμα μνιά φκιασιά, τί νά σί πῶ!*

φκιασίδ' τό, τό κοκκινάδι, τό καλλυντικό γενικά.

φκιαστ'κό τό, ή τιμή τού φκιαξίματος: *πόσα φκιαστ'κά σί πήρι γιά τού τραπέξ', γιά τού φ'στάν'* κ.λ.π.

φκιαστός, επίθ., ό,τι είναι φκιαγμένο από μās τούς ίδιους και όχι έτοιμο, άγοραστό: *φκιαστό είνι τού τραπιζουμάδ'λου ή έτοιμου;*

φκιάρ' τό, τό φκιάρι: *ρίζι καθόσις φκιαρές.*

φ'λάδα ή, 1) ένα φύλλο χαρτί: *δόσι μι μνιά φ'λάδα*, 2) τό φύλλο τού βιβλίου: *γύρ'σι μνιά φ'λάδα*, 3) όλιγοσέλιδο βιβλίο: *τί φ'λάδα είνι αὐτήν' πού διαβαίξς;*

φλαμούρ' τό, τό τίλιο, άνθη τής φλαμουριάς, πού τά βράζουν και τό ζουμί τους τό πίνουν σάν ρόφημα, άντί γιά τσαί.

φλάσκα ή, και τό φλασκή, ό,τι και ή πλόσκα, όχι ξύλινη αλλά ένα είδος νεροκολοκύθας, κρατούνας.

φ'λέβου, ρ., φιλεύω, κάνω σέ κάποιον τό τραπέξι: *θά μί φ'λέπ'ς; άφου σί φίλιψα Ιχτέ!*

φ'λέτσ' τό, ή φλούδα, τό τσόφλι: *τώρα, απόμ'ναν μόνι τά φλέτσια.*

φ'λιά ή, τό φίλημα, τό τραπέζωμα: *μί ξ'τās (χρεωστās) μνιά φ'λιά.*

φλιακατήρ' τό, 1) παιδικό παιγνίδι πού τό έκαναν από κλαδιά φυτῶν - θάμνων (κυρίως τής βουζίκας) μέ πολλή ψίχα - έντεριώνη' έβγαζαν τήν ψίχα και στό κενό της έβγαζαν διάφορα βλήματα, κιδρουκούκ'τσα ή στουπιά πού τά πετοῦσαν μέ ένα άλλο ξύλινο έμβολο, 2) μτφ. ό φύλαρος, πού ή γλώσσα τ' πααίν' *σά φλιακατήρ'.*

φ'λήματα τά, τά φιλήματα και φ'λώ, φ'λιούμι κ.λ.π.

φλόκ' τό, 1) μικρή τούφα μαλλί, μικρό πλουκάρ: *πέταξι του αὐτό τού φλόκ'*, 2) τούφα από τά μαλλιά μας: *ένα φλόκ'* έπισι στου έν αγρέφαλου σ', 3) ή μάλλινη φούντα στίς φλουκάτις. 'Αρωμου.

φλόμους ό, χόρτο μέ ναρκωτικές ιδιότητες πού τό χρησιμοποιοῦν, κυρίως, γιά νά ζαλίζουν (νά φλουμών') καί νά πιάνουν τά ψάρια στους λάκους καί τά ποτάμια.

φ'λουδ' τό, τό φυλλαράκι: φ'λουδ' δέ δούν ἄφ'κι, δέν τόν ἄφησε φυλλαράκι, τοῦ ἔμοιασε σέ δλα.

φλουέρα ή, ή φλογέρα. Ἄρωμουν.

φλουγαρίζου, ρ., στή φράση: φλουγαρίζ' τό στόμα, οὐ γάργλας, ἀνάβει καί καίει τό στόμα, ό λάρυγγας όταν τρώμε ή πίνουμε κάτι πολύ ζεστό ή μέ πολύ πιπέρι.

φλουμώνου, ρ., 1) ζαλίζω μέ φλόμου, γενικά ζαλίζω: *μί φλόμουσις μί τ'ς φουνές σ'*, 2) γεμίζω μέ καπνό: *φλόμουσι του σπίτ' ἀπ' τά τσιγάρα*.

φόβγιους, ἐπίθ., αὐτός πού προκαλεῖ φόβο: *μί τά μαλλιᾶ ἔτσ' εἶσι φόβγια*.
φόκα, στή φράση *δόνα - φόκα*, βλ. *δόνα*.

φόκου, στή φράση *ἔβαλι* (ή *ἔδουκι*) *φόκου*, ἔβαλε φωτιά.

φόρτουμα τό, 1) ή φόρτωση: *θά ἀργήσ' του φόρτουμα*; 2) κυρίως τά σχοινιά, μέ τά όποῖα φορτώνομε καί δένομε του φουρτχιό στά ζῶα: *του φόρτουμα εἶνι γιρό, μά δέ δά φόρτουσις καλά κί γι' αὐτό σί ἐπισαν* (τά ξύλα).

φόρτσα ή, ή φόρα, ή δύναμη: *ήρτι μί μινιά φόρτσα!* Ἰταλ.

φουβτσιάρ'ς, ἐπίθ., αὐτός πού φοβᾶται: *εἶνι μινιά φουβτσιάρα αὐτήν'*

φουκάς ό, ό,τι καί ό κουκάς, μικρό γυάλινο βάζο όπου βάζουν γλυκό καί κίρνοῦν.

φουκιό τό, τό ἔρυσίπελας, βλ. *ρουσουόβουλ'*.

φουλτάκα ή, ή φουσκάλα, ή φλύκταινα, συνήθως ἀπό κάψιμο, ἀλλά καί ἀπό τό πολύ τρίψιμο: *ἔσπασι ή φουλτάκα*.

φουλτακιάζου, ρ., βγάζω, κάνω φουλτάκις: *φουλτάκιασι οὔλου του κουρμι μ' κί μί τρώει*.

φουράδα ή, ή φοράδα: *χέσ'κι ή φουράδα μέσ' στ' ἀλών'*! γιά τά ἀσήμαντα.

φούρκα ή, 1) διχαλωτό ξύλο γιά διάφορες χρήσεις, γιά νά στηρίζουν τή σούγλα, πού ψήνουν, γιά νά κρεμοῦν τά πράγματά τους στά μαντριά, γιά νά ὑποστυλώνουν βαρυφορτωμένα μέ καρπό δένδρα κ.λ.π., 2) ό θυμός: *σ' ἔχου μινιά φούρκα!*

φουρκάλ' τό, ή σκούπα.

φουρκαλίδ' τό, τό σκουπίδι: *πού τά πέταξις τά φουρκαλίδγια, μαρή;*

φουρκαλώ, ρ., σκουπίζω: *δέ φουρκάλ'σις άκόμα, μαρή;*

φουρκί τό, 1) ή μικρή φούρκα, 2) μέτρο' όσο είναι τό άνοιγμα στά δυό πρῶ-
τα δάχτυλα τοῦ χεριοῦ, τόν αντίχειρα καί τό δείκτη: *νά Ισια μ' ένα
φουρκί...*

φουρκώνου, ρ., βάζω τή φούρκα στό λαιμό τῶν άγριων ζώων, γιά νά τά δα-
μάσω.

φούρλα ή, ό γύρος στό χορό: *θά φέρουμι καμνιά φούρλα;* 'Ιταλ.

φουρλαδίζου, ρ., πετάζω μέ όρμή: *θά τά φουρλαδίσου οὔλα πού χαμ'λά.*

φουρνατζής ό, ό φούρναρης.

φουρνόπανα ή, καί τό φουρνόπανου, 1) ή πάνα πού καθαρίζουν τό φούρνο
άπό τά κάρβουνα καί τή στάχτη, 2) ύβριστ. γιά γυναΐκες πού λέγουν
πολλά καί βρώμικα.

φουρτουσιά ή, όσο συνήθως φορτώνεται ένας άνθρ.: *Ιφίρα μινιά φουρτουσιά
καπάλια.*

φουρτουτήρα ή, ξύλο μακρύ 1 1/2 μ. περίπου, διχαλωτό στην άκρη, πού τό
χρησιμοποιοῦν γιά νά φορτώνουν τά ζῶα μόνοι τους, στηρίζοντας μ'
αὐτή τή μιά φορτωμένη *μιριά*, όσο νά φορτώσουν καί τήν άλλη *μιριά*'
αὐτό τό κάνουν όταν είναι μόνοι τους καί δέν έχουν κάποιον νά *δέχε-*
ται. βλ. λ. καθώς καί λ. *βασταγαριά*.

φουρτιχό τό, 1) όσο συνήθως φορτώνουν ένα ζῶο: *νά μᾶς φέρ'ς πιδέξ' φουρ-*
τιχιά ξύλα' τά φουρτιχιά εΐνι γαδουρνά, μ'λαρνά κ.λ.π., 2) 100 όκάδες
κάνουν ένα φουρτιχό (*σ'τάρ', κριθάρ' κ.λ.π.*): *θέλουμι οὐχτώ φουρτιχιά
σ'τάρ' τοῦ χρόνου.*

φουσάτου τό, τό κόρδωμα, ή έπαρση: *έχ' ένα φουσάτου, σά νά...*

φουσκί τό, ή κοπριά μεγάλων ζώων.

φραγουράφτ'ς ό, ό ράφτης γενικά' στην άρχή έλεγαν αὐτόν πού έραβε Εϋ-
ρωπαϊκά ρούχα (παντελόνια καί όχι βινίβρέκια).

φράγους ό, παρατσ. γιά κάποιον πού έβγαλε τά βινίβρέκια καί φόρεσε
παντελόνι.

φράζου, ρ., κάνω φράχτη: *δέ δόφραξα τ' άβέλ', κί θαρρῶ...*

φράντσα ή, τό μαλλί πού κατεβάζουν οί γυναΐκες στό μέτωπο. 'Ιταλ.

φράστα, στή φράση: φράστα-φρούστα, γρήγορα.

φρέτζιους ό, κάτι σάν τό τσιγρδάκ' μήγουν 4 μεγάλα παλούκια στή γή, τά συνδέουν στήν κορυφή καί κάνουν μιά σκεπή μέ κλαδιά' τόν κάνουν στ' άμπέλι, τό μποςτάνι κ.λ.π. γιά νά κάθονται στή σκιά' διαφορετική είναι ή άδραγασιά.

φρίξ' ή, ό τρόμος: πηρα μνιά φριξ'...

φρύδ' τό, 1) τό φρύδι, 2) ή προεξοχή σέ χωράφι, λόφο κ.λ.π.: *ικεϊ στου φρύδ' είνι τά σύνορα.*

φσιά ή, τά περιττώματα άπό τά μαμούδγια μαζί μέ τά ύπολείμματα άπό τά φύλλα (τήν τροφή τους).

φ'σέκ' τό, 1) τό φυσέκι του δπλου, 2) ή γεμάτη κοιλιά: ... φ'σέκ' ή Λουκουβίτ'κ' ή βζούδα, βλ. λ. τσάπρουνα, 3) τό γαμήσι: *δ' βάτσα ένα φ'σέκ'*, 4) ή φίβγα, τό φευγιό: *τώρα φ'σέκ'*, νά μή σί βρει ίδω...

φταζ'μίτ'κους, επίθ., ό έπτάζυμος: *μνιά φταζ'μίτ'κ' πουγάτσια* τό φταζ'μίτ'κου τό κάνουν κυρίως τή μεγ. βδομάδα, γιά νά έχουν νά τρώγουν κάτι καλό, άφου λόγω τής νηστείας δέν τρώγουν άλλα καλά φαγητά.

φτάνου, ρ., 1) φθάνω, έρχομαι, 2) άρκει: *φτάν' τόσο*, 3) ώριμάζω: *εφτασαν τά κираσία' τά δαμάσκ'να άκόμα δέν εφτασαν* καί στή Μ.Φ. στή φράση: *πλαλω κί δέ φτάνουμι.*

φτί τό, 1) τό αυτί, τά φτχιά, 2) τά χαρτιά πού κρεμούσαμε άπό τίς δυό πλευρές στά πιτούμινα, γιά νά ισορροποϋν στό πέταγμα.

φτίκας ό, αυτός πού έχει μεγ. αυτιά.

φτ'νός, επίθ., ό φθηνός, *φτ'ναίνου, φτήν'ναν τά μηλα.*

φτινάδ' τό, τό μικρό λεπτό, φτενό ψωμί, πού ψηνόταν γρήγορα: *θά φκιασου κάνα δγιό φτινάδγια γιά πρόφτασμα.*

φτινέβου, ρ., 1) μτβ. κάνω κάτι φτενό, λεπτό: *φτενίψιμι λίγου αυτό του σανιδ'*, 2) άμτβ. γίνομαι λεπτός άπό τήν πολλή χρήση: *φτενίψαν τά πιτσιά μας καί φτινουδαβάνιασαν τά πιτσιά μας.*

φτουρῶ, ρ., 1) γιά πράγματα, συνήθως άπρόσ.: *δέ φτουράει του φρέσ'κου του τυρι*, δέν πιάνει τόπο, δέν διαρκεί πολύ, τό τρώγουν γρήγορα, 2) γιά άνθρ. καί συνήθως γιά δουλειές, είμαι ικανός, τελειώνω γρήγορα: *τ' φτουράει στούν άργαλιό' σήμιρα μάς φτούρ'σι στ'ς ίλές, μάζουζάμι τρία φουρτχιά!* Λατιν.

φτώ, ρ., φτύνω, στή φράση: *νά! φύτσα!* όταν στέλνουν κάποιον σε μιά δουλειά και τόν παρακινούν νά πάει γρήγορα, ώστε όταν γυρίσει, νά μήν έχει στεγνώσει τό φτύμα.

φυλακουμένους, μτχ., ό φυλακισμένος.

φυλακώνου, ρ., φυλακίζω: *τούν φυλάκουσαν.*

φυλ'τζιάν' τό, φυλτζάνι, τό όρθότερο φλιτζάνι. Τούρκ.

φύρα ή, ή φύρα στό βάρος: *εμ θάχ' φύρα τού ξηρό τυρί.*

φυράδα ή, ή σχισμή, ή χαραμάδα στά παράθυρα, τίς πόρτες κ.λ.π.: *χ'τάζου άπ' τ' φυράδα, νά τνοι (νά τους) σ'κωνδι* (σηκώνονται).

φυρός, έπιθ., 1) αυτός πού έχει φύρα: *εϊνι φυρό τού τυρί*, 2) αυτός πού έχει φυράδα: *εϊνι φυρή ή πόρτα.*

X

χαβάδ' τό, τό κέφι: *ισύ έχ'ς τά χαβάδγια σ'.* Τούρκ.

χαβαλές ό, γιά πράγματα όχι τόσο βαριά, αλλά όγκώδη: *τί χαβαλές εϊνι αυτός; πού θά τά βάλουμι τόσα πλιάτσ'κα;* (πράγματα). Τούρκ.

χαβάν' τό, ένα είδος μαχαίρι, πού έκοβαν μόνοι τους τόν καπνό γιά τσιγάρα.

χαβάς ό, 1) ό τόνος, ό σκοπός: *καλός χαβάς*, καλό τραγούδι, 2) κέφι, όρεξη: *δέν έχου τού χαβά σ'.*

χαβδά, έπίρ., μέ άνοιχτά τά σκέλια: *παϊν' χαβδά - χαβδά.*

χαβδώνου, ρ., και χαβδώνουμι, κάθομαι μέ άνοιχτά τά σκέλια: *τί μι χαβδών'ς έτσ'; χαβδώνιτι ούλ' μέρα στού τζιάκ'.*

χάβου, ρ., χάφτω, βάζω στό στόμα και καταπίνω χωρίς νά μασώ: *τί χάβ'ς έτσ', σά νά σί κυγνουν;*

χαβούζ' τό, 1) ό ύπόνομος, 2) μτφ.: *μωρέ, χαβούζ' ού στόμας τ'.* Τούρκ.

χαδέβου, ρ., 1) χαϊδεύω: *τί τούν χαδέβ'ς ούλ' τ'ν ώρα;*, 2) στή φράση *χαδέβ' τού γλουσσίδ'* (βλ. λ.), τή λέγουν γι' αυτούς πού είναι έτοιμοθάνατοι και έννοούν ότι έχουν στό χέρι και είναι έτοιμοι νά κτυπήσουν μέ τό γλουσσίδ' τήν καμπάνα, γιά νά αναγγείλουν τό θάνατό τους.

χάδιμα τό, τό χάιδεμα: *νά σί πῶ, χάδιμα θέλ'!* κοροϊδ.

Χάδου ή, δνομα, ή Χάιδω.

χάζ' τό, τό χάζεμα: *κάνου χάζ', χαζεύω, περνῶ τήν ὥρα χαζεύοντας, τούν
κάνου χάζ', βλέπω κάποιον μέ εὐχάριστη διάθεση. Τούρκ.*

χαζίρ, ἔτοιμος, γιά δλα τά γένη: *εἶσι χαζίρ, νά πααίνουμι; εἶνι οὐλα χαζίρ;*
Τούρκ.

χαζίρκους, ἐπίθ., ἔτοιμος: *εἶνι χαζίρκ' γιά πααριά!* Τούρκ.

χαζουβράκ'ς ό, αὐτός πού χαζεύει καί δέν μπορεῖ νά μαζέψει τά βρακιά
του.

χαζουπρατίνα ή, χαζοπροβατίνα, γιά τούς ἄνθρ. πού χαζεύουν καί δέν προ-
σέχουν.

χαιάτ' τό, τό χαγιάτι, ό στεγασμένος χῶρος πού εἶναι συνέχεια τῆς αὐλῆς,
συνήθως κάτω ἀπό τό δουξάτο, όπου περνοῦσαν τόν περισσότερο
καιρό καί όπου ἔκαναν τίς περισσ. δουλειές: *ἀδι, στοῦ χαιάτ' νά ξι-
σπιρίσουμι τά φασούλια. Τούρκ.*

χαῖρ τό, ή προκοπή: *χαῖρ κί προκουπή νά δγιεῖς!* Τούρκ.

χαῖρέβου, ρ., προκόβω: *δέ χαῖρισι.* Τούρκ.

χαῖρλής, ό προκομένος, κοροϊδ. Τούρκ.

χαῖρσίηζ ό, αὐτός πού δέν ἔχει καί δέν φέρνει χαῖρ, ό γρουσουζης: *εἶνι ἕνας
χαῖρσίηζ!* Τούρκ.

χάκ' τό, τό δικαίωμα: *τού πῆρι μί τού χάκι τ'.* Τούρκ.

χαλάλ' τό, τό δοσμένο μ' εὐχαρίστηση: *χαλάλ' νά σί γέν'.* Τούρκ.

χαλαλιζου, ρ., κάνου χαλάλ', δίνω μέ εὐχαρίστηση: *δέ d' χαλαλιζου σ' αὐ-
τόν τού τζιριμέ (δέν τήν κάνω χαλάλι αὐτήν τήν καλή κοπέλα σ' αὐτόν
τόν ἄχρηστο). Τούρκ.*

χαλβάς ό, 1) τό γλύκισμα, 2) ό μαλακός: *τούν κάμν' σπους θέλ' αὐτόν τού
χαλβά!*, 3) τό παιδικό παιγνίδι· τό ἔπαιζαν 4-5 παιδιά ἔξω στό λιβάδια·
μ' ἕνα μαχαιράκι ἔκαναν μιὰ σειρά ἀσκήσεις καί τό παιδί πού δέν τίς
κατάφερνε ἔχανε καί ἦταν ὑποχρεωμένο νά βγάλει σκνίζοντας μέ τό
στόμα ἕνα παλουκάκι πού οἱ κερδισμένοι μέ ὀρισμένα χτυπήματα μέ
τό μαχαιράκι τό ἔχωναν στό χῶμα (σέ κάποιο μέρος βέβαια μέ χόρτα
καί ὀπωσδήποτε καθαρό)· αὐτός πού ἔχανε λοιπόν *ἔτρουι τού χαλβά.*
(Βλ. Βαμβακούδη, Χρονικά Χαλκιδικῆς, τ. 21-22). Τούρκ.

χαλιαβός, ἐπιθ., αὐτός πού δέν μιλάει καθαρά καί κανονικά, αὐτός πού τραυλίζει: *díp χαλιγβός εἶνι!*

χαλιζ'κους, ἐπιθ., ἀληθινός, πραγματικός: *αὐτός; χαλιζ'κους γάδαρους!*

χαλιπώνου, ρ., ἀμτβ., μαλακῶνω: *χαλίπουσι οὐ πόνους.*

χαλκάς ὁ, ὁ κρίκος, ἡ κρικέλα. Τούρκ.

χαλκιάς ὁ, ὁ σιδεράς: *σύρι d' τσάπ' σδού γουιῶν' νά σί d' γιμίσ'* (ἐπειδή ἡ τσάπα ἀπό τήν πολλή χρήση λέπτυνε, πρέπει νά d' γιουμίσ'ν, νά τήν ἐνισχύσουν καί μέ ἄλλο σίδερο) τέτοιοι σιδεράδες γνωστοί ἦταν οἱ Κουιῶν'δισ (οἱ Κουιῶνηδες).

χαλκουτσούκ' τό, μικρό χάλκινο δοχεῖο, ἀνοιχτό πάνω, μέ χερούλι γιά νερό, χρήσιμο συνήθως στό πλύσιμο καί ἄλλη καθημ. χρήση.

Χαλβούκ' τό, τοπων.

χαλνῶ, ρ., 1) μτβ. καταστρέφω: *τά χαλνάει πουλύ τά παπούτσια τ'*, 2) διαφθείρω: *του χάλασι του πιδί* (ἠθικά), 3) κάνω λιανά: *χάλασί μι ἔνα χιλιάρ'κου*, 4) διαλύω τίς σχέσεις: *τά χάλασι μί τ' νύφ'*, *δύσκουλου νά τά ξαναφκιαζ'ν* καί ἀμτβ. διαφθείρομαι: *χάλασι οὐ Γιῶρ'ς, δέν εἶνι κεινους πού ἤξιρις.*

Χαμαϊδή ἡ, ὄνομα.

χαμαλίκ' τό, βαριά δουλειά. Τούρκ.

χαμάλβασης ὁ, ὁ μέγας, ὁ πολύ χαμάλης. Τούρκ.

χάμκου τό, ἡ πρώτ' ρακή, βλ. **ρακί**, τό πρώτο, τό πολύ δυνατό ρακί πού ἐβγαζαν βράζοντας τά τσίπρα στά ρακουκάζανα καί πού χρησιμοποιοῦσαν σάν οινόπνευμα καί δέν τό ἔπιναν.

χαμ'λά, ἐπίρ., χάμω, κάτω: *τουν Ἰρξα χαμ'λά γλέπι σιαδῶ, μή γλέπ'ς χαμ'λά.*

χαμ'λώνου, ρ., 1) κατεβάζω χαμηλότερα: *χαμήλουσι λ'γάκ' του σκ'νι, ν' ἀπλώσου τά ρουχα*, 2) ἀμτβ.: *χαμήλουσι κί μί πῆρι τζίν'.*

χαμῶι τό, τό χαμῶγειο, τό χαμηλό, φτωχικό σπιτάκι: *ἔχ' ἔνα χαμῶι.*

χαμός ὁ, καταστροφή: *σουστός χαμός.*

χαμουθιός ὁ : *δέ φτάν' οὐ Θιός, πρέπ' νάχ'ς κί χαμουθιό.*

χαμουλόι τό, ἀντίθετα ἀπό τό σταχουλόι καί τό τσαβρουλόι, πού τά ἔκαναν μετά τό θερισμό καί τόν τρύγο, τοῦ χαμουλόι τό ἔκαναν πρὶν ἀπό τό

κανονικό μάζεμα της έλιās' μαζεύουν δηλ. τίς έλιές πού πέφτουν πρώιμα από τόν άέρα κ.λ.π. και τίς βγάζουν λάδι' είναι και σάν ένα είδος προυφταστήρα, τώρα στό τέλος πού τελειώνουν τά παλιά λάδια.

χαμουτζής, έπιθ., αυτός πού κατάγεται από χάμου, από τήν Παλ. 'Ελλάδα.

χαβάρ' τό, 1) ή είδηση: *τί χαβάργισ*;;, 2) αντίληψη: *χαβάρ' δέν έχ'* δέ *βήρι χα-
βάρ'*, δέν αντίλαμβάνεται, δέν κατάλαβε. Τούρκ.

χαβαρίζου, ρ., παίρνω χαμπάρι, καταλαβαίνω: *δέ χαβαρίζ'* άπού *λό'ια*.
Τούρκ.

χανές ό, τό παλιό σπίτι, παλιοξενοδοχείο.

χαδακώνου, ρ., καταστρέφω: *τού χαδάκουσι τού κουρίτσ'*.

χαδούμ'ς ό, ό εϋνοϋχος, ό χαζός. Τούρκ.

χάξ'μου τό, τό νά βλέπεις άφηρημένα σά χαζός: *άια τήν' χάξ'μου*.

χαράζ', ρ. άπρόσ., ξεμερώνει, *χάραξι, χαραή, χαράματα*.

χαραή ή, ή χαραυγή: *νά έρτ'ς χαραή*.

χαράκ' τό, 1) ό χάρακας, ή ρίγα, 2) ή γραμμή: *κάθι φύλλου έχ'* 20 *χαράκια*.

χαράμ', κάτι πού πάει άδικα: *χαράμ'πήρι τού μιρουσιού*. Τούρκ.

χαράματα τό, ή χαραυγή: *βαθιά χαράματα*, πολύ πρωί.

χαραμίζου, ρ., ξεοδεύω τζάμπα: *έτσ' χαραμίζ'* τά *λιφτά!* Τούρκ.

χαραμουφάης ό, αυτός πού τρώγει άδικα, τζάμπα, χωρίς νά προσφέρει τίποτε. Τούρκ.

χαραμτζής ό, ό,τι και ό χαραμουφάης. Τούρκ.

χαράρ' τό, τό μεγάλο τσουβάλι, στό όποίο έβαζαν συνήθως κουκούλια, χόρτο, βαμβάκι και άλλα έλαφρά πράγματα, γιατί άν έβαζαν βαριά, θά ήταν άσήκωτο. Τούρκ.

χαραρέτ τό, ή χαρά: *οϋλου χαραρέτ είσι*. Τούρκ.

χαράτσ' τό, κάθε φόρος. Τούρκ.

χαρατσώνου, ρ., βάζω χαράτσ' και ζημιώνω: *μί χαράτσουσι γιρά*. Τούρκ.

χαρβαλιάζου, ρ., ό,τι και τό *ξιχαρβαλιάζου* και *ξιχαρβαλώνου*.

χάρβαλου τό, κάθε ξεχαρβαλωμένο, καταστραμμένο αντικείμενο.

Χαρίτους, ἐπών. ἀλλά καί περιγ.: Ἄνδρέας Χαρίτους, ἕνας περίφημος καί πολύ ἀστείος ἀλκοολικός, μιθιάς.

χαρκόλακας ὁ, 1) πρόχειρη φηγοῦ στό τζάκι, ὅπου μαγεύουν καί γι' αὐτό πολλές φορές καί σήμερα ρωτοῦν ἀκόπως ἀστεία: *τί ἐχ' σήμερα οὐ χαρκόλακας;*, 2) κτισμένη ψηλή φηγοῦ, ὅπου ἔμπαινε τό καζάνι καί ἔβραζαν νερό γιά τήν πλύση ἢ ἄλλες σπιτικές ἀνάγκες.

χαρταλάς ὁ, ἡ ἀγκράφα στή ζώνη, στό λουρί: *θά πάρου τοῦ λουρι κι θά σί ἀρχίσου μί τοῦ χαρταλά.*

χάρτς τό, τό κόρτε, τό νταραβέρι μέ γυναῖκες: *πῆγαν γιά χάρτς*· βλ. **ξιχαρτσιζου**: *ἔβγαλαν χάρτς.*

χασίλ' τό, τό γρασιδί, τό δημητριακό, πού ἔσπερναν συνήθως στόν αὐλόγυρο καί γύρω ἀπό τήν καλύβα, γιά νά τό φάν χλωρό τά οἰκόσιτα ζῶα.

χάσκαρ'ς, ἐπίθ., βλ. **χάσκας**.

χάσκας, ἐπίθ., αὐτός πού χάσκ', ὁ ἀφηρημένος, ὁ χαζός καί αὐτός πού κοιτάζει ἀποχανωτικά μιά γυναίκα ἢ καί ἀντίθετα.

χάσκου, ρ., 1) ἀνοίγω τό στόμα καί περιμένω κάτι νά φάω: *χάξι νά σί δώσου μινῶ χλιαριά*, 2) ἀνοίγω τό στόμα καί ξεχνιέμαι βλέποντας κάτι ἀφηρημένα σά χαζός: *τί χάσκ'ς ἔτσ'*, πολλές φορές βλέποντας μινῶ κοπέλα κ.λ.π., 3) μεταλαβαίνω: *ἔχαζις κι σύ σήμερα στοῦ βαπά;* καί ἄπ' αὐτό καί ἡ κατάρα: *νά χάκ'ς στοῦ βαπά*, δηλ. νά σέ μεταλάβει ὁ παπᾶς σάν μελλοθάνατο.

χάσ'κου, ἐπίθ., καθαρός, ἀνόθευτος: *χάσ'κου ψουμί*, τό ἄσπρο ψωμί, πού παλιότερα ἦταν εἶδος πολυτελείας γιά τά χωριά· γι' αὐτό τό κυριότερο δῶρο πού ἔφερναν ὄσοι πήγαιναν στ' Σαλουνίκ' ἦταν τό χάσ'κου ψωμί καί τά σιμίτσια. Τούρκ.

χασουμέρ'ς, ἐπίθ., ὁ τεμπέλης, αὐτός πού εἶναι μόνο χασουμέργια.

χαστά, στή φράση: *εἶνι χαστά*, μένει στό σπίτι, ἄρρωστος. Τούρκ.

χαστανές ὁ, τό νοσοκομεῖο. Τούρκ.

χατάς ὁ, ζημιᾶ, ἀτύχημα: *ἔπαθα μιγάλουν χατά' τούν ἔπαθι τοῦ χατά*, γιά κορίτσια πού τήν παθαίνουν. Τούρκ.

χάφτας ὁ, αὐτός πού ξέρει μόνο νά χάφτ', νά τρώγει, ὁ ἀνεπρόκοπος.

χάφτου, ρ., ὁ,τι ἀκριβῶς καί τό **χάβου**: *τάχαψι μάνι-μάνι.*

χαχάλ' τό, τό λειρί στους πετεινούς καί στίς κότες.

χαχάμ'ς ό, ό Έβραϊός, ό ραβίνος, ό άσυνενόητος. Τούρκ.

χαχαμίκους ό, ό,τι καί ό χαχάμ'ς. Τούρκ.

χάχας ό, αυτός πού χάσκ', χαζεύει, ό άφηρημένος, χαζός.

χαχατουρές οί, μόνο στόν πληθ., δυνατές εδθυμες φωνές: πάτ'σι κάτ' χαχα-
τουρές!

χαχατουρῶ, ρ., βάζω χαχατουρές: χαχατουράει οὐλ' μέρα.

χάψας ό, αυτός πού είναι μόνο γιά χαψές, γιά φαί.

χασιά ή, ή μπουκιά: δέ μ' άφήν' νά φάου μνιά χασιά ήσυχους.

χέζας ό, ό χέστης, ό φοβιτσιάρης: είσι ένας χέζας...

χέζου, ρ., χείζς, χέζ', καί μέσ. χέζουμι, στή φράση: χέσ'κι άπ' του φόβου τ'.

χείρ, στή φράση: χείρ - χειρότιρα, πολύ χειρότερα.

χειρότ' τό, πληθ. τά χειρότχια, τά γάντια.

χέρας ό, αυτός πού έχει μεγάλο χέρι καί παρατσ.

χέρ' τό, στή φράση: χέρ' - χέρ', γρήγορα.

χιζιάρ'ς, επίθ., ό,τι καί ό χέζας.

χιζουπιζούλ'ς ό, παρατσ.

χιλιδόνα καί χιλιδόν', οί χιλιδόνις καί τά χιλιδόνια.

χιλιδουνοφουλιά ή, ή φωλιά τῶν χελιδονιῶν.

χιουινιάς ό, καιρός άσχημος μέ χιόνια.

χιρέτ'μα τό, χιριτῶ, κυρίως τίς εικόνες καί κοροϊδ.: μόνι γιά χιρέτ'μα είναι,
γιά κάποιον πού σεβόμαστε καί προσκυνούμε, ένῶ δέν άξίζει' καί στόν
πληθ. χιριτίματα τά, τά χαιρετίσματα: χιριτίματα, σταφύλια μί τά κλή-
ματα, λέγουν κοροϊδ.

χιρίζου, ρ., ό,τι καί τό χιρνῶ, άχιρνῶ, άρχίζω: μῆ χιρίζς τά Ιδγια.

χιρνῶ, ρ., άχιρνῶ, άρχίζω: χίρσις πάλι τά Ιδγια (άρχισες...).

χιρόβουλου τό, όσο χωράει τό χέρι μας, κυρίως δημητριακά, πού θερίζομε:
κί σύ κακό χειρόβουλου κ' Ιγῶ κακό διμάτ'.

χιρούκλα ή, τό μεγάλο χέρι: έχ' κάτ' χιροῦκλίς!

χιρουμύλια τά, μόνο στόν πληθ. τά **χερομύλια**, μικρός χειροκίνητος μύλος από δυό πλάκες πέτρινες πού τίς γυρίζουν τή μιά πάνω στήν ἄλλη καί ἀλέθουν τό σιτάρι, πού τό κάνουν βλουγούρ' εἶναι δύο εἰδῶν τά χιρουμύλια, 1) τά ψηλά, πού ἔχουν ἕναν ψηλό ἄξονα πού στηρίζεται στήν ὀροφή καί τά δουλεύουν πιό γρήγορα δυό (γυναῖκες συνήθως) καί 2) τά χαμηλά, πού ἔχουν πολύ χαμηλό ἄξονα καί τά δουλεύει ἕνας.

χιζιμιές ὁ, ὁ χέζας.

χλαβάτσα ἡ, 1) τό φλέγμα, 2) ἀρρώστια τῶν προβάτων. Τούρκ.

χλαβατσιάρ'ς, ἐπίθ., αὐτός πού φτύνει χλαβάτσες, ροχάλες. Τούρκ.

χλαβτσιάζουμι καί **ξιχλαβατσιάζουμι**, φτύνω χλαβάτσες. Τούρκ.

χλαβατσιάρκου τό, τό μικρό ἀσθενικό παιδί. Τούρκ.

χλαπατούρα ἡ, καί τό **χλαπατούρ**, βλ. **g'δούν'**, κουδούνι ἀρκετά μεγάλο πού τό κρεμοῦν κυρίως στά **γιλάδγια**, πού βόσκουν μόνα τους, γιά νά μποροῦν νά τά ἐντοπιζοῦν εὐκολα.

χλαπατουρῶ, ρ., κτυπῶ σάν χλαπατούρα: *τί χλαπατουράει ἔτσ' τοῦ διουλί σ';*

χλιάπα - **χλιούπα**, ὄνοματοπ. λέξεις γιά νά δείξουν τό γρήγορο λαίμαργο φαγητό: *ἄια τους, χλιάπα - χλιούπα κουδέβ' νά μᾶς τοῦ φάει οὐλου τοῦ φαί!*

χλιαπατῶ, ρ., τρώγω γρήγορα, **χλιάπα** - **χλιούπα**: *τά χλιαπάτσι μάνι-μάνι.*

χλιάρ' τό, τό κουτάλι, τοῦ **χλιαρούδ'** καί ἡ **χλιάρα**, τοῦ **χλιρίν'**.

χλιαρίζου, ρ., τρώγω γρήγορα μί τοῦ **χλιάρ'**: *θά χλιαρίσου μάνι-μάνι λίγα φασούλια κί θά ἔρτου.*

χλιαρίν' τό, τό **χλιάρ'**: *ὀπχιους κριν' κι ἀπουκριν' νά φάει σκατά μί τοῦ χλιαρίν'.*

χλιμι'δρῶ, ρ., χρεμετιζῶ: *τί χλιμι'δράει τ' ἄλουγου;*

χλιός, ἐπίθ., ὁ χλιαρός.

χλιούμ'ς ὁ, αὐτός πού μπερδεύει τά λόγια του, δέν εἶναι ἄνετος στή συμπεριφορά του καί γι' αὐτό εἶναι μαζεμένος, ἀκοινωνήτος.

χλού τό, ὁ βρασμός: *νά πάρ' ἕνα χλού τοῦ φαί κί ἔρχουμι.*

χλουρουκούκια τά, τά χλωρά, πράσινα κουκιά.

χ'μῶ, ρ., χυμῶ, ὄρμῶ: *σά δάκουσι, χύμ'ξι νά τούν φάει.*

χ'νέρ τό, τό χουνέρι, ἢ φάρσα: *μ' ἔφκιασι ἕνα χ'νέρ!...* Τούρκ.

χόβ' τό, ἡ στιγμή: *ἕνα χόβ' πῆρι νά βρέχ' ἕνα χόβ' σί πῆρι τού μάτι μ'.*
Τούρκ.

χόβουᾶ' ἢ, τὰ ὑπολείμματα τῆς φωτιάς στό τζάκι, δηλ. ἡ ζεστή στάχτη μέ
μερικά μικρά καρβουνάκια (ζιάρις).

χουζμέτ τό, ἡ μικροῦπηρεσία: *ἔχιτι κανέ χουζμέτ νά σᾶς κάμου;* Τούρκ.

χουζμιτχιάρ'ς, ἐπίθ., αὐτός πού κάνει χουζμέτχια. Τούρκ.

χούι τό, ἡ συνήθεια, συνήθως κακή: *οὔλου χούια εἶσι' πόσου φώναξα, τί-
πουτι, δέ δόκουσι τού χούι τ'.* Τούρκ.

χουϊλής, ἐπίθ., αὐτός πού ἔχει πολλά χούια.

χουλή ἢ, στή φράση: *φτού, μ' ἔκουσι τ' χουλή μ', μ' ἔτρομαξε.*

χουᾶ'νῶ, ρ., θυμώνω: *χόλιασι κί δέ βαίζ' μί χόλιασι,* θύμωσε μαζί μου καί
δέ μοῦ μιλάει.

χούμπαβας ὁ, χοντρός, βαρύς: *ἄδι, βρέ χούμπαβα, θά σ'κουθεῖς;*

χούν' ἢ, ἡ χοάνη, σάν ἕνα φαράγγι ἀνάμεσα σέ δύο πλαγιές καί ἀκόμα τό
βαθούλωμα, σάν μικρός λάκος, στό χωράφι.

χουνιάζ', ἀπρόσ. ρ., τό φέρνει μέ ὄρμη (τό κρύο, τό χιόνι): *ἀπού δῶ χουνιάζ'
γιά καλά.*

Χουδρουβούν' τό, τοπων.

χουδρουβαλάς, ἐπίθ., ὁ χοντρός, *χουδρουμασούρας.*

χουρατατζής, ἐπίθ., αὐτός πού λέει χουρατά, ἀστεῖα.

χουργιάτ'κους, ἐπίθ., αὐτός πού εἶναι ἀπό τό χωριό: *χουργιάτ'κου ψουμί'
χουργιάτ'κα σταφύλια,* σέ ἀντίθεση μέ τὰ Λημνίσια.

χουρίζου, ρ., 1) βάζω ξεχωριστά: *χώρ'σα τά κατσικία* (ἀπό τίς γίδες), 2) κό-
βω ἕνα ὕφασμα σύμφωνα μ' ἕνα σχέδιο, γιά νά ράψω κάτι: *π'κάμ'σου
δέν εἶχι κί βρακί τούν χώρ'ζαν!* (μάλιστα!! παλιότερα τό βρακί δέν ἦ-
ταν τόσο ἀπαραίτητο ὅσο τό πουκάμισο, πού ἦταν ἄλλωστε μακρῶ
καί τὰ σκέπαζε δλα!).

Χουραφούδα καί Χουραφίτσα ἢ, τοπων.

χουρίστρια ἢ, τό χώρισμα στά μαλλιά μέ τό κτένισμα.

χουρουστάσ τό, άνοιχτό μέρος, όπου γινόταν δημόσιος χορός' στον Πολύγυρο ύπήρχαν πολλά χουρουστάσια, ένα για κάθε έποχή και για κάθε χουρουστάσ είχαν και ξεχωριστά τραγούδια. Τό χειμώνα, από τον άι - Δημήτρη ως την άνοιξη χόρευαν στα Κότσαλα, πού ήταν λίγο χειμαδιό και έλεγαν άι-Δημητριάτικα δημοτ. τραγούδια και άπουκριάτικα. Έκεί στα Κότσαλα, στο χορό χτυπούσαν και τ'ς γδούνης στα γεροντοπαλήκαρα. Τήν άνοιξη από τό Πάσχα ως του καλουκαίρ' χόρευαν στο Ιστορικό λ'βάδ', όπου τραγουδούσαν και τό περίφημο τραγούδι τής Παγώνας τής άρχόντισσας: *οδάρι του Σάβατου, του μέγα Σάβατου κ' οι μέρες οι τρανές...* και από τ' άι-Πουστόλ και έπειτα, τό καλοκαίρι, πάνω από τίς έξι βρύσες, τά *βγιάδγια*, όπου έκανε περισσότερη δροσιά και τραγουδούσαν και τό τραγούδι: *του τί κακό πού γίνιτι πού πάν' άπ' τά πηγάδγια*.

χουρταμός ό, ό κορεσμός: *ή ήρα μι του σ'τάρι δέν έχει δγιαλιμό, κί του κουρίτσι φίλημα δέν έχει χουρταμό.*

χουρτασιά ή, συνήθως στον πληθ. **χουρτασιές**, τό λέγουν γι' αυτούς πού δέν θέλουν νά φάγουν κάτι, γιατί δέν τους άρέσει, ή γιατί δέν είναι καλό και για άλλες δικαιολογίες και τους λέγουν: *αυτά είνι χουρτασιές*, δηλ. είσαι παραχορτάτος και τά άλλα, πού λές, είναι λόγια μόνο, δικαιολογίες.

χούφταλου τό, τό έρείπιο, κυρίως για πολύ γέρους.

χουφτώνου, ρ., συνήθως για τους άνδρες, πού άρπάζουν μέ τή χούφτα τους τά πισινά ή τά βυζιά μιās γυναίκας: *τ' χούφτουσι ου κιαρατάς!*

χουχλάκα ή, μεγάλη πέτρα, πού μπορεί νά πιαστεί και νά ριχτεί μέ τό χέρι: *τούν βλάκουσι μι τ'ς χουχλάκις.*

χουχλακίζου, ρ., 1) μτβ. βράζω πρόχειρα: *θά χουχλακίσου δγιό πατάτις*, 2) άμτβ. βράζει: *χουχλακίζ' του φατ.*

χούχλους ό, ή άρχή του βρασμού: *κάτσι νά πάρ' έναν χούχλου του φατ κί ύστιρα παίνουμι.*

χουχλώ, ρ., μέ τήν άναπνοή μου προσπαθώ νά ζεστάνω τά χέρια μου: *χουχούλ'σι τα λ'γάκ' τά χέργια σ', νά ζισταθούν.*

χουχλιούμι, ρ., αναστενάζω, βαρυκομώ: *τί χουχλιέσι έτσ', θά πιράσ' κι αυτό.*

χουχούτας ό, αυτός πού χουχτάει.

χουχούτμα τό, μεγάλες φωνές ὄχι μέ λέξεις, ἀλλά μέ προτρεπτικές ἢ ἀπο-
τρεπτικές κραυγές: *τούν ἔβαλαν στοῦ χουχούτμα.*

χουχταριά ἦ, ὅ,τι καί τό χουχούτμα: *τούν βάτσαμι (πατήσαμε) κάτ' χου-
χταρές!*

χουχτῶ, ρ., βγάζω ἐπιδοκιμ. ἢ ἀποδοκιμαστικές κραυγές γιά κάποιον:
*τούν χουχτάει οὐλλους οὐ κόσμους' τούν χουχούτσαν οὐλλνοι, ὅταν
εἶπι...*

χράμ' τό, εἶδος ὕφαντῆς κουβέρτας. Τούρκ.

χρεία ἦ, τό ἀποχωρητήριο.

χρειάζουμι, ρ., στή φράση: *σί χρειάσ'κα τώρα*, δέν σέ χρειάζομαι, δέν σέ
θέλω τώρα.

χρειαζούμινους, μτχ., ὁ ἀναγκαῖος, ἀπαραίτητος: *οὐλα εἶνι χρειαζούμινα.*

χρέος τό, πληθ. τά χρεία.

χριουστῶ, ρ., βλ. ξ'τῶ.

Χριστόδουλους ὁ, βλ. Ξ'τόδουλους.

Χριστόφουρους ὁ, βλ. Ξ'τόφουρους.

Χριστοῦ τοῦ, βλ. τ' Ξ'τοῦ.

χριστέλι τό, βλ. ξ'τέλ'.

Χριστχιανός, ἐπίθ., βλ. Ξ'τχιανός.

χρουνίζου, ρ., 1) γίνομαι ἐνός χρόνου: *σί ἕνα μήνα χρουνίζ' τοῦ πιδί*, 2) περ-
νάει ἕνας χρόνος ἀπό κάποιο γεγονός: *σήμιρα χρόν'σι οὐ μακαρτ'ς.*

χρουν'κῆς, ἐπίρ., γιά ἕνα χρόνο: *τούν ἔχου χρουν'κῆς* (τό γιατρό).

χρῶ, ρ., χρίω, ἀσπρίζω τούς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ: *παραβρώμ'σι τοῦ σπίτ',
λέου νά χρίσουμι γιά τοῦ Πάσχα.*

χτάζου, ρ., 1) κοιτάζω: *τί χτάιζς σά χαζός!*, 2) περιποιοῦμαι, φροντίζω κά-
ποιον ἄρρωστο ἢ γέρο: *θά τούν χτάζ' ἢ ἀνιψιά* καί στή Μ.Φ. 1) ἐξετά-
ζομαι λατρικά: *δέ χτάχ'κίς ἕναν χρόνο τώρα*, 2) συναντιέμαι: *δέ
χτάχ'καμι κιρόν.*

χτέ, ἐπίρ., ἰχτέ, χθές.

Χτίκιλας ὁ, τοπων.

χτικιάρ'ς, επίθ., αυτός που έχει φυματίωση, χτικιό.

χτινάς ό, ό κτενάς, αυτός που πουλάει χτένια για τόν άργαλιό' χτινάδης και άδραχτάδης έλεγαν συνήθως αυτούς που έρχονταν στον τόπο μας από άλλα μέρη και κυρίως από την Π. Έλλάδα, τούς χαμουτζήδης.

χτουπάνου, ρ., μαλώνω, λέγω λόγια πικρά, ξεσκεπάζω: τ' στοῦ χτούπου-
σα, δέ βαστάχ'κα.

Ψ

ψαλίδα ή, 1) τό μεγάλο ψαλιδι, 2) ένα έντομο, 3) στά κλήματα οί έλικες
στά βλαστάρια, 4) στά μαλλιά οί τρίχες που δέν στρώνουν και 5) ένα
είδος πρόχειρου άετου (πιτούμινου), που τό έκαναν μέ ένα σκέτο χαρ-
τί, χωρίς σκελετό από καλάμι' είχε όμως και αυτό νουρά.

ψαρές, επίρ., ή μυρουδιά από ψάρια: μυρίζ' ψαρές.

ψειργιάρ'ς, επίθ., 1) αυτός που έχει ψείρες, ψειργιάζ', 2) ύποτιμ. γι' αυτούς
που θέλουν νά κάνουν τό σπουδαίο, ενώ είναι τίποτε: για δγιέ τουν του
ψειργιάρ'!

ψειργιάρ'κους, επίθ., ό,τι και ό ψειργιάρης.

ψειρουσκουτών'ς, επίθ., ό φτωχός και παρακατιανός, που κάνει τό σπου-
δαίο: τί μί κουρδώνιτι κι αυτός ού ψειρουσκουτών'ς;

ψιρού'g' τό, τά ψιρού'gia είναι μικροί βώλοι ζυμάρι, που τούς ρίχνουν sé
μιά σύβραση μέ κρεμύδια και λάδι στό τηγάρι και γίνονται σαν πά-
στα, κριθαράκ' ήταν συνήθως πρωινό και πρόχειρο φαγητό.

ψισ'νός, επίθ., ψεσινός.

ψιφτουθόδουρος ό, ό ψεύτης, ή ψιφτουφ'λάδα.

ψ'μάδ' τό, και ύποκορ. ψ'μαδούδ', 1) τό κατσίκι, άρνί κ.λ.π. που γεννιέται
όσιμα και είναι καθυστερημένο, 2) τό στερνοπαίδι, 3) άνθρ. καθυστε-
ρημένος, αδύνατος, που εύκολα μπορεί κανείς νά γελάσει και νά νι-
κήσει: αυτό του ψ'μάδ', καημένε, φουβāσι;

ψ'νίζου, ρ., 1) ψωνίζω, αγοράζω: τί ψούν'σις;;2) οικονομώ: του ψ'νίζ'ν του
τυρι, δέ δού τρων σά ψουμι.

ψόφους ό, 1) ό θάνατος: ψόφους κακός, κατάρα, 2) τό πολύ κρύο: είνι ψό-
φους' καν' ψόφου.

ψόφχιους, ἐπίθ., 1) ὁ ψόφιος, ὁ πεθαμένος: *ψόφ'σι, ρέ, αὐτό εἶνι' ἀπού ὦρα ψόφχιου*, 2) ὁ ἐξασθενημένος: *ἀπ ψόφχιου εἶνι, δέ βουρεῖ νά σταθεῖ στά πουδάργια τ'*, 3) αὐτός πού ἐπιθυμεῖ πολύ κάτι: *εἶμι ψόφχιους γιά βόλτα, ἀλλά καί εἶνι ψόφχιους γιά δικανίκ'*.

ψουμῶνου, ρ., 1) μεστώνου, κυρίως γιά τά δημητριακά: *ψώμουσι τού κριθάρ'*, 2) δυναμώνω: *τούν ἔκουσι μινιά ψουμουμέν' φέτα* (ψωμί), ἀλλά καί *θά σί δώσου καμνιά ψουμουμέν'* (δυνατή ξυλιά).

ψουράκα ἡ, ἡ πικροδάφνη, θάμνος πού τά ἴσια κλαδιά του τά χρησιμοποιοῦν, καθώς εἶναι εὐλύγιστα, νά πλέκουν καί νά κάνουν **πλόκια**. βλ. λ.

ψουργιάρ'ς, ἐπίθ., 1) αὐτός πού ἔχει ψώρα, 2) ὁ ἔλεεινός, τιποτένιος: *ἀι, ρέ κ' ἰσύ ψουργιάρ'!*

ψουφουλουγῶ, ρ., ἀρρωσταίνω, πέφτω γιά πεθαμό, γιά θάνατο δχι τιμητικό: *ψουφουλουγάει σά δού σκ'λί, μοναχός!*

ψυχουπχιάνου, ρ., παίρνω ζωή, δύναμη: *δό μ' λίγου κρασί, νά ψυχουπχιάνου σου*.

ψυχουχάρτ' τό, τό χαρτί, τό σημείωμα μέ τά ὄνόματα τῶν πεθαμένων οἰκείων τους πού πηγαίνουν στόν παπά, γιά νά τά διαβάσει.

ψ'χάλα ἡ, ἡ ψιχάλα: *ψ'χαλίζ' σιακάτ'*.

ψ'χή ἡ, ἡ ψυχή.

ψώργιαρους, ἐπίθ., ὁ, τι καί ὁ ψουργιάρ'ς, αὐτός πού ἔχει ψώρα: *οὔλοι οὔλ' ἀδάμα κ' ἡ ψώργιαρους ἀχώργια*.

Ω

ῶδε, **ῶδ'**, 1) ἐπίρ. τοπ., αὐτοῦ, ἐκεῖ ἀκριβῶς: *ῶδ' αὐτοῦ, αὐτοῦ ἀκριβῶς, σ' αὐτό τό μέρος ῶδι πόδι κι ῶδ' αὐτοῦ*, πηγαίνεις καί πηγαίνεις καί εἶσαι στό ἴδιο μέρος, 2) ἐγώ ὁ ἴδιος: *ῶδ' ἰγῶ, ῶδ' αὐτός πῆγα κι τούν φώναζα ῶδ' ἰσύ νά πᾶς νά τούν φέρ'ς ῶδ' ἰμεῖς, ἰσεῖς κ.λ.π.*

-ῶτ'ς, **-ῶτ'σα**, **-ῶτης** καί **-ῶτισσα**, καταλήξεις Ἑθνικῶν: **Σ'κιῶτ'ς** - **Σκιῶτ'σα**, **Καῖτσ'κιῶτ'ς** - **Καῖτσκιῶτ'σα** (ἀπό τό Καῖτζ(ικι)).

